IOSIF SAVA

✦

Ecranele vieţii muzicale

Colecţia cărţilor de referinţă – seria „Memorii“

Redactor: Eugenia Petre

© Editura PAIDEIA, 2001
Str. Bucur nr. 18, sector 4,
75104, Bucureşti, România
tel.: (00401) 330.80.06; 330.16.78
fax: (00401) 330.16.77

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
SAVA, IOSIF
Ecranele vieţii muzicale – Însemnări din cotidian / Iosif Sava - Bucureşti : Paideia, 2001
p. : 20 cm. (Colecţia cărţilor de referinţă – seria „Memorii")
ISBN 973-596-006-0

IOSIF SAVA

ECRANELE VIEŢII MUZICALE

Însemnări din cotidian

16 februarie 1992 – 1 august 1992

PAIDEIA

Din noiembrie 1989 notez zilnic faptele de viaţă prin care trec, momentele muzicale la care particip, gândurile ce mi le-aduce desfăşurarea unor evenimente social-politice. Am devenit astfel un „documentarist" al realităţii muzicale şi cele cinci „volume" de „dosare", pe care le-a achiziţionat până în prezent Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor la recomandarea Biroului de Critică şi Muzicologie, mi se par elemente de preţ pentru cititorii actuali (primul dintre ele, intitulat *Jurnal pe portative*, se găseşte la ora actuală în plin proces editorial)*. Mai mult, îmi par documente de preţ pentru viitorii cercetători ai vieţii muzicale din anii ce au urmat eliberării noastre spirituale.

Rândurile acestea nu sunt o cronică a zilelor noastre. Uneori sunt plecat din Bucureşti şi mă mărginesc să consemnez doar evoluţiile artistice la care particip. „Sacrificiul" pe care-l fac zi de zi trecând în revistă publicaţiile importante ce apar în Bucureşti, renunţând la ore de activitate publicistică, mă ajută însă să observ pas cu pas, evoluţia activităţilor socio-artistice, iar decupaje pe care-mi permit să le integrez în acest serial de însemnări dau, sper, acestor „dosare" rolul unei „oglinzi" a realităţii.

Sunt de aceea absolut convins că paralel cu emisiunile şi elaborările gazetăreşti curente, paralel cu cărţile ce-şi propun popularizarea unor valori muzicale româneşti, difuzarea unor documente de istorie artistică naţională, notaţiile „zilnice" au rostul lor în câmpul cronicii muzicale româneşti.

IOSIF SAVA

---

* Volumul a apărut în anul 1994 la Editura „Roza vânturilor".

Duminică 16 februarie 1992

• Invitaţii Seratei Muzicale TV: Dan Ghibernea, de la IREX (Asociaţia de schimburi culturale academice între S.U.A. şi România), Ion Stoica, directorul Bibliotecii Universitare din Bucureşti şi Daniel Dăianu, economist revenind săptămâna aceasta de la New York, de la un curs de specializare, şi numit secretar de stat la Ministerul Finanţelor. Discuţia s-a centrat în jurul problemelor legate de necesitatea ajutorării artei. Surprinzătoare inteligenţă, deschidere sufletească, orizont cultural al tânărului Daniel Dăianu. Dacă oamenii de această calitate ar dobândi pârghiile de comandă, alta ar fi situaţia economiei şi implicit cea socio-culturală a ţării.

Ion Stoica a povestit pe larg despre distrugerea Bibliotecii, în zilele Revoluţiei, de către soldaţii care credeau că trag în sediul Securităţii.

Dincolo de toate obiecţiile celor ce vor să asculte la Serată mai multă muzică, centrarea teleprogramului în jurul unor probleme generale mi se pare benefică pentru arta sunetelor.

• Printre puţinele societăţii şi fundaţii muzicale apărute în ultimul timp, cea închinată lui Mozart şi ctitorită de Laszlo Ferenc mi se pare excelent organizată şi poate că vom vedea curând roadele ei în plan naţional.

Ca în toate domeniile, entuziasmul unui singur om poate fi salvator...

• Dan Oprescu afirmă în revista *Agora* (4/1991): „Echipa de analişti şi politologi de la «Ştefan Gheorghiu» este acceptabilă când se ocupă de psihologia naţională, slabă când se ocupă de economie (fie ea şi politică) şi catastrofală pe relaţii internaţionale". Perfect adevărat! Şi mai departe: „Ne aflăm, ca tot Răsăritul Europei, într-o etapă de reintroducere a capitalismului (etapă botezată eufemistic «de tranziţie la o economie de piaţă»); vor veni timpuri grele, căci vor fi timpurile acumulării primitive a capitalului. Nedreptăţilor dictaturii comuniste li se vor adăuga cele noi, previzibile şi imprevizibile, ale capitalismului sălbatic; ca şi până

acum, vor fi avantajaţi cei fără nici un Dumnezeu, fără nici o inhibiţie morală sau ideologică".

• Un teatru bucureştean dobândeşte notorietate: *Levantul* Valeriei Seciu:

„Nu vă sperie faptul de a continua o iniţiativă atât de amplă pe plan financiar, administrativ? – a fost întrebată actriţa de Luiza Ştefan-Scarlat.

– Mă sperie, dar nu foarte tare. Să fii actor înseamnă să trăieşti într-un balans periculos. Câteodată nu mă mai gândesc; dacă stai să te gândeşti, te opreşti şi poţi să cazi. Eu merg înainte şi simt că trebuie să ajung. Aş fi putut să continui: să joc un rol, să stau acasă, să dorm mai mult, să citesc mai mult. Ţine foarte mult de natura mea să stau să mă ocrotesc. Eu nu am curajul să merg la premiere pentru că sunt foarte mulţi oameni acolo, şi atunci am făcut eu o premieră şi am avut puterea să stau şi să întâmpin oamenii.

– Tocmai asta admir: aţi avut un curaj pe care eu tot îl caut la oamenii din jurul meu, curajul de a renunţa la comoditatea personală, la pasivitate.

– Acum nu mai e cazul să stai, cum era înainte, să aştepţi un rol şi încă un rol, şi încă o piesă. Un teatru, un actor, un spectacol trebuie să aibă un alt ritm acum, să fie mai iute, mai tensionat, mai răspunzător. E nevoie de o ieşire din sistemul acesta centralizat: trupe, administraţie...

– De o mişcare teatrală mai vie, de iniţiative, nu?

– Da, teatrele particulare trebuie să fie un ferment. Aşa aş vrea să fie *Levantul*. Pe actori sunt sigură, simt interesul, simt dorinţa lor. Modul în care ei au primit iniţiativa mea m-a ajutat, mi-a dat încredere. Acum vrem să punem o piesă a unui bulgar, Tanev. *Ultima noapte a lui Socrate*, cu George Constantin şi Gh. Dinică. Am şi eu un rolişor acolo. N-aş fi vrut să joc, dar George mi-a spus să joc, şi când spune el ceva...

– Nu aveţi dificultăţi financiare în această perioadă de început?

– Ba da. Deocamdată plătim mai mult decât scoatem. Plătim chiria sălii, plătim regia, actorii, maşiniştii etc. Presupunând că sala ar fi plină, cu o sută de lei biletul, tot nu acoperim cheltuielile... Dar eu cred că la început nu trebuie să câştigăm, adică, nu că nu trebuie, dar grija noastră este, mai întâi, să însemnăm ceva, să ne particularizăm, nu să dublăm un teatru. Noi trebuie să fim aparte, prin programul nostru, prin calitatea actorilor, a regizorilor."

Se va găsi oare şi în plan muzical un artist capabil de o asemenea iniţiativă, de un asemenea act de curaj?

• O notă semnată P.M.B. în *România liberă* şi intitulată „Academicieni până când?“:

„În forumul suprem de reprezentare a culturii şi ştiinţei româneşti continuă să rămână o parte dintre cei care le-au asasinat vreme de peste 40 de ani.

Lăsându-l la o parte pe d. Bârlădeanu, în Academie continuă să existe: • Suzana Gâdea, membru plin al Academiei (ministru al Învăţământului, apoi al Culturii sub Ceauşescu); Ion Gheorghe Maurer, prim-ministru sub Gh. Gheorghiu-Dej şi Ceauşescu; C. Ionescu-Gulian, şeful secţiei de filosofie a Academiei, însărcinat de Leonte Răutu, în anii '50, să distrugă gândirea filosofică, tradiţia filosofică românească şi marile personalităţi ale culturii româneşti (Titu Maiorescu, Lucian Blaga, Eugen Lovinescu). Acest campion al ateismului ştiinţific a ajuns să ţină discursul de recepţie la intrarea în Academie a teologului ortodox Dumitru Stăniloae...

Cum se explică prezenţa în Academie a unor oameni care n-au scris un rând: Maurer, Suzana Gîdea, Bârlădeanu?“

Luni 17 februarie 1992

• Doru Popovici împlineşte 60 de ani. Am rugat-o pe Smaranda Jelescu să-i rezerve o rubrică. Nu va înţelege niciodată că m-am purtat cu maximă onestitate faţă de el. Ar trebui anul acesta să marcăm datele „rotunde“ ale multor compozitori. Pascal Bentoiu şi Ştefan Niculescu fac 65 de ani.

• Ziarele de opoziţie se împotrivesc actului de destituire a poetului Mihai Ursachi din funcţia de director al *Teatrului Naţional* din Iaşi, act semnat de ministrul Ludovic Spiess. Starea actuală a teatrului ieşean denotă mari neglijenţe, în plan administrativ, ale lui M. Ursachi, probabil un strălucit intelectual fără virtuţi organizatorice. Dar, Mihai Ursachi e un simbol şi trebuie lăsat pe „soclul“ său, găsindu-i-se un „adjunct“ competent în administraţie. Toate numirile de cadre de conducere în instituţiile artistice nu au logică, sistem şi sentimentul perspectivei.

• În ciclul „Autobiografia mea“ publicat în *Totuşi iubirea*, Adrian Păunescu ia cu vehemenţă apărarea lui Marin Preda împotriva celor care-l acuză de colaboraţionism. Redă de altfel o scenă de mare semnificaţie. Vizita pe care i-a făcut-o lui Ceauşescu împreună cu Marin Preda în momentul când în anii '70 s-a reintrodus în documente de partid termenul de „realism socialist“:

„Nicolae Ceauşescu – povesteşte Adrian Păunescu – a avut faţă de noi o atitudine circumspectă dar nu lipsită de căldură. Marin Preda taciturn ca de obicei, a sărit toate «etapele» şi i-a zis acestuia: «Dacă reintroduceţi realismul socialist, eu Marin Preda mă sinucid». Ceauşescu a dorit să intre în detalii, să se explice, să promită o altă viziune asupra realismului socialist, dar Marin Preda era inflexibil, ştia că dacă se întâmplă să cedeze, chiar şi asupra unei silabe, totul poate fi pierdut. Şi, atunci, la orice replică a lui Ceauşescu, Preda nu spunea decât atât: «De-asta am venit, împreună cu mai tânărul meu coleg, să vă spun că, dacă reintroduceţi realismul socialist, eu Marin Preda mă sinucid.» Şi iarăşi Ceauşescu, străduindu-se să-l facă să înţeleagă în ce sens a zis el că ar trebui reintrodus realismul socialist, şi iarăşi Marin Preda cu ochii halucinaţi de răspunderea istorică pe care şi-o asumase, glăsuind invariabil:«Nu, nu stăm jos, nu vrem să vă deranjăm, dar am ţinut să vă spun că dacă reintroduceţi realismul socialist, eu Marin Preda mă sinucid». Ne aflam în biroul lui Nicolae Ceauşescu, birou în care se luaseră importante decizii cu privire la soarta ţării, iar acum se discuta pe muchie de cuţit, cu economie de cuvinte, despre viitorul culturii române. Cum văd, astăzi – continuă Adrian Păunescu – figuranţii şi impotenţii umplând scena şi vrând să-şi asume ei merite, mai ales prin dărâmarea statuilor din câmpul literar, mi se face o silă, soră cu sila morţii. Şi-mi aduc aminte că a existat un mare scriitor român (astăzi în curs de terfelire, la dispoziţia unor terminaţi care, dacă nu-şi pot ţine băşica udului, măcar ar putea fi îndemnaţi să-şi strunească niţel băşica scrisului) a existat un om de o perfectă responsabilitate morală care, atunci când a fost în joc soarta acestei culturi, ŞI-A OFERIT VIAŢA, împotriva oricărei retorici şi a oricărei dogme tiranice. Monşer, iartă-ţi viermii!“

Marţi 18 februarie 1992

• Seara trebuia să zbor spre Tel Aviv. Cu două ore înainte de plecarea avionului s-a dezlănţuit o hemoragie stomacală. Îl vizitez la ora 20,00 pe profesorul Al. Oproiu. Mi-a interzis să mă sui în avion. Am amânat biletele. Îngrozit nu numai de fenomen, care s-a datorat probabil unui excesiv consum de aspirine din ultima vreme, ci de modul în care mi se poate schimba cursul vieţii pe parcursul câtorva ore. Orice planificare e de acum zadarnică.

Dumnezeu mă încearcă mereu. Numai să nu mă pedepsească fundamental prea devreme.

Miercuri 19 februarie 1992

• Zi de spital, de investigaţii. Hemoragia a încetat. Tratamentul antiulceros. Rămân acasă.

De mult doream să scriu pentru rubrica Contrapunct din *Libertatea* un articol intitulat „Cultura costă". Am reuşit astăzi...

În ultimul număr al revistei editate de Ambasada Americană, găsim subtitlul „Cine finanţează cultura americană" – un amplu articol semnat de Lyn Teven, care ne explică modalitatea de sponsorizare, mijloacele de existenţă ale culturii din Statele Unite. După jumătate de secol în care principalele contribuţii au aparţinut domeniului ştiinţific şi tehnologic, guvernanţii S.U.A., conştienţi de faptul că realizările artistice pot fi o sursă de mândrie naţională, au creat organismele *National Endowment for the arts* în primul rând pentru întreţinerea focarelor culturale. Peisajul artistic a înflorit strălucitor. Faţă de 1965, numărul slujitorilor artei a crescut de la 600.000 la 1.600.000, numărul celor ce frecventează sălile de concert s-a triplat, numărul spectatorilor teatrelor profesionale s-a mărit de aproximativ 15 ori, cel al spectatorilor în domeniul coregrafiei de 16 ori, numărul consiliilor locale pentru artă a ajuns de la 60 la 3000, iar fondurile obşteşti cât şi cele particulare au crescut din 1965 până-n prezent cu 800%. Autorul insistă asupra sistemului american de subvenţionare a culturii, vitalitatea şi caracterul deschis al lumii artistice decurgând din faptul că profesioniştii artei nu sunt legaţi de o singură sursă de patronaj, relaţia de parteneri dintre forurile obşteşti şi cele particulare oferind artelor o bază mai largă, mai democratică, mai accesibilă. În prezent, marile întreprinderi economice cheltuiesc în scopuri caritabile 2% din venitul naţional, iar din acesta 12% revin activităţilor culturale. America a ajuns o mare putere artistică printr-un asemenea sistem de finanţare, ceea ce este vizibil în întreaga viaţă social-politică a continentului.

Suntem într-un moment hotărâtor pentru adaptarea culturii noastre la o societate ce a pornit spre piaţa liberă. Instituţiile muzicale se confruntă cu mari probleme financiare. În lunile de la încrucişarea anilor numărul manifestărilor muzicale a scăzut îngrijorător. Migraţia tinerilor instrumentişti spre alte meleaguri continuă. Se găsesc cu greu resursele necesare

pentru organizarea, la real nivel internaţional, a festivalurilor. Alocaţiile bugetare sunt cu totul insuficiente, sub nivelurile cunoscute până acum şi se pare că nu există posibilitatea ridicării procentelor. Agenţiile de impresariat nu au mijloace necesare pentru a impune realele talente peste hotare. Nu există nici un sistem stimulator pentru atragerea agenţilor economici spre subvenţionarea vieţii culturale. Preţurile hotelurilor, transporturilor – au anulat şi minimele schimburi artistice între centrele ţării, ca să nu mai vorbim de cele internaţionale. În aceste condiţii, activitatea muzicală (ca şi cea teatrală şi editorială) este în pericol, deşi la ora actuală, cultura e singurul teritoriu cu care putem păşi cu fruntea sus în lume.

Cultură fără investiţii nu a existat şi nu poate exista. Este clar că-n afara subvenţiilor statului trebuie găsite nu numai resursele necesare supravieţuirii, ci şi înfloririi vieţii culturale. Orice tergiversare poate avea repercusiuni. Cultura costă şi trebuie să găsim fonduri necesare salvării ei. Este momentul ca o comisie formată din oameni de specialitate şi economişti să propună de urgenţă mijloacele eficiente de susţinere a culturii, a muzicii, de către întreaga societate, soluţii pentru captarea bunăvoinţei unor aşezăminte internaţionale, modul prin care putem atrage sponsori din ţară şi de peste hotare. Fără o rapidă rezolvare a problemelor legislative, legate de sponsorizarea culturii, suntem în pericol şi neiertător se vor gândi la noi generaţiile care vin.

• Opera lui Carmen Petra Basacopol *Apostol Bologa* a fost înregistrată şi a intrat în fonoteca Radioului. Dirijor: Cristian Brâncuşi.

• Răspunsul lui Mircea Dinescu la întrebarea „Ce v-a deranjat cel mai mult?“ din rubrica *Calomnia în mass-media* a revistei *Expres magazin*:

„Mi se pare firesc ca eu să fiu făcut ţigan de Slobozia... Mie mi se pare limpede că ghipsul la care a renunţat generalul Stănculescu la sfârşitul lui decembrie ni l-am pus noi pe cap. Altfel nu se explică suceala morală a unei întregi populaţii, hemoragia de bandiţi şi de violatori de bătrâne, caravanele de cămile umane, cocoşate sub rulmenţi şi caşcaval la graniţa cu bulgarii, hoţii cu doctorate care piaptănă cucuveaua din Cotroceni, filozofii de papiotă metamorfozaţi în halterofili de Obor, găinarii din Parlament, stolurile de fete care au pornit-o precum cocoarele spre pajişti mai calde, activiştii turciţi din Calea Victoriei.

Când aud la televizor că Nicolae Dragoş, poetul care a cântat stejarul din Scorniceşti până i s-au tocit penele, este în 1991 cetăţean de onoare al

Gorjului, mi se pare firesc ca eu să fiu făcut ţigan de Slobozia, spion sovietico-mahiaro-german, ursar, jidan – bulgar şi duşman al poporului român.

Fiecare naţie are cetăţenii de onoare pe care şi-i merită!"

• Fundaţia Europeană Nicolae Titulescu a obţinut dreptul de aducere în ţară a rămăşiţelor pământeşti ale lui Nicolae Titulescu. În *România liberă* Ion Andreiţă crede că „după repatrierea lui Titulescu ne aşteaptă alte două evenimente de (cel puţin) aceeaşi importanţă – şi în aceeaşi situaţie: *Enescu* şi *Brâncuşi*."

Joi 20 februarie 1992

• Şedinţă a Biroului de Critică şi Muzicologie al Uniunii Compozitorilor. După 2 ani de la reorganizarea din 1990, conform statutului, trebuie reales biroul secţiei. Pascal Bentoiu, Adrian Iorgulescu, Octavian Lazăr Cosma au vorbit despre problemele actuale ale obştei. Orice discuţie gravitează doar în jurul problemelor legate de situaţia financiară a Uniunii. Normal. Supravieţuirea instituţiei este indisolubil legată de modul în care va izbândi să asigure drepturile de autor, publicaţiile, întreţinerea aparatului administrativ etc. Celelalte „Uniuni" de creaţie cam se „sfârşesc" în ultima vreme din lipsa unor ferme poziţii în plan economic. Dar nici transformarea Uniunii Compozitorilor într-un simplu „sindicat" nu mi se pare calea normală. Se impune măcar reînfiinţarea cenaclurilor, iniţierea unor acţiuni care să ducă la popularizarea valorilor muzicale româneşti peste hotare, propulsarea cărţii despre muzică, stimularea activităţii în plan muzicologic tot mai redusă în ultimii ani deoarece nu există perspectiva publicării, certitudinea valorificării unor cercetări de substanţă. Au fost aleşi noii membri ai Biroului care va funcţiona în viitori doi ani: Luminiţa Vartolomei, Grigore Constantinescu, Petre Codreanu, Iosif Sava, Gheorghe Firca, Alfred Hoffmann, Viorel Cosma, Carmen Stoianov, Vasile Tomescu (în ordinea voturilor obţinute). Nici un folclorist.

Straniu în general faptul că unica activitate pe care o desfăşoară ca membri ai Uniunii unii tineri muzicologi este aceea de a vota. În rest, ani în şir se rezumă maximum (mai ales în ultima vreme când achiziţiile sunt ca valoare reală cu mult sub nivelul ultimilor ani) la o activitate publicistică curentă mai mult sau mai puţin substanţială.

• Starea sănătăţii mai mă reţine în casă şi mă dau cu voluptate lecturii. Am citit *Jurnalul* lui Jeni Acterian. Însemnările pe plan muzical

rămân cu totul superficiale deşi Zigu Ornea, într-o recenzie publicată în *România literară*, insistă asupra acestui aspect. O idee la care am revenit de câteva ori, notată de Jeni Acterian în 1933 când avea 18 ani: „Trebuie să fiu – măcar să par – ipocrită, şarpe, viperă. Rea, deşi par bună. Să nu spun nimic din ceea ce gândesc. Să nu fiu impulsivă. Să nu arăt afecţiune faţă de nimeni. Să nu fac confidenţe. Să nu vorbesc de rău pe nimeni, oricât de rău ar fi careva. Să nu-mi fac prietene, nici prieteni... căci oricare vor fi ideile tale bune sau rele, ele sunt mai totdeauna rău interpretate."

• „Model" de relaţii actuale în câmpurile literaturii. Scrisoarea deschisă a lui Mircea Dinescu către Fănuş Neagu.

„Domnule Fănuş Neagu,

Dumneata nu eşti primul contrabandist care trece senin graniţa dintre pitoresc şi ticăloşie.

Meşter ca mata în bube dulci şi zaharicale de hazna e însuşi nea Jenică plotonierul, alături de care îţi toceşti târtiţa apolitică la Cotroceni.

Apolitic, apolitic, dar bag seama că le cam ştii cum devine cestiunea cu disidenţa mea. K.G.B., C.I.A., Mossadul, socrul ungur, soacra ruso-jidancă, plozii ţigani – parcă am mai citit în revista maestrului aşa ceva.

Ai dreptate, un singur român nu putea fi atât de criminal încât să stea de vorbă cu un jurnalist străin şi să scrie aşa, de-a-n boulea despre moarte, despre frig, despre foame şi frică. Un bulgar da, un polonez, un papuaş ceva, dar nu un român. N-a rodit încă pe aceste meleaguri un asemenea spin. Spune-mi la ce biserică să vin să-mi cer iertare pentru odioasa mea imprudenţă de atunci? Crezi că la Ghencea, la mormântul preaiubitului, ar fi potrivit?

Exagerezi totuşi o ţâră, când afirmi că «dacă vă imaginaţi că un tânăr scriitor putea merge la toate ambasadele capitaliste şi să nu-i facă nimeni nimic...» Ei, ceva-ceva mi-au făcut totuşi: m-au dat puţin afară din partidul matale, m-au lăsat fără serviciu (că tot aveau mosădeii ăia mici lefuri la grădiniţă şi mă puteau întreţine şi pe mine ca şomer) şi m-au pus la fezandat la domiciliu, fiindcă subsolul în care locuiam era adecvat. N-au apucat să-şi desăvârşească lucrarea că veniră destabilizatorii ăia din Timişoara, cu bozgorii şi cu spionii aferenţi, de-au luat tancurile la palme şi au jignit gloanţele securităţii, mâncându-le plumbii şi scuipându-le coaja în stradă.

E adevărat că, în vreme ce eu mă distram cu locotenenţii la poartă, matale chinuiai cu generalii la o berică. Aşa e viaţa, plină de nedreptăţi. Dar uite că timpul le nivelează pe toate şi, în sfârşit, poţi şi matale acum, ca simplu cetăţean, să-ţi verşi oful patriotic cu ungurii, cu Mossadul şi cu K.G.B.-ul din familia lui Dinescu. Dacă tot lucrezi la biografia mea romanţată, hai să-ţi mai ofer câteva amănunte picante:

1. Soacra mea, având origine nesănătoasă, tată inginer geolog şi mamă actriţă, (fiica uneia dintre cele mai bogate familii de cazaci de pe Don), n-a prea avut parte de carnet de partid ca matale şi ca mine, odrasle de proletari sadea. Singurele ei «păcate bolşevice» constau în traducerea a peste treizeci de cărţi de autori români, de la Camil Petrescu, Marin Preda, Sorin Titel până la Fănuş Neagu. Cei dinainte fiind răposaţi, era normal s-o înjuri matale cât eşti viu. Nu-ţi recomand însă să te iei în gură cu dânsa, pentru că profilul ei e mai degrabă roman pe când matale semeni leit cu o matroşcă lipovenească.

2. Căzând eu la examenul de actorie (bâlbâială, suflecat mâneci, scărpinat în cap), m-am trezit *meletar* la Slatina. După cum nu-ţi poţi alege părinţii, nici arma nu ţi-o alegi. Aşa am nimerit eu la o armă poeticească: păzit deţinuţi. Strămoş de scutier, care vasăzică. După trei luni de şmotru şi instrucţie, foc de avertisment, tras în picioare, tras în plin, am ajuns la neurologie, la Spitalul Militar Bucureşti. Patruzeci de zile la secţia „păsărele", printre sinucigaşi şi depresivi. Evadat. Perspective batalion disciplinar. Aşa m-ai găsit matale şi prozatorul Ştefan Bănulescu în 1970, cu cizmele umflate de lacrimi şi m-ai oploşit (bogdaproste) la un batalion sportiv, unde am lustruit cu entuziasm bocancii fotbaliştilor de la Dinamo-Obor (băieţi simpatici de altfel). Uite-aşa am terminat eu armata cu gradul de soldat prost, pe când matale civil dăştept nici acum nu te-ai lăsat la vatră şi tot în foşnet de generali o duci, şturlubatecule.

3. Greşeşti când îţi închipui că pe mine m-a dat afară de la *România literară* numitul N. Ceauşescu. Nu, domnule colega. Artişti d'ai noştri, D.R. Popescu, Constantin Ţoiu, Ion Horea şi Valentin Silvestru mi-au comunicat tovărăşeşte că am încălcat ordinea şi echitatea socialistă şi că nu mai sunt demn să mai fac parte din acelaşi partid cu dânşii. Atâta tot. Păream nebun atunci cu amiciţiile mele cu ambasadorii, fiindcă la Municipiu, când le-am explicat că meseria mea e libertatea mi-au recomandat să-mi fac analizele la psihiatrie.

Sigur că acum, ca şi atunci, ca să vă adormiţi neliniştile, îmi puneţi în dreapta K.G.B.-ul şi în stânga C.I.A. şi, drept pedeapsă pentru inconştientul meu ţipăt de odinioară, îmi ponegriţi familia, vărsându-vă lăturile imaginaţiei în uşa casei mele.

Dar dacă de mine nu vă e ruşine, sper ca măcar faţă de propriii dumneavoastră copii o să vă fie cândva, pentru micile şi marile laşităţi cu care aţi cochetat, atât ca artişti cât şi ca oameni.

Aşa să vă ajute Dumnezeu!"

• Binevenit articolul lui Zaharia Sângeorzan *Un mare nedreptăţit*: Petru Comarnescu care faţă de colegii săi de generaţie – Eliade, Cioran, Ionesco – rămâne un scriitor insuficient pus în valoare, definit, valorizat, şi care pentru tânăra generaţie apare ca un necunoscut. În curând va apărea *Jurnalul* lui Petru Comarnescu care e romanul unui destin, memoria unei existenţe dramatice. Numai tipărirea lui integrală ne va convinge pe de-a-ntregul de valoarea acestui *Text* debordând de idei, reflecţii, de viaţă. Probabil că vom găsi în cuprinsul său şi multe pagini muzicale. Comarnescu a fost un critic complex, poate unicul din istoria primei jumătăţi a veacului care s-a ocupat de fenomenul artistic în ansamblul său.

Vineri 21 februarie 1992

• Am petrecut puţină vreme în Televiziune. Orele petrecute acasă sunt singurele productive. Alergând între Radio şi Televiziune ziua trece în general cu treburi mărunte. Singurele momente în care pot să scriu sunt cele din zori.

M-am aplecat cu seriozitate asupra *Dicţionarului de muzică*. În mare va fi reluarea volumului realizat împreună cu Luminiţa Vartolomei în 1979 la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică. Volumul va cuprinde însă vreo 250 de termeni noi, plus completări de rigoare la biografiile unor muzicieni. Ce bine ar fi să mă ocup cândva de redactarea unei Enciclopedii a personalităţilor muzicale! Literatura informativă muzicală este cea mai utilă la ora actuală. În planul lexicografiei bibliografia românească stă foarte prost cu toate că sunt cărţile cele mai căutate de masa cititorilor. Dicţionarul de acum 14 ani a avut tirajul record de 23.000 de exemplare şi este de mult epuizat.

Cât va dura oare legătura cu Editura Romfel? Directorul C. Butuşină pierde desigur mult cu cărţile mele cu toate că nu mi-a dat nici un fel de onorariu până în prezent. Interesant ar fi, desigur, să pot încheia anul viitor tot cu Luminiţa Vartolomei şi *Dicţionarul enciclopedic de lucrări muzicale* şi un *Dicţionar al personajelor de operă*. Din păcate, Editura Muzicală nu se interesează de acest tip de lucrări şi anii trec. Ar trebui să apară măcar continuarea Lexiconului *Muzicieni români* de Viorel Cosma „oprit" în 1989 până la mijlocul literei C... Ca în toate planurile rămânem şi aici în urmă cu ani pe care nimeni nu-i va putea recupera. Nu cred că există o ţară europeană în care apar mai puţine cărţi despre muzică ca la noi. Nu putem face nimic atâta timp cât Editura Muzicală nu are bani, iar preocupările Direcţiei se îndreaptă prioritar spre partituri cu o luxurianţă editorială pe care nu o mai găseşti nicăieri în lume.

Criza cărţii muzicale se anunţă de lungă durată cu atât mai mult cu cât opusul de acest gen a dispărut din activitatea editurilor care îi mai acordau acum câţiva ani atenţia necesară (Editura Eminescu, Editura Albatros, Editura Ion Creangă etc.).

• Apropo de dicţionare, am găsit vreo 60 de nume româneşti în Sängerlexicon de K.J. Kutsch Leo Riemens.

• Oltea Şerban-Părău descoperă un nou talent pianistic recomandându-l într-o rubrică a *României libere*: „Toma Popovici (clasa a X-a la Liceul «Dinu Lipatti», prof. Sanda Bancea) care a reuşit să ne demonstreze că este un veritabil muzician. Am ascultat în seara amintită Sonata «Walstein» de Beethoven, Sonata a III-a de Prokofiev şi Mephisto-Vals de Liszt".

• În pofida tuturor greutăţilor ce stau în faţa presei culturale la Satu Mare, *Poesis* îşi continuă apariţia. *Poesis*-ul publică două pagini intitulate sugestiv „Constelaţia Pessoa" la puţină vreme după ce *Secolul 20* i-a dedicat un număr omagial, cu prilejul aniversării naşterii poetului.

• Au vizitat zilele trecute România Carlos Fernandez Balesteros, director în Direcţia ţări în curs de dezvoltare-drept de autor şi Ulrich Uchrenhagen, expert în cadrul Organizaţiei Mondiale a Proprietăţilor Intelectuale.

Oaspeţii au reprezentat una din cele 16 instituţii specializate ale ONU ce promovează protecţia proprietăţii intelectuale prin cooperarea statelor OMPI, devenită instituţie specializată ONU în 1974.

Rep. – Ce proiecte de viitor aveţi pentru ţara noastră? – a fost întrebat Ulrich Uchrenhagen de Călin Stănculescu de la *România liberă*.

U.U. – Dorim să formăm şi în ţara dumneavoastră cadre necesare activităţii de protecţie a drepturilor de autor pentru gestiunea colectivă. Peste câteva luni veţi găzdui un seminar naţional pentru formarea acestor cadre. De asemenea, este necesară o reţea de informatizare, formarea unei societăţi naţionale de profil. Am realizat astfel de societăţi în ultima perioadă în Peru, Costa Rica, Albania, Haiti, în Insula Maurice. În ultimul caz o asemenea societate a obţinut din gestiunea drepturilor de autor, numai într-un an de zile, 100.000 de dolari.

• O notă a lui Adrian Păunescu în *Totuşi iubirea* este intitulată „Nicu Ceauşescu trebuie eliberat", „Cumplita luptă pentru libertatea deţinutului politic ajuns la o ireversibilă formă de boală, Nicu Ceauşescu, pare a se apropia de sfârşit. Medicii închisorii, în frunte cu doctorul A. Arusoaei, apărarea (asigurată de avocata Paula Iacob şi de avocatul Niculescu) în sfârşit, acuzarea, prin procurorul Petrean) presa, prin desele pledoarii ale revistei noastre şi, de curând, *Adevărul*, prin luarea de poziţie a lui Mircea Bunea, sunt de acord că Nicu Ceauşescu trebuie eliberat, spre a-şi trata sănătatea. În orice caz, nicăieri în lume, un om bolnav de această maladie (ciroză) nu are voie să stea în detenţie. În Anglia, au apărut articole pe această temă, sub semnătura poetei Elisabeth Spencer, care ne-a vizitat şi pe noi la redacţie, la sfârşitul anului 1991, şi care, acum, ne-a trimis prin fax excelentele sale bătălii pe hârtie, pentru libertate.

• Un aprig articol al lui Constantin Ticu Dumitrescu publicat în *România liberă* vede în Petre Roman un simplu neocomunist care încearcă să demonstreze că maximum zece mii de oameni au pierit în lagărele comuniste. Pe bună dreptate Constantin Ticu Dumitrescu se întreabă cum poate fi vorba de 10.000 când sunt 12.000 supravieţuitori. În opinia sa e vorba de circa 2 milioane. Articolul este totuşi prea dur împotriva unui om care rămâne un anticomunist.

• În revista *Totuşi iubirea* atac susţinut al lui Vasile Băran împotriva lui Mircea Iorgulescu. Toţi condeierii epocii „Ceauşescu" folosesc drept argumente principale în lupta pentru „demascarea" dizidenţilor, ideea compromisurilor lor cu puterea. Nimeni nu vrea să înţeleagă mutaţiile ce au avut loc în conştiinţa multor artişti după anii '80...

• Într-un interviu oferit lui Al. Todericiu, Erich Bergel reia episodul arestării sale „Şapte ani de închisoare pentru Bach" este intitulată convorbirea.

Cumplită descrierea torturilor la care a fost supus:

„Am fost arestat la Cluj, transferat la Sibiu apoi la Braşov unde a avut loc procesul. După pronunţarea sentinţei am fost dus la Galaţi şi apoi la Jilava. La Jilava am făcut cunoştinţă cu «sfântu' Nicolae». Era în 10 decembrie, noaptea; am fost culcat gol pe asfaltul îngheţat din curtea închisorii şi bătut bestial cu o bâtă groasă, de 2 metri lungime (sfântu' Nicolae) de către «majurul» Roşu. La Jilava împărţeam celula cu alţi 35 de deţinuţi. Apoi, am ajuns în Delta Dunării, la stuf, pe bacul 4 de pe Ostrov unde din cei 540 de deţinuţi câţi eram în decembrie '59, în aprilie '60 mai erau în viaţă 180. A urmat lagărul de la Periprava. Cu o daltă se dădea gingia la o parte, apoi urma extracţia dintelui. Se folosea un cleşte. Astfel am pierdut 12 măsele. Între ianuarie '60 şi 4 octombrie '62 am fost reţinut în regim de izolare la închisoarea din Oradea. În 1962 am fost eliberat. Necazurile au continuat. La sfârşitul anului 1971 un compozitor cu relaţii sus-puse, mi-a spus «Bergel, pleacă din ţară»...

Nu sunt necesare multe alte explicaţii pentru a înţelege reacţiile sale postrevoluţionare.

M-ar bucura o convorbire cu Erich Bergel la Serata Muzicală TV. Păcat că uriaşul talent, marea-i experienţă nu sunt fructificate la înălţimea datelor sale. Nu va putea probabil scăpa de amintirea terorii la care a fost supus şi se va purta în consecinţă.

• Într-un articol în care dezbate problema crizei publicaţiilor culturale, Cezar Tabarcea crede că „s-ar părea că, de fapt, aşa-zisele dificultăţi de difuzare sunt încadrate într-o acţiune mascată de cenzură, provocată de pătrunderea politicului în revistele literare şi, mai ales, de poziţia politică faţă de putere, pe care majoritatea scriitorimii a adoptat-o. Din acest punct de vedere declaraţia tranşantă a lui Cezar Baltag mi se pare excepţională, şi ar trebui, poate, extinsă la toate categoriile de intelectuali: «scriitorul nu poate fi omul puterii, nu poate face jocul puterii. Opoziţia lui este structurală, aşa este el alcătuit». Mai are cineva nevoie de o listă a scriitorilor români care au fost împotriva puterii? Aţi uitat deja de antologiile literaturii antimonarhice, de pamfletul lui Caragiale din 1907, de pamfletele lui Arghezi etc., etc., pe care critica dogmatică le-a exaltat până peste poate?

Dar, când aflăm în mai multe rânduri, opinia preşedintelui ţării exprimată de el însuşi sau transmisă de dna Becleanu, cum că sunt şi aspecte pozitive pe care presa, în general, ar trebui să le oglindească, ne dăm seama că poziţia critică, lucidă a scriitorului este greu de acceptat

şi că puterea se menţine în mentalitatea perioadei de tristă amintire, în care singurul conflict admis era între «bine» şi... «mai bine»".

Sâmbătă 22 februarie 1992

• Zi liniştită petrecută acasă. Continui să lucrez la dicţionarul *Muzică şi muzicieni*. Absolut necesar rămâne un dicţionar al interpreţilor. Poate izbândesc s-o fac pe Luminiţa Vartolomei să elaborăm un asemenea lexicon. Viorel Cosma ar trebui să tipărească rapid *Dicţionarul interpreţilor români*.

• Într-un interviu oferit Ancăi Florea pentru *Viitorul românesc*, Ludovic Spiess vorbeşte (după o vizită făcută în Lombardia unde a găsit sponsori pentru o serie de manifestări culturale – printre care o expoziţie Da Vinci la Bucureşti ?) despre posibilitatea realizării unui spectacol Oedip regizat de Giorgio Strehler. Tot Ludovic Spiess vede în Eduard Tumageanian un interpret ideal al lui Oedip.

• Tot mai insistente în presă demonstraţiile despre o alianţă ideologică dar şi practică dintre Ion Iliescu şi gruparea „României Mari".

• Titlul interviului acordat de Paul Goma pentru *Lumea liberă românească* – „Noi românii suntem ocupaţi de români", un eseu antiilescian.

• Milos Forman, regizorul Amadeus-ului, cel mai interesant film dedicat lui Mozart, o meditaţie despre geniul şi mediocritatea din jurul său, a împlinit 60 de ani.

Amadeus a fost încheiat în 1984. Consacrarea internaţională i-a adus-o lui Forman „Zbor deasupra unui cuib de cuci" în 1975.

• Rămăşiţele pământeşti ale lui Ernest Krenek (încetat din viaţă la Palm Spring – California la 22 decembrie 1991) au fost aduse la Viena. Biografia şi opera sa sunt mai puţin cunoscute la noi. Născut la Viena, fiu al unui general, căsătorit cu fiica lui Gustav Mahler, emigrant în 1938 în SUA.

Cantata *Die Zwinburg* (Fortăreaţa) pe un text de Franz Werfel a fost montată în 1922. În 1923 scrie *Orfeu şi Euridice* în adaptarea lui Kokoska. Opera *Carol Quintul*, piesa de jazz *Jonny spielt auf* (1927) îi aduc succes mondial. În SUA continuă să elaboreze zeci de lucrări.

• A fost dată publicităţii lista premianţilor pe 1991 a revistei *Cronica*. Leonida Lari – pentru susţinerea ideii reîntregirii naţionale – Georges Diener – pentru promovarea relaţiilor culturale româno-franceze –

Ioanid Romanescu – pentru literatură, George Pascu pentru muzicologie, Dorin Popa pentru publicistică.

• Stranii detaliile despre viaţa chinuită de boli şi spaime a lui Dwight Eisenhower despre care aflăm în cartea lui Pierre Aceoca şi Pierre Rentchnick apărută sub titlul *Aceşti bolnavi care ne guvernează*.

• În vara anului 1989, un tânăr filosof japonez ce trăieşte în America, Francis Fukuyama, publică în revista *National Interest* articolul *Sfârşitul istoriei* după care în faţa reacţiei opiniei ştiinţifice publică volumul *Sfârşitul istoriei şi ultimul om*.

Într-o corespondenţă trimisă de la Paris, Maria Banuş se opreşte la câteva dintre răspunsurile publicate în *Figaro littéraire* după recenta apariţie a volumului lui Fukuyama în traducere franceză, carte ce afirmă că pe plan planetar ne îndreptăm, indubitabil, spre o democraţie liberală. Alt regim politic mai bun nu există. Dintre statele democrate, Statele Unite ale Americii satisfac în cea mai mare măsură nevoia de libertate şi de recunoaştere a omului. Acest regim se va generaliza. O dată cu el, putem vorbi despre sfârşitul Istoriei.

Şi iată câteva răspunsuri din *Figaro littéraire:*

Pierre Chaunu: „Muzica din Sfârşitul Istoriei este veche. Vine din adâncul timpurilor şi din tainica noastră dorinţă a unei vieţi de apoi, liniştită, precum oceanul calm al uterului matern".

Luc Ferry: „mărturisim că, în aceste condiţii (cele de azi) optimismul lui Fukuyama provoacă râsul... Şi, totuşi, el pune o întrebare adevărată: oare avem sentimentul că «la noi», în America sau Europa, nimic nou nu mai e, cu adevărat, posibil?"

Max Gallo: „În definitiv, ce tip de ciclu istoric va succede celui ce se încheie? ...Creativitatea umană, libertatea omului se vor exersa şi vor continua să opună cei doi poli «veşnici», cel al umanului şi cel al barbariei. Unii ar spune: al Binelui şi al Răului".

Louis Pauwels: „Istoria asta cu sfârşitul Istoriei va distra intelectualii parizieni timp de câteva zile. Ca un Yo-yo, ca să ne jucăm, în absenţa ideilor".

Istoricul *Emmanuel Le Roy Ladurie*: „Sfârşitul Istoriei? Cuvântul ca atare, e, desigur, absurd. Dimpotrivă, Istoria a pornit din nou, şi încă şi mai şi; a «pornit din nou», uneori îndărăt, ca în cazul unor conducători sârbi (naţional comunişti sau ex-comunişti).

Şi totuşi, în spusele lui Fukuyama există un grăunte de adevăr.

...Cu excepţia unor zone ale Islamului fundamentalist, aproape toată planeta, aşa cum prevăzuse Tocqueville, pare, într-adevăr, a se îndrepta... spre democraţie. De fapt ce fel de democraţie? Cinstită? Manipulată? Coruptă?... Se construieşte o altă istorie care mereu şi mereu reîncepe?"

Continui să citez din corespondenţa Mariei Banuş câteva cuvinte despre dezbaterea de la Televiziune unde au participat: Fukuyama, Jean-Claude Casanova, Bernard-Henri Lévy, Olivier Mongin, Pierre Nora.

Asalt concentric. Luciditatea critică franceză, dubito-ul cartezian reînvigorat de falimentul comunismului se desfăşoară plenar: Indeterminismul istoric, surprizele tragice, monstruoase ale secolului nostru au dat greş...

Bravul Fukuyama nu-şi face harakiri. Se apără: nu e chiar atât de naiv optimist. Ştie că nevoia de recunoaştere a omului (thimos) va crea probleme...

Surâs extrem-oriental, enigmatic-placid. Ce se ascunde în dosul imperturbabilei măşti?

• Tot la Paris a apărut volumul *Cei care au ales noaptea* a lui Jean Marie Rouart, redactor-şef la *Figaro littéraire*:

Volumul apărut la Grasset, este, înainte de toate, o meditaţie profundă şi nuanţată asupra sinuciderii, asupra resorturilor intime care-l duc pe creator spre acest pas fatal. El însuşi aflat, în tinereţe, în punctul disperat al renunţării totale la viaţă, Jean Marie Rouart, abordează, în cunoştinţă de cauză, tentaţia tenebrelor apărută în viaţa unor mari scriitori. Eseu, dar şi reportaj – cum scrie Ioan Morar – biografie, dar şi analiză literară, volumul nu este nici pe departe o carte sumbră cu licăriri morbide. Sentimentul dominant, după ce parcurgi toate orizonturile disperării propuse de autor, este unul stenic, de învingător în lupta cu umbrele, cu spaima, cu perfidele chemări ale marii tăceri.

Duminică 23 februarie 1992

Rămas acasă. Din păcate am anulat Serata. Hemoragia nu mai creează se pare pericole. Scriu. Citesc.

Am ascultat-o după multă vreme pe Despina Petecel în emisiunea de la ora 21,00 pe Programul Cultural. O paralelă dintre Arta Fugii şi Parmenide. Incitantă ideea numai că această lectură paralelă, filosofie –

muzică, rămâne în ansamblul ei discutabilă. George Bălan reuşea uneori prin ineditul abordărilor de acest gen.

Orizonturile culturale pe care le poate deschide o asemenea paralelă pot fi ademenitoare. Cine le ascultă duminica seara la ora 21,00 când Televiziunea bombardează publicul cu cel mai bun film al săptămânii? Din păcate, întregul Program Cultural al Radioului nu are audienţă, după ce i s-au luat cele mai bune „unde" pentru programele politice...

• Moment lipattian de Lincoln Center la Alice Tully Hall: în concertul dirijat de Jeus Nygaard a figurat alături de Simfonia *Jupiter* de Mozart – Concertino în stil clasic de Dinu Lipatti, în interpretarea lui Seymour Lipkin. Allan Kozuin scria în New York Times: „Seymour Lipkin played the work with the kind of clarity one imagines Lipatti brought to it, and with as much verve as music allowed".

Din păcate, nu a existat nici un fel de ecou în presa românească, din lipsa unor modalităţi curente de informare. Agenţiile de presă se ocupă doar de informaţiile cu caracter politic.

• Theodor Stolojan l-a primit pe Radu Varia, preşedintele Fundaţiilor Internaţionale *Constantin Brâncuşi*.

După convorbire, Radu Varia a declarat presei că în România există un capital absolut unic: primele opere ce au determinat istoria sculpturii moderne. Este vorba de *Sărutul* de la Muzeul din Craiova, precum şi de alte opere remarcabile, dar în special de ansamblul monumental de la Târgu-Jiu, realizat de Brâncuşi în 1937-38.

Precum domnul Theodor Stolojan şi domnul Ludovic Spiess spune „am examinat ce trebuie făcut pentru a pune în valoare ansamblul monumental de la Târgu-Jiu, care ar urma să devină mândria ţării noastre". Este necesar un efort extraordinar pentru a dovedi că am reuşit să-l înţelegem pe Brâncuşi – care spunea: „Voi nu ştiţi ce vă las".

• Emoţionantă scrisoarea trimisă de Rodica Mandache lui Ion Caramitru şi publicată în ziarul *Libertatea*:

„Scrisoarea mea e mâhnită deşi eu sunt dintre aceia care îşi pot permite să coloreze întâmplările de zi cu zi. Numai că de data aceasta durerea a fost mai seacă şi mai duşmănoasă şi ea era provocată de un interviu dat de directorul UNITER-ului, la miezul nopţii.

Eu nu sunt noctambulă şi, totuşi, atunci, soarta mă ţinea trează. Era un interviu în care tu, Pino, vorbeai despre Hamlet, despre Paris, despre UNITER, despre bani, despre Ministerul Culturii, despre tine. Şi, deodată,

printre aceste altele, ai vorbit despre teatrele particulare: că sunt DEJA prea multe... că nu ar trebui... că Ministerul Culturii nu are bani... că vor face rău... Nu-mi aduc aminte vorbele tale cu exactitate dar ţin minte starea pe care mi-au dat-o. Sângele meu a început să circule în linie dreaptă, capul meu s-a făcut fierbinte şi o oboseală rea mi s-a lăsat în viaţă şi în suflet.

După cum ştii sau după cum nu ştii, eu lucrez la Teatrul Vedetelor, teatru particular. În ultimele luni tot ce gândesc, tot ce simt, tot ce doresc este legat de această mică corabie care încearcă să meargă contra curentului. Şi vreau să reuşesc. Poate seamănă a aventură, poate, şi în acelaşi timp, este un pionierat pe teren prăfos şi nedesţelenit. E greu. E frumos. E dureros. E periculos. Tu eşti directorul UNITER-ului, Doamne, cum să dau clipa înapoi ca tu să nu fi spus ce ai spus?

Dragă Pino, în viaţă te întâlneşti cu fel de fel de oameni. Unii te emoţionează, alţii te sperie, alţii te uimesc, alţii te fac să suferi, dar de unii eşti legat pentru totdeauna, cu şi fără voia ta. Pentru mine tu faci parte din ultima categorie. Ţi-aduci aminte când am pus pentru prima dată piciorul pe scenă? Ţi-aduci aminte de acea bucurie-durere pe care o simţeam de câte ori talpa piciorului atingea scândura micii scene studenţeşti? Ţi-aduci aminte ce foame ne invada trupurile firave de a face ceva strălucitor, bun, frumos pentru ceilalţi?

În 1988 – ce-a trecut peste tine de te-a putut schimba aşa de mult? – am avut amândoi un spectacol, eu recital Caragiale şi amândoi, când ne-am prezentat, am dorit să vorbim despre cei din generaţia noastră căci ei sunt Valeria Seciu, Mariana Mihuţ, Ovidiu Iuliu Moldovan, Virgil Ogăşanu, Costel Constantin, Monica Ghiuţă, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu şi ei, toţi ceilalţi, am gândit aşa amândoi, pentru că eram conştienţi că întâlnirea cu ea, cu generaţia noastră, a fost un noroc, a fost marele dar pe care ni l-a dat viaţa, datorită lor existenţa mea nu a fost searbădă şi nu am trecut pe lângă adevăr şi frumos, surdă şi oarbă. N-am ratat revelaţia nici tu, nici eu. Nici noi, şi nu am fost dezamăgiţi că viaţa nu ne-a dat destul. Iartă-mă, nu am ordine în idei fiindcă doare. Oricine putea spune orice, dar nu tu. Nu este vorba doar de teatrele particulare. Nu este vorba doar de această cumplită perioadă de trecere care ne şlefuieşte calităţile şi ne gonflează defectele cu care ne-am născut. E vorba de faptul că mă simt legată de tine cu fire nevăzute, puternice şi dureroase, şi ca mine, sunt sigură, simt toţi cei din generaţia noastră. E vorba că de

doi ani de zile mă oboseşti cu vorbe şi fapte şi aş vrea să te rog să te uiţi un pic în sufletul tău, acolo departe. Şi să-ţi faci ordine şi să porneşti mai departe. Nu crede că faptele tale sunt singuratice cum ar fi dacă ai trăi pe o insulă pustie. Fiecare acţiune a ta ia ceva şi din măduva spinării mele chiar dacă tu nu simţi. Nimeni nu poate fi în faţă dacă ceilalţi nu-l ajută. Poate rolurile tale, date de fizicul amploaiatului ţi-au aburit optica.

Întoarce-te la noi! Nu te-ai mai suit pe scenă de ani de zile şi la un actor atât de bogat ca tine asta e semnul unei boli. Oare cum poţi? În ce te pierzi?

Şi ca să revin la vorbele ce au declanşat scrisoarea mea – că sunt prea multe teatre particulare – tu ca director al UNITER-ului ar fi trebuit să fii primul interesat şi să pui umărul la greu. Ştii şi tu că în Evul Mediu micii întreprinzători, breslele meşteşugarilor erau ajutate de stat! Ei merită respect pentru că îndrăznesc să iasă din dulcea stabilitate a rutinei de fiecare zi şi încearcă. Poate că cele 4-5 teatre particulare nu sunt cele mai reuşite, dar poate că ele vor bătuci o cărare pe care vor veni cei ce vor şti să facă asta, dar aceşti pionieri au meritul lor, nu-i umili, nu le umbri bucuria tu, mai ales tu. Lasă-i pe alţii s-o facă, alţii cu alte meserii şi cu alte structuri!

Îţi scriu aceste rânduri într-o altă piele a mea – m-am maturizat. Până acum am fost o adolescentă întârziată ce mă simţeam răpusă de gesturi spectaculoase, de paradoxul vorbelor, de inteligenţa strălucitoare. Şi maturitatea m-a învăţat să nu caut în viaţă numai aceste lucruri, ci pe ei, OAMENII. OAMENI care să aibă facultatea de a percepe şi de a vibra la ce se petrece cu cei din jur, în a căuta cu sfinţenie ce au semenii toţi mai de preţ şi în a te contopi cu ei până când le vei înţelege dorinţele mari şi mărunte. Maturitatea m-a învăţat să nu-mi dispreţuiesc colegii, să-i privesc cu compasiune. Fără indiferenţă. Căci indiferenţa putrezeşte sufletele oamenilor, ei încetează să mai comunice şi fără comunicare...

Dragă Pino, e chiar o scrisoare de dragoste şi sper să înţelegi asta. Ceea ce rămâne de neuitat e tinereţea noastră când am învăţat că viaţa e misterioasă, că are labirinturi în care trebuie să înveţi să nu te rătăceşti şi că, mai ales, noi, actorii, avem posibilitatea să arătăm drumul spre Luceafăr."

• Un obiectiv – o Serată Muzicală TV cu Ion Caramitru, cu Ovidiu Iuliu Moldovan şi poate şi cu Rodica Mandache. Teatrul Vedetelor a încercat acum câteva luni organizarea unor dezbateri interdisciplinare. Nu s-a izbândit. Prima reuniune nu a avut loc. Spiritul paralelelor literar-muzicale din anii 1988-1989 de la Teatrul Mic va mai putea fi oare regăsit?

Mai are publicul nevoia informării, dezbaterii, confruntărilor de idei într-o sală de teatru?

• În sfârşit, Capitala României, centru mafiot: ziarele anunţă un atac cu rafale în mijlocul Bucureştiului împotriva unui cetăţean (Ştefan Andreescu) de pe strada Precupeţii Vechi.

• Anchetatorii în cazul decesului magnatului britanic al presei, Robert Maxwell, au stabilit că cea mai probabilă cauză a morţii acestuia a fost sinuciderea din disperare, după ce şi-a dat seama că imperiul său era aproape falimentar, relatează agenţia Reuter.

Editorul milionar, în vârstă de 68 de ani, a fost găsit mort în apele din largul Canarelor, iar pe marginea decesului său s-au făcut numeroase speculaţii.

După o lună imperiul de presă şi edituri construit de el s-a prăbuşit sub povara unei imense datorii.

• În sfârşit, ocupându-se puţin şi de muzică Antoaneta Tănăsescu dedică cronica radio din *România literară* excelentei emisiuni *Istoria muzicii în date* de Alice Mavrodin.

• O ştire apărută în ziarele de azi. Nu ştiu măsura în care e adevărată: Sergiu Celibidache a acceptat la Erlangen primele înregistrări video şi C.D. cu orchestra sa din München (va imprima concertele pentru pian de Brahms şi Schumann).

• „Revista elveţiană *Schweizer illustrierte* publică în numărul din august 1991, sub titlul «Conturile elveţiene ale dictatorului», informaţii privind sumele depuse de exponenţii regimurilor totalitare ale sfârşitului de secol, în «băncile cele mai sigure din lume». Totalul acestor depuneri se ridică la o cifră cuprinsă între 250-300 milioane de franci elveţieni. Alături de mai mulţi colegi (Mobutu, Saddam Hussein, Jean Bokassa, Idi Amin, Duvalier, Noriega, Abu Nidal) apare şi Ceauşescu. Sub poza primului preşedinte al României este tipărit textul: „Nicolae Ceauşescu, România, mort, tezaurul ascuns în Elveţia; 600 de milioane de franci elveţieni."

Să fie oare ziariştii elveţieni mai abili decât comisia specialiştilor români care n-a reuşit până în prezent să tragă nici o concluzie? – se întreabă revista *Expres Magazin*.

• Kostas Socratous, un scriitor din Cipru îl acuză pe Umberto Eco de plagiat în cazul celebrului roman *Numele trandafirului*: Socratous a cerut Editurii Fabbri Bompiani din Milano precum şi Editurii Gnosi Edi-

tions din Atena, care au publicat romanul lui Eco în italiană şi respectiv în greacă, despăgubiri în valoare de 4,8 milioane de dolari.

• O notă a Smarandei Oţeanu publicată în *Adevărul* sub titlul „Domnul ministru dă alarmă!“:

„Dă alarmă şi are dreptate. Joi seară s-a călătorit pe la sălile noastre de spectacole şi numai jale a-ntâlnit. Opereta se afla după o mică «gafă» – tocmai suspendase un spectacol cu câteva seri înainte. La Operă, începând de la avizierul de pe bulevard şi până în sală – tristeţe mare. Se juca *Don Pasquale*, în italiană, în faţa a vreo... 40 de spectatori. Orchestra, corul erau rezonabile (după opinia domniei sale), în schimb vocile... foarte, foarte discrete. Acoperite chiar şi de scandalul şi de gălăgia din culise. Unde-o fi respectul faţă de public? – se întreba pe drept cuvânt ministrul Culturii. În fine – Ateneul Român, la sărbătoarea Bicentenarului Rossini: sală trei sferturi plină şi un cvartet vocal sub toate calificativele, în interpretarea bijuteriei care se numeşte *Stabat Mater*. O desfăşurare anostă, plicticoasă, lipsită de tensiune – explicată de organizatori prin lipsa repetiţiilor.

Dar ceea ce a văzut şi a întâlnit dumnealui joi seară nu face parte din categoria «excepţii». Despre asemenea rateuri se scrie adesea în cronicile muzicale profesioniste. Mereu se dau semnale despre manifestările de artă submediocre din Capitală, din ţară... Nimic nu poate justifica «amatorismul» muzicienilor noştri. Aşa cum este interesant de ştiut ce investiţii a făcut Ministerul Culturii pentru modernizarea spectacolelor de cursă lungă, de exemplu, pentru atragerea marilor valori în circuitul vieţii muzicale... Cât priveşte publicul, să nu ne facem probleme! De câte ori au fost mari evenimente (chiar şi un festival de muzică contemporană, în premieră) a fost prezent!

Domnul Ludovic Spiess are multe «întrebări» pentru instituţiile artistice. Le-am auzit rostite răspicat într-o conferinţă de presă la care direcţia de specialitate din Ministerul Culturii n-a fost invitată, pe bună dreptate. (De când un ministru este obligat să-şi informeze subalternii ce se întâmplă în domeniul de care ei răspund?!)

Dar să ferească Dumnezeu de întrebările gazetarilor către Ministerul Culturii...“

Luni 24 februarie 1992

• I-am propus domnului Butuşină, directorul Editurii Romfel care dovedeşte largheţe pentru difuzarea unor cărţi muzicale, alături de *Jurnalul german* – care se află în lucru (am primit acum două zile poze din Germania solicitate de serviciul de presă al Ambasadei de la Bucureşti) să publice şi volumul de colocvii cu Eugenia Moldoveanu şi o carte despre Ludovic Spiess în care, pe de o parte, să actualizez datele (în volumul redactat în 1988 nu există multe nume de cântăreţi) – şi să prezint experienţa sa ministerială. A fost de acord. Problema să am timp pentru redactarea unui asemenea nou volum într-un an în care mi-am propus un larg front de activitate publicistică.

• A încetat din viaţă C. Stihi Boos, bibliotecar muzical la Academie... Nu cred că împlinise 50 de ani. Era bolnav de multă vreme. Avea studii muzicale, studii lingvistice (a terminat Facultatea de Limbi Străine). O anumită labilitate psihică i-a scăzut continuu prestigiul în rândul breslei. Cultura nu foloseşte nimic când nu e însoţită şi de o minimă rigoare şi înainte de toate de aşezare sufletească. Sărmanul! Va fi uitat în maximum câteva zile. Niciodată nu „s-a trecut peste moarte“ atât de repede ca în zilele noastre când fiecare caută doar să supravieţuiască mizeriilor din jur.

• Se apropie discuţia legii bugetului în Parlament.

Desigur, cum scrie Marin Bucur în *Cotidianul*: „nici un şfanţ în plus pentru a mai cumpăra o lumânare la căpătâiul culturii! Nici măcar o jumătate de leu. Dimpotrivă, tot cultura este vinovată ca o vicioasă risipitoare. Uniunea Scriitorilor este arătată mereu de nişte bieţi servitori moşteniţi de la Palatul Primăverii, ca o nesăţioasă detractată. Dacă preşedintele ei, domnul Dinescu ar linge blidele la Cotroceni, sunt sigur ca ar fi bani pentru Fundaţia dlui Buzura! Veţi vedea când va fi discutată Legea bugetului în Parlament! Cultura, sănătatea, zero lei, zero interes! Milioanele şi miliardele se topesc pentru pază, «protocol» şi securitate, pentru vizite, consultaţii etc. Cerşim împrumuturi din care poporul român nu se va alege decât cu obligaţia de a le achita cum le-a «onorat» şi pe cele făcute de Ceauşescu. În schimb, în România anului 1992, nu poţi tipări o carte fără a nu te jena s-o arăţi unui străin.“

• Eugen Barbu împlineşte 68 de ani. România Mare publică o culegere de omagii şi cronici laudative pe care i le-au adus de-a lungul anilor: I. Vinea, M. Călinescu, Al. Piru, E. Simion, Şerban Cioculescu, Al. Oprea,

Marian Popa, Mircea Ciobanu, A.D. Munteanu, Ileana Vulpescu, Romulus Vulpescu, I. Alexandru, M. Ungheanu.

Marţi 25 februarie 1992

• Acum câteva zile la poarta Televiziunii am găsit un plic în care se găsea şi originalul unui document care m-a copleşit. O scrisoare a Marucăi Cantacuzino-Enescu adresată în 1951 lui Alexandru Lăzăreanu – pe atunci însărcinat cu Afaceri al României la Paris. George Enescu şi soţia sa călătoriseră împreună cu Al. Lăzăreanu în 1946 pe vasul „Ardealul", spre New York şi se împrieteniseră. În scrisoarea amintită, dna Enescu îi aminteşte lui Al. Lăzăreanu câteva episoade din călătoria transoceanică şi vorbeşte despre apropiata vizită a lui Enescu în capitala Franţei. O clipă am fost îngrozit că preţioasa scrisoare se putea pierde în mulţimea corespondenţei.

Al. Lăzăreanu a încetat din viaţă acum 4 luni şi simţindu-şi sfârşitul, mi-a făcut un dar – întreaga colecţie a programelor spectacolelor de la Convent Garden şi concertelor Filarmonicii londoneze pe care le frecventase în anii în care a fost ambasadorul României la Londra. După ce voi avea răgazul să le răsfoiesc, voi preda, probabil, setul de programe documentării muzicale a Radioului. Dar cu manuscrisul dnei Enescu ce e de făcut?

În anii '70, soţia lui Theodor Fux, compozitor, pianist de marcă în prima jumătate a veacului nostru, legat de viaţa muzicală a Curţii regale, mi-a arătat câteva dulapuri cu partituri şi manuscrise. Nu ştia ce să facă cu ele. Nu cu multă vreme în urmă, baritonul Octav Enigărescu mi-a adus, cu speranţa „că le predă în mâini sigure", corespondenţa, fotografiile, afişele emeriţilor cântăreţi, Victoria şi Aurel Costescu Duca, profesorii săi, şi a unei mari generaţii de artişti români. Am îngrămădit toate documentele într-un dulap din redacţia Radioului, dar nu acolo e locul lor şi nu eu trebuie să fiu depozitarul acestor amintiri, chiar dacă unii iubitori de artă simt dragostea mea în tot ceea ce scriu şi gândesc, despre maeştrii trecutului.

În ultimii ani au încetat din viaţă străluciţi reprezentanţi ai artei componistice, interpretative şi pedagogice româneşti. Importante arhive de documente s-au răvăşit. Sute de scrisori au fost aruncate. Nimeni nu a găsit spaţiul necesar depozitării, conservării lor. Nici o instituţie nu şi-a luat o asemenea sarcină. Am sperat câtva timp că va intra în funcţiune

Muzeul Muzicii Româneşti – aşezământ care se ştie – a trecut printr-o tragedie. S-au cheltuit milioane pentru organizarea sa şi apoi a fost închis, desfiinţat pentru că dictatorii au râvnit casa lui Enescu şi nu un lăcaş de protejare a istoriei artei româneşti.

Zeci de documente esenţiale pentru cei ce vor să reconstituie pagini ale muzicii româneşti, zeci de instrumente cu care au cântat străluciţi interpreţi români sau mari muzicieni veniţi de peste hotare, continuă să se... piardă sau poate chiar iau calea străinătăţii.

Muzeul „George Enescu" a fost reînfiinţat. Un muzicolog bine pregătit – Clemansa Firca – se găseşte în fruntea sa. Absolut necesar este ca până la reconstituirea Muzeului Muzicii Româneşti, un aşezământ bucureştean (Muzeul *Enescu* înainte de toate) să ia iniţiativa păstrării documentelor, adunării lor din diverse colecţii particulare, documente ce definesc personalităţi muzicale pe care nici o ţară de cultură nu şi-ar permite să le lase la voia întâmplării.

• Din declaraţiile ministrului Ludovic Spiess la o recentă conferinţă de presă. (Nota Smarandei Oţeanu mai sus-citată a fost scrisă pe marginea acestei conferinţe):

„Cu câteva seri în urmă am dorit să văd, cu nişte oaspeţi italieni, cu care proiectăm un turneu, spectacolul de la Teatrul de Operetă Ion Dacian. Surpriză! Fusese suspendat fără ştirea nimănui, publicul aflat la uşă, fiind îndrumat la vecini, la Naţional!! Asta m-a hotărât ca, joi 20 februarie, să fac un raid inopinat...

Încep, fireşte, cu Opereta. În pofida accidentului înregistrat anterior, am o mare bucurie (care-mi confirmă încrederea în noua conducere a instituţiei): la *Sânge vienez* era public mult, neaşteptat de mult faţă de penuria din ultima vreme. O iau spre Opera Română, Prima dezamăgire: panoul de afişaj din faţa clădirii (în bulevard, pe unde trece multă lume) e gol. Nici un afiş, nici un anunţ. Şi nu m-am mirat când, intrând în sală, la *Don Pasquale* erau doar vreo 40 de spectatori. Orchestra şi corul au sunat normal, soliştii cam... discreţi. Şi cum să vină mai multă lume, când nici măcar în faţa clădirii nu se face reclamă?... A fost joia mea neagră. Ştiu că prin astfel de raiduri şi exprimându-mi cinstit opiniile, îmi voi face noi duşmani. Dar asemenea situaţii trebuie curmate. Până când calitatea nu va deveni numitorul comun al manifestărilor noastre artistice, nu voi fi împăcat. Sunt foarte supărat şi pe colegii din Direcţia muzicii a Ministerului Culturii. E firesc ca ei să mă informeze pe mine

(şi nu eu pe ei) despre starea reală a instituţiilor de profil! Nici nu i-am primit la această conferinţă de presă..."

Va mai avea în viitorul apropiat Ludovic Spiess curajul unor asemenea inspecţii şi declaraţii? Se va împăca cu această situaţie cât timp calitatea vieţii muzicale e dependentă de sumele afectate de guvern, care cu siguranţă nu va da bani pentru cultură...

• În ziarul *Libertatea* un semnificativ „protest" în legătură cu Teatrul de Revistă „Constantin Tănase":

1. Sindicatul liber „Competenţa" din Teatrul de Revistă „Constantin Tănase", cuprinzând majoritatea personalului artistic şi tehnic din această instituţie, protestăm împotriva modului abuziv şi discreţionar prin care Inspectoratul pentru Cultură al municipiului Bucureşti a numit şi instalat un comitet director al teatrului, format din 5 persoane care, cu o singură excepţie, sunt incompetente şi incapabile să conducă activitatea Teatrului de Revistă.

2. Aducem în sprijinul protestului nostru adresa nr. 3820 din 24 ianuarie 1992, prin care Parlamentul României – Comisia pentru cercetarea abuzurilor şi pentru petiţii a Adunării Deputaţilor ne comunică: „investigaţiile noastre în teren şi cercetarea documentelor contractuale şi financiar-contabile au condus la concluzia că domnul director Vasile Donose a respectat întru totul legalitatea în toate activităţile în care a angajat teatrul". Semnează: preşedintele Comisiei – Radu Ciuceanu.

3. Faţă de toate acestea şi având în vedere că cererea domnului Vasile Donose, prin care solicită eliberarea sa din funcţia de director, cu data de 15 februarie 1992, a fost scrisă sub ameninţări şi presiuni morale, socotim Decizia nr. 3 din 3 februarie 1992 a Inspectoratului pentru Cultură al municipiului Bucureşti drept nulă şi neavenită.

4. În cazul în care, până la data de 8 martie 1992, nu se anulează această decizie abuzivă şi venită de „sus" fără consultarea colectivului teatrului, Sindicatul Liber „Competenţa" va uza de toate mijloacele de protest pe care i le conferă statutul său, inclusiv dreptul la grevă.

Am solicitat opinia Inspectoratului pentru Cultură al municipiului Bucureşti, pe care o reproducem:

Fiind vizat direct în procesul de mai sus, i-am solicitat opinia domnului Costache Olăreanu, consilier şef al Inspectoratului pentru Cultură al municipiului Bucureşti. Acesta ne-a confirmat faptul că

domnul Vasile Donose şi-a înaintat demisia din funcţia de director al Teatrului de Revistă „C. Tănase“, demisie căreia i s-a dat curs. Cât despre „ameninţările“ şi „presiunile morale“ sub care ar fi fost scrisă cererea de demisie a domnului D.V., interlocutorul ne-a spus că asemenea practici nu intră nici în atribuţiile, nici în firea domniei sale. În consecinţă, după consultări cu conducerea Ministerului Culturii, Inspectoratul municipal pentru Cultură a numit un comitet director provizoriu, din care fac parte: actorul Al. Arşinel (preşedinte), compozitorul şi dirijorul Dan Ardelean, actriţa Ioana Casetti, regizorul Biţu Fălticineanu, contabilul şef Nicolae Iordache (membri). „Nu ştim la ce «excepţie» se referă protestul, ne-a spus domnul C. O., dar afirmaţiile că celelalte patru persoane componente ale comitetului director sunt «incompetente» şi «incapabile»... să conducă activitatea sunt greu de susţinut. Precizez că comitetul director e provizoriu şi va funcţiona maximum două luni, până când se va organiza un concurs pentru postul de director al Teatrului „C. Tănase“. În legătură cu adresa Comisiei parlamentare nr. 14 (pentru cercetarea abuzurilor şi pentru petiţii) am fost informat că aceeaşi comisie, făcând cercetări ulterioare, va emite o nouă adresă, conţinând date noi, revelatoare, privind activitatea directorială a domnului Vasile Donose.“

Nota redacţiei: Înregistrând ambele puncte de vedere, aşteptăm ca organul în drept (adică Inspectoratul pentru Cultură al municipiului Bucureşti) să rezolve cât de curând şi cât mai puţin provizoriu situaţia directoratului Teatrului „C. Tănase“. Nu putem să nu observăm faptul că Sindicatul Liber „Competenţa“ n-a aflat până acum că un director îşi poate ocupa postul prin concurs ori poate fi numit de forurile superioare îndreptăţite şi nu la dorinţa unui sindicat, oricât de competent ar fi acesta.

Miercuri 26 februarie 1992

• *Expres Magazin* continuă să mă atace prin condeiul lui Victor Parhon. Toate statisticile şi sondajele sale mi se par vădit partizanale. De altfel orice sondaj mi se pare incorect, din cauza, înainte de toate, a lipsei de valoare ştiinţifică a oricărui „eşantion“ folosit, iar în al doilea rând am certitudinea că nici un om serios, nici un telespectator sau muzician de a cărui opinie trebuie să ţii seama nu-şi permite să scrie la ora actuală Televiziunii sau unei gazete. Aş putea foarte uşor să demonstrez contrariul „tezei“ prin scrisorile, telefoanele ce le primesc. Dar ce sens are? Şi

să mă „bat" cu cine? Cu Victor Parhon pe care nu l-am văzut de 30 de ani în sala de concert, iar în cronica de teatru e un diletant care atacă cu forţă şi înainte de toate pe Valentin Silvestru?

• Fragmente din interviul pe care Pascal Bentoiu l-a oferit Ralucăi Stroe Brumariu pentru ziarul *România liberă*.

Rep. – Consideraţi necesară existenţa Uniunilor de creaţie?

P.B. – Duduie dragă, oare în 1938 ar fi pus cineva întrebarea dacă este necesară Societatea Scriitorilor Români, fondată în 1912, sau dacă este utilă Societatea Compozitorilor Români, înfiinţată în 1920 de Enescu şi de importanţii muzicieni şi muzicologi români care-i stăteau în preajmă? iar S.S.R. avea timbru de carte! Cât despre S.C.R. ea era o societate de gestiune colectivă a dreptului de autor, cu statute inspirate de cele ale SACEM-ului. De ce tocmai astăzi, când Uniunile şi-au redobândit exact funcţiile perioadei interbelice, se ridică voci iresponsabile sau prosteşti care încearcă să le infiereze drept „staliniste"? Stalin (fie-i ţărâna grea de zecile de milioane de crime sângeroase şi de sutele de milioane de asasinate morale) nu are nici în clin nici în mânecă cu actuala noastră Uniune a Compozitorilor, de pildă. Cine are interesul să destructureze viaţa noastră intelectuală şi artistică? Nu cumva tot cei care au încercat acest lucru timp de o jumătate de veac? Cine vrea să lase producătorii de artă fără nici un fel de apărare, în epoca unui sălbatic capitalism de dugheană? Şi la cheremul cui doreşte să-l aducă?

Rep. – Cum aţi caracteriza momentul cultural actual? Se poate vorbi, într-adevăr de o criză a culturii? Dacă da, care sunt în opinia dvs. cauzele acestei crize?

P.B. – Trăim efectiv o criză a culturii. Uite ce doresc să afirm: cred în liberalism, cred în economia de piaţă, dar nu cred în ruptul capului în cultura de piaţă. Această idee este o gugumănie mare cât secolul. Cultură s-a produs în toate epocile şi în toate aşa-zisele orânduiri, iar marea ei calitate e că iese cu adevărat „de sub vremi". Mă simt solidar astăzi (subliniez: astăzi) şi cu cioplitorii în piatră ai lui Ramses al II-lea, şi cu filosofii Indiei şi Greciei, şi cu Sofocle şi cu Rimbaud, şi cu Villon şi cu Heine şi cu Eugen Ionescu ori Joyce.

Dar, în esenţă, cultura a fost totdeauna subvenţionată. Chiar şi modestele ajutoare pe care Maiorescu i le procura lui Eminescu tot subvenţii se cheamă; ba chiar şi cele pe care generosul Theo i le oferea lui Vincent van Gogh. Repet: nu există cultură de piaţă; există în regimul

economic al pieţei şi strict generată de acesta, doar subcultură. Asta vrem? Treburile vor lua calea îndreptării când nu se va mai vorbi de procente de 0,33 sau de 0,35 ci de 3,30 sau 3,50. Iar cât priveşte zonele de unde fondurile ar trebui reîndrumate către cultură, am şi eu ideile mele, pe care însă până la ora aceasta cei cu pâinea şi cuţitul nu mi le-au cerut. Numai într-o ipoteză ca cea de mai sus, ipoteza normalităţii, va avea poporul acesta teatrele, orchestrele, bibliotecile, institutele de cercetări pe care le merită. Cei care nu pricep astfel de lucruri ratează unica şansă certă a naţiunii române: afirmarea prin cultură a unui popor plasat miraculos la confluenţa estului cu vestul, nordului cu sudul. Vorbesc de marile zone ale culturii şi civilizaţiei, nu de coordonate geografice. Fiinţăm astfel aşezaţi şi construiţi, încât suntem printre puţinii locuitori ai planetei favorizaţi întru înfăptuirea marilor sinteze.

Rep. – Credeţi că este bine ca intelectualii să se implice în politică? Această implicare ar putea afecta oare starea actuală a culturii la noi?

P.B. – Îmi vine să şi râd! Păi artistul român cel mai implicat în politică a fost Mihai Eminescu! Înainte de el, alături de el, ori pe urmele lui: Maiorescu, Alecsandri, Caragiale, Iorga, Arghezi, Goga, Sadoveanu etc. etc. Că uneori s-au trezit „on the wrong side", cum ar spune englezii, este altă poveste. Dar politică au făcut şi Demostene şi Cicero, şi Dante şi Goethe, şi Wagner şi Enescu (cum altfel decât politică a fost opţiunea acestuia de a se expatria, ca şi a lui Mircea Eliade, Cioran, Eugen Ionescu şi atâţia alţii?) Într-un fel, faci politică fără să vrei. Strigi „trăiască cutare", faci politica aceluia. Nu strigi, faci politică împotriva lui. Simplu. Problema este deviată cu sau fără bună ştiinţă. Ea trebuie, cred, afirmată în termenii următori: opţiunea politică nu garantează în nici un fel valoarea artistică ori intelectuală. Dar a pretinde artistului sau intelectualului, care este şi el un cetăţean, să „nu se implice" în politică este un nonsens. Ca atâtea altele care umblă în libertate pe desfundatele străzi ale oraşelor noastre. Cultura nu va fi nici salvată, nici îngropată de politică. Ea poate fi însă distrusă de realităţile economice. Dacă un instrumentist din filarmonica noastră realizează într-o lună câştigul corespondentului său de la Berlin pentru o oră, atunci lucrurile stau cât se poate de rău. Hai să discutăm odată *adevăratele* probleme ale culturii româneşti – şi implicit ale societăţii româneşti. Ce-ar fi să mai isprăvim cu demagogia? Ce-ar fi să terminăm cu ambiţia de a-l face pe Caragiale să piară nevinovat şi naiv, într-atâta corupţia şi incompetenţa... ne

inundă? Ce-ar fi dacă ne-am apuca odată şi odată în mod hotărât şi cinstit de treabă? Cu toţii, nu numai câţiva.

• Alfred Hoffmann este entuziasmat în cronica publicată în *România liberă* de evoluţia dirijorului Jin Wang la pupitrul Orchestrei Naţionale Radio:

„Jin Wang care s-a dovedit un artist autentic al înfăţişării impresioniştilor francezi ne-a arătat că dintr-o formaţie care pare uşor plictisită se pot scoate minuni. Repetăm, aproape că nu ne-a venit să credem că Rapsodia spaniolă de Maurice Ravel poate suna atât de sugestiv, colorat şi realmente fascinant ca sub mâinile lui Silvestri sau Celibidache, fiind tălmăcită de un nume venit de departe (dar cine bănuia, în 1958, că Li Mingqiang va deveni eroul primului Concurs Enescu?). Să fim mai expliciţi însă. Dirijorul chinez, născut în 1960, după ce a fost un timp violonist, şi-a descoperit începând din 1981 adevărata vocaţie, a plecat apoi să studieze la Viena cu profesorul Osterreicher, a colaborat cu multe formaţii cehe, cu faimoasa grupare engleză London Mozart Players etc. Aşa că, de fapt, noi am aflat acuma ceea ce se ştia bine prin alte locuri, anume că Jin Wang este un interpret de prima mână al muzicii europene. Nu mai puţin, ne-a uimit şi ne-a încântat versiunea schiţelor simfonice *Marea* de Claude Debussy, realizată cu un ansamblu care – să fim lucizi – nu ne-a desfătat în ultima vreme cu stârnirea de culori sonore rafinate. Or, Jin Wang găseşte (nu uit că *Marea* ne-a fost dăruită de mult şi de către ilustrul John Barbirolli într-un Festival Enescu) un liant emoţional care face legătura între conglomeratele sonore create de inegalabilul compozitor francez, rezultatul fiind un fluid care te cuprinde şi te covârşeşte pe nesimţite. Ce mai încoace-încolo, avem de a face cu un dirijor pe care îl vom urmări oricând cu o pasiune vie (şi justificată). Orchestra Naţională Radio, care nu cedează prea uşor tentaţiilor şi sugestiilor, cred că a fost cucerită şi ea de o asemenea dăruire."

N-am fost la concert. Îmi pare bine de evoluţia şefului de orchestră. A venit la recomandarea pe care am făcut-o Direcţiei Formaţiilor Radioteleviziunii, după ce în martie 1991, la Berlin custodele Muzeului de Instrumente Muzicale de la Filarmonica lui Karajan mi-a vorbit despre activitatea sa la pupitrul unor orchestre germane.

• Cristina Sârbu publică în *Cotidianul* o cronică acidă la adresa unui recent spectacol cu *Răpirea din Serai* de la operă – spectacol desfăşurat în frig, sub o baghetă neexpresivă (Lucian Anca) cu o distribuţie banală, într-o concepţie regizorală (Cristina Cottescu) prăfuită, fundamental demodată.

Opera bucureşteană e la periferia vieţii muzicale şi nu se întrevede nici un fel de schimbare până când o mână forte, un căpitan de cursă lungă nu va îndruma „corabia“ pe cale, la ora actuală, să se scufunde total...

Joi 27 februarie 1992

• Şedinţa Biroului de Critică şi Muzicologie.

Wilhelm Berger a prezentat câteva noutăţi din activitatea Academiei în plan muzical.

Viorel Cosma nu m-a invitat la şedinţa Fundaţiei „Dinu Lipatti“.

• Seara a avut loc concertul Filarmonicii dirijat de Horia Andreescu. Public mai numeros ce-ţi dă bucuria că bătălia pentru muzică nu e pierdută. Piesa de referinţă a programului – *Simfonia a IV-a de Mahler* cu Iulia Isaev drept solistă. Curate, bine frazate solourile Andei Petrovici dar sonorităţile uneori sticloase.

În pauza concertului de la Radio, Silviu Gavrilă a realizat colocviul criticilor. Bine condus. Cursiv. Curajos. Din păcate, lascivitatea, plictiseala, visurile de „lovituri puternice“, lipsa de inspiraţie l-au împiedicat să facă o carieră gazetărească pentru care era dotat. După 50 de ani greu se va mai putea impune în acest plan, indiferent ce ar mai face. Oricum e mai talentat decât mulţi dintre colegii săi de generaţie.

• Corneliu Vadim a fost achitat în procesul cu fostul procuror Gh. Robu, proces ce s-a desfăşurat la Ploieşti.

• În Piaţa Palatului l-am întâlnit pe Mircea Sântimbreanu „Un boier în retragere“ scârbit de relaţiile instaurate în front cultural după revoluţie. Preferă să stea la o parte şi să trăiască apelând la ajutorul fiicei sale din străinătate decât să se amestece în cloaca publicistică.

• Straniile drumuri ale istoriei. Manfred Werner, secretarul general NATO, este pentru a doua oară oaspete al Bucureştiului. Reşedinţa din Bd. Primăverii a defunctului cuplu dictatorial a devenit sediul organizaţiei...

• „O divă ca divele de altădată“ (*Le Point*), „O adevărată divă“ (*L'Express*), „O divă mai autentică nu poate exista“ (*Figaro Madame*) cu aceste cuvinte a salutat presa franceză triumful sopranei Mariana Nicolesco în rolul Reginei Elisabeta a Angliei din opera *Roberto Devereux* de Donizetti, cu care a fost inaugurată zilele trecute stagiunea operei din Monte Carlo.

• Din Viena ne parvine vestea că a încetat din viaţă Dagobert Bucholz. Ani în şir profesor de acompaniament şi de lied la Conservatorul

bucureştean, prieten, colaborator, îndrumător apropiat a unei generaţii de muzicieni români de la Marta Kessler la Radu Aldulescu şi Vladimir Orlov. Pentru toţi cei care păşeau în sala de concert în anii de la mijlocul veacului, Bucholz este o amintire vie. Inegalabil specialist în creaţii romantice slujea muzica cu ştiinţă, ardoare, nemăsurată dăruire. Mulţi tineri interpreţi îi datorează într-un fel cariera internaţională. 16 dintre ei au fost laureaţi ai concursurilor internaţionale de la Toulouse, Berlin, Moscova, Bruxelles.

În anii '60, ca atâţia alţi muzicieni bucureşteni, Bucholz a părăsit ţara fiind numit profesor la clasa de lied şi oratoriu de la Academia de Muzică din Viena. A fost acompaniatorul favorit al unor muzicieni de talia lui Borg, Fournier, Francescatti, Rostropovici, Cotrubaş, Thebom.

În ultimii ani a desfăşurat o vastă activitate la Geneva, a fost directorul artistic al Fundaţiei Internaţionale *Arta* (ce-şi propune în principal formarea unor specialişti în domeniul artei vocale şi în special al acompaniamentului) a ţinut cursuri de perfecţionare la Paris, Ierusalim, Geneva. În 1990 a fost ales „Man of the Year" de către Institutul Bibliografic American.

• Opera Română din Cluj a cunoscut în ultimul timp succese de ecou. Ion Piso a imprimat un ritm alert şi de înalt nivel în activitatea ansamblului. Zilele acestea Ion Piso (de altfel singurul artist de calibru care a revenit de peste hotare în ţară) şi-a dat demisia.

Din declaraţia lui George Balint, responsabil cu problemele teatrelor muzicale în Ministerul Culturii, în legătură cu motivul acestei demisii (surprinzătoare şi tristă pentru teatrul liric cum scria Mihai Cosma în ultimul număr al revistei *Actualitatea muzicală*):

„Demisia dlui Ion Piso survine într-un moment în care presiunile colectivului artistic clujean asupra d-sale au atins apogeul, concretizându-se într-o acţiune de cerere către Minister de înlăturare din funcţie a dlui director, susţinută de votul majoritar al membrilor tuturor compartimentelor.

Trebuie spus că imediat după revoluţie s-a hotărât ca Ministerul să numească pe titularii posturilor directoriale, consultând, în general, şi colectivele respective (fără ca decizia Ministerului să fie discutată în sensul supunerii la vot). În unele cazuri propunerile au venit chiar din cadrul colectivelor, Ministerul omologând opţiunea salariaţilor. Însă principiul după care ne-am ghidat a fost acela că Ministerul numeşte

directorii; ca atare, numai Ministerul poate aprecia oportunitatea schimbării unui director. Atitudini ca cea a colectivului clujean vin dintr-o mentalitate de tip C.O.M. pe care noi dorim să o depăşim.

Motivele pentru care se cere demiterea d-sale sunt de natură subiectivă, personală, chiar dacă argumentaţiile salariaţilor îmbracă o «haină» obiectivă. M-am convins că există o serie întreagă de diferende care au apărut datorită faptului că domnul Piso încearcă să imprime o altă mentalitate, occidentală, care nu permite timpi morţi, indecizie, letargie, ci cere rapiditate, eforturi, gândire în perspectivă, dar oferă în schimb satisfacţii. De aceea domnia sa nu mai stă să consulte întregul colectiv pentru fiecare decizie pe care o ia.

Revendicările sunt de natură materială (vizând încadrările în categoriile salariale), colectivul neînţelegând că aceste încadrări se fac nu în funcţie de valoarea nominală a cântăreţilor sau de anii de carieră, ci în funcţie de necesitatea instituţiei de a-l utiliza în spectacole, pe parcursul unei stagiuni. Artiştii, nu numai la Cluj, s-au simţit jigniţi de aceste categorii de încadrare, neţinând cont de faptul că grila este mobilă, şi că măririle de salarii nu puteau depăşi, oricum, iniţial 35%, acum 60%. Pe de altă parte, colectivul se plânge de atitudinea fermă şi inflexibilă a dlui Piso, de raporturile director-solişti, de faptul că d. Piso a perfectat unele turnee în străinătate care nu le aduc o diurnă suficient de mare – ceea ce este neadevărat, întrucât la nivelul concurenţei actuale, se apelează la teatrele din Est tocmai pentru că remuneraţiile acordate sunt mai mici şi mâna de lucru este mai ieftină. Soliştii se plâng că nu sunt suficient programaţi, pe baza mentalităţii că, odată angajat, rămâi pe viaţă «prim solist», indiferent de necesităţile de moment ale teatrului."

• Discografia enesciană în continuă dezvoltare. Casa engleză „Hyperion" a pus în circulaţie un nou disc compact cu Sonatele a 2-a şi a 3-a pentru vioară şi pian de George Enescu în interpretarea Adelinei Oprean şi a lui Justin Oprean. Discul este prefaţat de Noel Malcolm, autor al unei monografii despre Enescu.

• Universitatea Johannes Guttenberg din Mainz a organizat un curs public de practică dirijorală şi vocală susţinut de Sergiu Celibidache. S-a studiat cu acest prilej *Oratoriul de Crăciun* de Bach. Celibidache a ţinut un curs de fenomenologie muzicală.

• Din cronica lui Alfred Hoffmann la spectacolul Opera în concert cu Orfeul lui Glück...

„Doamne, iartă-mă! – ca să înghiţim kilometri de muzică blândă şi binesunătoare (mai ales dacă se adaugă şi impreciziunile, decalajele etc. formaţiilor Filarmonicii bucureştene dirijate de Mircea Cristescu, care s-au mai luptat cum au putut în primul act, dar pe urmă au cedat în faţa inamicului) ar trebui să rugăm pe un regizor destoinic şi inventiv, ajutat de un coregraf pe aceeaşi măsură, să înfăţişeze scenic ceea ce este aproape insuportabil atunci când ni se propune fără argumentul mişcării, fără contribuţia elementului actoricesc. Acestea fiind zise, fără îndoială că m-am bucurat de nobleţea cântului Mihaelei Agachi, că am apreciat o dată mai mult picanteria clasică găsită oricând în inteligenţa Georgetei Stoleriu, că am constatat efortul corului îndrumat de Valentin Gruescu – însă am impresia că m-am lecuit pentru totdeauna de agrementele amabile ale «operei în concert».

Unde eşti tu – Toscanini, Doamne! Sau măcar de-am avea parte de unul din locţiitorii lui pe pământ..."

Tragic... Acesta-i, din păcate, nivelul multor concerte dirijate în ultimul deceniu de Cristescu incapabil, după ani în care şi-a dovedit profesionalitatea, să se ridice la nivelul manifestărilor conduse de actualii săi colegi de baghetă.

Vineri 28 februarie 1992

• Bucureştiul a fost astăzi vizitat de ministrul Culturii al Austriei. S-a deschis cu acest prilej Biblioteca Facultăţii de Limbi Germanice a Universităţii. Au participat alături de oaspeţii din Austria, Adrian Năstase, ministrul Afacerilor Externe. Cu acest prilej a cântat (sub nivelul meritat de eveniment) un Trio de... elevi ai Liceului de Muzică din Bucureşti. Cumplit la ce nivel ajungem când evenimentul putea fi notat de Voces sau măcar de un ansamblu de studenţi... Cine poate se bagă în faţă şi nimeni nu gândeşte că este vorba totuşi de reprezentarea României.

• Gheorghe Grigurcu rămâne marele spirit intolerant în publicistica literară. În rubrica pe care o publică în *Contemporanul* (titlul ultimei pagini „Cum stau cu procesul comunismului") arde cu fierul roşu pe toţi acei care au făcut compromisuri în anii dictaturii.

Permanent în atacul său se află acum Adrian Păunescu.

Sâmbătă 29 februarie 1992

• O scrisoare din partea prof. George Pascu sărbătorit în ianuarie cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani...

Iubite Domnule Sava,

Îţi mulţumesc din tot sufletul pentru toate câte le-ai spus şi scris cu prilejul nefastei împliniri a 80 de ani ai subsemnatului.

M-am bucurat că cei ce-mi sunt dragi au venit să spună câte un cuvânt de ostoire în momentul când sacul cu ani a devenit greu şi dens. Un gând frumos de mulţumire tuturor celor ce mi-au arătat simpatie şi mai ales – rara avis – recunoştinţă.

În privinţa cărţilor pe care recent le-ai lansat, trebuie să-ţi spun că am obţinut *Sonorităţi americane* pentru care te felicit şi care a fost citită de public cu mult interes. Cartea referitoare la Ştefan Niculescu am scăpat-o şi aş fi bucuros dacă ai putea să-mi faci rost de un exemplar, bineînţeles contra ramburs, fiindcă acum cărţile au devenit *rarissimae aves*.

Cu cele mai alese sentimente şi cu gândurile bune adresate tuturor foştilor emuli din Bucureşti,

George Pascu

• Rezonanţe tot mai largi au concertele cvintetului „Concordia", devenit de un an, ansamblu autonom în cadrul formaţiilor muzicale ale Radioteleviziunii. Remarcabilă ultima evoluţie într-un concert unind Cvintetul pentru suflători de Jean François; două cântece pe versuri de Rousard de Roussel (solistă G. Stoleriu), Le Petit Nègre de Debussy (transpusă de Eugène Bozzat), Piesă în formă de habaneră de Ravel (transcripţie de Clarke Kessler) Tombeau de Couperin de Ravel (în variante pentru suflători de Mason Jones).

• Primesc săptămânal o superbă revistă germană *Deutsche Tribüne* cu 16 pagini cuprinzând noutăţi din întreaga lume. De multă vreme nu găsesc nici un fel de referiri despre România.

• Ion Raţiu a scos din redacţia *Cotidianului* câţiva scriitori de marcă – Ştefan Agopian, Florin Iaru, Nicolae Prelipceanu, Cristian Teodorescu. Din comentariul pe marginea acestui eveniment publicat de Dan Pavel în *Revista 22*:

„Domnul Ion Raţiu (poate fără să vrea) face jocul Securităţii, în afară de faptul că tolerează în redacţie o liotă de incompetenţi strecuraţi acolo

de aceeaşi instituţie. Un joc simplu: dându-i afară pe cei patru, el îşi atrage antipatia unui imens număr de alegători. Este vorba de cititorii celor patru. Şi astfel popularitatea şi prestigiul domnului Raţiu scad, afectându-i pe cei care ar fi votat cu el. Şi afectându-i şi pe cei care ar fi avut de câştigat de pe urma alegerii unui om cu convingeri democratice.

Ceea ce probabil nu ştie domnul Raţiu este că Ştefan Agopian, Florin Iaru, Nicolae Prelipceanu şi Cristian Teodorescu sunt scriitori cunoscuţi. Dacă nu o ştie, confirmă pe cei care-l acuză că nu cunoaşte realităţile ţării, ca să nu mai spunem că nu citeşte literatură română contemporană... Cei patru sunt valori ale vieţii noastre literare, iar prezenţa lor în paginile *Cotidianului* este absolut remarcabilă."

• Andrei Şerban a revenit din străinătate unde s-a aflat şapte luni. A montat în acest timp *Hyppolitus* de Euripide la Londra (Teatrul Almeida), opera lui Prokofiev *Îngerul de foc* la Opera Bastilia din Paris, *Electra* de Richard Strauss la San Francisco, a refăcut un spectacol mai vechi cu *Turandot* de Puccini la Covent Garden, pe un stadion pentru 15.000 de spectatori; în ianuarie a pus în scenă *Rigoletto* la Teatrul La Fenice din Veneţia.

Iată şi răspunsurile lui Andrei Şerban la interviul solicitat de Raluca Stroe Brumariu şi publicat în *România liberă* sub titlul „Mă interesează să transform ceea ce este grosolan în rafinament".

– „Cât timp urmează să staţi în România şi la ce lucraţi?

– Voi sta trei luni şi lucrez *Livada cu vişini*, un spectacol pe care l-am mai pus în scenă de două ori până acum, la New York, cu actori din Hollywood, printre care Meryl Streep şi l-am montat câţiva ani mai târziu la Tokio, cu actori japonezi. În afara trilogiei, este poate spectacolul care mi-a marcat cel mai mult cariera în aceşti 20 de ani de când am plecat din România şi într-un fel mă simt obligat să-l prezint şi publicului românesc. Mai ales că este una dintre piesele de aur ale teatrului şi pentru momentul actual – nu că aş intenţiona să contemporaneizez – vorbeşte foarte mult despre ceea ce se întâmplă acum în toată Europa de Est.

– Din ce motiv reluaţi aici piese pe care le-aţi montat în alte ţări înainte?

– Mi-am propus ca pentru primii doi ani, revenind în ţară după o lungă absenţă, să fiu un Moş Crăciun care împarte cadouri publicului şi actorilor cu piese pe care le cunosc foarte bine şi care sunt vârfurile carierei mele. Când am revenit în ţară, m-am întrebat cum pot să mă întorc aici şi

să nu mă simt străin şi cum aş putea să aduc cu mine experienţe pe care le-am avut în altă parte şi să le împărtăşesc la un nivel care ar transforma ceva în conştiinţă, care i-ar face pe oameni mai buni, chiar şi pentru o clipă. În teatru avem şansa să transformăm ce e grosolan şi vulgar în ceva rafinat şi subtil, plumbul în aur, în timp ce în viaţă, poţi fi lesne tras în jos. Nu cred că poţi greşi cu ceva aducând pe scenă tragedia greacă, Shakespeare şi Cehov. Sigur că pentru mine a relua o piesă deja montată este un sacrificiu, într-un fel o pierdere de timp şi de bani. Dar am simţit nevoia ca pentru primii doi ani să fac acest sacrificiu pentru actori şi pentru public. Ce va fi în viitor, dacă voi mai sta, asta este altceva.

– Deci hotărârea de a lucra în România câteva luni pe an nu este definitivă?

– Nu, pentru că niciodată nu ştiu ce întorsătură politică pot lua lucrurile aici.

– Decizia dvs. depinde de condiţiile politice din ţară?

– Sigur că da. Foarte mult. Iar acest «nimic-ceva», cu cât a fost mărit bugetul culturii de la 0,33 la 0,34 mă jigneşte profund ca artist.

– Prin intermediul ziarului nostru, domnul ministru Ludovic Spiess vă invita să montaţi un spectacol la Operă. Vă surâde această propunere?

– Îmi este greu să accept generoasa propunere a dlui Spiess, nu pentru că nu aş vrea, dar în primul rând, condiţiile de lucru la Opera Română sunt, după cum mi s-a spus, atât de rudimentare, atât de înapoiate, încât ar trebui reînceput totul de la zero acolo. Şi pentru asta trebuie foarte mulţi bani, fiindcă Opera nu se poate face fără bani şi fără mari nume. Or, cântăreţii noştri buni au plecat. Sigur, mai trebuie şi o dorinţă reală de a şterge tot trecutul în spectacolele de operă şi de a face ceva radical, foarte nou, pentru care nu ştiu dacă cei de acolo sunt pregătiţi.“

Duminică 1 martie 1992

• Dimineaţă am fost la recitalul lui Helmut Plattner. L-am invitat la Bucureşti în iulie 1990 când am fost la Bayreuth. Într-o seară, după un spectacol cu *Amurgul zeilor* mă plimbam prin vechiul cartier al oraşului. Din Dom străbăteau acorduri de orgă. Intru. Lăcaşul pustiu. Helmut Plattner, de ani stăpânul străvechiului instrument, pregătea un recital. Într-o pauză discutăm îndelung despre activitatea sa. Interviul l-am publicat de altfel, în urmă cu un an. Îi vorbesc despre dragostea cu care îl aşteaptă publicul nostru. Şi iată, Plattner a fost oaspetele Bucureştiului.

După Concertul oferit împreună cu Orchestra Naţională Radio, Studioul Radioteleviziunii l-a întâmpinat sărbătoreşte. Sala plină, (cum n-a mai fost de mult), dovadă că publicul are sentimentul evenimentului.

Elevul neuitatului Dresler, la rându-i profesor al unor remarcabili instrumentişti români, Plattner ne-a „aşezat" sufletul în sublime sonorităţi ale celui mai minunat instrument al istoriei muzicii. Orga Radioteleviziunii nu e perfect acordată. Anciile mai sunt în suferinţă. Ne pare rău că lipsa unui registrant, absolut necesar la un concert atât de dificil, a creat uneori întreruperi în discursul muzical, iar lipsa unor suficiente ore de repetiţie a dus uneori la inadaptarea solistului (care-şi desfăşoară, în general, arta între ogivele unor biserici) la dificila acustică a unei săli ca cea de pe str. General Berthelot.

Nesatisfăcuţi am putea fi şi de neglijarea unor legători fără de care discursul organistic îşi pierde farmecul. Cele două ore de muzică au fost însă încărcate de ştiinţă, artă, putere de seducţie şi, poate înainte de toate, de amintirea neuitatelor întâlniri în sala de concert cu Helmut Plattner înainte de a părăsi ţara.

Patru virtuţi au dat nimb profesionistului Helmut Plattner:

– selecţia repertoriului care a cuprins momente hotărâtoare şi definitorii din creaţia lui Bach, Mozart, Franck (cu toate că e cam stranie construcţia piesei lui Franck); demonstraţia unei desăvârşite tehnici în pasaje ce-ţi tăiau răsuflarea prin dificultăţile lor; complexa valorificare a registrelor orgii, creând o vastă paletă de culori (poate cu excepţia unui trompet ce mi s-a părut prea penetrantă în înlănţuirea ideilor lucrării finale), şi în sfârşit ardoarea cu care artistul format la orga secularului lăcaş sibian continuă tradiţiile (în planul artei improvizatorice) marilor organişti în opusul propriu „ridicat" pe un coral bachian.

Întâlnirea cu Plattner a fost o sărbătoare a stagiunii. Publicul l-a întâmpinat cu bucurie. A fost şi el încântat de căldura şi dragostea celor ce au venit să-l asculte.

A declarat, de altfel, că va reveni la Bucureşti pentru a ne dărui şi a înregistra pentru Radio opera integrală a lui Bach, cu care a încântat ani în şir Bayreuth-ul. E cea mai minunată promisiune pe care ne-o face în ultimii ani un mare artist pornit de pe meleagurile noastre, şi care se dovedeşte mereu alături de noi.

• Seara, la Serata Muzicală am avut drept invitat pe Pascal Bentoiu şi un vechi prieten al său eseistul Al. George.

Discuţia aprinsă despre actualitatea vieţii muzicale, căile culturii după evenimentele din decembrie 1989, „poziţiile“ intelectualităţii bucureştene, Arghezi şi locul său în istoria şi conştiinţa culturală a ţării (măsura compromisurilor sale faţă de comunism), aşa-zisa „literatură de sertar“, cumplitele încercări prin care au trecut unii intelectuali români în anii totalitarismului (pentru prima oară Pascal Bentoiu a vorbit despre procesele intentate lui Andricu, Tassian, Valentina Creţoiu, Bădescu, Cuclin) etc.

Luni 2 martie 1992

• În şedinţa Colegiului de Programe, Răzvan Theodorescu vorbeşte despre dorinţa lui Valentin Lipatti de a răspunde acuzaţiilor din cartea lui Pacepa. Nu cred totuşi că ar putea nega că a fost colonel de securitate. Şi nu cred că va apărea la Televiziune.

Interesantă şi o altă remarcă a lui Răzvan Theodorescu: „a început să fie lăudat pe ici pe colo în presă... – ceea ce nu-i semn bun pentru Televiziune.“

• La Memento-ul muzical l-am sărbătorit în mod special pe Nicolae Lungu cu prilejul împlinirii vârstei de 92 de ani. Stranii rămân codurile genetice. Ce mult i-a dat viaţa bătrânului creator şi dirijor.

De ce atâţia alţi mari muzicieni din generaţia sa s-au stins la 50, 60 de ani?

• A început la Washington cea de-a patra rundă de negocieri pentru pace în Orientul Mijlociu. Reprezentanţii Israelului, Siriei şi Libanului, precum şi delegaţia comună iordaniano-palestiniană au sosit deja în capitala Statelor Unite. Analiştii apreciază că prezenţa tuturor părţilor reprezintă dorinţa acestora de rezolvare a divergenţelor. În pofida recentelor evenimente din Liban. Cele trei runde de negocieri de la Madrid, Washington şi Moscova nu au dus la nici un rezultat. Israelul doreşte ca arabii să recunoască statul evreu.

Scopul principal al Siriei este de a obţine retrocedarea Înălţimilor Golan, ocupate de Israel în 1967. Libanul doreşte ca Israelul să se retragă din „zona de securitate“.

Marţi 3 martie 1992

• „*2 x AB*, scriitori şi cineaşti“ – sub acest generic s-a desfăşurat la Accademia di Romania din Roma, în zilele de 18 şi 19 februarie a.c.,

întâlnirea a doi scriitori cineaşti: Augustin Buzura şi Alberto Bevilacqua. În prezenţa celor doi autori au fost prezentate publicului român şi italian filmele: *Undeva în Est* (1981) adaptarea romanului *Feţele tăcerii* al lui Augustin Buzura şi *La Califfa* (1971) debutul regizoral-scenografic al lui Alberto Bevilacqua, după romanul sau omonim.

• Cum se explică interesul americanilor pentru Moldova? Iată răspunsul lui Apostol Stan în paginile *Cotidianului*:

Aflată la periferia vestică a imperiului sovietic, ca o zonă de mare concentrare de trupe unde foştii conducători din Kremlin au efectuat tot felul de experimente etnice prin deportări şi colonizări, Republica Moldova, prin intervenţia Moscovei şi a Kievului, este un potenţial centru destabilizator prin aţâţarea mişcărilor naţionaliste în sânul slavofonilor. Faptul acesta ar putea crea mari pericole pentru pacea regională, prin implicarea nu numai a Rusiei şi Ucrainei – potrivnice renaşterii româneşti în această provincie dezintegrată şi dominată –, ci şi a României. Prin James Baker la Chişinău şi prin George Bush la Washington, americanii au ţinut să-l susţină pe Mircea Snegur în atitudinea lui responsabilă faţă de provocările naţionaliste. S-a recunoscut astfel existenţa Moldovei ca entitate distinctă şi, prin includerea ei în Naţiunile Unite, s-a atestat ilegalitatea raptului sovietic din 1940 pentru o bună parte a fostei Basarabii.

Rezultă din aceasta că Washington-ul ar încuraja dualitatea statală românească? Fără îndoială că nu. Cu ocazia vizitei la Chişinău, James Baker a declarat că, în cazul în care România şi Moldova ar dori să se reintegreze, americanii nu se vor opune. Este deci vorba de o atitudine explicită de respect faţă de voinţa naţiunii române, în cazul în care s-ar reface România Mare.

În privinţa relaţiilor Casei Albe cu preşedintele României, în cazul de faţă se aplică normele democraţiei. După evenimentele din decembrie 1989, când puterea fesenistă s-a substituit revoluţiei şi s-a dovedit a fi o prelungire a celei comuniste, nedebarasându-se de apucături autoritare, americanii ţin la distanţă – cu consecinţe grave pentru ţară – pe actualul preşedinte. Şi asta nu atât pentru motivul că a făcut parte din fosta nomenclatură ceauşistă, cât şi, mai ales, pentru incapacitatea ideologică şi pragmatică de a se debarasa de vechile structuri instituţionale, inclusiv de foştii tovarăşi readuşi în fruntea Parlamentului României. Este de sperat că, prin alegerile locale şi generale, ne vom rupe radical de trecutul comunist, convingând SUA că statul de drept devine o creaţie ireversibilă. Drumul unui preşedinte al României spre Casa Albă va fi astfel deschis.

• În paginile revistei *22* este inserat un articol al lui Norman Manea cu privire la atitudinea politică a lui Mircea Eliade în anii antebelici.

Problema e complexă şi mereu partizanal expusă din diferite unghiuri şi confuziile sunt cu atât mai grave cu cât în jurnalele, mărturiile filosofului nu găsim o atitudine clară asupra evoluţiei gândirii sale în anii când s-a aflat sub influenţa lui Nae Ionescu. Problema ar merita un studiu obiectiv, ştiinţific dar este clar că nu este momentul să fie întreprins. Interesante ar fi desigur şi câteva analize despre gândirea şi acţiunea politică, în anii antebelici, a unor personalităţi muzicale ca Dimitrie Cuclin, Paul Constantinescu, George Breazul, Ion Nonna Otescu, Alexandru Zirra, Mircea Bârsan etc.

Dar cine s-o facă? Cine are pregătirea ideologică necesară şi cine doreşte dintre muzicologii noştri să pornească o asemenea întreprindere?

Binevenite ar fi din acest punct de vedere şi studii despre perioada epurărilor din 1945, epurări regizate de echipa Mircea Bârsan – Mauriciu Vescan – sau despre atitudinea conducerii Uniunii Compozitorilor şi a unor muzicieni români în anii Rezoluţiei jdanoviste sau „cuvântările" rostite de unii creatori în timpul procesului lui Andricu. Aş fi bucuros să am timpul necesar în viitorul apropiat pentru a studia documentele epocii şi să redactez câteva articole pe aceste teme...

• Un pasaj din articolul Monicăi Lovinescu *Oboseală şi provincialism* publicat de revista *22*:

La noi puterea a devenit un sistematic exerciţiu de surzenie şi de mutism. Extenuaţi de a avea în faţă echipe de surdo-muţi, destul de mulţi sunt intelectualii, scriitorii care au obosit de a-şi exprima indignarea de a cere să înceteze minciuna, de a reclama pentru România drepturile elementare de care se bucură ţările vecine.

Oboseala aceasta este explicabilă, din păcate, nu e mai puţin primejdioasă. Fără aceste voci ale analizei şi protestului constant riscăm să ne adâncim într-un „n-a fost să fie" care ar face din România singurul tărâm al defunctei perestroici, dacă nu chiar şi mai rău, a revenirii unor vechi structuri comuniste (unele dintre ele nici măcar n-au încetat de-a lungul acestor peste doi ani să se menţină şi de la o vreme încoace să chiar înflorească). După care, de vină vor redeveni străinii şi alte Malte imaginare.

Îmi voi îngădui să repet: pentru o analiză care să vorbească de la sine, înlocuind cel puţin în parte ţipătul şi jeremiadele ce s-au dovedit inoperante, comentatorii, intelectualii, scriitorii ar trebui să se ţină sistematic la curent cu evoluţia situaţiei la vecinii noştri. Or, în afara

unor eforturi în acest sens sensibile mai ales la *22*, presa în România se dezvoltă într-un fel de straniu privincialism. Ultimele pagini ale ziarelor sunt dedicate ştirilor provenind din străinătate, mai toate sunt însă avare cu comentariile asupra acestor ştiri. Într-o presă normală, sfârşitul Uniunii Sovietice ar fi trebuit să ocupe pagini întregi ca în presa occidentală şi mai mult chiar, dat fiind că evoluţia României nu poate să nu fie influenţată de acest eveniment capital. Sfârşitul unui imperiu a cărui victimă colonizată am fost o jumătate de veac s-a produs fără a fi provocat, în mass-media la noi, comentarii cu adevărat notabile.

Mai e nevoie oare să insistăm asupra primejdiei la care ne expune un astfel de provincialism? Nu numai că orice închidere, orice izolare nu ne poate înlesni calea nici spre Europa, nici spre democraţie. Dar în felul acesta imităm în mic, imităm fără să vrem, postura de surdo-mut adoptată de putere. Şi facilităm aceleiaşi puteri, în lipsa unor informaţii comparatiste, să manipuleze mai departe populaţia mai ales prin Televiziune...

Evident, înseamnă a cere mult, poate prea mult unor scriitori obosiţi de propria lor clamoare în van şi care văd, în plus, cum ameninţă să se năruie toate eforturile lor de a menţine de-a lungul urgiei o cultură cât de cât demnă de trecutul ei.

Dar dacă, prin comparaţia cu vecinii, ar putea afla explicaţii şi remedii şi asupra acestui punct capital pentru ei? De ar fi avut şi în trecut privirea fixată spre Paris, Londra, Berlin, dar şi asupra Varşoviei, Budapestei, Pragăi şi în ultima vreme chiar asupra Sofiei, ar fi putut probabil să răspundă mai lesne stăruitoarei şi jenantei întrebări asupra răspândirii literaturii române în lume. Oare absenţa samizdatului şi a unor manuscrise de sertar fără autocenzură aşa cum au existat la scriitorii din celelalte ţări nu constituie un început de explicaţie?

Într-un astfel de context oboseala prematură, oricât de justificată ar părea ea, ţine de lux, iar provincialismul de autoflagelare."

Miercuri 4 martie 1992

• La Ora de muzică am încercat (alături de Dumitru Moroşanu) un duplex cu Televiziunea din Cluj. Experienţa a reuşit din plin şi ar trebui reluată. Poate deveni o modalitate tipică pentru micul ecran de informare asupra unor momente muzicale ce au loc în unele centre artistice ale ţării.

• Seara la Sediul UNESCO a avut loc sub preşedinţia lui Eugen Simion o consfătuire pe teme muzicale a Grupului de Reflecţie Interdisciplinară. Au participat foarte mulţi muzicieni (cam haotic aleşi de Sebastian Popa, care s-a ocupat de organizare în vederea publicării unei sinteze a discuţiilor în *Caiete critice*).

Am vorbit cam pătimaş despre starea muzicii la ora actuală şi necesitatea ca întreg frontul cultural să-şi îndrepte eforturile spre salvarea unor instituţii muzicale, unor valori componistice şi interpretative. Am insistat asupra problemelor popularizării muzicii şi a necesităţii de a crea o nouă generaţie de frecventatori ai sălilor de concert.

• O statistică publicată în presă atestă faptul că s-a cam... terminat cu învăţământul obligatoriu.

Iată deci cum se prezintă situaţia şcolară la sfârşitul primului trimestru în învăţământul bucureştean. La clasele I-IV, diferenţa dintre cei înscrişi la începutul anului şcolar şi cei care urmează cursurile trimestrului II este de 1471; la clasele V-VIII de 1774, iar la liceu (cursuri de zi) de 614. Alarmantă este şi cifra celor cu situaţia şcolară neîncheiată. În aceeaşi ordine, ea are următoarea configuraţie: 1558, 4788, 2033 (liceu cursuri de zi). Şi încă două cifre care acuză lipsa de interes al unor cadre didactice, 753 neşcolarizaţi la ciclul primar şi 1941 la gimnaziu.

Joi 5 martie 1992

• Excelent concertul Orchestrei Naţionale Radio dirijat de Horia Andreescu (Milhaud, Ceaikovski, Beethoven). Zilele de lucru ale orchestrei cu Horia Andreescu sunt vizibile în calitatea prestaţiei. Ansamblul simfonic al Radioteleviziunii nu poate fi salvat la ora actuală decât printr-o singură baghetă şi se pare că a fost excelentă ideea de a-l alege pe Horia Andreescu drept director şi prim dirijor al formaţiilor Radioului.

• *Cotidianul* publică sub semnătura lui Vartan Arachelian un amplu interviu al lui Gh. Zamfir. Titluri şi declaraţii gongorice „Naiul muzicianului – singurul instrument care poate transmite «vibraţia cosmică». Pe cât de talentat naist pe atât de banal politician, pe atât de naivă credinţa sa că e un compozitor desăvârşit atingând cote... pe care nici Enescu nu le visa.

• Excepţional succes teatral la Odeon: Trei piese scurte de Cehov (*Tragedian fără voce*, *Ursul*, *Cântecul lebedei*) cu Mariana Mihuţ şi Victor Rebengiuc.

Viaţa teatrală înlănţuie evenimente. Cea muzicală în general stagnează.

• Titlul tabletei pe care o publică săptămânal Silviu Brucan în *Libertatea*. „Stolojan l-a învins pe generalul iarnă".

Vineri 6 martie 1992

• Excelent interviul oferit de Francisc Laszlo lui Virgil Mihaiu şi apărut în *Contemporanul* sub titlul „A promova cultura muzicală înseamnă a edifica secolul viitor."

• La Memento-ul muzical am amintit, ca la fiecare început de martie, de Tudor Dumitrescu. Anii trec. Îl uităm tot mai mult. O rog mereu pe Olga Dăescu care l-a preţuit deosebit (a dat şi numele Tudor primului ei copil) să adune documentele în vederea redactării unui mic volum. Nu reuşeşte să-şi facă timp. Până la urmă, poate anul viitor voi încerca eu un asemenea gest. Ar fi păcat să dovedim atâta ingratitudine faţă de un talent uriaş încetat din viaţă la 18 ani.

• Seara la Radio în cadrul radioprogramului Panoramic muzical am vorbit despre relaţiile lui Goga cu muzica. Mulţi (acaparaţi doar de prejudecăţi politice) nu înţeleg gesturile mele. Chiar dacă la ora actuală al treilea volum din ciclul *Muzica şi literatura* pe care-l realizez cu prof. Zoe Dumitrescu-Buşulenga stă prin rafturile Editurii Cartea Românească datoria mea este să continui toate investigaţiile necesare pentru elaborarea fişelor capabile să reflecte preţuirea cu care toţi marii scriitori români au înconjurat arta sunetelor.

• Dirijează prin ţară (Cluj, Timişoara) un tânăr Nicolae Moldoveanu. L-am întâlnit la Zürich în august 1992. În prezent este asistent al coralei Filarmonicii din Londra.

Sâmbătă 7 martie 1992

• Un volum de publicistică curentă a lui Constantin Noica evidenţiază preţuirea sa pentru muzică (şi nu negarea ei cum ar reieşi din scrisoarea trimisă lui Ştefan Niculescu pe care am publicat-o în volumul *Ştefan Niculescu şi galaxiile muzicale ale secolului XX*). Va trebui s-o exploatez într-un articol special.

• Dr. Mircea Bălan mi-a pus la dispoziţie volumul lui Th. Bălan *Silvestri aşa cum l-am cunoscut*. La prima lectură – o carte excelentă pe

care o voi recomanda Editurii spre o rapidă publicare. În 1993 se împlinesc 80 de ani de la naşterea strălucitului dirijor.

• La Constanţa se desfăşoară Săptămâna muzicii belgiene organizată de către Academia de Muzică de la Woluwe – St. Pierre, Asociaţia „Les Amis de l'Académie de Woluwe – St. Pierre", Ministerul Comunităţii Francofone din Belgia, Inspectoratele şcolar şi pentru cultură ale judeţului, Liceul de artă şi orchestra simfonică din localitate.

„Scopul misiunii mele este ca între America şi România să existe cele mai bune relaţii" – declară noul ambasador al S.U.A., John R. Davis jr., la sosirea la Bucureşti.

• Binevenit articolul lui Alfred Hoffmann din *România liberă* despre tergiversările şi lipsa de grijă a Operei Române de a sărbători în acest an Bicentenarul Rossini.

• În Studioul Radioteleviziunii a avut loc zilele trecute unul din cele mai importante concerte ale stagiunii. Ludovic Bacs cu ştiinţa, curajul, gustul ce-l caracterizează, ne-a dăruit trei capodopere ale marii literaturi germane de la sfârşitul secolului trecut: *Preludiu şi Moartea Isoldei* de Wagner, *cinci lieduri pe versuri de Rückert de Mahler* şi *Simfonia a III-a* de Brahms. Un program ce nu şi l-ar permite (să fie realizat într-o săptămână), nici cele mai bune orchestre, nici cei mai experimentaţi dirijori ai lumii. Şi, ceea ce este interesant, ansamblul a sunat (mai ales în Wagner şi Brahms) excelent. În sală se aflau însă mai puţin de 150 de auditori, şi printre ei (cred că nu m-am înşelat) în afara celor patru critici invitaţi la colocviul din pauză al Televiziunii, nu erau nici unul din profesorii sau studenţii Academiei de Muzică, şi în general erau prezenţi puţini din melomanii de marcă ai Bucureştiului (pe care-i văd de obicei şi la concerte improvizate, fără trăsături de unire în plan repertorial). În opinia mea, nu poate exista autentic iubitor de artă care să nu înscrie „în cronica sa" participarea la un asemenea eveniment.

Înainte cu două săptămâni, tot în Studioul Radioteleviziunii a avut loc un Festival Beethoven, dirijat de Horia Andreescu. Un concert excepţional (altădată ar fi atras atenţia la sute şi sute de auditori), dar la care au rămas foarte multe locuri goale în sală.

Organizatorii vieţii de concert, dirijorii, orchestrele şi-au făcut din plin datoria. „Majestatea sa publicul" (aşa mi-am intitulat cândva o însemnare, manifestându-mi preţuirea pentru predilecţiile publicului de calitate, ce merită din plin credinţa noastră) ne-a dezamăgit.

La Ateneu cei 2000 de abonaţi continuă să vină la concertele de joi şi vineri, şi foarte mulţi dintre ei au acest statut de decenii, dar e foarte puţin pentru o capitală de două milioane locuitori.

Criza sălii de concert, atât de vizibilă în anii postrevoluţionari, este explicabilă prin mulţi factori: de la concurenţa Radioteleviziunii la dificultăţile de transport, de la preocupările metaartistice prioritare ale unor categorii de intelectuali, la lipsa de evenimente în viaţa de concert, incapacitatea instituţiilor din motive financiare de a atrage capete de afiş.

Repet – nu înţeleg lipsa de atenţie faţă de manifestările excepţionale ca cele mai sus-menţionate, dar, fără îndoială, conducătorii unor instituţii muzicale au de răspuns la o serie de propuneri şi întrebări care au circulat în ultimul timp în presa noastră şi care nu au găsit ecou:

De ce nu am reluat de atâta vreme aşteptatele concerte pentru studenţi, care au făcut stagiuni întregi săli pline şi au avut implicaţii serioase în formarea unor noi contingente de iubitori de muzică?

Unde sunt concertele-lecţii pentru masa tinerilor? Propuneam acum câtva timp într-o însemnare publicată în *Libertatea* un excelent „Bernstein al nostru" în persoana lui Wilhelm Berger, muzician complex, de mare farmec, singurul capabil să ne ofere un serial educativ de atractivitate şi eficienţă. Am dat chiar şi un număr de telefon pentru consultarea domniei sale. Nimeni nu l-a sunat.

S-a propus o formulă concertistică cu putere de seducţie, care şi-a dovedit succesul la Chicago şi alte mari centre muzicale americane şi europene: prefaţarea concertului cu o discuţie între dirijori, solişti şi tineri şi „postfaţarea" cu un dialog cu criticii. Inerţiile s-au manifestat şi sub acest aspect.

Ne-am obişnuit în ultimul timp cu un asemenea tip de „dialog al surzilor". Cronicarii propun, organizatorii de concert nu citesc sau tac şi găsesc mereu argumentul condiţiilor obiective pentru a justifica inerţiile.

Dar dacă în mijloc de stagiune, două concerte excepţionale nu au publicul nimerit, nu e un semnal de alarmă pentru cei care au pentru prezent şi pentru viitor sarcina apărării şi răspândirii marii muzici?

Duminică 8 martie 1992

• Invitaţii Seratei: profesorii Al. Oproiu şi Dan Făgărăşanu.

Dezbaterea plină de substanţă despre raporturile dintre medicină şi muzică, despre lipsa de ajutor al statului atât pentru salvarea sănătăţii

naţiunii cât şi a stării de civilizaţie şi cultură. Contradictorie discuţia despre învăţământul particular (susţinut de prof. Dan Făgărăşanu). Nu ştiu cum stăm în domeniul medicinei şi al ştiinţelor umaniste. Învăţământul muzical particular mi se pare însă o catastrofă în condiţiile în care nu reuşim să acoperim măcar locurile din academiile de muzică.

Prin nivelul pregătirii, Facultăţile de muzică particulare nu se ridică nici la nivelul unei bune şcoli de artă populară (ca să nu mai vorbim de un Conservator particular ca *Pro Arte*) de altădată.

O discuţie pe această temă rămâne necesară, dar cine s-o propulseze din moment ce sunt atâţia interesaţi în existenţa unor asemenea instituţii. Intempestivitatea prof. Dolfi Drimer care a făcut o industrie din universităţile particulare e mai mult decât nocivă...

Luni 9 martie 1992

• Dintre Fundaţiile muzicale cea dedicată lui Dinu Lipatti a izbândit în ultimul timp câteva acţiuni deosebite. Sunt pregătite câteva concerte care pot avea ecou. Meritul principal îi revine lui Viorel Cosma.

Bine ar fi ca în acelaşi timp, sub egida UNESCO, să continue şi Festivalul organizat într-o primă audiţie în decembrie 1991 la Sinaia.

• Un animal fascist ridică capul şi în Rusia: V. Jirinovsky xenofob, înrăit, desfăşurând cele mai ordinare idei naţionaliste promite Rusiei „un viitor fericit şi vodcă ieftină".

Ce murdari (şi probabil de „necurăţat") ideologi au scos la suprafaţă democratismul după decenii de robie stalinistă...

• Filarmonica „Banatul" a întreprins un turneu în Germania pentru a colecta fonduri destinate construirii unui spital de copii în Timişoara. În programul turneului un moment deosebit l-a constituit programarea oratoriului *Creaţiunea* de Haydn la catedrala Sf. Michael din Hamburg, sub bagheta dirijorului german Klaus Donath.

• Teatrul Nottara îşi serbează 45 de ani de existenţă cu o nouă premieră: *Şantaj* de Ludmila Razunoveskaia în regia lui Dominic Dembinski...

• Premiile Uniunii Cineaştilor pe 1991:

Pentru 1991. Film artistic, marele premiu; Mircea Daneliuc (*A unsprezecea poruncă*). Regie: Laurenţiu Damian (*Rămânerea*). Imagine: ex-aequo Doru Mitran (*Unde la soare e frig*) şi Gabriel Kossuth (*Undeva, în Est*). Scenariu: Augustin Buzura şi Nicolae Mărgineanu (*Undeva în Est*). Interpretare feminină: Oana Ştefănescu (*Înnebunesc şi-mi pare rău*).

Interpretare masculină: Constantin Dinulescu (*A unsprezecea poruncă*). Debut: Ion Gostin (*Înnebunesc şi-mi pare rău*). Critică: Julieta Ţintea. Marele premiu pentru documentar de lung metraj: Stere Gulea, Vivi Drăgan Vasile, Sorin Ilieşiu (*Piaţa Universităţii – România*). Premiul pentru documentar: Ştefan Gladin (*Să facem totul*). Premiul special: Lucia Hossu (*Memorialul durerii*). Regie: Anita Gârbea (*Lăcaşul zeilor desculţi*). Eseu: Şerban Comănescu (*Noica. Lumina umbrei*). Regie animaţie: Ion Truică (*Don Juan*). Desen de animaţie: Mihai Marcel (*Golanii*), Mircea Toia (*Spiriduşul grădinii*). Decoruri animaţie: Genoveva Georgescu (*Piromanii*). Premiul pentru întreaga activitate: Titus Mesaroş.

• Interpreţii spectacolului *Frumoşii şi bestia* (cu excepţia a doi actori) au făcut, la Sala Savoy, o grevă japoneză, luând atitudine împotriva numirii (abuzive, zic ei) a unei conduceri colective (ca un balaur cu cinci capete). Publicul a fraternizat cu trupa, dar, în pofida unui entuziasm revuistic, rămâne cel puţin o întrebare fără răspuns: *pe când un director unic la „Tănase"*? Sau va urma o grevă autentică?

• Mihail Gorbaciov a lansat la Televiziunea germană o punere în gardă faţă de riscul dezintegrării Comunităţii Statelor Independente.

În cursul unui interviu a cerut întărirea legăturilor republicilor C.S.I. şi s-a pronunţat în favoarea creării unei instanţe comune cum ar fi un Consiliu politic", „un Consiliu de securitate" şi „un Comandament militar unic".

Gorbaciov a comparat situaţia actuală în cadrul C.S.I. cu „o tabără de ţigani" şi a lăsat să se înţeleagă că „dacă problemele economice şi sociale ar urma să se agraveze în diferite republici ar putea apărea regimuri dictatoriale".

• Fragment dintr-un articol al lui Claudiu Iordache:

„România nu poate fi lăsată să se întoarcă de la o dictatură a Lupului la o dictatură a lupilor. Un partid nou se va naşte curând, nu al două sutelea şi ceva, ci un al treilea, al patrulea, al viitorilor patru-cinci ani. În ceea ce mă priveşte, aştept încrezător apariţia acestui partid ca prim semn al sănătăţii politice, a României moderne".

Marţi 10 martie 1992

• Integrala capodoperelor continuă. Folosesc vechi înregistrări. Am continuat astăzi *Bărbierul* lui Rossini cu Berganza, Alva, Prey. Un vis: 500-600 de emisiuni în care sub acest generic să folosesc cele mai frumoase

pagini ale istoriei muzicii. Trebuie să folosesc şi casetele lui Klaus Brambach pe care nu prea le recuperează colegii din secţia de operă.

• Două scrisori primite în redacţie:

Domnule I. Sava,

Mi-a plăcut şi până acum muzica simfonică şi de operă, dar n-am fost chiar atât de sigură de acest fapt. Familiei mele nu-i place deloc şi chiar şi eu acum câţiva ani mă miram cum poate cineva asculta o astfel de muzică. Apoi însă a început să-mi placă. Am început să înregistrez muzică simfonică, să vizionez „Orele de muzică", dar aceasta numai în vacanţă.

De când sunt din nou la şcoală, nu pot să vizionez decât „Ora de muzică" de sâmbătă. Marţi am ajuns mai repede acasă şi am văzut o parte din *Bărbierul din Sevilla*. Ei bine, acum sunt convinsă că dragostea pentru această muzică este adevărată şi nu era doar o amăgire, doar o pasiune, o plăcere trecătoare. Acest lucru m-a şi hotărât să vă scriu. Din păcate, transmisă la ora 12, ea nu poate fi vizionată nici de elevi şi cred că nici de alţi telespectatori, la acea oră fiind la locul de serviciu. Nu s-ar putea să fie programată ceva mai târziu, cam la ora 2 sau chiar şi seara?

Cred că astfel, vizionată de un număr mult mai mare de telespectatori, „Ora de muzică" ar putea cuceri multe inimi.

Vă mulţumesc, anticipat

Noje Beatrix.

*

Stimate maestre, Iosif Sava,

Cu imensă recunoştinţă, respectuos vă rugăm să primiţi felicitările noastre pentru splendida emisiune de aseară, de pe programul II.

Grozav acest zbucium spontan pe care ni-l dăruiţi dantelat, împletit într-o frazare de o acurateţe captivantă, de o ameţitoare bogăţie de informaţii delicat ţesute în romanul dumneavoastră televizat, rostit nouă celor ce vă ascultăm, simţindu-vă şi descifrându-vă printre rânduri, marele dumneavoastră suflet.

„Bomboana fondantă" emisiunea de aseară, ne-a îndulcit şi mai mult sufletele, de aceea cu multă emoţie şi noi vă vom destăinui ceva: suntem fondatorii a patru Universităţi particulare (*Titu Maiorescu*, *Dimitrie*

Cantemir, *Emil Racoviţă* şi *Fortuna*), dăruind celor care dintr-un motiv sau altul şi-au dorit ştiinţa bucoavelor, a sunetelor, a penelului, a cifrelor sau a scenei, posibilitatea împlinirii visului lor.

Stimate maestre, aţi simţit vreodată acel nespus de duios sentiment de a fi împlinit dorinţa a mii de suflete, astăzi studenţi ai acestor Universităţi, împreună cu părinţii, rudele, bunicii lor şi de a vă simţi îmbrăţişat şi sărutat cu lacrimile bucuriei de a reuşi să fie studenţi?

Vă spunem noi: SUPERB!

Cu o imensă stângăcie a emoţiei, gândul sufletului nostru vă roagă să primiţi în dar ceva din travaliul sunetelor şi bucoavelor noastre, discul nostru *Melodii cu poezii*, Ileana cu Florin. Vă mulţumim!

Ileana şi Florin Necşescu Toader

P.S.: Dorim să înfiinţăm Studioul de televiziune Fortuna.
Sunteţi invitatul nostru permanent"

• O notiţă în presa de astăzi sub titlul „O moarte cel puţin ciudată":

„Gheorghe Dumbrăveanu, autorul cărţii *Piaţa Universităţii* a avut un accident petrecut în condiţii misterioase în staţia de metrou Piaţa Romană. A fost transportat la Spitalul de Urgenţă de către o maşină particulară. Acolo s-au făcut încercări de reanimare. Inutile. Gheorghe Dumbrăveanu a decedat. Către miezul nopţii, un echipaj complet de la I.M.L., Procuratură şi Poliţie l-a adus la Institutul de Medicină Legală. Deşi autopsia s-a făcut, iar concluziile medico-legale se vor formula ulterior în funcţie de rezultatele analizelor de laborator etc. există suspiciunea unei agresiuni. Vom reveni cu amănunte detaliate de la Poliţie, Procuratură şi Institutul Medico-Legal."

• „Liderii principalelor partide de opoziţie, Corneliu Coposu, Radu Câmpeanu, Nicolae Manolescu şi Sergiu Cunescu vor face o vizită în Statele Unite la invitaţia Departamentului de Stat. Se speră, de asemenea, că în program va fi inclusă şi o întâlnire cu secretarul de stat al SUA, James Baker.

• În ziarul italian *Il Giornale* a apărut articolul intitulat „Sunt încă la putere în România tromboanele comuniste".

Miercuri 11 martie 1992

• De vreo trei ani zace într-o tipografie din Brăila în formă „de bun de tipar" o carte pe care Editura Ion Creangă ar dori s-o difuzeze sub titlul *Şi marii compozitori au fost copii*, o demonstraţie a evoluţiei unor superdotaţi muzical din ultimele 4-5 veacuri.

Volumul ar oferi zecilor de mii de copii ai ţării o lectură pasionantă despre modul de viaţă, de învăţătură, despre preocupările despre opusurile marilor creatori ai lumii (de la Bach la Enescu şi de la Beethoven la Prokofiev) în anii în care se aflau în băncile şcolilor. Un volum de indiscutabilă valoare educativă, dar el va mai trebui să aştepte, din păcate, în tipografie, până ce librarii ţării se vor hotărî să comunice un tiraj capabil să determine editura să facă o asemenea investiţie. Îmi amintesc acest volum la care am lucrat cu multă bucurie acum câţiva ani pentru că aş nota astăzi câteva cuvinte despre superdotaţi.

De la Mozart şi Beethoven, Liszt şi Prokofiev, la Enescu şi Lipatti istoria muzicii cunoaşte foarte multe cazuri de mari talente stăpânite din fragedă tinereţe de putere de cunoaştere şi creaţie, de capacitatea de a înfrânge orice adversitate a vieţii, copii cu virtuţi pe care le-ar putea invidia cele mai înzestrate fiinţe omeneşti. Istoria muzicii înscrie în cronica sa mari talente la care promisiunile unei copilării extraordinare au fost urmate de o afirmare viguroasă, artişti care şi-au arătat, din primii ani ai vieţii, harul personalităţii, forţa de seducţie.

Teritoriile artei sunetelor au avut şi au „locuri" pentru manifestarea a zeci de copii talentaţi. Privim însă cu multă atenţie fenomenul dezvoltării lor pentru că de multe ori, lipsa de grijă a mediului pentru conservarea acestor fiinţe supradotate sau lipsa de îndrumare ştiinţifică a talentului pot duce cu uşurinţă la dispariţia „minunilor" şi la cumplita regăsire peste ani, doar a unui copil în epoca maturităţii.

Ca şi-n vremurile trecute, ne putem mândri cu numeroşi copii superdotaţi. Exemplu strălucit îl găsim în Mihaela Ursuleasa, la 12 ani posesoare a unui repertoriu uriaş, călătoare în marea lume muzicală din Italia până-n Japonia, primită şi binecuvântată la Vatican. Din păcate, copilul a plecat cu mama în Italia, a obţinut însă, după câte sunt informat, o bursă la Academia din Viena şi să dea Dumnezeu să găsească profesorii, conjuncturile, norocul necesar pentru a evolua pe vectorii marilor succese pe care excepţionalul ei talent le merită!

Un alt copil minune este violonistul Alexandru Tomescu, laureat al unor strălucite competiţii internaţionale, cu turnee de succes în centre europene şi americane. „Tânărul Alexandru Tomescu, declara Ruggiero Ricci la *Mozarteum* – este un mare talent violonistic. Este un virtuoz al instrumentului, un extraordinar temperament muzical, cu o puternică personalitate. Prin toate aceste calităţi are în faţă o carieră strălucitoare".

O carieră strălucitoare... Cum să asigurăm acestor copii drumurile pe care le merită? Şi sunt mulţi aceşti superdotaţi în multe locuri din ţară, provenind din medii din cele mai diferite.

Ce putem face pentru ocrotirea, şcolarizarea, finanţarea acestor copii superdotaţi? Trebuie ei să rămână în clasele obişnuite ale şcolilor de muzică sau trebuie adunaţi sub un acoperământ comun? Iată principala întrebare la care trebuie să răspundem.

O comisie specială a Ministerului Culturii ar trebui să-i „selecteze" din rândul celorlalţi elevi care studiază arta sunetelor, să-i îndrume spre profesori de înaltă calificare, să-i încadreze într-un plan de învăţământ care să ţină seama de valorile lor excepţionale, să vegheze asupra repertoriilor pe care le abordează, să-i programeze în viaţa de concert în momentul potrivit al evoluţiei lor, să le creeze condiţii de specializare în marile şcoli din străinătate, să intre în „orbita" agenţiilor de impresariat din ţară şi de peste hotare.

Esenţial în momentul de faţă este să trecem de la stadiul întrebărilor la cel al practicii.

Putem fi iertaţi pentru zeci de fapte ce se petrec în front cultural. Nimeni nu va şterge cu buretele greşelile pe care le putem face dacă nu vom ţine seama de comorile pe care natura ni le-a pus la dispoziţie şi cer minima noastră grijă faţă de ele.

În atâtea „programe" ecologiste care invadează teritoriul politic, superdotaţii artei muzicale ar putea avea un capitol special.

Sunt gata ca sub egida UNESCO, a Ministerului Învăţământului şi a Ministerului Culturii să particip la o discuţie care să se soldeze cu câteva măsuri operative în acest plan, şi alături de mine ar răspunde cu siguranţă la o asemenea solicitare toţi profesorii, toţi criticii care veghează la prezentul şi la viitorul artei, a vieţii muzicale româneşti.

• La „Ora de muzică" m-am ocupat de Mircea Basarab şi am afectat secvenţe din emisiunea comemorării lui Harry Brauner. Ghinion. Filmele încurcate. Emisiunea s-a întrerupt de câteva ori. Părea sabotaj dar nu era

decât neglijenţa regizorului de montaj, operatorilor din Televiziune. În studiourile de emisie este o debandadă îngrozitoare. Se pălăvrăgeşte continuu.

• Alexandru Moroşanu doreşte să plec cu Filarmonica din Arad în Italia câteva zile. Cu enormă părere de rău am refuzat. Alte deplasări sunt la orizont şi nu pot să lipsesc prea mult din Bucureşti.

• Am încetat colaborarea cu *Adevărul literar şi artistic* unde am scris periodic timp de câteva luni. Cu toată bunăvoinţa lui Constantin Stănescu, nu am mai putut rămâne printre colaboratorii permanenţi, noul redactor şef, C.T. Popescu, formulând un nou tip de revistă în care muzica se pare că nu are ce căuta.

• În faţa greutăţilor enorme în plan financiar, Lena Boiangiu şi-a dat demisia din funcţia de redactor-şef a revistei *Lumea*.

• La Pro Musica am programat 20 de minute de film cu Evgheni Kissin, pianistul rus în vârstă de 20 de ani care cucereşte la ora aceasta Statele Unite şi de care nimeni nu a prea auzit la noi.

Joi 12 martie 1992

• La Radioteleviziune, concert „dirijat" de Fausto Zadra. Mizerabilă evoluţie. Prestaţia de neimaginat într-un centru muzical european. Am estompat (cam inconştient) cuvintele cronicarilor la colocviul Criticilor, rugat de Direcţia Radioului, de instrumentiştii dornici să facă sub patronajul submediocrului pianist italian un nou turneu în Italia. Nu trebuia să cedez...

• Seara în saloanele Hotelului Bucureşti a avut loc înmânarea premiilor Asociaţiei Profesioniştilor de Televiziune. Au existat multe obiecţii în redacţii. M-a bucurat când Ecaterina Oproiu mi-a spus în pauză: „Îţi dau eu premiu în locul lor". L-am luat de fapt, anul trecut, la prima ediţie.

• Câteva fragmente din declaraţiile pe care Dan Grigore le-a făcut într-un interviu acordat Ancăi Mizumschi pentru revista *Alianţa Civică*:

Rep. – „Există o frază a lui Ismail Kadare care spune: „Dictatura şi literatura au un singur mod de a coexista, dacă se devoră una pe alta. Scriitorul este duşmanul firesc al dictaturii." Credeţi că şi pentru un muzician este valabil acelaşi lucru?

D.G. – Cred că ceea ce spune scriitorul albanez este valabil în general pentru condiţia intelectualului. În măsura în care şi în România muzica se practică de cei care gândesc, şi nu este, ca să rămânem în citate, acel ceva care gâdilă în mod plăcut urechile, în măsura în care este un demers intelectual, evident că ne găsim în faţă unei incompatibilităţi de fond între dictatură şi muzică. Dictatura este jugularea unor corelări fireşti, iar muzica este tocmai contrariul ei, acea armonizare perpetuă din mers a unor termeni uneori antagonici. Toată dezvoltarea muzicii europene, care s-a bazat pe ideea de opoziţie în muzică este istoria armonizării din ce în ce mai complexe între termeni din ce în ce mai antagonici. În acest sens, muzica poate fi nu numai un opozant al oricărei forme de autocraţie, de totalitarism, dar poate fi un model pentru o societate deschisă care nu se cramponează de sistem, ci evoluează adaptându-se din mers.

Rep. – În general, muzica poate fi un opozant al oricărei forme de dictatură dar, domnule Dan Grigore, a fost ea cu adevărat aşa în România?

D. G. – N-aş îndrăzni să vorbesc în numele întregii bresle, în ce mă priveşte, imediat după revoluţie m-am culpabilizat cât se poate de adânc, pentru că nu am făcut destul pentru a atrage atenţia societăţii româneşti, atât cât putea ea funcţiona, sub presiunea pe care am trăit-o cu toţii, cât şi în exterior pentru aberaţia care se petrecea cu această societate. Dacă e să mă raportez la condiţiile date, eu am fost unul din opozanţi, în muzică cel puţin, nu vehement şi zgomotos, dar făţiş şi consecvent...

Rep. – După revoluţie eraţi o prezenţă marcantă, nu vreau să vă flatez, eraţi directorul Filarmonicii, aveaţi multe planuri de viitor. Încet, încet lucrurile au reintrat în normalitate, dacă normalitate poate să fie numită apatia la români. Ce s-a întâmplat cu dvs.?

D.G. – Cu mine nu s-a întâmplat nimic. Eu o duc mult mai bine ca înainte. Dar, din păcate, aveţi dreptate. Încă e normal ca o instituţie model cum era Filarmonica să nu poată evolua normal; este un paradox, dar aşa e. Filarmonica făcuse deja un contract cu o instituţie extraordinar de importantă – Filarmonica din München. Şi ar fi putut repede să evolueze foarte bine. Probabil asta putea să dea un exemplu de nedorit, de ce să n-o recunoaştem? Era simplu ca această instituţie să sară de la condiţia, cum am mai spus-o într-un interviu, de ciob în marea oglindă a patriei, la poziţia de model fericit şi atractiv pentru alte instituţii de acest gen.

Şi atunci, a avut parte de o atenţie specială, iar eu n-am avut nici puterea, nici sprijinul din interiorul instituţiei ca să mă lupt cu aceste tendinţe. În plus, recunosc că am fost foarte subiectiv la o declaraţie pe care a făcut-o Preşedintele imediat după alegerile din 20 mai, când domnia sa a spus la prima conferinţă de presă, de după alegeri, să nu ne dea nimeni lecţii de democraţie. Eu am gândit atunci că ar fi trebuit să recunoaştem că avem toţi nevoie de lecţii de democraţie şi, conform modelului japonez, să învăţăm de la toată lumea. Or, această declaraţie a fost un şoc pentru mine, probabil şi din cauză că am avut pretenţii prea mari de la câteva personalităţi ale vieţii noastre politice. Atunci chiar aş fi vrut ca şeful statului să spună: avem nevoie de lecţii de democraţie, veniţi şi învăţaţi-ne! Maculatoarele noastre sunt pline de teme greşite. Aduceţi-ne şi caiete, căci n-avem nici măcar caiete! Şi avem nevoie de caiete noi pe care să ne luăm notiţe adevărate, despre ce se face în lume şi de-abia după aceea să putem avea ideile noastre, pe care să le punem în practică. Avem nevoie de această condiţie a unei societăţi care învaţă, de ce să n-o recunoaştem? Atunci m-am descurajat foarte tare. Însă după acel moment în care mi-am dat demisia, au existat ulterior şi alte momente care mi-au confirmat inaderenţa. Oricum, prin atitudinea mea n-aş fi făcut bine instituţiei şi nici profesiunii mele pentru că aş fi neglijat-o mai mult decât îmi permite condiţia acestei meserii. Prin atitudinea mea, prea tranşantă în acea perioadă, probabil că aş fi atras asupra Filarmonicii nişte rele. Mai bine că nu s-a întâmplat aşa ceva.

Rep. – Şi-atunci, ce face acum pianistul Dan Grigore?

D.G. – Pianistul Dan Grigore încearcă să cânte cât mai bine, pe proastele piane pe care le avem în dotarea naţională; din păcate, acea afacere Kawai care a fost atât de trâmbiţată în timpul Festivalului Enescu, era o afacere bună numai pentru conservatoare şi şcoli, nu şi pentru săli de concerte. Deci, ne luptăm în continuare cu starea precară a instrumentelor, dar mai presus de asta eu am trecut la o muncă foarte plăcută pentru mine. Sunt profesor la Academia de Muzică. În afară de aceasta, încerc să mă implic cât mai mult din punct de vedere politic.

Rep. – Care sunt legăturile dvs. cu Alianţa Civică?

D.G. – Legăturile cu Alianţa Civică sunt foarte vechi şi foarte strânse, eu fac parte dintre fondatorii A.C., mă mândresc cu asta şi cred că e un lucru foarte bun că a apărut A.C. şi că o parte dintre cei care au făcut-o,

au simţit nevoia ca ea să se implice în viaţa politică. De altfel eu n-am aderat niciodată la ideea că A.C. nu face politică, nu cred că există cineva care nu face politică, cei care spun acest lucru fac o politică, şi anume, politica struţului. Cred că politica într-un moment de accident istoric, cum este cel pe care îl trăim noi, trebuie făcută de toată lumea, dar sigur că da, fiecare trebuie să facă politică atât cât se pricepe. Şi aici e marea noastră problemă.

Rep. – Dar în ţara asta nu s-a mai făcut politică de zeci de ani. Cum îi puteţi deosebi pe cei care se pricep cu adevărat de cei care nu se pricep?

D.G. – Eu nu vreau să vă impun modelul meu dar, să ştiţi că-i pot deosebi. Şi i-am deosebit corect de la început. Mai ales pe cei care au apărut în faţă în aşa-zisul vid de putere. Eu am făcut gestul de a fi printre fondatorii A.C. ca să dau curaj altora, oameni de o reală pricepere care nu optaseră încă şi nu îndrăzneau să-şi asume nişte responsabilităţi. Dar nu vreau să candidez, nu mă socot un conducător, cred că locul meu e la catedră şi pe scenă, la pian. Aşa ca să n-aveţi nici o grijă, nu spun asta ca să vă adorm vigilenţa şi să vă treziţi cu mine în faţă, conform unor modele consacrate. Eu o să mă ţin de cuvânt.

Rep. – N-o să-mi daţi ocazia să vă votez?

D.G. – Nu. În schimb, din fericire o să v-o dea alţii. Dar ce ne facem dacă majoritatea FSN a Parlamentului face presiuni asupra executivului care este zis tehnocratic şi apolitic la ora asta, căci aşa se întâmplă, de câte ori se compromite o politică apar nişte tehnocraţi, care apoi devin politicieni şi apoi apar alţi tehnocraţi, ca să şteargă urmele celor dintâi, deci, ce ne facem dacă FSN-ul face presiuni în numele unui populism bine intenţionat şi obţine un preţ la benzină de, să zicem, 70 de lei. Votaţi cu FSN-ul?

Rep. – Văd că aţi dat şi dvs. în boala scenariilor. Eu personal sper din tot sufletul ca domnul Stolojan să reziste. Şi pun pariu că, la o adică, asta n-ar fi singura presiune dură la care poate fi supus. Revenind la Alianţa Civică, ceea ce vă întreb e mai mult o nelămurire a mea personală. Privită din afară ea poate părea condusă de un grup de intelectuali de cea mai bună calitate, elitişti şi care tocmai din cauza aceasta nu au priză la mase, să spunem, la circa 80 la sută din alegători. Credeţi că acest lucru se datorează unor greşeli a celor care fac parte din A.C. sau „se lucrează" ca A.C. să aibă o astfel de imagine?

D.G. – Explicaţia acestei aparenţe, pentru că eu socot că este o aparenţă, este mult mai complexă şi nu cred că este valabil în totalitate unul sau altul din termenii pe care i-aţi propus dvs. A.C. nu este formată din şi pentru intelectuali elitişti, cred că, din contră, a fost rezultatul captării unor dorinţe de implicare şi de răspundere care depăşesc cu mult aria incriminată ca fiind elitistă şi intelectuală. Din contră, aici este deosebirea dintre fenomenul A.C. şi fenomenul GDS, unde este vorba de o grupare care are un demers foarte conturat pe această linie. Alianţa este o mişcare mult mai largă şi poate asta explică apariţia ei tardivă, oscilaţiile ei, unele imperfecţiuni în ritmul ei de funcţionare ca prezenţă civică. Pe de altă parte, sunt convins că acest lucru poate fi explicat şi prin ceea ce aţi spus dvs. un mod de a se dori deformarea imaginii ei, deformarea impactului ei. În ce mă priveşte, implicat fiind, încă de la început – şi mi-a făcut un enorm bine acest lucru – pentru că acolo se întâlnesc oameni care gândesc şi simt foarte apropiat vis-a-vis de speranţele pe care le avem cu România, fără deosebire de naţionalitate, categorie socială şi religie, cum se spunea înainte. Pentru mine în fond toate aceste delimitări sunt rezultatul unei practici cât se poate de obtuze pe care am trăit-o noi, aceea de a împărţi oamenii pe căprării. Oamenii se împart în două mari categorii şi nici acelea nu sunt definitive: oameni care gândesc şi oameni care nu gândesc. Pentru mine, muncitorul care nu se lasă păcălit de o propagandă care încă funcţionează este un intelectual, iar intelectualul cu diplomă, şi fesenist, zău, iertaţi-mă că spun aşa, dar trebuie să spun pentru că aşa cred, mi se pare că acel intelectual nu este un om care gândeşte. Căprăriile în România nu sunt decât o sechelă a unui regim care a lăsat urme şi ele sunt încă prea mari în comparaţie cu dorinţa noastră de a scăpa de ele.

Rep. – Pentru că ne apropiem de sfârşit, vă propun să revenim la domeniul de la care am plecat, la muzică. Acum nu mai e un mister pentru nimeni că Festivalul Enescu nu a fost chiar un succes răsunător. Cum se face un asemenea festival în străinătate? Şi ce credeţi că ar trebui să facem noi ca să aducem Festivalul Enescu la un nivel calitativ, competitiv internaţional?

D.G. – Festivalul Enescu nu a fost la parametrii internaţionali, în primul rând pentru că a fost dorit şi de o anumită dimensiune fără a se cunoaşte posibilităţile materiale reale. S-a vrut întâi şi întâi un festival foarte mare, pentru că aşa a fost înainte şi de-abia după aceea s-au evaluat

posibilităţile bugetare, ceea ce e greşit. Pe de altă parte, el a demarat fără o elementară mutare: numirea unui director de festival, credibil. Eu aveam o asemenea propunere, este vorba de autorul unei integrale Enescu, în Occident, pe disc compact, deci un om care a făcut foarte mult pentru muzica românească, putem spune chiar că e un patriot român, deşi numele lui e Lawrence Foster, şi este un dirijor american care funcţionează la Filarmonica din Monte Carlo. El nu a fost numit directorul Festivalului Enescu, ceea ce ar fi vrut, l-ar fi măgulit şi s-ar fi părut recunoaşterea unui merit, a fost între timp directorul unui festival din SUA. Iată deci că acolo criteriile funcţionează; bineînţeles că americanii nu l-au numit în calitate de propagator al muzicii lui Enescu, ci ca muzician de valoare, ceea ce şi este. Noi am făcut alte numiri, schimbări, pe urmă a venit domnul Spiess, foarte târziu, nu mai intru în detalii. O altă mutare ar fi fost să vedem cum se poate integra acest festival într-un lanţ de festivaluri internaţionale, care este locul lui, era elementar să ne întrebăm dacă data pe care o vrem pentru desfăşurare nu se suprapune peste alte date, nu am făcut-o. În plus, au mai fost absenţe nedorite, prezenţe de umplutură, deschiderea s-a făcut într-o sală care nu are nici o legătură cu muzica, pentru că a fost transformată de odiosul pentru congrese şi conferinţe, ş.a.m.d. Practic, festivalul a pornit de la o formă prefigurată care nu era adecvată.

Rep. – Credeţi că s-a învăţat din greşeli?

D.G. – Sper. Dar n-am semne.

Rep. – Sunteţi un pianist talentat, un om politic implicat. Mai aveţi prieteni, domnule Dan Grigore?

D.G. – Da. Şi vechi şi noi. Un lucru extrem de plăcut pentru mine este faptul că mi-am regăsit vechi prieteni. Oameni care nu trăiesc în România, dar sunt gata să pună umărul pentru binele acestei ţări. Şi asta e o mare bogăţie. În aceeaşi măsură sunt convins că am foarte mulţi duşmani. Dar nu mă gândesc la asta. Privesc fiecare om cu care vin în contact, ca pe un prieten potenţial şi asta înseamnă, sper, că sunt încă tânăr şi mai pot să fiu numit, cum am fost atâţia ani, pe vremea dictatorului, o speranţă a muzicii româneşti. Mă mândresc cu faptul că în aproape 35 de ani de carieră concertistică nu am fost niciodată decorat sau premiat de către oficialităţi. Căci aşa cum spunea Henry D. Thoreau acum mai bine de un veac „omul drept şi conştient îşi exprimă opţiunea sa pentru dreptate mai ales când el este în minoritate şi când ceilalţi sunt încă stăpâniţi de frică şi neconştienţi de răul pe care-l susţin prin pasivitatea lor."

Vineri 13 martie 1992

• Am marcat în cadrul Memento-ului 90 de ani de la naşterea lui Petre Ştefănescu-Goangă, artistul atât de adulat de unii cântăreţi (Ludovic Spiess, Eugenia Moldoveanu), respins de alţii (David Ohanesian). Au trecut atâţia ani de la încetarea sa din viaţă şi nu a apărut nici un studiu serios despre activitatea sa. Cine s-o facă? După cum evoluează muzicologia naţională nu putem avea nici un fel de speranţe pentru viitor în planul unor asemenea monografii.

• În cadrul Panoramicului am colaborat cu Despina Petecel. În program – o discuţie despre referirile muzicale din *Jurnalul* lui Jeny Acterian şi transmisia concertului Filarmonicii dirijate de Jukio Kithahara, un tânăr japonez care-l are drept profesor pe Constantin Bugeanu (şi-a propus în program *Simfonia a XI-a* de Şostakovici) şi drept solişti pe Roxana şi Valentin Gheorghiu în *Concertul în Mi bemol* de Mozart.

• Simona Block consemnează în ziarul *Schweziner Volkszeitung* aniversarea a 325 de ani de existenţă a Operei din Dresda care în ultimele decenii a avut drept dirijori personalităţi ca Fritz Basch, Karl Böhm, Rudolf Kempe, Franz Konwitschny. În ultimul timp conducerea operei l-a chemat pe Giuseppe Sinopoli.

Sâmbătă 14 martie 1992

• Seara în Studioul Radioteleviziunii spectacol rossinian realizat de Luminiţa Constantinescu. Excepţională evoluţia Angelei Burlacu – cu două-trei clase deasupra oricăreia dintre sopranele ţării.

• La Basel, în faţa a peste două mii de spectatori, în sala Casinoului (sală ce a găzduit, doar cu câteva zile înainte, concertul lui Placido Domingo) a avut loc un concert de arii şi duete din opere susţinut de Maria Slătinaru Nistor, Felicia Filip, Eduard Tumageanian, Cristian Mihăilescu, Ruxandra Donose, Liliana Nichiteanu, Gabriela Popescu şi Constantin Nica.

• Dacă vor continua reformele democratice nu va exista o restaurare a fostului sistem; el va reveni doar în caz de război civil, dacă haosul va antrena după el instaurarea dictaturii, a declarat Mihail Gorbaciov într-un interviu acordat revistei *Paris Match*. După părerea sa, Boris Elţîn este, fără îndoială, o mare personalitate conştientă de necesitatea reformării actualului sistem. „În ce priveşte situaţia mea în viitor, nu are nici o importanţă", a arătat Mihail Gorbaciov, adăugând că „înainte de toate mă nelinişteşte situaţia ţării. Văd că ea se destramă. Oamenii nu înţeleg

că dacă ţara va continua să se divizeze în porţiuni şi să se autodistrugă, acest lucru va fi însoţit de suferinţe umane uriaşe".

• *România liberă* reia problema demiterii poetului Mihai Ursachi de la conducerea Teatrului Naţional din Iaşi. Se pare că nu e o problemă politică, ci o simplă inadecvare a unui mare poet la viaţa şi administrarea atât de dificilă în zilele noastre a unui aşezământ teatral.

• Bune suplimentele literar-artistice ale ziarului *Cotidianul*. În ultimul număr un excelent articol al lui Cristian Crăciun despre Constantin Noica, un interviu al Cristinei Sârbu cu Nikolaus Harnoncourt, pagini din jurnalul lui Arşavir Acterian.

Duminică 15 martie 1992

• Dimineaţă, într-o pauză, vizitez sălile de expoziţie de la Teatrul Naţional. Viaţa curge cu rapiditate şi nu am nici minimul timp necesar de a citi revistele de cultură, de a parcurge mai atent expoziţiile. M-am gândit la propunerea ce o făceam acum câtva timp în Biroul de Critică şi Muzicologie al Uniunii Compozitorilor despre un Simpozion dedicat Martiriului unor muzicieni români. Ar fi o acţiune de mare interes public şi de actualitate, dar cu siguranţă că nu va interesa la ora actuală Secretariatul. Va trebui să găsesc timpul necesar să recrutez câteva personalităţi pentru a scrie pe această temă.

• Seara la Serata muzicală o pasionantă discuţie cu Wilhelm Berger despre arta beethoveniană. Ştiinţa lui Berger este imensă şi eu reuşesc, cred, să-l fac să spună idei pline de farmec la nivelul masei ascultătorilor. Cobor uneori nivelul colocviului gravitând întrebările spre un anumit gen de anecdotică, dar imediat cu ştiinţa-i enormă aduce argumente concrete în apărarea unor teze generale ce dau ţinută discursului său.

După Beethoven, aş dori să abordez cu Wilhelm Berger în emisiuni speciale personalitatea lui Brahms, Wagner. Straniu că unor telespectatori, discursul lui Berger li se pare academic, didactic, neatractiv şi închid televizorul. În fapt publicul nostru obişnuit cu îndrumători-diletanţi, lipsit de bibliografia necesară, nu merită o personalitate ca a lui Wilhelm Berger în planul popularizării muzicii.

Luni 16 martie 1992

• Ziarul *Libertatea* publică sub titlul „Urgenţe la scriitori" o convorbire a lui Eugen Comarnescu cu Dan Deşliu. Dincolo de problemele cunoscute ale disidenţei scriitoriceşti, Dan Deşliu pune cu acuitate problema degradării Uniunii incapacităţii lui Mircea Dinescu de a conduce în plan administrativ obştea scriitoricească, necesitatea unor schimbări profunde în structura asociaţiei.

• O ştire difuzată de BBC anunţă că Partidul Popular Revoluţionar Mongol, de orientare comunistă, câştigător al primelor alegeri multipartidiste a renunţat la ideologia marxist-leninistă în favoarea confucianismului.

Comentariul lui Florin Sicoie în *Contemporanul*:

„În această politică generală de «deghizamen» ideologic, Partidul Popular Revoluţionar Mongol face un pas în plus faţă de partidele comuniste-surori: el nu anunţă numai modificarea unei linii politice de extremă stânga sau de centru-stânga, ci încearcă (viitorul ne va arăta cu ce sorţi de izbândă) să adere la un sistem moral, structural ne-marxist sau, mai bine zis, structural anti-marxist, cel «confucianist» care pune în primul plan «efortul constant în vederea cultivării personalităţii umane şi stabilirii armoniei corpului social». Dacă acest anunţ nu e numai un bluff, un simplu bluff cu obiective electorale, s-ar putea să ne găsim din nou în faţa unei surprize pe care să ne-o ofere inepuizabilul Orient, tărâm al tuturor metamorfozelor."

Marţi 17 martie 1992

• În cadrul unui concert al tinerilor instrumentişti, conducerea Fundaţiei *Mihail Jora* a împărţit Premiile pe anul 1991. Printre laureaţi patru redactori ai Radioteleviziunii: Ivona Cristescu, Adriana Rogovschi, Olga Dăescu, Gruia Stoia. În sfârşit, împotriva atâtor prejudecăţi „bibliografia audiovizuală" trebuie considerată în evaluarea activităţilor muzicologiei contemporane.

• Rezultatele unei anchete de popularitate privind marile staruri ale lumii muzicale: Luciano Pavarotti, urmat de José Carreras, Severino Gazzeloni, Zubin Mehta, Claudio Abbado, Riccardo Muti şi Renato Bruson. Cei mai faimoşi artişti sunt, în ordine, Luciano Pavarotti, Katia Ricciarelli, Placido Domingo, José Carreras, Riccardo Muti, Severino Gazzeloni, Uto Ughi şi Salvatore Accardo.

• Anne Rey în *Le Monde* după un recital al lui Andrei Vieru:

„Vieru a clădit esenţialul recitalului său ca o înlănţuire de momente, de desene eşalonate de la cel mai simplu la cel mai complicat, în care ştie să evite formulele stereotipe printr-un contrapunct găsit cu abilitate la vocile mediane, printr-un accent plasat într-un fel ciudat, printr-o alocuţiune cu totul personală care lasă sunetul în suspans, refuzând declamaţia. Chiar şi ultima fugă brahmsiană, herculeană, este livrată fără demonstraţie. Îţi vin în gând dialogurile detaşate din filmele lui Godard: se rostesc, poţi fi răvăşit, dar nu te apasă niciodată. Te gândeşti de asemenea desigur, la Keith Jarrett şi la refuzul său de a interpreta Bach sau Bartok. Interpretare şi putere: Vieru este un filosof la pian.

Care cântă magnific, destul pentru ca vreo câteva note false să se strecoare fără ca să zăbovească asupra lor, fără chiar a fi observate. Scăderile sale brusce de tensiune ţin de o libertate pe care i-o acorzi cu plăcere. Înţelegi repede, în mod indirect, tot ce poate fi maşinal şi «nelocuit» în virtuozitate. Simţi că Vieru este aproape mereu aici pentru că, foarte fugitiv, se eclipsează... În aceste cazuri interioare se aude o filiaţiune cu Thelonius Monk, chiar dacă morala purităţii vine, probabil, din România şi de la Dinu Lipatti.

În *Sonata opus 110* Beethoven este cel mai puternic şi Vieru se comportă aproape ca un pianist normal. Timpul ia o direcţie obligată şi tonul devine (involuntar?) mai teatral. Dar *un coral* de Bach transcris pentru pian de Busoni încheie recitalul: recto tono, expulzat din timp, el devine un obiect. Abstract."

• Alături de tricentenarul Tartini şi 75 de ani de la naşterea lui Dinu Lipatti, cel mai important moment aniversar al anului muzical 1992 este marcat de Bicentenarul naşterii lui Gioacchino Rossini.

Compozitorul, născut la Pessaro, rămâne unul dintre cei mai talentaţi creatori ai tuturor timpurilor, cap de coloană în istoria artei sunetelor. *Bărbierul din Sevilla*, *Wilhelm Tell*, *Tancred*, *Italianca din Alger*, *Coţofana hoaţă*, *Semiramida*, *Asaltul Corinthului*, *Poliţa căsătoriei*, toate cele 38 de opere scrise până a împlini vârsta de 37 de ani (după care, timp de aproape patru decenii se va retrage din activitatea componistică), reprezintă momente hotărâtoare în evoluţia artei sonore fără de care nu ne putem închipui creaţia lui Verdi şi Puccini, întregul drum străbătut de teatrul muzical în secolul al XIX-lea.

Prin melodica, verva, farmecul discursului lor, operele lui Rossini seduc publicul, reprezentând momentul suveran în încercarea oricărui mare cântăreţ.

Nici un teatru din lume nu-şi permite să nu aibă 2-3 opere rossiniene în repertoriul curent de spectacol.

Bicentenarul rămâne, din acest punct de vedere, „un prilej de bilanţ", de confruntare, de sărbătoare în arta belcantoului.

Fastuoase spectacole sunt pregătite peste tot. La New York la 29 februarie, în ziua bicentenarului, a avut loc o gală la Lincoln Center în Sala Avery Fischer Hall, la care au participat June Anderson, Deborak Voigt, Mimi Lerner, Frederica von Stade, Marilyn Horne, Kathleen Kuhlmann, Rockwell Bleko, Chris Merritt, Thomas Haupson, Jan Opalach, Samuel Ramey, Henry Runey şi orchestra St. Luke's dirijată de Roger Norrington.

De foarte multe decenii, Rossini este înconjurat cu dragoste de artiştii, de publicul nostru. *Bărbierul din Sevilla* a cunoscut versiuni de referinţă. Un disc semnat de Mihai Brediceanu luminează pentru istorie un spectacol „clasic" al Operei Române din Bucureşti cu o distribuţie şi o concepţie interpretativă poate de neegalat, chiar şi în mari centre lirice ale lumii contemporane.

În afara *Bărbierului* (remarcabil şi un spectacol prezentat acum câţiva ani de scena braşoveană), Teatrul muzical românesc şi-ar putea încerca forţele în montarea altor partituri rossiniene.

Inerţii cunoscute (manifestate din plin în anul Mozart) mă fac să nu cred în substanţiale lărgiri repertoriale în plan rossinian.

O nouă versiune a *Bărbierului* gândită acum şi tradusă în viaţă în 1993 (cum s-a întâmplat cu premiera mozartiană la *Răpirea din Serai* programată în 1992) nu mai poate fi socotită un omagiu rossinian.

Bicentenarul merită dincolo de Concertul special realizat de Luminiţa Constantinescu la Radioteleviziune, mobilizarea forţelor capabile să răspundă cerinţelor publicului şi a tinerilor cântăreţi ce vor câmpuri de afirmare. „Scuze", condiţii obiective, putem găsi oricând. Nimeni nu ne va ierta dacă îl vom neglija şi pe Rossini. Istoria consemnează oricum, totul, cu sau fără voia noastră, şi ne va fi greu să răspundem generaţiilor viitoare care ne vor acuza că n-am făcut nimic deosebit măcar pentru aniversarea unui compozitor atât de iubit.

Marţi 17 martie 1992

• Revin la teme foarte importante pentru muzicologia românească.

Multe teritorii muzicologice, istoriografice, rămân neonorate de ani de zile. Creatori cu rol uriaş în istoria muzicii româneşti de la Mihail Andricu la Alexandru Zirra (ca să folosesc extremele alfabetice) nu au nici măcar micromonografiile necesare luminării personalităţii şi locului lor în arta naţională.

Nu avem studiile, volumele capabile să spună adevărul despre liniile de evoluţie a muzicii româneşti în anii dictaturilor, despre reacţia personalităţilor muzicii româneşti de la Dimitrie Cuclin la Mihail Jora şi Paul Constantinescu faţă de evenimentele socio-politice, despre modul în care s-au „plămădit" generaţiile de compozitori cu care ne mândrim astăzi.

În orice ţară din lume, cu creatori de frunte ai şcolii naţionale, există volume de prezentare care în ansamblul lor explică iubitorilor de artă vectorii artei contemporane. Unde sunt cărţile care şi-au propus să analizeze opera strălucitelor, temeinicelor generaţii de compozitori, formate în anii de după război şi au acum recunoaştere internaţională? Unde sunt lucrările capabile să pună în lumină cuceririle cercetării teoretice româneşti de la studiile asupra modalismului la reliefarea locului pe care-l deţin creatorii noştri în frontul curentelor postmoderniste?

Ne lipsesc cărţile de popularizare a artei. Toate monografiile difuzate cu ani în urmă au fost epuizate. Excepţionala colecţie *Figuri de compozitori* atât de apreciată de marele public a dispărut.

Ne lipsesc studiile de sinteză în legătură cu dezvoltarea muzicii uşoare, jazz-ului, rock-ului, creaţiei corale, de fanfară etc.

Nicicând în faţa condeierilor muzicali nu s-au aflat mai multe obiective ca în zilele acestea.

Zona cea mai descoperită şi care solicită grabnica noastră îndreptare rămâne însă cea a lexicografiei. Impunătorul *Lexicon* dedicat de Viorel Cosma muzicienilor români (sinteză a experienţelor dobândite de autor în câteva lucrări similare), s-a oprit la litera „C" şi de altfel multe nume nu au putut intra din motive necunoscute. Remarcabilele spaţii de la Editura Ştiinţifică (*Dicţionarul de termeni*, *Dicţionarul de jazz*) s-au epuizat de multă vreme. În toate ţările de cultură ale lumii au apărut în ultimii ani enciclopedii, dicţionare care valorifică istoria muzicii naţionale şi dau cititorilor informaţii de preţ asupra muzicii universale. Asemenea

instrumente de lucru sunt absolut necesare profesioniştilor şi iubitorilor de muzică cu atât mai mult cu cât literatura străină de gen lipseşte de decenii din librăriile noastre.

Au existat multe reticenţe de toate ordinele care au împiedicat abordarea teritoriilor lexicografiei de către mulţi critici şi muzicologi care ne-ar fi putut da, dacă nu lucrări la cotele exigenţei universale, opusuri utile de informare şi răspândire a cunoştinţelor muzicale.

Opera de educaţie estetică, de informare a publicului, de propagandă a culturii muzicale româneşti impune de urgenţă publicarea cu prioritate a unei Enciclopedii muzicale, a tuturor volumelor de lexicoane pe care şi le-a propus Viorel Cosma, a unor Dicţionare cuprinzând detalii despre lucrările fundamentale ale istoriei muzicii în diferite genuri, de la simfonii la opere. Absolut necesare mai sunt dicţionarele dedicate interpreţilor români şi de peste hotare, generaţiilor de profesori care au slujit învăţământul muzical românesc, dicţionare de instrumente muzicale, dicţionare de personaje din opere etc.

Multe dintre izbânzile anilor din urmă în domeniul componisticii, esteticii, analizei istoriografiei muzicale rămân într-un fel inoperante şi, din păcate, fără ecou internaţional dacă nu vom şti să le „exploatăm" la ora aceasta în micro sintezele unor informări lexicografice.

Miercuri 18 martie 1992

• Am plecat cu avionul la Frankfurt pentru a participa la Congresul Redacţiilor Muzicale de Televiziune, la consfătuirea ce va consfinţi aderarea OIRT la Uniunea Europeană de Televiziune. Reuniunea va avea loc la Mainz. După sosirea la Frankfurt iau din gara aeroportului trenul spre Wiesbaden la hotelul unde mi s-a rezervat o cameră. Trec prin localităţi apropiate ce-mi amintesc de călătoria din urmă cu un an. Peste tot indicatoare spre Bonn-ul lui Beethoven, spre Düsseldorf-ul lui Schumann... Răsună muzici care-mi alungă toate tristeţile.

După-amiază mă plimb pe străzile Wiesbaden-ului. Viaţa muzicală foarte bogată. Remarcabilă prezenţa muzicală în biserici. La Martirkirche se prezintă *Ein Deutsches Requiem* sub bagheta lui Martin Lutz. Excepţionale recitaluri de orgă sunt programate la St. Bonifacius.

Seara în hotel recepţie. Pe mulţi dintre participanţi îi cunosc de la consfătuirea care a avut loc anul trecut în aprilie, la Tallin. Cam toţi

reprezentanţii Televiziunilor din Răsăritul Europei arătăm (şi suntem priviţi) ca nişte rude sărace. Până în martie, la consfătuirea de la Cracovia, care va hotărî afilierea totală, Radioteleviziunea Română nu are nici drept de vot.

Joi 19 martie 1992

• La ora 9 la Mainz. În sediul Televiziunii germane consfătuirea reprezentanţilor redacţiilor muzicale. Şedinţa este condusă de Stefan Felsenthal, şeful redacţiei artistice a Televiziunii germane (ZDF). Se traduce simultan în germană, engleză, franceză. Stau între suedezi şi englezi. Lipsesc ruşii. Reprezentantul OIRT de la Praga, Jevstaelev e trist. Sunt puse în discuţie diverse acţiuni ce vor fi sprijinite în cursul anului: Concursul Euroviziunii pentru tineri muzicieni – Bruxelles, iunie 1992, al 5-lea Concurs al Euroviziunii pentru tineri dansatori – Stockholm, iunie 1993. Nu mă pot angaja pentru nici unul din concursuri. Televiziunea Română nu va avea bani pentru a participa.

Seara plecăm din Wiesbaden cu autobuzul la Frankfurt, la concertul Orchestrei din Paris, ansamblu pe care doream de multă vreme să-l ascult în sala de concert. Moştenitoarea celebrei Société des Concerts du Concervatoire, Orchestra din Paris a fost înfiinţată prin străduaniile lui André Malraux şi şi-a impus numele în viaţa muzicală naţională şi internaţională (impunător serial de turnee întreprinse din S.U.A. şi Coreea, în Cehoslovacia şi Ungaria, în 1975), prin eforturile unor dirijori permanenţi – Munch, Karajan, Solti, Barenboim. Suprema dovadă de notorietate – invitarea formaţiei la concerte inaugurale ale unor mari săli de concert ale lumii: Alte Oper din Frankfurt, Filarmonica din Köln, Suntory Hall.

Programul prezentat la Frankfurt – *Rapsodia spaniolă* de Ravel, *Metaboles* de Dutilleux şi *Simfonia a IV-a* de Ceaikovski. De la primele măsuri, ansamblul se impune prin omogenitatea unor compartimente, forţă expresivă, capacitatea de adaptare la acustica sălii, calitatea unor contribuţii solistice, cuceritoare unitate în asigurarea dinamicii. Îi lipseşte însă sunetul propriu, caracteristică a unui mare ansamblu şi o anumită lipsă de disciplină în execuţie (pe care am văzut-o într-un fel în filmele realizate sub bagheta lui Bernstein).

Ravel a avut infinite culori. Dutilleux – adâncuri de expresie, frumoase etaje sonore, Simfonia lui Ceaikovski a fost cântată cu voluptate

şi remarcabilă dăruire. Din păcate, în simfonie tempouri extrem de repezi au pus în lumină deficienţe în virtuozitatea suflătorilor, au creat inadmisibile decalaje, au disturbat unitatea ansamblului, au anulat puterea de seducţie a discursului.

Virtuţile şi deficienţele se datoresc tradiţiei dar şi, în mare măsură, noului dirijor permanent sub bagheta căruia ansamblul a vizitat Frankfurt-ul – Semyion Bychov.

Născut în 1952, la Leningrad, elev al lui Ilia Musin, câştigător al Premiului Rahmaninov, Bychov a izbândit (după ce a emigrat în 1975 în S.U.A.) să realizeze o meritorie carieră, dirijând ansambluri americane. În 1984 a debutat la Filarmonica din New York, după care a condus mari formaţii din Boston, Chicago, San Francisco, Montreal. Aparţii la pupitrul Filarmonicilor din Berlin, Royal Philarmonic din Londra, Concertgebouw din Amsterdam, Filarmonica din Praga îi dau nimb.

În septembrie 1989, Barenboim îi oferă pupitrul Orchestrei pariziene.

Anii ce vin vor demonstra, fără îndoială, valoarea talentului tânărului şef de orchestră, dar şi măsura în care va izbândi să ridice ansamblul parizian la cote internaţionale, pe care muzicienii din orchestră le merită, conform tradiţiei şi poziţiei pe care capitala Franţei trebuie s-o aibă în lumea artistică contemporană.

• Alte concerte ce au fost programate în martie în aceeaşi sală – Alte Oper.

Un recital al Trioului Leonardo (Erica Kiesewetter, Jonathan Spitz, Cameron Grant) cu un program Beethoven, Ives, Brahms; un recital al pianistului Grigori Sokolov (Bach, Schubert); un concert al Filarmonicii din Oslo dirijat de Mariss Jansons (Svendsen, Şostakovici, Stravinski); un concert al ansamblului Radio Simfonie Orchester des Hessischer Rundfunks dirijat de Dimitri Kitajenko cu un program intitulat Music aus Petersburg und Moskau (Gluck, Liadov, Arenski, Skriabin); un concert al Operei din Frankfurt dirijat de Vladimir Fedoseev (Grieg, Şostakovici); un recital al violoncelistei Mischa Maisky şi pianista Daria Hovora (Bach, Beethoven); un concert Bach al ansamblului Collegium Musicum Freiburg dirijat de Wolfgang Schäfer; un concert al orchestrei Gewandhaus din Leipzig dirijat de Kurt Masur (solistă Julie Varady) cu un program Richard Strauss – un concert al Orchestrei Radio din München dirijat de Lorin Maazel (Schumann, Debussy, Ravel); un concert al familiei Gandelmann; un recital al pianistului Vladimir Mischtshuk; un recital al

pianistului Ivo Pogorelici; un concert Bach al Orchestrei din Düsseldorf, dirijor David Shallin şi în sfârşit un concert al ansamblului Deutsche Kammerphilarmonie – dirijor Pekka Saraste, solist – Frank Peter Zimmerman cu un program Beethoven, Brahms, Stravinski.

Dirijorii, instrumentiştii ruşi domină Frankfurt-ul, acum îi găseşti prezenţi în întreaga Europă occidentală şi în America. Moscova şi toate marile oraşe ruseşti s-au golit de muzicieni înainte de a pleca specialiştii în tehnică. Fundamentala distrugere a Sovietelor va veni, înainte de toate, din această migraţie a marilor inteligenţe, a cadrelor de specialişti pregătite cu atâta osârdie decenii în şir.

• Concertele lunii aprilie continuă la aceeaşi parametri. Îşi vor da concursul Filarmonica din Praga (bineînţeles cu un program Dvorak – *Simfonia a IX-a*, *Concertul pentru violoncel* – aşa cum obişnuieşte în orice deplasare peste hotare, dirijor Lubov Pesek, solist – Mischa Maisky, Orchestra Operei din Frankfurt dirijată de Juri Ahronovitch (solist: violonistul Shira Rabine în *Concertul* de Glazunov, altista Mira Zakai în *Cantata Alexandr Newski* de Prokofiev), Orchestra Simfonică din Baden-Baden sub bagheta lui Michael Gielen, ansamblul Simfonietta din Frankfurt, dirijat de Hubert Buchberger, Philarmonie de Lorraine (dirijor Alois Ickstadt) Orchestra Of St John's Smith Aquare (dirijor John Lubbock). În ultima zi a lunii, sub genericul „Le grandi primadonne" – o întâlnire Montserrat Caballé – Marilyn Horne.

Vineri 20 martie 1992

• Dimineaţa continuă la sediul Televiziunii din Mainz consfătuirea reprezentanţilor Televiziunilor europene. Delegaţiile din Polonia, Ungaria, Estonia, România, prezintă referate asupra activităţilor desfăşurate în ultimul an şi prezintă filme.

După ce am vorbit despre tradiţiile unei ţări, care încă din secolul al XVIII-lea a dat savanţi în domeniul muzicologiei, ţară unde s-au cântat lucrări de Mozart şi Haydn în timpul vieţii compozitorilor, ţară în care Filarmonica bucureşteană împlineşte 150 de ani de existenţă, iar cea din Timişoara a intrat recent în cea de a 120-a stagiune, ţară care a dat încă de la sfârşitul secolului trecut, 20 de cântăreţi ce au evoluat pe scena Scalei, ţară a lui Enescu şi a excepţionalei pleiade de compozitori care s-au format în ultimele patru decenii, ţară care în anii '70 ocupa al treilea

loc în lume după S.U.A. şi Rusia în privinţa premiilor dobândite de tineri interpreţi în mari concursuri internaţionale, ţară în care au concertat după război toţi marii artişti ai lumii contemporane, de la Rubinstein la Kempff, de la Oistrach la Arrau, ţară în care au evoluat în cadrul festivalurilor enesciene Filarmonica din Viena sub bagheta lui Karajan şi Filarmonica din Los Angeles sub conducerea lui Zubin Mehta, am detaşat câteva din elementele ce definesc programele Televiziunii.

Folosind amplele spaţii oferite de micul ecran după Revoluţie, elaborând un sistem de emisiuni şi programe de lungă durată, televiziunea a acordat, înainte de toate, o atenţie deosebită educaţiei muzicale şi formării unui nou public, unor noi contingente de auditori.

Paralel cu cotidiana *Oră de muzică*, săptămânal, transmitem în direct cele două concerte ale principalelor orchestre ale ţării (transmisii însoţite de prezentări, iar în pauza concertelor au loc colocvii ale criticilor care supun atenţiei publice câteva opinii de specialitate în legătură cu desfăşurarea manifestărilor) şi un serial de teleprograme de la *Seratele muzicale* la dialogurile cu telespectatorii. În paralel *Portrete ale compozitorilor români*, *Studioul muzicii contemporane* – încearcă să lumineze valorile creaţiei naţionale şi universale ale timpului nostru, încearcă să-i ajute pe tineri să decodifice mesajul componistic contemporan, iar o largă suită de emisiuni, (apelând la diverse mijloace publicistice) îşi propune, săptămânal, informarea publicului. *Copiii noştri – viitori muzicieni*, *Agenda muzicală* relatează diverse aspecte ale actualităţii vieţii muzicale internaţionale; opere integrale (în fiecare sâmbătă reluarea unor imprimări din mari spectacole ale teatrelor lumii) completează preocupările în acest sens.

Avem în ţară – spuneam în încheiere participanţilor la consfătuire – mari probleme de ordin economic. Societatea noastră trece printr-o criză culturală, morală, specifică se pare epocii de tranziţie spre piaţa liberă. Aparatajul nostru tehnic este învechit. Mijloacele de procurare a unor filme, a unor înregistrări, cu mult sub nivelul necesităţilor. Relaţiile noastre cu instituţiile muzicale sunt din ce în ce mai dificile din cauza dificultăţilor economice în care aceste aşezăminte se zbat pentru a supravieţui în noile condiţii.

Deasupra tuturor furtunilor ne străduim, însă, să transformăm televiziunea într-un focar de educaţie culturală, muzicală, sperăm, cu roade într-un viitor apropiat.

Am prezentat apoi filmul *Iarna*, pe muzica lui Vivaldi, realizat de Sergiu Anghel şi având drept redactor pe Silvia Ciurescu. A fost, cred, cea mai interesantă peliculă vizionată în această consfătuire. Reacţiile au fost din cele mai entuziaste. Delegaţii televiziunilor din Belgia, Elveţia s-au interesat cum şi l-ar putea procura.

Bine ar fi dacă am găsi mijloacele şi disponibilităţile artistice de a realiza întreg ciclul vivaldian. România a fost aleasă printre cele trei ţări care să pregătească consfătuirea de la Cracovia din martie 1993. Au fost alese organele de conducere (tot reprezentantul Germaniei deţine preşedinţia) pentru următoarea legislatură.

Euroviziunea muzicală are obiective de mare atracţie. Am citit câteva dintre ele. Esenţialul este acum să găsim mijloacele necesare de a fi peste tot prezenţi.

În actualele noastre condiţii, efortul poate părea imens (să ne gândim numai la costul transportului) dar sub toate aspectele, beneficiile pot fi foarte mari.

Pârtia spre comorile muzicale ale festivalurilor europene ne este deschisă. „Schiori" buni am dovedit că avem. Dea Domnul să găsim şi mijloacele necesare pentru a ne transporta schiurile cu telefericul ce urcă spre vârful muntelui care ne va oferi, fără îndoială, şi alte orizonturi.

• Seara din nou la Frankfurt la un spectacol cu *Carmen* pus în scenă de Georges Delnon, sub bagheta lui Paul Ethuiri. În distribuţie: Graciele Aroya (Carmen), Mario Malaguini (Don José), Andrzej Dobber (Escamillo), Audrey Michael (Micaëla). O montare ce fuge de mondenitate (deşi o maşină tip '40 apare pe scenă), naturaleţe în îmbrăcăminte (Carmen poartă o simplă rochiţă de lucrătoare la o fabrică de ţigări, ca în anii antebelici), decoruri cam artificiale (în special în scena din munţi). Accentul e pus pe desfăşurarea partiturii muzicale şi binevenite sunt asemenea versiuni în condiţiile în care fantezia regizorală trece în ultima vreme peste orice limită.

Remarcabilă arta Gracielei Aroya. Născută la Santiago de Chile a debutat în Maddalena din Rigoletto în oraşul natal, în 1985 a fost angajată la Deutsche Oper din Berlin, în 1986, a trecut la Aachen, iar din 1991 a colaborat permanent cu Opera din Viena. Desfăşoară o largă activitate şi ca solistă a unor partituri vocal-simfonice (a colaborat cu mari ansambluri din Amsterdam, Stuttgart, Dresda, Köln).

Alături de Carmen pe afişul Operei din Frankfurt mai figurează: *Lohengrin*, *La Clemenza di Tito*, *Bal mascat*, *Cosi fan tutte*. Distribuţii mai

puţin cunoscute. Teatrul liric din Frankfurt nu face parte din principalele aşezăminte lirice ale Germaniei. Berlinul, Münchenul, Hamburgul continuă să deţină întâietatea...

Sâmbătă 21 martie 1992

• Consfătuirea Uniunii Europene de Radio s-a încheiat. Am luat trenul din Wiesbaden spre Frankfurt.

La orele prânzului decolez spre Bucureşti. Germania rămâne idealul locurilor în care trebuie să trăieşti. Nivelul civilizaţiei e superior Americii, Japoniei. Inegalităţile sociale sunt mult mai mici ca oriunde. Preţuirea muzicii şi a muzicienilor maximă. Ce se poate face? Mai mult decât să revii din când în când pentru un moment de „respiro"? Ce pot face mai mult decât să mă căznesc să fiu profesional la înălţimea colegilor întru preocupări de pe pământuri germanice? Destinul e fundamental legat de locul naşterii tale. Geopsihoistoric nu mi-am putut închipui, de foarte mulţi ani, viaţa în afara Bucureştiului sau Iaşului. Indiferent ce s-a întâmplat (şi de abia am credinţă că din toate punctele de vedere vin vremuri foarte grele pentru mine), nu voi putea părăsi vreodată climatul românesc.

Şi dacă tot fac comparaţii, ce ar fi fost dacă mă năşteam undeva în Madagascar, Zanzibar şi băteam toba la un ceremonial tribal. I-aş fi invidiat pe cei născuţi în Etiopia?

Spre seară sunt acasă. Citesc ziarele. În faţa minciunilor, a lipsei de ţinută a unor publicaţii îmi tot promit să renunţ la lectura zilnică a presei. În 1990, 1991, îmi pierdeam 2-3 ore pe zi trecându-le în revistă. Asupra revistelor de cultură şi a 3-4 cotidiene tot îmi arunc privirile... Nu pot trăi în afara obiceiurilor pe care le am de la 18 ani.

• Anca Ioana Andriescu semnează în *Adevărul* o amplă cronică la spectacolul Operei Maghiare din Cluj-Napoca cu *Cosi fan tutte* şi a premierei cu *Răpirea din Serai* de la Opera din Bucureşti. „Ambele spectacole – notează cronicara – solicită interpreţilor nu numai glasul, ci şi disponibilităţile scenice, într-un registru larg, gradat de la lirism cald, vibrant la umorul spumos alert al desfăşurării scenice, un anume dinamism al conducerii regizorale. Dacă la Cluj asemenea deziderate s-au întrevăzut în contururile unei montări cu intenţii modernizatoare (semnate de Demény Attila) posibile în acest joc al «moravurilor» dincolo de localizarea în timp – chiar dacă a atins uneori accente ridicole, la

Opera din Bucureşti, tânăra semnatară a montării, Cristina Cotescu, a optat pentru linia tradiţionalistă – firească în contextul ambianţei de basm oriental transpuse de sing-spiel-ul mozartian. Dar aspectul general al realizării bucureştene a lăsat impresia unui spectacol vetust, static, cu personaje venite parcă din muzeul unor jucării uitate şi revopsite astăzi în culorile ţipătoare ale costumelor imaginate de Adriana Urmuzescu. Intensitatea nuanţelor tari a subliniat excesiv nota stridentă a strădaniilor cuplului buf întruchipat de Silvia Voinea şi Alexandru Badea. Un spectacol de marionete ar fi fost măcar unitar; aşa, acest puzzle interpretativ al contrastelor vehemente ne-a convins prea puţin; ca de altfel şi inconsecvenţa susţinerii partiturilor vocale!

Pentru public nu contează doar bunele intenţii, ci şi materializările lor; dacă grotescul ce a înveşmântat personajul lui George Pănescu şi-a găsit o rezonanţă adecvată în rostirea sa muzicală, în rest forţări întru comic sau liric, înspre acut sau grav, au alterat continuitatea expresivă, unitatea „fizionomiei artistice" creionate de cei patru eroi...

Un asemenea spectacol are, categoric, nevoie de prospeţime şi vervă, deci de maturizare, de un liant în coordonarea dirijorală a lui Lucian Anca, pe care protagoniştii nu reuşesc întotdeauna să-l zărească de pe scena încărcată de decorurile eterogene ale lui Cătălin Ionescu Arbore.

Răpirea din Serai – noua premieră a operei bucureştene – ne-a răpit o speranţă: cea de a retrăi în dimensiuni stilistice cât mai apropiate de lumea autenticului mozartian o pagină de muzică şi joc, de strălucire şi spontaneitate."

• În perioada 8-12 aprilie, Parisul va găzdui un Târg muzical internaţional – „Musicora '92", în saloanele marelui palat pe Champs Elysées.

Printre cei care-şi dau concursul pentru ca această manifestare să fie la înălţime se numără, şi în acest an, Uniunea Europeană de Radio şi Radio France.

Printre evenimentele muzicale ale târgului: decernarea premiilor discului acordate de Academia *Charles Cross*, un concurs deschis ansamblurilor vocale de amatori, patronat de Asociaţia *Palestrina*; concerte şi recitaluri cotidiene, cu solişti de înaltă clasă, seminarii, întâlniri ale directorilor Festivalurilor internaţionale.

Pentru a doua oară, Radiodifuziunea Română a fost invitată să participe la acest eveniment muzical european.

• Premiile revistei *Luceafărul* pe anul 1991: Ana Blandiana – pentru întreaga activitate literară; Dana Maria Manu – proză: Horia Gârbea – dramaturg, Dan Silviu Boerescu – critică literară; Ioan Es. Pop – poezie, prof. Max Demeter Feyfuss (Viena) pentru studiile de istorie românească, Postului de radio „Europa liberă" – departamentul românesc – pentru activitatea de patru decenii în slujba adevărului şi speranţei.

Duminică 22 martie 1992

• La Serata Muzicală o discuţie (în parametrii obişnuiţi în emisiunile trecute de acest gen) cu Wilhelm Berger despre Brahms.

Berger îmi vorbeşte despre scrisoarea pe care Academia Română i-a trimis-o lui Sergiu Celibidache propunându-l membru al forului bucureştean. Nu s-a primit până acum răspuns de la München.

• Editura Romfel mi-a publicat *Jurnalul muzical german*. Editura nu-şi va putea acoperi cheltuielile şi iată prima (şi probabil nu ultima carte) pe care o voi publica conform durelor legi ale pieţei libere – fără bani.

Volumul Eugeniei Moldoveanu şi vocile veacului aflat în „bun de tipar" va avea desigur aceeaşi soartă.

M-am bucurat ieri că vânzătoarele de la magazinul Muzica m-au anunţat că s-a epuizat tot stocul cărţilor *Convorbiri cu Ştefan Niculescu*.

Nu înţeleg nici politica tirajelor, dar nici care sunt realele cerinţe ale librarilor.

Volumul cu Ludovic Spiess de ce stă oare de atâta vreme în librării? A fost probabil tirajul de 12.000 exemplare superdimensionat?

• Demolarea statuilor continuă la noi ca şi în întreg Estul Europei. Ziarul *Cotidianul* anunţă dărâmarea statuii lui Petru Groza de la Deva.

Printr-o hotărâre a Primăriei, colosul de piatră care măsoară peste cinci metri lungime şi cântăreşte aproximativ şase tone va fi depozitat într-o anexă a Muzeului de Istorie.

• La Paris, la *Palais Chaillot* a avut loc un colocviu internaţional, reunind ca invitaţi intelectuali, artişti şi oameni de ştiinţă din întreaga Europă, pentru a dezbate fenomenul „agresiunii populiste şi naţionaliste", cum declara, directorul canalului cultural de Televiziune „La Sept", unul dintre organizatori. Animaţia vizuală a fost însoţită auditiv de *Oda bucuriei.*

Ziarul *Cotidianul* publică pe marginea acestui eveniment un articol al Antoniei Constantinescu, conducătoarea revistei pariziene *Lupta* şi un interviu al lui Gabriel Liiceanu.

Luni 23 martie 1992

• În ciclul de emisiuni TV iniţiate de Mihai Tatulici a avut loc astăzi o masă rotundă sub genericul „Semit. Antisemit". Timp de trei ore s-a desfăşurat cea mai nocivă dezbatere de pe micul ecran. Puşi faţă în faţă – grupul Rosen şi cei doi reprezentanţi ai doctrinei „România Mare" – Theodoru – Neacşu, nu au izbândit decât să creeze o stare adâncă de confuzie, să superficializeze ideile puse în discuţie, să adâncească antipatiile faţă de Televiziune.

• A încetat din viaţă Nicolae Ţic, autorul a zeci de romane despre actualitatea românească din ultimele decenii. În 1951 am dormit câteva luni în aceeaşi cameră a căminului din Bd. Schitu Măgureanu.

Am din ce în ce mai mulţi cunoscuţi „dincolo"...

• Fred Popovici continuă în *Contemporanul* sub titlul „Ţara mereu naşte un erou" analiza evoluţiei (şi a compromisurilor) muzicii româneşti în ultimele decenii.

Marţi 24 martie 1992

• La Ora de Muzică l-am invitat pe Emil Klein, tânărul violoncelist de la Bacău în prezent hamburghez autentic, revenind mereu în ţară ca solist, ca dirijor al Ansamblului „Atheneum".

• Institutul Italian de Cultură a programat trei manifestări dedicate Bicentenarului Rossini, prezentarea operei *Bărbierul din Sevilla* într-o variantă înregistrată cu Helga Muller şi Carlo Desideri, un concert realizat în colaborare cu Fundaţia *Constantin Silvestri*, susţinut de orchestra dirijată de Iosif Ion Prunner (în program uvertura la opera *Scara de mătase*, aria Rossinei din opera *Bărbierul din Sevilla* solistă Laura Chebeleu şi Sonate pentru orchestră) şi un colocviu susţinut de membri ai aceleiaşi fundaţii sub genericul „Gioacchino Rossini şi faima sa în România".

Miercuri 25 martie 1992

• Binevenită în contextul actual Ora de Muzică desfăşurată sub genericul „Bela Bartok şi dragostea de muzică românească". Alături de câteva comentarii în legătură cu personalitatea muzicală şi în special

morală a lui Bartok (într-un colocviu cu Dumitru Moroşanu) am invitat-o în emisiune şi pe Simofy Katalin care a prezentat un excelent film despre *Cantata Profana*.

• O scrisoare primită din partea Dr. Dorin Speranţa de la Oneşti:

Dragă Domnule Sava,

A trecut multă vreme de când n-am mai comunicat între noi: ne-am întâlnit la Tescani, ne-am văzut la ultimul Festival *Enescu*, fără să schimbăm o vorbă, măcar. Acum s-au mai adunat lucruri de spus, şi vă consum nişte minute din ziua Dvs. prea scurtă.

Încep cu pretextul cel mai recent: concertul Rossini. Nu ştiu a cui a fost ideea, dar aşa cum a fost (partea I) a ieşit excepţional, de calitate europeană, minus prezentarea, desuetă şi neinspirată, care mi-a evocat un cămin cultural de undeva... De altfel... (iertaţi-mi sinceritatea fără ocolişuri – dar, ca mai în vârstă, şi ca om care de o viaţă am luptat şi pentru muzică – primele mele conferinţe-audiţii au fost în 1942 – să mi se permită nişte opinii) constat cu regret că numeroasele cuconiţe care apar în emisiunile muzicale TV au mai curând efecte negative. Banalităţi, platitudini, nici o idee care să nu fie luată din cele mai plicticoase cărţi, lipsă de duh. Toţi cei cu care am vorbit mărturisesc că la apariţia lor închid aparatul fără să mai aştepte să audă şi muzica. Nu ajung bunele intenţii, şi astfel se compromit şi puţinele ore consacrate muzicii bune. Şi cum Bucureştiul nu e România, programul 2, mai privilegiat, aparţine tot bucureştenilor care au concerte la îndemână. Va fi mai bine, desigur, dar... până atunci se mai pierd nişte serii de potenţiali melomani şi poate chiar muzicieni. Căci, să fim realişti, se ascultă radio mult mai puţin, şi de altfel şi programul „cultural" e cam anemic în materie. (Mă gândesc la France-Musique. 24 de ore din 24!)

Trec la pretextul al doilea, emisiunea Scarlatti-Zacharias, care m-a bucurat mult. L-am remarcat pe pianist din singurul disc ajuns (cred) la noi, cu Mozart. I-am văzut ascensiunea rapidă, din reviste – aşa cum fusesem sigur – şi doream cu curiozitate să aud discul cu 33 de Sonate da Scarlatti. Caseta e frumoasă şi plăcută, sper să-i văd continuarea cât mai curând, chiar dacă are mai puţine sonate şi chiar la ore mai puţin favorabile celor care se scoală la ora 7. Sper să am odată şi discul, o dată cu alte înregistrări ale pianistului...

Şi acum, lucruri pe care nu vi le-aş spune dacă aş avea mai puţină simpatie şi preţuire pentru Dvs.; afecţiunea obligă la sinceritate. Scriaţi odată că emisiunile Dvs. sunt prea puţin ascultate. Din păcate, e exact. Întâi, cele radiofonice suportă concurenţa Televiziunii. Iar cele televizate suportă reacţia negativă de care vorbeam mai înainte, şi care se generalizează. Plus orele de obicei nefavorabile, deocamdată. Şi am cules păreri spuse fără ocol: prea mult text, uneori în detrimentul muzicii – şi mai ales piese trunchiate, cu plăcerea neterminată (scuzaţi!), mai rău decât dacă n-ai asculta deloc. Cred că e bine de ţinut seama de psihologia ascultătorului, care are exigenţele lui, deseori justificate. Şi asta pe lângă regia de emisie care are subite intoleranţe unde n-ar fi cazul: taie ultimele măsuri din Egmont cu Abbado, fiindcă e 11 fix, după ce îi lăsase pe politicieni să pălăvrăgească 8 minute peste cele programate. Tot muzica pică victimă inconsecvenţei, fiindcă Iosif Sava nu face scandal.

Spun toate astea fiindcă am lucrurile „à coeur", fiindcă am o experienţă în materie şi cunosc bine modul de reacţie al oamenilor. Există foarte mulţi virtuali ascultători: la cele două audiţii săptămânale de două ore pe care le fac aici, la un nivel fără concesii, am mereu sala plină de tineret, cam câţi avea Bernstein la lecţiile de lingvistică muzicală la Harvard. Şi se ascultă nu numai integrale de quartete, dar şi Penderecki, şi Stravinski, şi Martinu, şi Vlad... deci se poate. Pe toţi trebuie să-i determinăm să vă asculte emisiunile, dar şi ele trebuie să-i satisfacă.

Am mai avea multe de vorbit. Sper să am ocazia cândva. Vin rar în Bucureşti. Până atunci, vă asigur de nestrămutata mea afecţiune.

ss. Dorin Speranţia"

• După ce am afectat spaţiul emisiunilor „Pro Musica" unor momente cu *Sonate* de Scarlatti interpretate de Christian Zacharias (de care vorbea şi Dr. D. Speranţia) în această seară l-am avut drept invitat pe Eugen Simion la un colocviu pe tema „Muzica şi comunitatea intelectuală românească".

Joi 26 martie 1992

• Reacţii din cele mai diferite la convorbirea cu Eugen Simion.

Seara, târziu, după emisiune Eugen Simion a fost sunat de Al. Bârlădeanu care i-a propus să participe la alegerile prezidenţiale...

• În drum spre Televiziune am văzut din mersul maşinii pe Dumitru Popescu şi D.R. Popescu plimbându-se la Şosea. Mi s-a părut normal să mă opresc şi să-i salut. Cred că le-am adus bucurie. După „ascensiunea" spre Biroul Politic, Dumitru Popescu nu mi-a acordat nici o atenţie, dar în anii 1956-1957 în redacţie s-a purtat cu o anumită nobleţe şi nu am dreptul să fiu ingrat acum când viaţa l-a lovit cu atâta duritate.

• Scrisoarea deschisă a lui Valeriu Anania către Preşedintele Academiei Române:

„Stimate domnule Preşedinte, prin mijloacele de informare în masă am luat cunoştinţă că în ziua de 12 martie a.c. am fost ales membru de onoare al Academiei Române.

Mai întâi emoţia: faptul în sine de a mă afla în atenţia supremului for cultural e o cinste mai presus de ceea ce mi-aş fi putut eu permite să sper.

A urmat nedumerirea: Din cât mă ştiu, sunt scriitor român de cetăţenie română, care trăieşte în România, a cărui operă deci îl califică sau nu-l califică pentru un loc în Academia Română.

În sfârşit, confuzia: Nu-mi dau seama dacă, în ierarhia consacrărilor academice, a fi membru de onoare reprezintă treapta cea mai de jos sau cea mai de sus.

Dacă e cea mai de jos, permiteţi-mi să exprim întreaga mea gratitudine celor ce m-au ales, Votul Domniilor lor ar constitui premisa că odată şi odată, aş putea deveni membru corespondent.

Dacă e cea mai de sus, aceasta nu-mi poate semnifica altceva decât totalitatea gingaşă prin care Academia mă plasează, oarecum, dar ireversibil, în afara Academiei. E un premiu de consolare pe care demnitatea mă obligă să nu-l accept.

Al Domniei voastre, cu toată cuviinţa,

Valeriu Anania."

• Titlul unei cronici a lui Alfred Hoffmann în *România liberă*: „O bucurie: Cristian Beldi" (A cântat cu Filarmonica bucureşteană al treilea concert de Rahmaninov).

• Într-o carte de amintiri despre Silvestri, găsită în arhiva regretatului Th. Bălan, am citit copleşitorul memoriu prin care marele dirijor se apăra în 1945 în faţa comisiei de epurare care, se ştie, a anulat în primii ani de după război, dreptul de profesie al unor mari artişti (George Georgescu nu a avut câţiva ani posibilitatea de a dirija). Lui Antonin Ciolan i s-a

luat câtva timp bagheta... Filarmonicii ieşene. Discutam într-o recentă Serată TV despre calvarul prin care a trecut Mihail Jora, alungat de la catedra Conservatorului, luptându-se pentru a-şi elibera soţia (sora lui Gr. Gafencu) din închisoare. Au trecut zilele acestea patru ani de la încetarea din viaţă a lui Harry Brauner, folcloristul ce a zăcut 14 ani în închisoare. Dimitrie Cuclin îmi amintea cândva cu detaşarea unui nonagenar – timpul petrecut la canal. Cer mereu unor „martori" să-mi vorbească despre celebrul proces înscenat lui Mihail Andricu sau despre procesele intentate unor cântăreţi aruncaţi pe baza unor stupide denunţuri între zidurile închisorilor. În programul de sală al Concertului cu Arta fugii dirijat de Erich Berger în Festivalul enescian, am aflat detalii despre interogatoriile şi anii petrecuţi de dirijor în închisori. Ce umilinţe au trebuit să îndure compozitori de marcă în celebrele şedinţe din 1949 în care se discuta rezoluţia jdanovistă despre arta formalistă. Cu multe alte nume, mai mari sau mai mici ale muzicii româneşti aş putea continua această listă de groznicii. Compozitori, interpreţi, profesori, ca şi mulţi alţi oameni de cultură au plătit din plin într-un timp al unor neîntrecute samavolnicii – tributul lor. Am trecut prin multe, dar greu ne putem închipui cum un om dăruit muzicii, un om cu hipersensibilitate artistică poate rezista torturilor, poate trece prin iadul puşcăriilor, poate fi smuls de la masa de scris şi alungat din sala de concerte.

Istoria muzicii româneşti are multe „pete albe". Mari compozitori interbelici şi contemporani, spre deosebire de literaţi, plasticieni nu au nici măcar o micromonografie sau o broşură de prezentare a operei lor. Zona însă, care trebuie urgent luminată, mi se pare legată, înainte de toate, de timpul în care dictaturile şi-au exersat teroarea asupra unor oameni de muzică, au zdruncinat prin acte nedrepte şi inumane echilibrul vieţii muzicale româneşti.

Numai aşa vom putea înţelege exodul unor mari spirite (de la Enescu, Perlea, Silvestri la Aldulescu, Orlov, Comissiona, Edgar Cosma şi zeci de instrumentişti şi cântăreţi) peste hotarele ţării, numai aşa vom putea intui, în dimensiuni reale, lupta pe care cei care au rămas aici au dus-o pentru apărarea demnităţii artei româneşti.

Am mai notat câteva rânduri pe această idee. Am propus chiar un simpozion organizat de Biroul de Critică şi Muzicologie, Secretariatul Uniunii Compozitorilor nu a dat nici un răspuns.

Revin pentru că mi se pare o problemă esenţială pentru actualitatea şi viitorul muzicii româneşti.

Epoca trebuie luminată. Martorii timpului se mai află printre noi şi mulţi dintre ei, au, cred, acum curajul, de a-şi rosti opiniile.

Trebuie exploatate toate „documentele" capabile să ajute istoriografului pentru a reconstitui în coordonate definitorii o vreme plină de întunecimi.

M-aş bucura ca o asemenea acţiune să pornească din partea unui tânăr şi talentat critic muzical. Micile consemnări cronicăreşti în presă sunt utile din toate punctele de vedere, dar prea ne-am ancorat cu toţii în miniatura muzicografiei.

O carte cu documente despre martiriul unor muzicieni români, o carte capabilă să lumineze în totalitatea ei drumurile muzicii postbelice ar fi un dar de preţ pe care l-am face viitorilor cercetători şi iubitori de artă, dornici să răsfoiască dosarele cu documente autentice ale istoriei muzicale naţionale.

Vineri 27 martie 1992

• În cadrul *Panoramicului Radio* continui să mă ocup de interferenţele literar-muzicale în istoria muzicii româneşti. Astăzi: Caragiale într-un an când s-au uitat de aniversările dramaturgului a cărui actualitate e atât de pregnantă. Ar trebui să continui investigaţiile în acest plan şi istoria acestui tip de relaţii. Din păcate, lipsa unor perspective editoriale rămâne cu totul nestimulativă.

• Revista *Cuvântul* începe să publice biografia generalului Al. Nikolski, unul din cei mai ordinari agenţi ai NKVD-ului, cumplit torţionar. Larga răspândire a comunismului în rândul populaţiei evreieşti din vechea Basarabie o mai înţeleg, dar bestialitatea unui tip ca Nikolski atinge limitele psihopatologiei. O asemenea bestie poate distruge, pe bună dreptate, în rândurile unei populaţii mai puţin ştiutoare imaginea tuturor valorilor culturale şi morale dăruite de-a lungul secolelor. De altfel şi Biblia atestă că poporul ales poate avea în rândurile sale indivizi demni de populaţiile dominate de animalitate, de instinct.

• Tudor Jarda a împlinit 70 de ani. Opera sa, ca şi a întregii sale generaţii, este lipsită de o minimă exegeză muzicologică.

• Din cronica lui Constantin Tuchilă (în revista *Adevărul literar şi artistic*) la spectacolul rossinian organizat de Radioteleviziune:

„Nu ştiu dacă organizatorii au conceput această reprezentaţie (uverturi, arii, ansambluri din opere, fragmente din *Stabat Mater*), ca pe

un «concert popular». Presupun că nu. Dar, şi dacă ar fi făcut-o, nivelul «comentariului» şi al «prezentării» *Luminiţei Constantinescu* (realizatoarea spectacolului) rămâne unul din incredibilele exemple de stupiditate adusă pe o scenă. Avem un public cu mult mai inteligent decât şi-ar fi putut închipui cineva care ar fi ajuns pentru prima dată într-o sală de concert din România şi ar fi urmărit prezentarea d-nei *Constantinescu*. Comentariile «critice» ori cu veleităţi literare (în versuri penibile, de fapt banalităţi versificate, pe înţelesul subretelor de provincie) au demonstrat o precaritate de gândire şi expresie acceptabilă pentru «Cântarea României», nicidecum compatibilă cu sala de concerte a unei instituţii de talia Radioteleviziunii. Senzaţia de stupefacţie creştea direct proporţional cu numărul apariţiilor prezentatoarei (dublată de actorul *Radu Duda*, care s-a străduit să mai salveze câte ceva). Nu truismele au nemulţumit în textul prezentării. Dacă ar fi repetat lucruri cunoscute şi ar fi spus platitudini, exista cel puţin scuza unui conformism şi eventuala precauţie faţă de publicul larg care nu vine la concert să asculte subtile texte critice. Dar publicul nu e nici atât de ingenuu încât să nu zâmbească amar la atâta stupiditate. Singurul calificativ atribuit interpreţilor era „minunat"; despre aria sau ansamblul care urmau nu se spunea aproape nimic, o sumară caracterizare a operei nu am auzit, cum nu am auzit nici măcar o coerentă relatare a unui fapt biografic, din cele anecdotice (savuroase) de care viaţa lui Rossini nu duce lipsă. În schimb am asistat la un lung şi incolor monolog versificat, la prezentarea unei peruci (ca şi cum o celebră afirmaţie critică: «Cu *Tancred*, Rossini a scos peruca de pe capul orchestrei» ar avea nevoie de recuzită pentru a fi înţeleasă) şi la alte câteva momente de o «duioşie» de cămin cultural.

Dincolo de penibilul acestei situaţii, concertul a lăsat în general o bună impresie... Păcat că secvenţe muzicale atât de convingător realizate se loveau mereu de nivelul prezentării. Ar fi ajuns un program de sală, dacă tot nu ştim să găsim forma de a ne adresa inteligent unui public care numai de inteligenţă nu duce lipsă".

Exagerări impuse de nevoia de a servi nevoile critice ale actualilor „conducători" ai revistei ce a adăpostit aceste rânduri. Problema fundamentală rămâne aceea dacă publicul participant putea fi captat spre arta lirică prin alt tip de prezentare?

• Problemele culturale au fost amplu dezbătute într-o conferinţă de presă a ministrului Ludovic Spiess sintetizată de L. Vădan Petrescu în paginile *Contemporanului*.

„Printre subiectele abordate în «cele 50 de minute despre cultură» promise la începutul întâlnirii cu ziariştii de doamna Marina Roman, directoarea Biroului de Presă din minister, s-au numărat: premiera spectacolului «Samson şi Dalila» la Teatrul de Operă din Bucureşti, o analiză a cauzei «hemoragiei de valori» în cultură, amănunte despre înfiinţarea Centrului de Întruniri Culturale Peleş, situaţia Casei de Discuri Electrecord.

Premiera operei *Samson şi Dalila* – un vis de 30 de ani al tenorului Ludovic Spiess – va avea loc la Bucureşti, duminică 29 martie a.c., orele 18. Este primul spectacol sponsorizat integral de o firmă particulară anume transatlantic Shipping and Trading care cu generozitate a oferit şi sumele necesare, atât în lei cât şi în valută, procurând din Turcia podoabele, accesoriile ornamentale pentru costume, necesare acestui spectacol deosebit de pretenţios, pe care domnul ministru l-a numit fără rezerve, o superproducţie.

Din păcate, afişul realizat de Teatrul de Operă nu prezintă şi distribuţia spectacolului, distribuţie pentru care, mărturiseşte domnul Ludovic Spiess, a luptat suficient cu conducerea instituţiei muzicale sus-amintite. Aceasta, a adăugat Domnia Sa, «nu a reuşit şi nu cred că va avea curajul, foarte repede, să afişeze şi distribuţia aşa cum se practică în lumea întreagă, atunci când se fixează o premieră. Să avem curajul să punem afişul aşa cum trebuie să fie el, cu cei care fac premiera spectacolului. Pentru că avem nevoie de vedete, de oameni care să fie îndrăgiţi de public, care să se impună, – dacă pot – cărora să li se recunoască meritele».

Ziariştii, ceva mai norocoşi – prin bunăvoinţa Biroului de Presă al Ministerului Culturii – au aflat distribuţia integrală a spectacolului, din dosarul de presă primit.

În continuare, Ludovic Spiess a încercat o analiză a cauzelor «hemoragiei de valori» în cultură. Se pare că şi aici cea mai delicată problemă rămâne cea a banilor. «Situaţia instituţiilor muzicale este deosebit de gravă, este dramatică. Marile valori şi tinerii muzicieni de perspectivă caută să lucreze în afară, pleacă, îi pierdem, pentru că în lumea întreagă sunt căutaţi cântăreţi, dirijori, instrumentişti de mare valoare. Participăm şi noi la viaţa muzicală, culturală mondială prin prezenţa celor pe care-i creştem, îi educăm, le dăm posibilitatea să-şi ia zborul, îi încurajăm în această nobilă şi dificilă carieră. Şi trăim din nou cu speranţa că în viitor îşi vor aminti să vină şi printre noi».

O altă problemă o constituie salariile foarte mici pe care le primesc artiştii, existând diferenţieri nejustificate între instituţiile muzicale. Astfel, un artist de la Operă sau de la Operetă are salariul aproape de două ori mai mic decât unul din corul Radio sau de la ansamblul «Doina» al Armatei, deşi munca lui este mai dificilă.

De la nivel ministerial s-a făcut un apel la cei ce hotărăsc şi gândesc soarta acestor oameni, să analizeze situaţia lor şi să ia măsurile necesare.

Crearea Centrului de Întruniri Culturale Peleş a fost un subiect care a suscitat deja vii dezbateri în presa românească. Domnul Ludovic Spiess a considerat necesar să precizeze ziariştilor că acest Centru nu-şi va desfăşura activitatea nici în Castelul Peleş, nici în Muzeul Peleş, nici la Pelişor, ci în complexul Peleş, iar scopul său va fi de a coordona, de a asigura o bună desfăşurare a unor întâlniri internaţionale.

A fost, de asemeni, supusă atenţiei celor prezenţi şi situaţia Casei de Discuri Electrecord, menţionându-se că «întreaga conducere a acestei instituţii trebuie schimbată şi orientată spre alt mod de gândire».

Discul – în opinia domnului ministru – este o formă de educare a tinerilor, de propagare a muzicii, a artei unei ţări şi în afara graniţelor sale. Dar în afară, se pare că discul LP – aşa cum îl ştim noi, – nu mai este căutat. Marile case de discuri produc discuri-compact, însă în România asemenea discuri nu se realizează încă. Şi pentru acest fapt conducerea Casei Electrecord este în mare măsură răspunzătoare.

Vorbind despre bugetul propus Ministerului Culturii, pentru anul 1992, domnul Ludovic Spiess a menţionat că «el reprezintă 3,7 miliarde lei. Calculele noastre arată că ar fi necesare încă cel puţin 3 miliarde. Fără aceşti bani Biblioteca Naţională nu va fi terminată decât în anul 2020, iar Muzeul Naţional de Istorie, după unele estimări optimiste, prin 1997. Fără aceşti bani nu vom putea aloca restaurării şi conservării monumentelor istorice decât 250 milioane lei, faţă de un necesar pentru 1992 de 1,7 miliarde lei. Vor fi totodată compromise evenimente culturale majore, ca să nu mai vorbim de posibilitatea susţinerii financiare a unor edituri şi publicaţii culturale.»

Întrebat fiind despre restructurările pe care intenţiona să le facă în minister, domnul Ludovic Spiess a spus: «Nu mi-am imaginat că este atât de greu să destitui pe cineva sau să eliberezi din funcţie. N-am reuşit să înţeleg acest mecanism, această forţă care uneşte şi care nu te lasă să faci ordine... Sunt oameni care n-au încercat şi nici nu vor să se apropie

de ideea de a se replia şi de a gândi altfel de cum au fost obişnuiţi înainte. Ministerul Culturii ar putea să funcţioneze cu doar trei sferturi din salariaţii actuali şi sunt convins că în momentul când va fi aşa, toţi cei ce rămân vor trebui să gândească altfel. Pentru că noi nu avem încă mentalitatea şi pregătirea necesare pentru a ne implica şi a răspunde de o acţiune. Aşteptăm tot timpul să ni se spună ce să facem»".

Sâmbătă 28 martie 1992

• O mărturisire a lui Radu Câmpeanu într-un interviu oferit unui ziar: „Nu sunt monarhist". Orice declaraţie poate fi făcută în drumul spre putere?

• Echilibrat, vizionar se dovedeşte într-o convorbire publicată în *Libertatea* (semnatar Neli Luchian) dr. Constantin Bălăceanu Stolnici:

– „Vedeţi dv. este imposibil de negat că 50 de ani de dictatură – de la Carol al II-lea până în 1989 – ne-am anihilat experienţa politică. Exerciţiul politic revenea numai unei minorităţi care o exersa în anumiţi parametri. Restul populaţiei a fost îndepărtat – redus doar la rolul de martor-pasiv la viaţa politică. Aceste argumente susţin formularea de «bolnav în convalescenţă». De aici inerente bâlbâieli şi căutări, gafe, ezitări, aspecte umoristice ce se consumă chiar în cazul unor instituţii reprezentative. Apoi, în politică este nevoie de profesionişti, nu de sentimente, de patimi. Totul este însă explicabil pentru începători. Mi-aş permite să amintesc că şi marii campioni la alergări au mers prima dată sprijiniţi de o mână grijulie. Acelaşi lucru se poate spune şi despre politicieni. Pe scurt, suntem în faza de ezitare, de cristalizare. Elemente care poate ne oferă şi acea notă de individualitate.

Rep. – Domnule profesor vă dovediţi un autentic om politic...

C.B.S. – Exageraţi. Nu cred că este chiar aşa. Sunt membru al P.N.L. prin tradiţie şi prin aderarea la ideile liberale care consider că oferă soluţia viabilă pentru România. Nu se poate ignora remanenţa unei mentalităţi, consecinţă a etapei de comunism. O etapă de 45 de ani, bazată pe monopol politic, pe intoxicaţia informaţională. Cu urme ce se reflectă şi în acele reţineri, temeri pentru viitor. E o experienţă periculoasă, trebuie luptat împotriva anxietăţii. Omul nu se mai simte protejat, se refugiază în trecut. De aici nostalgii pentru epoca care îi oferea o falsă siguranţă. Revin la viabilitatea ideilor liberale – desigur un liberalism modern – se pot asigura şi măsuri de protecţie. Este imposibil, de pildă, ca statul să

predea toate aceste măsuri, exclusiv sectorului privat. Dar, cu timpul, toate se vor aşeza într-o matcă firească.

Rep. – Şi totuşi, ajutorul Occidentului întârzie... Se invocă motive politice.

C.B.S. – N-aş zice. După părerea mea, ezitările sunt de ordin pragmatic şi mult mai puţin se datorează temerilor privind menţinerea neocomunismului, criptocomunismului sau altor formulări. Se aşteaptă stabilitate politică, bază juridică clară, mecanisme operaţionale funcţionale, pentru că investiţia presupune şi risc. Experienţa proprie ne-a dovedit acest lucru. Am informaţii, de exemplu, de la partenerii noştri din Extremul Orient că pentru germani, România este un partener de viitor: avem creiere, avem mână de lucru, avem materii prime.

Rep. – Dar ajutoarele?

C.B.S. – Ele nu ne pot salva. A sta cu braţele încrucişate în aşteptarea lor înseamnă a fi nepermis de romantici. Şi noi trebuie să avem o răbdare activă.

Rep. – Răbdare activă?

C.B.S. – În momentul actual, da. Pentru că, profitând de absenţa unui cadru organizatoric corespunzător, fiecare face ce vrea. Cu indisciplina şi dezorganizarea de rigoare. Nici măcar ideea de supravieţuire nu pare a fi de natură a schimba acţiunea. Există şi aici, până la un punct, o explicaţie: în noile condiţii, ale economiei de piaţă, e necesar să-ţi asumi şi un risc. Dar aici apare reţinerea, anxietatea de care aminteam. Cu fenomenul de respingere, de stres. Singura ce se dovedeşte a fi, după părerea mea, soluţia este iniţiativa, implicarea."

• În Sala Rondă a Hotelului Intercontinental a avut loc un concert extraordinar (prefaţat de Viorel Cosma) cu prilejul aniversării a 75 de ani de la naşterea lui Dinu Lipatti. Şi-au dat concursul Gabriela Oneci, Alexandru Tomescu, Adrian Tomescu, Viniciu Moroianu, Sanda Şandru, Martha Joja, Gabriel Croitoru, Dan Atanasiu.

Remarcabilă energetica lui Viorel Cosma în cultivarea valorilor lui Lipatti, în propulsarea Fundaţiei „Lipatti". A găsit şi sponsori de calibru. Din păcate, personalitatea lui Lipatti nu trebuie „gravitată" în jurul activităţii sale componistice. A fost un compozitor „mediu" cu o operă în care nu-şi depăşeşte contemporanii din ţară, dar a fost probabil cel mai interesant pianist în plan internaţional din anii 1940-1950. Aniversându-l, lăudându-l pe artist sub acest aspect trebuie să-l „exploatăm".

• Am citit zilele acestea volumele *Memorii* ale lui Mircea Eliade. Dacă aş avea vreme, m-aş dedica un an-doi literaturii memorialistice. Găsesc mai mult decât în orice alte cărţi înţelegerea vieţii şi a oamenilor.

• O scrisoare primită din partea unui fost coleg, mult timp colonel – muzician în cadrele armatei:

Stimate Colega,

Mă bucur foarte mult, ascultându-te, că mai există cineva la radio şi televiziune care se luptă pentru supravieţuirea instituţiilor muzicale din această ţară. Eu nu am mai suportat această atmosferă, care se menţine şi după decembrie 1989, de numire în conducerile acestor instituţii a unor elemente pe principiul relaţiilor şi pilelor. Iată numai un exemplu. În fruntea Inspectoratului Muzicilor Militare se află un ofiţer, provenit din subofiţer care până în anul 1989 a îndeplinit funcţia de şef de cadre la Ansamblul Armatei. Şi atunci te întrebi ce fel de orientare va da el întregii activităţi muzicale din armată, mai ales că şeful lui este domnul general Culda Lucian, un vechi ideolog şi propagandist al fostului consiliu politic superior al armatei.

Mă opresc aici cu exemplele pentru că sunt convins că le cunoşti foarte bine şi nu-ţi fac plăcere citindu-le sau ascultându-le în diferite ocazii.

Dacă în trecut trebuia să luptăm în armată împotriva incompetenţei profesionale, astăzi au apărut elemente noi ca ura, discordia, lipsa de încredere, bârfa, discreditarea unor oameni şi valori artistice. Toate acestea şi altele nu le-am mai putut suporta şi am cerut să fiu pensionat. O dată cu pensionarea am rupt orice legătură cu atmosfera aceasta tensionată şi după un an de zile, eşti primul căruia îi adresez câteva rânduri pentru a te felicita şi a-ţi ura multă putere de muncă, absolut necesară în condiţiile actuale în care se află muzica şi cultura în general.

Cu deosebită stimă,

col.(rez.) I. Coman
Aleea Parva nr. 7 Bl.D.17 sc.A etc.II ap. 6 sect.6 Bucureşti

Duminică 29 martie 1992

Invitat la Serata Muzicală TV, Nicolae Breban. Am discutat despre actuala situaţie politică, marginalizarea intelectualităţii, a artei, lipsa de

grijă faţă de nevoile culturii, faţă de exodul intelectualilor şi despre atitudinea diasporei, despre naţionalism şi europeism, despre sentimentul identităţii naţionale şi atitudinea faţă de ceea ce tinerii scriitori numesc marii „compromişi" de la Sadoveanu la Arghezi.

Interesant prin logica, curajul, francheţea, recunoaşterea orgoliilor, credinţa în opera pe care a elaborat-o.

• Cele 32 pagini ale *Boleroului* lui Ravel, găsite recent în California, vor fi vândute la o licitaţie organizată de Galeria Drouot din Paris. Suma de la care va porni licitaţia este de 1.500.000 de franci francezi. Cercurile culturale din Franţa îşi exprimă speranţa că vestitul manuscris socotit pierdut va putea rămâne în patrimoniul naţional francez. Mai rămâne să se găsească fondurile necesare...

Luni 30 martie 1992

• Sunt prezent la Ruse la o nouă ediţie a Festivalului „Zilele muzicale din Martie". Transmit alături de Ivona Cristescu ambele concerte (şi cel de mâine) al formaţiilor muzicale ale Radioteleviziunii. În programul serii *Raposodii* de Constantin Bobescu, *Variaţiunile pe o temă rococo* de Ceaikovski (solist Emil Klein) şi *Simfonia a V-a* de Beethoven.

Nu este strălucită situaţia economică a Bulgariei. Dezrobirea de comunism este peste tot un proces îndelungat şi foarte greu de trecut. Oamenii sunt preocupaţi şi aici de „afaceri" şi mai puţin de concerte. Faţă de ediţiile din 1990, 1991 la care am participat situaţia este în progres. Oraşul e mai curat. Îmbucurător este faptul că oamenii nu vor ca oraşul lor să piardă locul pe care-l are în constelaţia reuniunilor muzicale internaţionale şi fac tot efortul de a menţine Festivalul.

Sărbătoarea muzicală s-a deschis la 17 martie cu un concert al Filarmonicii în care a răsunat *Stabat Mater* de Rossini (dirijor Mihail Anghelov) şi *Imperialul* de Beethoven (solist Lubomir Anghelov), a continuat cu concerte ale orchestrei de tineret dirijate de Olivier Ghilurov din Marea Britanie (program Gluck, Vivaldi, Mozart), două concerte ale orchestrei Simfonietta a Radioului din Bulgaria – printre care unul exclusiv Mozart, dirijat de Andrei Andreev, un recital al pianistei Manuele Skomamila din Italia, (Skriabin, Ravel, Debussy) o manifestare dedicată lui William Walton (la aniversarea a 80 de ani), o seară de operă rossiniană (bineînţeles cu *Bărbierul din Sevilla*) sponsorizată de firma Christopher's

American Grill, un concert al duo-ului pianistic Double Edge din SUA (sponsorizat de americani), un recital al pianistului japonez Hromi Okada (Bach, Beethoven, Szymanowski, Chopin) sponsorizat de firma Smith and Milton.

Un program mult mai interesant decât anul trecut. Găsirea unor susţinători e salvatoare pentru existenţa Festivalului. După o primă zi petrecută la Ruse am certitudinea că bulgarii îşi vor regăsi curând locul în viaţa muzicală europeană la nivelul pe care l-au câştigat după război.

Marţi 31 martie 1992

• O plimbare prin Ruse atestă schimbările pe care le notam ieri. Procesul trecerii spre piaţa liberă e tot unul de „dughenizare", dar benefic şi perfecţionat.

• Seara am transmis concomitent cu Televiziunea din Sofia concertul coralei şi orchestrei Naţionale Radio dirijată de Iosif Conta. În program *Simfonia a IX-a*. Solişti: Bianca Manoleanu, Laura Chebeleu, Florin Diaconescu, Pompei Hărăşteanu (dirijorul corului Aurel Grigoraş).

Am vorbit despre nevoia de a-l cânta pe Beethoven într-o primăvară în care suntem atât de îngrijoraţi de viitorul nostru şi al omenirii, că pe Dunărea noastră şi a bulgarilor e nevoie acum de Beethoven ca de pâine, că numai patosul beethovenian ne poate ţine la suprafaţă, că programarea *Simfoniei a IX-a* e un simbol al puterilor Europei dezrobite care se aliază marii Europe beethoveniene.

• Seara obişnuita recepţie din saloanele oficiale ale oraşului. Spre deosebire de anul trecut ascultăm cuvântul unui primar liberal. A salutat reuniunea şi pe Iosif Conta de foarte, foarte mulţi ani oaspete al reuniunii.

Miercuri 1 aprilie 1992

• Am sosit de la Ruse la orele prânzului. După-amiază petrecută în casă cu lectura ziarelor. Deplorabil atacul din *România Mare* la adresa mea după colocviul cu Eugen Simion. În fapt din nevoia de a-şi continua manevrele politice mă acuză pentru idei pe care, de fapt, le-am apărat. De luni de zile îmi exprim părerea că dincolo de opiniile unor critici tineri – Sadoveanu, Arghezi au dreptul la gratitudinea şi înţelegerea noastră. C.V. Tudor nu-şi poate închipui că gândesc aşa, plin de

superstiţii cum este, nu poate vedea în mine decât un denigrator al marilor scriitori postbelici apăraţi, repet, de mine continuu în diverse emisiuni şi dezbateri. Şi Eugen Simion (pe care l-am contactat telefonic) a rămas surprins nu numai de lipsa de fond a argumentelor, ci de minciunile proferate cu atâta nonşalanţă.

• Procesul vrăjitoarelor continuă în ziare. Grave acuze aduse de Iolanda Eminescu acad. Ion Ceterchi.

• În *Actualitatea muzicală*, Viorel Cosma publică un articol despre Stella Roman încetată recent din viaţă la Spitalul „Mount Sinai" din New York.

• Silviu Zavulovici a fost sărbătorit la Galaţi cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viaţă.

Noutăţi discografice legate de numele lui Ion Marin împărtăşite cititorilor *Actualităţii muzicale* de către Edgar Elian:

„În ianuarie 1992 a apărut discul compact al Casei engleze *Decca* intitulat Eroine rossiniene, cu tânăra mezzo-soprană italiană Cecilia Bartoli – afirmată ca o strălucită interpretă a rolurilor din operele lui Mozart şi Rossini – şi cu Ion Marin la pupitrul orchestrei Teatrului La Fenice din Veneţia, teatru cu care a colaborat, în anul precedent, la premiera cu *Nunta lui Figaro*. Discul acesta continuă seria recitalurilor de arii din opere ale unor prestigioşi cântăreţi ai actualităţii scenelor lirice, care au dorit să apară pe discuri compacte acompaniaţi de Ion Marin: basul Ferruccio Furlanetto (cu orchestra Wiener Symphoniker) şi mezzo-soprana Agnes Baltsa (cu orchestra Radiodifuziunii Bavareze din München). În fine, se aşteaptă în acest an apariţia unei noi înregistrări integrale a operei *Lucia di Lammermoor* cu Cheryl Studer şi Placido Domingo în rolurile principale, înregistrare realizată în 1991 cu orchestra London Symphony dirijată de Ion Marin, precum şi a operei *Il Signor Bruschino* de Rossini, cu English Chamber Orchestra şi soliştii Samuel Ramey, Kathleen Battle şi Frank Lopardo, cu acelaşi dirijor."

• Alte noutăţi în plan discografic aflate dintr-un articol publicat în *Expres Magazin*:

„Industria americană a discului, care a decis anul trecut să renunţe la actualul ambalaj al discurilor compact, a promis că începând cu anul viitor, CD-urile vor fi ambalate în casete de dimensiuni înjumătăţite faţă de cele actuale.

Industria americană a discului a făcut astfel un pas important pentru a contribui la «curăţenia şi sănătatea planetei», a declarat Jason Berman, preşedintele Asociaţiei Industriei Discului din S.U.A.

Este cunoscut faptul că organizaţia ecologistă «Ban The Box» a condamnat industria discului din S.U.A., că numai în 1990, atmosfera a fost poluată de 10,4 milioane kg de deşeuri de plastic şi carton rezultate din confecţionarea casetelor ce conţin discurile compact.

Prima companie discografică care s-a «aliniat» noilor cerinţe este Poly Gram care asigură pentru CD-uri, ambalaje simple din material plastic dur, învelit în celofan.

Începând din aprilie 1993, toate discurile compact produse de cele mai mari companii americane (Bertelsmann, EMI, MCA, Poly Gram, Sony şi Warner) vor avea noul ambalaj, a declarat Berman.

Anual se vând circa 250 milioane de compact discuri."

Joi 2 aprilie 1992

• În Biroul de Critică şi Muzicologie discuţii aprinse la transcrierea şi comentarea Codexului Cajoni realizat de Saviana Diamandi – o tânără ce a muncit cu multă pasiune şi se pare ştiinţă la descifrarea manuscrisului. A izbutit să-şi afirme cu fermitate punctul de vedere faţă de toţi cei prezenţi dovedind, mi se pare, profesionalism în desfăşurarea întregului proces de elaborare. Nu cred să mai existe un tânăr pe tărâmul muzicologiei preocupat cu atâta seriozitate de o problemă esenţială. Volumul e pregătit pentru tipar urmând să apară în paralel la Budapesta şi la Bucureşti.

• La orele prânzului am participat la Librăria „Mihail Sadoveanu" la lansarea volumului Smarandei Jelescu despre Televiziune. Prezentă multă lume. Distinşi intelectuali. Mulţi redactori din Televiziune. Am rostit alături de prof. Dan Grigorescu, câteva cuvinte insistând în primul rând asupra volumului ca reflectare a puterii Televiziunii mereu contestată, dar în fapt „epicentrul" ţării, moderator socio-psihologic, instrument al voinţei naţionale, centru de prospectare, reflex total al unei epoci.

Cartea Smarandei Jelescu e un jurnal încărcat de subiectivitate. Câteva alte volume de acest tip vor realiza cu siguranţă cronica Televiziunii acestui timp.

• Tot mai substanţial săptămânalul literar artistic al ziarului *Cotidianul*. În ultimul număr de maxim interes articolul lui Andrei Corbea „Terorismul rasial şi terorismul social nu pot fi motivate reciproc".

Neplăcute, deşi bine scrise, articolele de istorie literară postbelică ale Ilenei Vrancea. După ani în care a fost mandatara revistei *Lupta de clasă* nu are nici un fel de drept moral să se amestece cu atâta intempestivitate în domenii sensibile. De ce e necesar să-şi publice în România opiniile? Strică imens unei idei, unei populaţii şi până la urmă adevărului istoric.

• O frumoasă idee pentru combaterea naţionalismelor. Heidegger a fost prieten cu Jaspers. Relaţiile lor s-au răcit în anii dinainte de război datorită orientării pronaziste a lui Heidegger. După război au reluat corespondenţa. Jaspers l-a întrebat pe Heidegger de ce nu i-a mai trecut pragul casei din Heidelberg? Din motive de sănătate, din adversitate? „Nu, i-a răspuns Heidegger fostului său prieten (căsătorit cu o evreică) nici din adversitate, nici din resentiment. Nu ţi-am trecut pragul casei de ruşine!"

Vineri 3 aprilie 1992

• Paradoxală idee, dar am credinţa că sunt cărţi de care trebuie să ne bucurăm mai mult timp şi ele trebuie să rămână la îndemâna unor potenţiali cititori şi prin... librării.

Editura Muzicală şi-a mai revenit puţin din şocul pieţei libere, reuşind în ultimele luni să dea la iveală, (datorită subvenţiilor Uniunii Compozitorilor şi Ministerului Culturii), câteva volume de calitate (cele mai multe dintre ele în tipografii încă înainte de decembrie 1989). Printre aceste cărţi aş aminti cel de-al 9-lea volum din *Hronicul muzicii româneşti* de Octavian Lazăr Cosma, un amplu opus muzicologic dintr-un serial de lucrări, (probabil cea mai importantă lucrare istoriografică elaborată în ultimele decenii) ce punctează momente hotărâtoare ale evoluţiei creaţiei şi acţiunii muzicale româneşti, subliniind contribuţiile aduse din antichitate până-n zilele noastre la tezaurul culturii universale. Cartea a fost solicitată de organismele de sondaj... la 250-300 exemplare. Un tiraj de neimaginat la o ţară cu 23 milioane de locuitori, cu câteva mii de elevi care învaţă în şcolile de muzică, cu sute de mii de pasionaţi iubitori de artă cărora căutăm să le sădim şi dragostea faţă de trecutul şi prezentul muzicii româneşti. Un tiraj de neimaginat când avem obligaţia ca

asemenea cărţi să intre cel puţin în marile biblioteci ale continentelor pentru a reprezenta cultura românească. Un tiraj de neimaginat în condiţiile în care nu am scos de decenii (şi nu ne vom permite un asemenea lux nici pe viitor) o a doua ediţie la o carte serioasă despre muzică. Un tiraj de neimaginat în condiţiile în care un asemenea volum trebuie să fie la îndemâna elevilor, studenţilor, noilor contingente de melomani ce vor veni spre muzică în anii viitori.

O carte de ştiinţă, de popularizare artistică, de educaţie estetică nu este o gazetă cotidiană şi nu trebuie să se epuizeze în 24 de ore. Răspândirea ei trebuie gândită în perspectivă şi câteva exemplare trebuie să rămână, cel puţin 3-4 ani, şi în rafturile unei librării, măcar pentru a atrage atenţia celor ce vin de peste hotare asupra unui fenomen cultural sau pentru a fi achiziţionată şi peste câţiva ani de cei care se vor îndrepta spre studiul muzicii. Alături de cel de-al 9-lea volum al *Hronicului*, aş mai putea da multe alte exemple – de la *Monografia Enescu* a Institutului de Artă la volumul *Capodopere enesciene* de Pascal Bentoiu, cărţi fundamentale pentru înţelegerea operei marelui compozitor (epuizate de multă vreme şi pe care le poţi găsi mai greu ca un timbru cu cap de zimbru din secolul trecut) la un volum excepţional apărut zilele acestea în foarte frumoase condiţii grafice *Muzica românească în istoria culturii universale* a dr. Vasile Tomescu – cărţi al căror tiraj a fost iraţional fixat. Acum câteva săptămâni au sosit la magazinul „Muzica“ cele două sute de cărţi (dintr-un tiraj de 800 de exemplare) a volumului dedicat lui Ştefan Niculescu. Ieri am luat ultima carte ce se mai găsea în vitrina (probabil că celelalte volume au fost trimise în centre în care sunt mai puţin solicitate asemenea tipuri de cărţi). O altă ediţie nu va mai apărea, desigur, până în secolul viitor cel puţin datorită faptului că încă 80-90 de creatori trebuie să aibă micromonografii asemănătoare.

Piaţa liberă acţionează cu duritate asupra culturii. Cheltuim tone de hârtie pe cărţi ce slujesc vulgaritatea, derizoriul, ce găsesc cu rapiditate, din păcate, cumpărători în diverse straturi sociale. Mai difuzăm din când în când, (cu inimaginabile sacrificii din partea unor foruri editoriale, a unor instituţii ce mai creditează actul cultural fundamental), câteva cărţi ce ne pot ridica fruntea în lumea cultural-europeană. Măcar acum să nu ne mărginim să „bifăm“ sarcini îndeplinite, ci să gândim cu responsabilitate civică la toate aspectele răspândirii cărţii, cu atât mai mult cu cât cred că nu există ţară europeană în care să apară mai puţine cărţi despre

muzică decât la noi şi avem la ora actuală – am mai spus-o în aceste pagini – nevoie de cel puţin 200-300 de cărţi în colecţii ce să-şi propună să pună în lumină marile personalităţi ale istoriei muzicii naţionale şi universale, să explice perioadele istoriei muzicale, să sublinieze legăturile artei sunetelor cu alte teritorii ale cunoaşterii umane, să prezinte trecutul şi actualitatea vieţii muzicale româneşti.

• Publicaţia *Foreign Report* din Londra realizează o radiografie a vieţii politice din ţara noastră. *România liberă* redă articolul „Romania's gathering storm":

„România pare destinată şi în continuare instabilităţii. Pentru partidul de guvernământ al ţării, Frontul Salvării Naţionale, alegerile parlamentare care vin vor constitui o luptă pentru supravieţuire.

Frontul a apărut din misteriosul decembrie 1989 al României, prin fuziunea comuniştilor de rang înalt şi al securiştilor sub o ostentativ democratică umbrelă. Dar, după câştigarea unei mari majorităţi parlamentare, utilizând violenţa şi intimidarea, la alegerile din mai 1990, partidul a început cu repeziciune să se dezbine.

În orice fel votează România, sunt inevitabile serioase convulsii politice."

• O notă apărută în *Adevărul* sub titlul „Indicaţii din partea secţiei de presă":

„Am primit la redacţie o scrisoare semnată «Secţia de presă a Ambasadei Republicii Irak», în care sunt «dezavuate» şi «condamnate» neadevărurile, chipurile, difuzate în paginile ziarului nostru în ceea ce priveşte evoluţiile legate de situaţia din Irak.

Scrisoarea îşi permite să utilizeze un ton inadmisibil, care contravine normelor elementare de politeţe, pentru a nu mai vorbi de uzanţele diplomatice. Cum pot fi altfel descrise referirile la «sufletele bolnave sub ameninţarea americană şi sionistă năimite pentru a apăra politica sionismului şi Americii» (sic!) sau încercările de a da lecţii ziarului nostru despre ce anume să scrie şi cum să scrie?

Ambasada şi secţia ei de presă se înşală dacă nutresc cumva impresia că asemenea tentative de intimidare pot avea vreun efect asupra presei româneşti independente. Sau este posibil ca presa liberă din România să fi fost confundată cu cea din Irak, dar în acest caz suntem nevoiţi să le atragem atenţia că au greşit adresa.

Din respect faţă de cititori, la care scrisoarea amintită îndrăzneşte să facă aluzie, ziarul nostru va continua să informeze şi în viitor, în spiritul corectitudinii şi obiectivităţii, asupra evenimentelor din întreaga lume, inclusiv din Irak, respingând orice fel de recomandări, indicaţii sau ordine, indiferent de unde ar veni ele."

Sâmbătă 4 aprilie 1992

• Am fost la Operă la recenta premieră cu *Samson şi Dalila*. Regia lui Hero Lupescu nu are „curajul" altor montări. Scena din actul al II-lea, desfăşurată pe un pat „baroc" cu soldaţi ce trec în jurul lui sugerând aluzii freudiene este o stupizenie respingătoare. Vocal – foarte bine Ionel Voineag – Ecaterina Tuţu. Nu cred că spectacolul va avea longevitatea şi forţa de seducţie a *Nabucco*-ului.

• Fănuş Neagu a împlinit 60 de ani. Fragmente din interviul oferit ziarului *Libertatea* (semnatar Ion Butnaru):

– „A început «campania de demolare» şi în sfera culturii...

Probabil este nevoie de a ne răzbuna pe noi înşine pentru timpul trecut. Pe urmă, mai este exhibiţionismul artiştilor de a cânta la vioară stând în picioare pe un cal fără coadă care nu a rupt nici un fir de iarbă din Olimp. Au ieşit la iveală toate mucegaiurile din români şi setea lichelelor de a face politică, cu orice preţ! Şi, mai ales, pe spinarea adversarului şi, dacă se poate, chiar în beregata lui! Toate vrăbiile de bălegar fac acum pe vulturii!

– Totuşi, fenomenul contestaţiei face parte din viaţa socială, din realitatea spirituală. Esenţialul este: cine pe cine contestă?

– Cei mai mari contestatari de astăzi sunt ori cei care n-au scris nimic ori cei care ciuguleau bobiţe de aur din mâna lui Ceauşescu şi ţipă azi pe toate cărările, ca nu cumva să ne aducem noi aminte câte Palme merită ei. Procurorii literari de azi sunt delincvenţii literari de ieri.

– Cum însă procurorul doar propune şi judecătorul dispune, nu cumva cumpăna justiţiei oscilează între adevărul relativ şi dreptatea absolută?

– Desigur, au dreptate şi ei, ca orice muritor nemuritor. Sunt multe cărţi care merită ignorate sau contestate. Dar sunt mai multe cele care trebuie păstrate cu cinste.

– Vă referiţi, desigur, la generaţia dumneavoastră în primul rând!

– Cred că scriitorii din generaţia mea au fost cei mai rezistenţi la dictatură.

– Există diferenţe nu numai semantice, între rezistenţi şi disidenţi...

– Rezistenţii au dus greul, disidenţii s-au strecurat printre gloanţe. E adevărat, le-a fost viaţa în primejdie, dar şi unii şi alţii merită aceeaşi stimă."

• George Bălan zice prezent zilele acestea la Bucureşti. Ţine câteva conferinţe la Ateneu. S-a întâlnit cu membrii Biroului de Critică şi Muzicologie. L-am invitat astăzi la Ora de Muzică. A vorbit despre musicosophie şi locul asociaţiei pe care a ctitorit-o în Germania întru răspândirea muzicii.

Conferinţa de la Ateneu în care a vorbit despre valorile cognitive ale muzicii (în stilul întâlnirilor sale cu „babele" Bucureştiului din urmă cu 20 de ani) intrând şi în colocvii cu 2-3 participanţi cam suficienţi din public – mi s-a părut superficială şi lipsită de modestitate. Luptându-se atâţia ani în Occident pentru a înfiinţa asociaţia musicosophică, pentru a tipări un serial de cărţi, adresându-se unui public cam fără nivel, alergând săptămână de săptămână de la Paris la Madrid şi de la Londra la Köln, nu a mai izbândit să adâncească ideile de la care a pornit şi doctrina sa actuală musicosophică mi se pare o simplă vorbărie fără conţinut.

• Fred Popovici publică într-o revistă bucureşteană *A.S.* un articol de o extremă duritate împotriva lui Doru Popovici, cu formulări pe care nu le-am mai întâlnit cu privire la muzicieni în presa românească postbelică. Doru Popovici, cu siguranţă că-i va răspunde.

• Seara concert cu Mathäus Passion în Studioul Radioteleviziunii. Din lipsă de repetiţii, manifestarea nu a depăşit datele unei simple lecturi.

• Un titlu repetat în întreaga presă în aceste zile: „Basarabia însângerată".

• Într-o cronică publicată în *România liberă* Alfred Hoffmann este entuziasmat de întâlnirea organizată de Fundaţia „Mihail Jora" la Arcuş în Covasna. Citează câteva foarte tinere talente ce atestă plecarea din start a unor noi generaţii de muzicieni superdotaţi. Printre ei: Răzvan Dragnea, Carina Sabac, Mihai Marica, Irina Constantinescu etc.

În agenda stagiunii de la Metropolitan marile succese ale anului trecut continuă: *Bal mascat*, *Bărbierul din Sevilla*, *Billy Budd* (de Britten), *Olandezul zburător*, celebrele montări ale lui Zefirelli (*Don Giovanni*,

Turandot, *Boema*), Jean Pierre Ponelle (*Nunta lui Figaro*), Otto Schenk (*Fidelio*, *Parsifal*, *Rigoletto*, *Tannhauser*).

În distribuţie: vedete ale lumii contemporane: Battle, Rysanek, Domingo, Ramey, Pavarotti, Stade, Gwynetth Jones, Stratas, Furlanetto, Milnes, Jerusalem, Troyanos, Salminen.

La pupitru – baghete peste tot aşteptate, dar care, normal, preferă Metropolitanul, – James Levine, Nello Santi, James Conlon şi un nume care se impune cu pregnanţă – Cristian Badea. Până-n aprilie toate spectacolele cu *Don Giovanni* „rulează" sub bagheta sa. Badea ar trebui invitat urgent în ţară pentru unul din spectacolele Operei Române. Am certitudinea că ar veni, aşa cum fiecare artist aflat peste hotare, râvneşte să-şi etaleze arta şi succesele în faţa publicului din România.

Dar cine să lanseze concret o asemenea invitaţie când activităţile noastre impresariale nu au orizonturi?

Stagiunea Metropolitanului ne mai oferă alături de repertoriul curent, trei premiere: *Electra* de Richard Strauss (în concepţia regizorală a lui Otto Shank), *Elixirul dragostei* de Donizetti (John Copley) şi *Fanciulla del West a* lui Puccini.

• Reacţii în presă la spectacolele cu *Samson şi Dalila*.

• Iată răspunsul lui Gr. Constantinescu în ziarul *Libertatea* la întrebarea „Era nevoie de *Samson şi Dalila*" în repertoriul primei noastre scene lirice?

„Cum să găsim răspunsul corect faţă de opera lui Saint Saëns? Ariile Dalilei se cântă des, creând impresia că la acest nivel se situează întreaga partitură. Cine o contemplă, descoperă însă o antologie de efecte ale stilului «grand opera» în care timpul a ordonat logic procentele de originalitate şi balastul banalităţii şi convenţiilor. Contemporană cu capodopere verdiene şi wagneriene, lucrarea este bătrână şi plină de riduri. Poate doar tematica păstrează ceva actualitate, dacă ţinem seama de fierbinţeala punctului geografic unde se desfăşoară acţiunea.

Împrejurările au oferit Operei Române şansa de a pune în scenă o «superproducţie» sponsorizată integral, iar Hero Lupescu a fost cel ales să o însufleţească. Experienţa sa în acest domeniu este considerabilă. O regăsim acum, potenţată spre luxuriant şi spectaculos de mijloacele băneşti mai rar de găsit la acest teatru. Mătăsuri şi materiale strălucitoare, figuraţie, trupuri mai puţin îmbrăcate, sugestii «sexy» traversează viziunea sa în colaborare cu Viorica Petrovici (scenografie) şi Francisc

Valkay (dansuri). Tot ce poate smulge aplauze celor care caută la operă un trecut apus, există acum, «viu şi natural». Este o încercare de a atrage publicul («lume! lume!») prin factori extramuzicali, în care nici un efort nu a fost negociat. Rămâne însă muzica să-şi demonstreze longevitatea în relaţia cu acelaşi public, după ce surprizele fastului se vor fi epuizat. Între momentul primelor cortine şi stagiunea propriu-zisă există un examen sever, al timpului. Pentru premieră s-a lucrat susţinut şi cu dorinţa de a obţine o performanţă, la nivelul distribuţiei, dar mai ales la cel al ansamblurilor orchestrale şi corale (dirijor Cornel Trăilescu, maestru de cor Stelian Olariu). Cum va suporta însă spectacolul intrarea în rutină, presiunea reluărilor periodice? Va rezista cât *Aida*, *Nabucco sau Norma*?"

• Edgar Elian în paginile aceluiaşi ziar, după ce se arată entuziasmat de montarea lucrării, de dirijor, de distribuţie, notează în legătură cu regia:

„Spre deosebire de trecutele sale montări, Hero Lupescu s-a menţinut în general în limitele unei viziuni regizorale oneste, bazată pe datele oferite de dramaturgia operei. Totuşi ceva trebuia neapărat schimbat – conform obiceiului său – faţă de cerinţele libretului original şi aceasta a fost, în cazul de faţă, actul II, pe care l-a plasat în interiorul casei Dalilei şi nu – aşa cum prevede textul lui Ferdinand Lemaire – în exterior, în faţa casei eroinei, unde se desfăşoară dialogul ei cu Marele Preot şi apoi duetul cu Samson, pe fundalul unor fulgere şi tunete anunţând iminenţa izbucnirii unei furtuni, pentru ca abia în sfârşitul actului, aşa cum se arată şi în programul de sală al Operei, Dalila să intre în casă urmată de Samson şi să izbucnească furtuna. Toată această scenă de un intens dramatism al atmosferei a fost transformată în mod inexplicabil prin amplasarea ei în interiorul casei, dominat de un pat imens, pe care Dalila se dedă la tot felul de exhibiţii gimnastice lipsite de orice sens, în timp ce nişte ostaşi filistinieni trec nestingheriţi în goană prin dormitorul eroinei, fără ca aceasta să se sesizeze de asemenea prezenţe insolite! Cât despre podoaba capilară a lui Samson, care – după cum spune povestea – i-a fost retezată de Dalila tocmai pentru a-i anihila forţa şi a-l împiedica astfel să se opună arestării sale, ea este, bine mersi, la locul ei în actual final, când Samson – conform legendei şi programului de sală învârte roata morii orbit şi cu părul tăiat! Păcat de aceste imixtiuni regizorale inoportune, care întunecă într-o oarecare măsură impresia predominant pozitivă a întregului spectacol."

• Binevenită teza lui Alfred Hoffmann pe marginea prezentării la Ateneu a unei Simfonii a lui Şostakovici de către dirijorul japonez Yukio Kitahara:

„O bună impresie a lăsat dirijorul japonez Yukio Kitahara salutat şi de o prezenţă amplă a compatrioţilor săi în public. După ce s-a format sub înrâurirea lui Seiji Ozawa şi Leonard Bernstein, Kitahara beneficiază şi de îndrumarea notabilului pedagog român – Constantin Bugeanu. Începând cu o echilibrată redare a dramei din uvertura beethoveniană *Coriolan*, oaspetele a ales în încheiere *Simfonia a XI-a* de Şostakovici. Execuţia a fost excelentă, însă am suportat cu greutate dimensiunile şi conotaţiile lucrării. Să ne înţelegem: am admirat de nenumărate ori arta lui Şostakovici. Şi când Silvestri ne revela ascuţimea de spirit a minunatei *Simfonii I*, şi când Opera din Berlin reprezenta uluitoarea satiră *Nasul*, şi când ascultam remarcabilele înregistrări ale *Preludiilor şi Fugilor pentru pian*. Însă acum, aceste spaţii incomensurabile umplute cu evocarea lui 1905, aducându-ne răsunetul cântecelor ce anunţau viitoarea catastrofă a Rusiei şi a omenirii, această lentoare apăsătoare care mereu şi mereu o ia parcă de la început ne-a apărut ca o pedeapsă trăită de muzician, însă în momentul de faţă necuvenită nouă, care dorim să respirăm şi să ne vindecăm sufleteşte. Citesc zilele acestea admirabila carte a soţiei lui Rostropovici, Galina Vişnevscaia şi savurez portretizarea pertinentă şi afectuoasă a lui Dmitri Şostakovici. Kitahara, preţuit de public pentru stăpânirea monumentului sonor, poate că va înţelege că ne este aproape imposibil să îndurăm din nou acum chinurile interioare ale compozitorului, care era silit să-şi cumpere îngăduinţa mai marilor sovietici, prin nălucile revoltaţilor din 1905, că rememorarea melopeilor de obidă şi durere de atunci, ce nu au precedat decât chinuri şi mai mari, nu este tocmai de ce avem nevoie în prezent."

• Formidabilele succese româneşti la Covent Garden notate de Edgar Elian în ultimul număr al revistei *Actualitatea Muzicală*:

„În spectacolul dirijat de Bernard Haitink cu *Don Giovanni* Angela Burlacu-Gheorghiu a debutat în rolul Zerlinei. Succesul a fost pe măsura calităţilor cântăreţei, astfel încât a fost pe dată inclusă în turneul cu cele trei opere de Mozart pe care Covent Garden îl va întreprinde în luna iulie în Japonia (la Tokyo, Osaka şi Yokohama) şi, de asemenea distribuită în viitoarea serie de spectacole *Don Giovanni* din vara anului viitor. Între timp ea va apărea pe aceeaşi scenă, cu începere de la 16

mai, în 6 spectacole cu *Boema*, alături de tânărul tenor francez Roberto Alagna. Dirijorul spectacolelor va fi Mark Ermler de la „Balşoi Teatr" din Moscova. În perspectivă, Angela Gheorghiu mai este programată la Covent Garden pentru a interpreta rolul Lili din *Turandot*, în ianuarie-februarie 1993, iar la Opera de Stat din Viena în Adina din *Elixirul dragostei* (deja susţinut de 8 ori, în 1991, la Basel) în decembrie 1992 şi în Nanetta din *Falstaff*, în februarie-martie 1993.

În seara următoare debutului Angelei Gheorghiu, a avut loc pe aceeaşi scenă cel de-al treilea din totalul de opt spectacole cu opera *Povestirile lui Hoffmann*. Sub bagheta dirijorului Joffrey Tate, a apărut în rolul Antonia, Leontina Văduva; reluând rolul după seria de spectacole cu aceeaşi operă din anul trecut şi după debutul ei în acelaşi rol pe scena Operei Române din Bucureşti. Presa londoneză a comentat în termeni elogioşi creaţia tinerei cântăreţe, în special *The Independent*, care releva „sunetul ei catifelat şi muzicalitatea ei remarcabilă, egalate acum de o prezenţă scenică eliberată de aspectul adolescentin apologetic din apariţia ei anterioară", iar *The Times* asemăna arta Leontinei Văduva cu aceea a Ilenei Cotrubaş în „portretizarea fragilităţii umane ca o voce din cele mai sănătoase". Să mai amintim că Leontina Văduva este deja o prezenţă familiară la Covent Garden – unde a mai apărut cu mare succes în *Manon* de Massenet, în Gilda din *Rigoletto*, în Micaela din *Carmen* şi, în seria precedentă cu *Povestirile lui Hoffmann*, în Antonia – precum şi la Paris, Viena, Barcelona, Monte Carlo, unde a fost distribuită în aceleaşi roluri, precum şi în Suzana din *Nunta lui Figaro* şi Adina din *Elixirul dragostei*."

• Paralel cu Academia de Muzică au înflorit universităţile particulare muzicale.

Citesc stupefiat următoarele rânduri într-un ziar bucureştean:

„Titu Maiorescu – Prima universitate independentă a cărei secţie de arte este invitată peste hotare.

La un spectacol de colinde prezentat de Facultatea de Arte, secţia Conservator a Universităţii Independente „Titu Maiorescu" a fost în sală un impresar italian ce a invitat formaţia amintită într-un turneu organizat prin Asociaţia de Cultură şi Artă din Milano. Studenţi din anul I şi II, însoţiţi de doamna decan a Facultăţii de Arte, Magdalena Săvescu, vor susţine un concert cu lucrări corale şi concerte din creaţia românească de jazz la Roma, Florenţa, Milano şi apoi în Austria la Viena".

• O notificare, cred, binevenită a lui Zigu Ornea (în săptămânala sa rubrică Cronica ediţiilor din *România literară*) asupra tendinţelor actuale ca în lupta împotriva comunismului să apărăm pe reprezentanţii atitudinilor legionare din epoca antebelică:

„Citind remarcabila carte a dlui Leon Volovici – scrie Ornea – mi-am amintit de un vechi gând al meu că şovinismul şi antisemitismul nu au fost numai expresia politico-ideologică a extremei drepte. Le-a promovat, sfidător, şi extrema stângă. Comunismul a operat curent cu această diversiune care, nu o dată a prins, găsind aderenţi. E o diversiune mereu utilă de care uzează forţele politice totalitare. Am scris despre asta de mai multe ori, şi astă-toamnă, un articol special în revista *22* intitulat «Totalitarismul n-a inventat nimic nou». Acest articol l-a iritat pe domnul Vintilă Horia (citat acolo, printre autorii activi în presa interbelică de extremă dreapta) – care îmi răspunde într-un interviu din suplimentul cultural al *Cotidianului* din 9 decembrie 1991 – justificând activismul scriptic sau politic al extremei drepte din anii treizeci. D-sa ajunge să afirme: «Istoricii acestei perioade, cât şi publicul cititor de la noi e musai să ţină seamă: ruşine e să fi fost comunist şi nu legionar sau gândirist». Aş răspunde, la rândul meu, că aici nu e vorba de ruşine, ci de un flagel deopotrivă de periculos. Nu ne vom elibera, ca stare de spirit, ca mentalitate decât examinând critic amândouă formele de extremism totalitar. Examenul riguros critic al totalitarismului de extremă stângă nu se poate face decât concomitent – şi nepărtinitor – cu cel al extremei drepte (Care e deosebirea, întreb, între naţional-socialism şi socialismul naţional?). În acest spirit voiesc să-mi scriu cartea pe care o pregătesc. Dl. Vintilă Horia (vai, ce articole antidemocratice, profasciste şi antisemite a semnat acest distins poet şi prozator în *Calendarul*, *Sfarmă-Piatră*, *Porunca Vremii*, *Gândirea* etc.! Le-am recitit de curând şi nu cu plăcere), afirmă, justificându-se pe sine şi colegii de convingeri politice, că s-au situat la extrema dreaptă ca o reacţie la comunism. Nu aceasta – îndrăznesc a crede – era soluţia. De altfel, aceeaşi motivaţie au oferit şi comuniştii din epocă, cu aceeaşi potenţialitate de adevăr sau credibilitate. Soluţia era calea democraţiei autentice reprezentată, în epocă, de mari personalităţi culturale şi literare sau de marile partide şi grupări cunoscute. Au fost comunişti, când s-au ridicat, în epocă, împotriva extremei drepte, blamându-i atitudinea şi orientarea, Lovinescu, Cioculescu, Vianu, Călinescu, Arghezi, Sadoveanu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Stere,

Camil Petrescu, Ralea, Vinea, Rebreanu, Hortensia Papadat Bengescu, Iorga, Ibrăileanu, Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, D. Gusti, Mircea Florian, Anton Dumitriu, Al. Rosetti, G. Zane, Ion Mihalache, dr. N. Lupu, Virgil Madgearu, Grigore Iunian, Victor Slăvescu şi atâţia alţii? Neagreând, nici ei, extrema stângă ar fi trebuit, după logica preopinentului meu, să devină, în replică – adepţii grupărilor de extremă dreaptă şi să scrie, automat, la *Porunca Vremii, Calendarul, Sfarmă Piatră* sau *Buna Vestire*. Ceea ce, cum ştim, spre onoarea lor, n-au făcut-o. Dimpotrivă n-au ostenit în a condamna extrema dreaptă ca şi aceea stângă, apărând valorile democraţiei. Unele dintre personalităţile extremei drepte de atunci au recunoscut, apoi, eroarea fatală făptuită. E mult regretabil că domnul Vintilă Horia continuă să exalte – şi astăzi – dreptatea acelei funeste orientări pentru spiritul public românesc."

• Horia Andreescu îmi vorbea zilele acestea cu entuziasm despre concertul pe care-l va susţine la Viena în primele zile ale lunii mai, când Filarmonica bucureşteană este invitată în marele oraş de pe Dunăre pentru a participa la serialul de manifestări dedicat unora din marile ansambluri ale Europei.

Preţuirea este mai mult decât îmbucurătoare pentru fiecare dintre noi. Dirijorul putea programa desigur, în acest concert o simfonie de Beethoven sau Mahler (şi a dovedit în ultimele manifestări bucureştene cât de bine îi stau asemenea compozitori şi ce eclatante succese îi pot aduce partiturile romantice.) Horia Andreescu preferă însă căi mai grele, spre succese mai sigure. A propus vienezilor *Simfonia a II-a* de George Enescu – un opus fundamental pentru cultura românească şi am certitudinea că printr-un asemenea program, izbânda va fi mai mare pentru Enescu, pentru muzica românească, pentru filarmonică, pentru dirijor.

Ani în şir – ansamblurile muzicale, şefii noştri de orchestră, soliştii îşi făceau datoria faţă de valorile naţionale, programând peste hotare o rapsodie de Enescu, Dansurile lui Rogalski sau miniaturi instrumentale. „Sarcinile" erau „bifate", dar practic făceam foarte puţin pentru cultura naţională. În acest timp polonezii programau în aceste concerte nu numai pe Chopin, ci şi pe Moniuszko, Szymanovski, Penderecki, cehii pe Smetana, Dvorak, Janacek, Martinu, finlandezii pe Sibelius, norvegienii pe Nilsen, ruşii – clasicii secolului trecut dar şi pe Şostakovici şi Prokofiev (invitat de pildă anul trecut pentru concerte şi spectacole la Bonn – V. Neuman a programat opera *Mireasa vândută*, simfonii cu Dvorak, iar Teatrul

din Praga – oaspete al marelui festival de Sanvolina-Finlanda – şi-a făcut un titlu de onoare programând doar opusuri de Smetana şi Martinu).

Ce „faţă" arătăm lumii?

Este o întrebare fundamentală la care trebuie să răspundem în anul acesta când multora dintre formaţiile noastre li se deschid sălile mari de concert. După câte sunt informat, toate marile colective simfonice au contracte pentru străinătate. *Oedip-ul* şi simfoniile enesciene – excepţionale creaţii ale generaţiilor de compozitori formate în şcolile noastre în anii postbelici trebuie să fie luminate prin ireproşabile interpretări ale artiştilor noştri. Experienţa dovedeşte, de altfel, că publicul marilor centre artistice e mult mai interesat în programe ce relevă valori naţionale de amplitudine, într-un concert susţinut de oaspeţi din Estul Europei, decât în programa ce gravitează în jurul unor creaţii clasice în care formaţiile germane, franceze, engleze – au atins cote de nedepăşit.

O asemenea politică repertorială nu este la ora actuală numai o problemă de conştiinţă civică, ci şi unicul drum pentru dobândirea unui succes de ecou. Din păcate, descentralizarea culturii, maxima autonomizare a filarmonicilor, prejudecăţile ce au guvernat decenii repertoriile pun baraje, dar susţinuta prezenţă a unor lucrări de semnificaţie a creaţiei naţionale rămâne fundamentală în bătălia pătrunderii pe marile căi ale Europei.

Ce „faţă" arătăm lumii?

Problema se pune în aceeaşi măsură şi în privinţa manifestărilor ce au loc în ţară. Revin la un exemplu pe care l-am dat într-o pagină anterioară: cu prilejul recentei vizite a ministrului Afacerilor Externe al Austriei la Bucureşti, la Universitate s-a deschis o bibliotecă cu literatură austriacă. Au fost prezenţi membri ai guvernului român, diplomaţi, cărturari. Organizatorii au pus în program, normal, şi un concert. Agenda vizitei era încărcată, orele târzii, dar ministrul austriac este un mare iubitor de muzică şi a ascultat întregul concert. Dar este foarte clar pentru noi, care am participat la această manifestare, că nu un trio de elevi trebuia să onoreze momentul, oricât de bine erau pregătiţi, ci era absolut necesar ca unul din marile cvartete ale ţării – *Voces, Gaudeamus* sau cel puţin un ansamblu de studenţi ai Academiei – să reprezinte cultura muzicală naţională.

Inexplicabile sunt, de asemenea, din acest punct de vedere şi unele prezenţe muzicale pe estradele de concert ale instituţiilor de cultură din

Capitală. Amatorii şi artiştii de valoare medie sunt mai îndrăzneţi. Deschid cu uşurinţă uşile acestor instituţii. Organizatorii manifestărilor cunosc mai puţin piaţa noastră muzicală şi poate că tocmai de aceea ar trebui ca Ministerul Culturii sau Inspectoratul de Cultură al Capitalei să facă aşezămintelor de acest tip sugestii capabile ca în aceste manifestări (frecventate în primul rând de străini dornici să cunoască valorile culturii româneşti), să fie programaţi mari artişti ai României.

• Am mai notat câteva gânduri despre necesitatea de a mă ocupa cândva de activitatea celebrei comisii de epurare din 1945 care a scos în afara vieţii muzicale profesionişti de clasă de la George Georgescu la Antonin Ciolan. Aprigi duşmani ai unor talente au încercat să-l acuze şi pe Constantin Silvestri. În volumul dedicat dirijorului de Th. Bălan am întâlnit un zguduitor memoriu al lui Silvestri în care văd o adevărată profesie de credinţă a marelui artist: „Sunt informat că aş fi pe lista celor susceptibili de a fi epuraţi, cu toate că nu mi s-a făcut nici o adresă oficială, aşa că mă văd nevoit să declar că sunt în situaţia de a nu putea completa formularul necesar pentru această operaţie.

Am trecut deja prin comisia de epurare a Societăţii Compozitorilor, care a trimis asemenea formulare tuturor compozitorilor. Atitudinea mea dintotdeauna nu a putut fi găsită câtuşi de puţin îndoielnică. Crezul meu este Arta, fără nici un fel de compromis. Sindicatul Artiştilor nu a întrebuinţat acelaşi procedeu, adresându-se numai unui număr restrâns printre care socoteşte că mă număr şi eu, deci o netă prezumţie că aş fi cu ceva vinovat, dacă, într-adevăr, aş fi vizat...

Domnilor, făcând acum abstracţie de calitatea oficială ce o aveţi, ca prieteni şi colegi, vă voi da anumite lămuriri pentru a vă risipi unele îndoieli provocate desigur de mulţi «binevoitori» cu care mă lupt şi ne luptăm cu toţii! Până în anul 1935, deşi dădusem nenumărate concerte, obţinusem premiul *Enescu* şi majoritatea lucrărilor mele erau răspândite în lume prin interpretările lui Scherchen, Borowski, Lothe Lehmann... nu reuşisem să fiu primit în vreo instituţie oarecare. Cu greu am fost acceptat în 1935 la Operă. Concerte simfonice mi se refuzau categoric. În urma zecilor de memorii, mi s-a îngăduit să dirijez câteva concerte. Aceasta până în 1941. De atunci, atât Radio cât şi Filarmonica mi-au închis porţile, atât în calitate de compozitor, cât şi ca dirijor sau pianist. La operă am fost retrogradat din punct de vedere al salarizării în patru rânduri, iar artisticeşte... ce să mai vorbim! Dirijor de matineuri şi

spectacole proaste ce le refuzau ceilalţi colegi. Ca să pot trăi, am fost nevoit să-mi vând până şi pianul. Asta în timp ce Toscanini îmi dirija unele piese, iar America îmi tipărea lucrările!

Iată cum am dus-o sub regimul 1931-1944! Da! eram comunist, jidovit, mason etc....

Relaţiile mele cu Germania? În 1935, din ordinul Guvernului german, lucrările mele au fost scoase de sub teasc (Editura Schitt Mainz), iar muzica mea interzisă în Germania pe timp de cinci ani, din cauză că scrisesem lieduri pe textele evreului Heine. Nu m-am sfiit să tipăresc aceste lieduri cu doi ani în urmă şi să le execut (1943) în public, fapt pentru care am fost chemat la legaţia germană şi ameninţat cu trimiterea în lagăr. La aceasta se adaugă cumplita vină de a fi înfiinţat (1937) Asociaţia Muzica Nouă care ar fi avut un scop propagandistic (?), executând muzică sovietică (Şostakovici, Haciaturian) sau Schönberg, Toch, Poulenc, Milhaud etc. În plus, am interpretat în anul 1943 muzică de Ceaikovski şi Hindemith... Adăugaţi, vă rog, dosarului meu vechi (1942) în care depuneau unii martori împotriva mea, că am insultat în public pe nemţi şi pe Hitler...

Toate acestea se ştiau la legaţia germană. În consecinţă, am fost imediat concediat ca antigerman de la Liedertafel, unde funcţionam vremelnic ca dirijor, ca să am din ce trăi, cu toate că această instituţie nu avea nici un caracter politic. Acolo nu numai că nu se cântau nici un fel de cântece cu caracter patriotic, dar în ultimul timp preparam *Sirenele* de Debussy. Cu toate acestea, am reuşit să dirijez prin fraudă în Italia, Germania şi Slovacia, trimis de Societatea Compozitorilor. Au fost concerte de pură propagandă a muzicii româneşti şi asta nu a fost deloc rău pentru noi. Trebuia să se ştie că suntem şi noi cineva!!! Mi s-au oferit cele mai extraordinare angajamente. Socoteam ca o datorie de a fi membru în orice asociaţie cu caracter cultural, mai ales în timp de război... De aceea nu am protestat când am fost înscris din oficiu alături de personalităţile cele mai de seamă ale muzicii româneşti în Asociaţia Româno-Germană. Niciodată nu mi s-a cerut concursul şi nu am fost invitat la vreuna din manifestările Institutului German sau ale Asociaţiei sus-amintite. Şi cine n-a fost invitat?!...

Insinuările pot merge la nesfârşit. O ştiu şi cei mai puţin informaţi. Am căutat totuşi să aduc încă o dată succinte lămuriri, pe care cred că le ştiaţi dinainte. Ţineam să limpezesc odată pentru totdeauna suspiciunile

ce se pot atât de uşor naşte în raport cu oricine. Sunt sigur că veţi înţelege că e o imposibilitate în situaţia mea, care se poate numi «progresistă», să mă disculp de învinuiri al căror substrat e uşor de înţeles, şi pe care sunteţi nevoiţi să le clarificaţi. Ca vechi colegi, îmi sunteţi martorii şi apărătorii cei mai înţelepţi".

Duminică 5 aprilie 1992

• La Serata Muzicală l-am avut drept invitat pe Johnny Răducanu (iar ca exegeţi ai săi pe Florian Lungu şi Mihai Godoroja). A vorbit excelent, pitoresc, a cântat alături cu grupul său de jazz. Mi s-a oferit public o „lecţie", poate binevenită pentru a renunţa la anumite prejudecăţi faţă de unele genuri muzicale, pentru a iubi jazz-ul.

Johnny Răducanu a împlinit 60 de ani. *Contemporanul* i-a dedicat aproape un număr întreg cuprinzând un pasionant dialog cu Sorin Dumitrescu şi saluturile lui Ludovic Spiess, Nicolae Breban, Pascal Bentoiu, Dan Grigore, Dan Laurenţiu, Dumitru Capoianu, Fănuş Neagu, Ion Caramitru.

• Diversitatea opiniilor: o caracteristică a cronicii muzicale româneşti. Iată gândul Cristinei Sârbu despre *Samson şi Dalila* în *Cotidianul*: „Soliştilor li se adaugă corul – de o calitate artistică excelentă, atât datorită membrilor ansamblului, cât şi dirijorului de cor Stelian Olariu şi baletului cu scene pline de strălucire şi virtuozitate (coregrafia Francisc Valkay). Dar marele succes al spectacolului *Samson şi Dalila* pe scena Operei bucureştene se datorează în egală măsură regiei şi scenografiei. Regizorul Hero Lupescu, adevărat şi incontestabil maestru al montărilor lirice, găseşte şi de astă dată soluţii şi idei originale, prin care valorifică potenţialul teatral redus al partiturii. Ne gândim la impresionantul început al operei, la tabloul întâi al actului trei – suferinţa şi umilirea lui Samson – şi, desigur, la tabloul final. O anumită super-dozare a elementului «sexy» deranjează însă – ne referim la scenele de lesbianism, dar nu numai. Nu este vorba de falsă pudoare şi nici de ridicol puritanism, scenele deranjează doar prin lipsa lor de sens şi fisura pe care – fără a fi absolut necesar! – o provoacă într-un spectacol de autentică inspiraţie şi cert bun-gust. Fiecare reuşită a regiei este, însă, susţinută puternic de splendoarea decorurilor şi costumelor imaginate de către scenografa Viorica Petrovici. Ridicarea cortinei înainte de ultimul tablou a smuls spontan publicului aplauze de încântare.

Calităţii muzicale i se adaugă, deci, virtuţile unei montări strălucitoare, fastuoase, ce încântă ochiul".

• Titlul unui articol al Loredanei Defta: „Avem 5 milioane de oameni sub nivelul de subzistenţă".

Luni 6 aprilie 1992

• O scrisoare de la un medic din Piatra Neamţ, atestând activităţi forte ce acţionează în întreaga ţară:... „Stimate Domnule Sava, o manifestare muzicală de care am profitat a fost dubla vizită a cvartetului *Voces* la noi, având în program cvartete de Mozart şi pe care cu o cameră video i-am imortalizat cu toate cele 18 cvartete pe care le-au interpretat, în condiţii de audiţie şi imagine aproape optime. Precum vedeţi, viaţa muzicală la noi în oraş este destul de activă şi, lăsând modestia la o parte, pot spune că am adus şi eu o contribuţie substanţială. Am organizat un spectacol muzical cu câţiva instrumentişti inimoşi şi prezentaţi de mine, cu un public destul de avid de muzică. Programul a cuprins lucrări camerale de Händel, Mozart (sonate pentru vioară şi pian), Scarlatti, J.S. Bach (Triosonata în C dur pentru 2 viori şi pian). Recent am organizat, împreună cu prof. A. Stroici un seminar cu tema «Dimensiunile spirituale ale muzicii» însoţit de audiţii pe bandă din fonoteca mea şi pe «viu», şi al cărui program vi-l trimit. Tematica seminarului a fost un istoric al muzicii sacre de la începuturi până în zilele noastre, însoţită şi de unele consideraţii tehnice şi estetice. De asemenea, am organizat împreună cu corul «Mesagerii speranţei» un concert de colinde ce s-a bucurat de succes. La «Vacanţele muzicale» vrem să reluăm seminarul cu tema «Dimensiunile spirituale ale muzicii» revăzută şi adăugită. Poate în cursul anului 1992 vom avea prilejul să stăm faţă în faţă, la o cafea, şi cu discuţie muzicală, atunci când vin eu prin Bucureşti, ori... poate vă rătăciţi dvs. pe la noi.

În altă ordine de idei, vă rog să-mi spuneţi dacă aveţi în program transmiterea la Integrale a unor lucrări pe care le urmăresc în mod deosebit şi care ştiu că există în filmoteca TV şi anume: Beethoven – *Concertul pentru vioară şi orchestră* cu David Oistrach (dar nu fragmente), Trio nr. 7 *Arhiducele* cu Wilhelm Kempf, Yehudi Menuhin şi Mstislav. Rostropovici şi Bach – *Concertul pentru două viori* cu Menuhin, Oistrach şi Georgescu la Ateneu – filme mai vechi, este adevărat, dar care mi-au plăcut în mod deosebit. Dacă este posibil, poate mă avertizaţi din timp pentru a le putea

urmări pe programul 1. Sunt lucrări de care sunt legat şi sentimental, dar numai în versiunea menţionată...

M-a surprins absenţa din emisiunile dvs. cu reluări a lui Erich Bergel, de la care aş fi vrut să aud Arta Fugii. Poate totuşi...

În încheiere sper să nu vă fi plictisit cu scrisoarea mea, şi vă urez sănătate şi rugămintea de a-l «influenţa» pe domnul Moroşanu să vă acorde mai multe ore de muzică şi pe programul 1, pentru că amatori, mai înrăiţi sau mai puţin, sunt în toată ţara, nu numai în Bucureşti, iar acele integrale de operă de sâmbătă de pe programul 2, ar putea fi reluate şi pe programul 1, dimineaţa, ca şi selecţiuni măcar din seratele dvs. de duminică.

În aşteptarea răspunsului dvs., primiţi vă rog, asigurarea deosebitului meu respect, cu stimă, dr. Constantin Goilav."

Marţi 7 aprilie 1992

• Schimbări fundamentale în plan politic – FSN-ul în plină deteriorare: „– Aţi vedea posibilă o alianţă cu FSN-ul condus de dl. Roman cel schimbat la faţă? – a fost întrebat Corneliu Coposu de un reporter al revistei *Cuvântul*.

– Trebuie să aşteptăm să vedem cum se va contura acest Front. Eu n-am contestat niciodată că şi în cadrul Frontului sunt oameni cumsecade. Sunt şi acolo oameni cu judecată, care nu s-au pretat la acţiuni murdare. Sigur că nu poţi să prevezi care va fi evoluţia eşicherului politic al României. Eu cred că această destrămare a Frontului este benefică pentru societatea politică românească. Pentru că din această confruntare vor ieşi probabil nişte formaţiuni care se vor scutura de balastul pe care îl suportau prin integrarea tuturor nechemaţilor, a infractorilor de drept comun, a celor vinovaţi de crimă şi delapidare. FSN era până acum un amestec de impostori şi oameni de treabă. Acum poate se vor limpezi apele.

– Cum interpretaţi faptul că la Convenţia FSN vorbitorii pro-Roman s-au exprimat foarte nefavorabil la adresa PNL-ului, în timp ce aceia din tabăra pro-Iliescu susţineau că PNL este un partid cu care se poate discuta şi cu care, alături de PDAR şi PNUR se poate face chiar o alianţă?

– Nu ştiu. Acum aud pentru prima dată despre asta. Sigur, au circulat diverse zvonuri că PNL a cochetat clandestin cu domnul Iliescu. Probabil că asta este explicaţia."

• Alfred Hoffmann mi se pare exagerat în laudele pe care le aduce prezenţei pianistului Adriano Jordao în recentele evoluţii bucureştene. În concertul de la Ateneu, pe care l-am transmis de altfel în cadrul Panoramicului, au fost la un moment dat inexactităţi intonaţionale care au disturbat întreg demersul. În Concertul de Mozart (KV 115) interpretat alături de ansamblul „Virtuozii" din Bucureşti şi Horia Andreescu – a avut totuşi momente frumoase şi încărcate de inspiraţie.

Joi 9 aprilie 1992

• Mişcări de interes în toate partidele sunt vizibile o dată cu schimbările fundamentale ce au loc în FSN. Întrebat despre posibile alianţe politice, Nicolae Manolescu a declarat: „Ca să te aliezi cu cineva, trebuie să fii sigur că măcar un an acesta va merge pe aceeaşi linie".

• Scrisoarea deschisă adresată de Cornel Nistorescu lui Ion Iliescu:

Domnule preşedinte Ion Iliescu,

Este o duminică seara cu totul amarnică. Şi pentru mine şi pentru dumneavoastră. Pentru dumneavoastră vine de la faptul că, în urma dialogului cu ascultătorii difuzat în direct de BBC, vă mai întrebaţi o dată ce are lumea cu dumneavoastră, ce rău i-aţi făcut, de ce se aruncă asupra dumneavoastră ca asupra unui copil prins şterpelind dintr-o piaţă şi tratat de toată lumea cu pumni după ceafă, şuturi şi fluierături? Pentru mine amărăciunea vine din două părţi. Întâi pentru că înainte de difuzarea acestui interviu am ascultat două casete din timpul «unei discuţii de suflet» purtată de dumneavoastră cu o serie de reprezentanţi ai Frontului. Şi după ce, cu două zile în urmă, aţi declarat că aţi susţinut guvernul Petre Roman «fără nici o limită», fapt extrem de grav pentru situaţia în care se află România, v-am ascultat în timpul întâlnirii cu foştii dumneavoastră colegi de barcă politică. Faptul că unii au înregistrat discuţia spune ceva nu numai despre teama dumneavoastră de a se afla ce se petrece în culise, dar şi despre modul în care aceste «discuţii de suflet» se poartă între un partid politic şi presupusul nostru preşedinte «echidistant».

Domnule preşedinte, mă văd în situaţia de a recunoaşte că am greşit. Spuneam în mod public faptul că vă cred un om de treabă. Şi cred şi acum că în componenţa caracterului dumneavoastră există o asemenea zonă destul de întinsă. Dar acum descopăr ceea ce bănuiam şi înainte,

din clipa isteriei faţă de Piaţa Universităţii. Că, atunci când viaţa vă pune în situaţii deosebite, vă pierdeţi şi echilibrul şi răbdarea şi deveniţi un alt om. În discuţia înregistrată cu grupurile parlamentare ale Frontului m-a şocat agresivitatea omului care se teme să piardă, a fiinţei strâmtorate în colţul din care i se îngustează căile spre menţinerea puterii. Dintr-odată amărâtul de Harap Alb se transformă în zmeu rănit şi muşcă în toate părţile. Când v-am auzit spunând «Am înghiţit luni de zile mizeria care mi s-a aruncat şi n-am vrut să răspund» mi s-a făcut milă ca om şi am fost revoltat ca şi cetăţean. Ca om îmi era milă de cel care tace, de cel terfelit şi abandonat de ceilalţi, de neputinţa lui de a înţelege ce se petrece cu el. Ca cetăţean m-a revoltat şi m-a durut faptul că preşedintele ţării mele este în stare să înghită mizerie pentru a se păstra în frunte şi pentru a proteja imaginea unui partid şi aşa şifonată până la naşterea fenomenului de respingere publică. Dar cel mai tare m-a revoltat, domnule preşedinte, discuţia purtată în direct cu ascultătorii BBC-ului. Vreau să vă spun că am descoperit că trăiesc într-o ţară cu un preşedinte pe care oamenii de pe diferite meridiane ale globului, români şi neromâni, îl transformă într-un sac de box şi-l terfelesc ca pe un infractor! În ce fel de ţară trăiesc eu? Ce le pot spune eu unora sau altora care şi-ar pierde vremea cu mine despre poporul nostru şi despre oamenii care îl conduc când străinii vă tratează într-un asemenea mod? Vreau să vă spun că ei vă judecă la fel ca mine şi nu ne deosebim câtuşi de puţin în păreri. Şi toţi aceşti oameni nu sunt nici dezinformaţi, nici manipulaţi. Dar pur şi simplu nu vor să vă acorde nici un fel de credit, nici un fel de şansă, nici un fel de speranţă şi nimeni nu-i poate obliga să o facă. Dumneavoastră aţi încercat să faceţi faţă, să ieşiţi din aceste corzi ale dispreţului şi, vorba unui cunoscut care vă asculta cu mâinile la tâmple, ăsta până mâine seară o să-i tot ameţească, şi-o să-i fenteze că ăia n-or să înţeleagă nimic şi-o să-şi încarce doar impulsurile telefonice!

Domnule preşedinte, a fost mai lată decât mi-am imaginat, a fost mai rău decât într-un interogatoriu pe care vi l-ar fi luat «golanii» ăia din Piaţa Universităţii şi poate că, dincolo de amărăciunea care ne-a fost produsă nouă, românilor, acest dialog are meritul de a vă ajuta să realizaţi ce se întâmplă cu dumneavoastră, cum vă vede lumea dincolo de gardurile Cotrocenilor până la Canare, şi mai departe, până la mama dracului. Vă vede aşa cum sunteţi şi faptul că în această discuţie n-aţi avut puterea să puneţi măcar un strop de regret pe fundaţia socialismului victorios, la care aţi transpirat atâţia ani, vă aşază în rândul personajelor

confuze din această perioadă, crăcănat pe două epoci şi respins de amândouă. Cum Dumnezeu nu pricepeţi că lumea vă identifică fără ezitare cu o epocă sinistră, la edificarea căreia aţi contribuit totuşi? Cum Dumnezeu nu pricepeţi că vremea dumneavoastră s-a dus şi că este timpul să cedaţi locul? Cum Dumnezeu nu pricepeţi că în naivitatea lor mulţi compatrioţi ar fi în stare să vă aleagă din nou şi asta ar însemna o enormă catastrofă pentru întreaga ţară? Speranţa mea este că discuţia difuzată de BBC v-a edificat asupra faptului că în acest moment opoziţia faţă de dumneavoastră include şi negri din Africa, şi galbeni de prin Asia, şi înfriguraţi de prin Norvegia.

Domnule preşedinte, ştiţi ce se discută prin Bucureşti? Ceva mai mult decât v-au spus şi întrebat ascultătorii BBC-ului! Că între dumneavoastră şi cei din jur ar fi un pact şi că ei vă împing disperaţi pentru că n-au găsit omul care să le garanteze liniştea şi securitatea. Şi nu au linişte fără dumneavoastră pentru că au mâinile mânjite de sânge. Şi toată această armată secretă de vinovaţi vă împinge în faţă, că nu mişcaţi fără acordul ei şi că nu sunteţi chiar atât de străin de faptele ei. Zilele trecute l-am văzut la televizor pe ginerele lui Corneliu Mănescu, venit cu un apel pentru unitatea Frontului. Era ca un politruc al anilor cincizeci, folosind un limbaj pe care îl ştia mai bine socrul său. (Să nu înţelegeţi că îngrozit de limbajul funest al parlamentarului Petru Ninosu m-aş situa cumva în favoarea celuilalt – fanfaron politic.) Atacul tovarăşilor care vă susţin nu face decât să vă denigreze, dacă nu chiar să vă descalifice. Or, această bătălie politică disperată mă îngrozeşte şi ne compromite în lume. Iar dumneavoastră vă încrâncenaţi fără să înţelegeţi că a sunat clipa retragerii.

Cornel Nistorescu

P.S. Câtă vreme veţi fi preşedintele României, pentru a nu mă simţi terfelit şi umilit de ascultători sau cititori, mă văd obligat să evit ascultarea oricărui interviu acordat de dumneavoastră unui ziarist străin.“

Vineri 10 aprilie 1992

• După mulţi ani, la Centenarul Honegger, Mircea Cristescu reia la Filarmonică *Le Roi David*. Îşi dă concursul Radu Beligan. Transmit concertul la Radio.

Dincolo de trecerea timpului, Honegger rămâne în conştiinţa veacului. Ştiinţa şi sinceritatea îi dau perenitate în pofida tuturor prezicerilor.

• Şerban Nichifor face pe bună dreptate un scandal de proporţii Redacţiei Muzicale a Televiziunii. Din cauza lipsei de casete Traian Buhlea a „şters" imprimarea *Recviemului* său. Şerban Nichifor nu poate înţelege că se pot anula înregistrările (neavând decât 20-30 de benzi cu care lucrăm) de muzică românească. Nimeni nu-şi poate imagina lipsa de mijloace a Televiziunii Române.

• Viorel Cosma mi-a dat volumul său despre Dinu Lipatti. Un catalog de noi documente şi o bibliografie şi o discografie complete. Dacă am izbuti să redactăm asemenea documentare pentru fiecare dintre compozitorii români!

• Curând, trebuie să viziteze România, Hans Dietrich Genscher, ministrul de Externe al Germaniei. Am redactat o scrisoare deschisă prin care-i cer ca ataşatul de presă al Germaniei, Klaus Brambach – Preşedintele Fundaţiei care a făcut atât de mult pentru promovarea tinerelor talente muzicale româneşti, să rămână în ţară. Am trimis-o ziarului *Curierul Naţional*. Monica Zvirjinski mi-a comunicat că redactorul-şef a refuzat publicarea ei. Trebuie să găsesc o altă gazetă dornică să sprijine o asemenea acţiune.

• „Comunismul m-a înspăimântat încă din copilărie", declară Radu Tudoran în convorbirea cu Marina Spalas publicată în *Contemporanul*.

Sâmbătă 11 aprilie 1992

• Nuntă de ecou în lumea bucureşteană care începe să aibe halou de metropolă: Antonio Nunez, ambasadorul Spaniei s-a căsătorit cu doamna Ulricke, Secretar I al Ambasadei Austriei. Nunţiul papal a oficiat slujba care a avut loc la Catedrala Sf. Iosif. Mi-am amintit mereu de Iosif Gerstenengst, de zilele de studiu petrecute la orga bisericii. Nunta a fost onorată de întreaga „protipendată" a Capitalei. A urmat o strălucitoare recepţie în casa ambasadorului Spaniei la care au participat alături de oameni de cultură, ziarişti ce-i sunt prieteni, foarte mulţi oameni de diferite culori politice. În ansamblu, „evenimentul" a fost o pată de culoare în Bucureştiul acesta mohorât.

• Sub semnătura Ralucăi Stroe-Brumariu, *România liberă* publică o pagină dedicată situaţiei Operetei bucureştene, aflată ca şi toate teatrele lirice, în plină degringoladă. Noul director N. Ciubuc nu a izbutit să

schimbe repertoriul, să aducă public. La acuzaţia că N. Ciubuc „a tăiat“ din motive politice o replică din opereta *Plaisir d'amour*, Gh. Firca răspunde în calitate şi de director al Direcţiei Muzicale din Ministerul Culturii: „Nu iese fum fără foc! S-a umblat, fără îndoială, sau s-a încercat să se umble în textul spectacolului, de la Teatrul de Operetă, *Plaisir d'amour*. Şi încă în acea parte a prozei, extrasă din schiţele lui I.L. Caragiale, care constituie oricum coloana vertebrală a scenariului semnat de Ştefan Radoff. S-a mai invocat apoi lipsa de specificitate operetistică a acestei reprezentaţii, în numele căreia se face însă o disproporţionată agitaţie.

Pledoaria pentru «puritatea genuistică» ne pare suspectă nu pentru prima oară, trădând dorinţa unora de a ţine departe de realitate o aşa-zisă formă consacrată de artă: or, faptul ne aminteşte de bine cunoscuta tactică a puterii comuniste de a-l lăsa pe creator căzut mai curând în mrejele artei abstracte, onirice, experimentale, oricum evazioniste, decât de a-l vedea implicându-se în cotidian...

Oare nu acordăm unui gen, cum este cazul acum al operetei, dreptul şi şansa de a participa la ceea ce preocupă societatea românească, lăcrimând, ironizând sau glumind pe seama ei, chiar şi cu riscul de a derapa spre alte genuri (cel revuistic de pildă)?

Faţă de luările de poziţie survenite în mass-media în urma zvonurilor că spectacolul era în pericol să fie suspendat, direcţia teatrului a anunţat (şi a pus în aplicare, duminică, 8 martie) repunerea pe afiş «în forma de la premieră» a spectacolului *Plaisir d'amour*, ceea ce a scutit Direcţia instituţiilor de spectacole din Ministerul Culturii de a preciza, dacă mai era necesar, că nu ar fi admis nici o imixtiune în identitatea, fie ea şi fragmentară, a operei unui clasic.“

Duminică 12 aprilie 1992

• Invitatul Seratei Muzicale TV pictorul Marin Gherasim, intelectual de orizont, cu o mare apetenţă pentru muzică. Câteva din „însemnările sale de atelier“:

„Este momentul unei sinteze, a reevaluării sensului de a face artă. Arta nu mai poate rămâne sub hazardul experimentului pur formal. Nevoia resemantizării imaginii. Investigarea arhetipurilor, a semnificaţiilor originale. În locul aparenţelor, esenţa ascunsă, semnificaţia. Imaginea încărcată de spiritualitate.“

„Pe tărâmul generalităţii nimic nu este consistent“ (Hegel). „Generalul ia în opera de artă chipul concretului, particularului (o lecţie pentru pictor!). Nemărginitul există prin raportare la mărginit (determinat) şi nu în afara lui.“

„Arthur Rubinstein: «Nu ai voie să condamni ceea ce nu înţelegi! Dar când înţelegi, să aperi cu toată puterea ta.»“

„Orice artă autentică sondează metafizicul.“

„Robert Schumann: «Nu stăpâneşti gândirea decât atunci când stăpâneşti in întregime forma».“

„Ordinea este frumuseţea raţiunii, dezordinea deliciul imaginaţiei“.

„Există unele lucruri frumoase care au mai multă strălucire când rămân imperfecte decât atunci când sunt prea desăvârşite“.

„Nu pictură de obiecte, ci «Obiectul»

Nu forme, ci «Forma»

Nu naraţie cu «Simboluri»“

„Căci dacă risc şi pierd, ei bine! viaţa mă pedepseşte spre a-mi veni în ajutor. Dar când nu risc nimic în sens înalt (ceea ce înseamnă a lua cunoştinţă de eul tău) dobândesc pe deasupra, ca un laş, toate bucuriile lumeşti – pierzându-mi eul“ (S. Kierkegaard).

Obs.: „Pierzându-mi eul pierd lumea.“

Luni 13 aprilie 1992

• Samuel Ramey (l-am urmărit anul trecut la Salzburg) a împlinit 50 de ani. Din agenda de spectacole a anului acesta: după ce la 2 martie a cântat în Gala Rossini de la Avery Fischer Hall, New York, au urmat cinci spectacole cu *Don Carlos* la MET şi o seară de lieduri la Toronto. În aprilie, patru spectacole cu *Povestirile lui Hoffmann* la Londra, patru spectacole cu *Mefistofele* de Boito la Houston. La 19 aprilie, Ramey va participa la gala concertantă prin care Riccardo Muti se desparte de orchestra din Philadelphia. La 29 aprilie, concert la Caracas. În mai sunt programate înregistrările cu *Don Carlos* pentru SONY (rolul Marelui Inchizitor), o gală de Teatro La Fenice din Veneţia, o seară de lieduri în Konzerthaus din Viena şi alta la Veneţia. În iunie: şapte spectacole cu *Attila* de Verdi la Geneva şi definitivarea înregistrărilor cu partitura lui Leonard Bernstein *On the Town* pentru firma DG la Londra. Cinci spectacole cu *The Rake's Progress* de Stravinski la Aix-en-Provence şi o

nouă înregistrare discografică (*Semiramida şi Stabat Mater* de Rossini) pentru aceeaşi firmă londoneză ocupă întreaga lună iulie. La 16 şi 18 august, Ramey cântă în *Călătorie la Reims* de Rossini la Pesaro, înregistrând apoi integrala *Bărbierului din Sevilla* pentru EMI (dirijor Gelmetti, dar şi pentru firma TELDEC (dirijor Lopez-Cobos). În septembrie-octombrie, *Povestirile lui Hoffmann* la MET, două concerte cu *Recviemul* de Verdi la München.

• Cristina Sârbu continuă să fie cea mai „călătoare" cronicară muzicală a ţării. Participă (în special în Germania) la toate Festivalurile. În ultimul număr al *Cotidianului* aduce veşti de interes de la Festivalul Händel ce a avut loc la Karlsruhe. Cel mai interesant spectacol al acestei ediţii pare a fi *Julius Cesar* montat de Jean Louis Martinoty. „Din 1975 când a realizat *Visul unei nopţi de vară* de Britten la Strasbourg a lucrat peste patruzeci de titluri din repertoriul liric.

În 1983, spectacolul cu *Ariadna* la Naxos la Opera Comique din Paris şi la Covent din Londra s-a bucurat de un succes deosebit. Preocupările regizorului s-au îndreptat însă, cu precădere, către opera «veche», Jean-Louis Martinoty fiind şi autorul unui volum intitulat *Călătorie în interiorul operei baroce, de la Monteverdi la Mozart*. Ciclul Händel realizat la Karlsruhe cuprinde *Semele, Rinaldo, Julius Caesar, Pasticcio*. În perioada 1986-1989 i s-a încredinţat conducerea Operei Mari din Paris, pentru ca, începând cu 1992, regizorul să preia direcţiunea unui teatru liric experimental."

• Un umanist de forţă pe care ar trebui să-l invit la o Serată Muzicală: Alexandru Duţu. Excelent interviul său din *Cotidianul* cu zguduitoare amintiri din rezistenţa anticomunistă.

• Din planurile Editurii Dacia: *Ieşirea din labirint* – colecţie coordonată de Iordan Chimet, se doreşte a fi şi un instrument de formare a conştiinţei politice româneşti, prin traducerea unor autori ca André Gide, *Întoarcerea din URSS*, Ignazio Silone, *Şcoala dictatorilor* sau Gustave Le Bon, *Psihologia politică*, Raymond Aron, *Democraţie şi totalitarism*.

Remember (coordonator, Vasile Igna) promite cu fiecare titlu, o temperatură aparte a revelaţiei; N. Steinhardt, *Primejdia mărturisirii*, Miron Radu Paraschivescu, *Jurnalul unui cobai* (ediţie integrală a cărţii tipărite într-o formă prescurtată, la Paris, de Virgil Ierunca), G.M. Cantacuzino, *Scrisori pentru Simon* (un volum ce cuprinde, pe lângă scrisori, şi amintiri din detenţie), Alice Voinescu, *Scrisori către prietenii tineri* (scrisori din perioada domiciliului obligatoriu), Al. Vaida-Voevod, *Memorii*, Felix

Aderca, *Jurnal. Oameni excepţionali*, Mircea Zaciu, *Exerciţii de despărţire* (pagini din jurnal tipărite în serial în revista *Vatra*), Mircea Horia Simionescu, *Tragere excepţională* (un jurnal inedit despre treizeci de ani de dictatură, dar şi o carte în care se mişcă multe personaje încă vii ale vieţii noastre literare şi politice).

Sunt aşteptate: *Ferma animalelor* de G. Orwell, *Sacrul* de R. Otto, *Cartea neliniştii* de F. Pessoa, *Calea* lui Lao Tse ş.a.m.d.

Istoria va fi prezentă atât în *Universul epistolar* al Marthei Bibescu, ca şi în lucrările a doi istorici străini – germanul Mathis Bernath, *Habsburgii şi începuturile formării naţiunii române* şi americanul Keith Hotchins, *Conştiinţă naţională şi acţiune politică la românii din Transilvania* (vol. II).

200 de titluri la o singură editură! Alături de forul transilvan mai funcţionează în ţară alte câteva sute de edituri. Muzica a rămas doar la Editura Muzicală care nu ştie dacă anul acesta ne va dărui mai mult de 10 titluri în plan muzicologic...

• Papa despre Gorbaciov (relatarea a apărut în *Bunte*): „Aceste cuvinte sunt adevărate" spune Papa în momentul în care citeşte prima „columnă" a lui Gorbaciov. Acesta trimite textul respectiv cu menţiunea de a-i fi înmânat „ca semn al prieteniei şi stimei mele pentru Papa". Textul care a fost publicat în *La Stampa*, *Bunte*, *New York Times* se afla acum în faţa lui Karol Wojtila în vârstă de 71 de ani. Redactorii revistei *La Stampa* îl informează pe Papa, iar acesta i-a primit în audienţă. După ce a citit încet şi în tăcere textul, şi-a ridicat privirea: „Există o înţelegere instinctivă între noi, ca şi cum ne-am fi cunoscut de mai mult timp. Cunosc şi motivul: Întâlnirea noastră era hotărâtă de destin, de previziune". Cuvintele Papei după întrevedere: „Îmi amintesc exact momentul când m-am întâlnit cu Gorbaciov la Roma. Este un bărbat integru, cu principii şi cu o mare adâncime sufletească – un om charismatic, care a avut o influenţă decisivă asupra evenimentelor din Europa de est. Afirmă că nu este credincios, dar îmi amintesc că vorbea despre importanţa religiei, a rugăciunii şi despre aspectul interior al vieţii umane. Tonul cu care vorbea era caracterizat de căldură omenească şi de o anumită înrudire sufletească. Spunea că este fericit să găsească, aici, în Vatican, un papă de origină slavonă, ca şi el, care tocmai din această cauză înţelege mai bine problemele lumii. I-am amintit, zâmbind, că sunt într-adevăr slav – dar unul occidental, la care mi-a răspuns că asta nu are importanţă." Karol Wojtila se opreşte, pentru a se gândi ca şi cum ar studia în minte

lungul drum între istoria bisericii şi cea a Europei. Ridică privirea şi continuă: „Faptul că Papa s-a hotărât să-i aleagă pe Sf. Chiril şi pe Sf. Metodius în calitate de patronii protectori ai Europei, n-a fost o coincidenţă. Aceştia simbolizează punctul în care identitatea slavonă şi cea latină se întâlnesc. Citesc ceea ce scrie Gorbaciov în legătură cu rolul pe care l-a avut Papa în evenimentele care au avut loc în Europa de est în ultimii ani şi sunt sigur că este convins de ceea ce scrie. Există, de exemplu, oameni, cum ar fi filozoful englez Popper, pentru care problemele economice sunt cauza pentru criza sistemelor comuniste din Europa de est. Bineînţeles că acest element era prezent şi a avut un anumit efect. Dar nu putem uita ceva important: n-a existat o criză a comunismului, ci şi o «perestroikă». Şi perestroika înseamnă printre altele şi «pocăire», ceea ce a condus la criză şi la prăbuşire, la răsturnările politice care au avut loc şi continuă încă, un element spiritual – o schimbare internă. Omul se compune din două elemente. O interpretare pur spirituală a evenimentelor din est ar fi fost la fel de greşită ca şi una pur materială, care nu depăşeşte dimensiunile economice ale crizei; pentru că omul, de fapt, este un spirit încarnat. În 1978, când am devenit Papă, n-aş fi crezut niciodată că voi trăi asemenea evenimente de maximă importanţă. În timpul loviturii de stat împotriva lui Gorbaciov, eram în Ungaria. La liturghie am hotărât să adaug predicii mele câteva cuvinte, referitor la ceea ce se petrece la Moscova". Papa îşi aminteşte rugăciunea rostită atunci: „Fie ca Dumnezeu să apere această mare naţiune de alte tragedii şi fie ca eforturile ultimilor ani, să redea întregii societăţi demnitatea umană".

• Destin? Semnificaţie? Constantin Bănică – unul dintre cei mai mari matematicieni români – geometru cu recunoaştere internaţională, a plecat peste hotare, revine în România şi moare asfixiat cu bioxid de carbon într-o cameră închiriată la Sinaia.

• La noapte plec spre Israel. Ziua aferat de treburi. Noaptea în avion o discuţie prelungită cu Sandu Eliad care însoţeşte o trupă ce va prezenta o serie de spectacole ale TES-ului. Marilena Gheciu călătoreşte împreună cu ansamblul. Toate formaţiile sunt însoţite de ziarişti numai că în presă nu găseşti relatări. Îmi pare rău că discutând pe parcursul drumului nu am privit spre Bosfor când am trecut deasupra Istambulului. În 1972, când am făcut aceeaşi călătorie, am fost vrăjit de privelişte. Aeroportul „Ben Gurion" de o luxurianţă şi o civilizaţie pe care nu am întâlnit-o nici la Tokio, nici la Kennedy...

Vremea roade din amintiri, din entuziasme. Ce-ar fi însemnat în urmă cu ani o vizită de acest tip? Nimic nu mă mai entuziasmează. Am uitat să comunic un detaliu pentru *Panoramicul* de vineri seara de la Radio şi trimit prin mecanicul de bord al avionului TAROM o scrisoare Mihaelei Doboş. Suprema cucerire dobândită prin Televiziune: mă cunoaşte foarte multă lume din cele mai diferite medii şi mulţi mă sprijină în cele mai diferite chipuri, deşi, dacă ar citi minciunile şi umilinţele la care încearcă să mă supună mulţi colegi din presă, şi-ar schimba poate purtarea. Adorm în zori. Sunt la 1 km de portul Jaffa. Nici legendele nu-mi mai dau freamătul de altă dată.

Marţi 14 aprilie 1992

• Dimineaţa plec cu M. la mormântul mamei la Holon. Piatra albă. Primele rânduri ale cimitirului adăpostesc zeci de oameni apropiaţi pe care nu i-am văzut de decenii. Toată copilăria este în mine şi leg cu greu amintirile. Tot arcul istoriei mele e de fapt cuprins pe inscripţia în limba română: Maria Segal soţia lui Bernard Sigally. Cimitirul e o „capodoperă" în materie de construcţie. Mai frumos ca cel din Havana.

După-amiază revin la Jaffa, vizitez oraşul vechi. Stau câtva timp în biserica catolică construită în 1883. Portul este de un unic pitoresc.

Miercuri 15 aprilie 1992

• Îndelungată plimbare prin Tel Aviv, oraş în plină schimbare. Peste tot emigranţi ruşi. Muzicanţi formidabili formaţi la Kiev, la Moscova, la Leningrad cântă în diverse formaţii. Patru suflători de alamă îţi taie răsuflarea prin tonul şi farmecul lor. Oraşul muzical e dominat de desfăşurarea concursului *Arthur Rubinstein*. Seara, voi urmări la Televiziune concertul final al competiţiei. Concursul este în atenţia întregii ţări. În comitetul de onoare a celei de a 7-a ediţii, patronat de Haim Herzog – Preşedintele Israelului, este şi prof. Radu Homescu, ambasadorul României (alături de ambasadorii Angliei, Braziliei, Franţei, Germaniei, Ungariei, Italiei, Japoniei, Portugaliei, Rusiei, Spaniei, SUA). Din juriul concursului au făcut anul acesta parte Tzvi Avri (compozitor israelian), Marcello Abbado (director al Concursului *Giuseppe Verdi* din Milano), Joseph Banowetz (pianist american), Dmitri Başkirov, Jose de Sequiera

(pianist, profesor la Kansas), Dean Elder (pianist, editor al revistei *Clavier Magazine* şi al volumului *Pianists at Play*), Uvel do Carino Flors (profesor la Hochschule für Musik din Viena), Valentin Gheorghiu (pianist român), John Lille (pianist englez – celebru interpret al Sonatelor de Beethoven), Hiroko Nakamura (cunoscută personalitate a criticii muzicale şi a Televiziunii japoneze), Pierre Petit (criticul de la *Le Figaro*), Pnina Salzman (profesor la Academia de Muzică din Tel Aviv), pianistul spaniol Joaquin Soriano, pianistul israelian Arie Vardi, Lev Vlasenko (profesor la Conservatorul din Moscova).

Printre laureaţii ediţiilor anterioare: Emanuel Ax – SUA (1974), Gerhard Oppitz – Germania (1977), Gregory Allen – SUA (1980), Jeffrey Kahane – SUA (1983), Thomas Duiss – Germania (premiul I nu a fost acordat în 1986), Jan Fountain, Benjamin Frith – Marea Britanie (1989).

În repertoriul celor cinci etape ale competiţiei sunt obligatorii:

O sonată de Haydn sau Mozart;

Studii de virtuozitate de Chopin;

Studii de virtuozitate de Liszt;

Un studiu al unui compozitor din sec. XX;

O piesă barocă;

O sonată de Beethoven;

O piesă romantică de dimensiune;

O piesă din sec. XX de largă semnificaţie;

O piesă la alegere din trei lucrări ale compozitorilor israelieni (*Balada* de Joseph Dorfman, *Sonata* de Ghidern Klein, *For Ella* de Noam Sheriff);

Muzică de cameră (la alegere din cvartetele în do minor op. 60 de Brahms, mi bemol major op. 87 de Dvorak, sol minor op. 45 de de Faure, mi bemol major op. 47 de Schumann.)

În etapele a patra şi a cincea sunt „notate" lucrări concertante: re minor KV 466, Do major KV 503, Mi bemol major KV 595 de Mozart şi unul din cele 5 concerte de Beethoven (etapa a IV-a); Concertul nr. 1 sau nr. 2 de Chopin, Concertul în la minor de Schumann, Concertele nr. 1 sau nr. 2 de Liszt, Concertele nr. 1 sau nr. 2 de Brahms, Concertul nr. 1 de Ceaikovski, Concertele nr. 2 sau nr. 3 de Rahmaninov, Concertul în Sol de Ravel, Concertele nr. 2 sau nr. 3 de Bartok, Concertele nr. 2 sau nr. 3 de Prokofiev (etapa a V-a).

Câteva opinii despre dificila competiţie ce perpetuează în lume numele marelui pianist Arthur Rubinstein:

Isaac Stern: „I would be honoured and pleased to become an honorary member af the International Founder's Committee... It is indeed a pleasure to join with distinguished colleagues in honouring an old friend and a most respected artist..."

„...I am certain that following its great success at the initial venture, it (the Rubinstein Competition) will continue to expand and provide opportunities for gifted young artists to launch their careers most auspiciously..."

Claudio Arrau: „...No piano competition in the future will bear a better name..."

„...Please accept my warmest good wishes for this next great occasion in the life of aspiring young pianists and my best personal greetings."

Yehudi Menuhin: „You have my deep admiration and all my prayers for the success of the competition which you have created and which should rank among the most important in the world.

I shall be more than delighted to discuss with you a parallel event in the field of the violin."

Rudolf Serkin: „...I believe it will be a very important cultural event, not only for Israel but for the whole musical world. I have always felt the greatest admiration for the artistry of Mr. Rubinstein and affection for him as a great human being..."

Lorin Maazel: „...I am most impressed by the criteria that have been established, by which the best creative interpretations of music in various styles will be of prime importance. I would be most honoured to be a member od the International Founders Committee..."

Franz Endler: „...It will be the «competition of competitions». Everything is being done to ensure that the winner does not owe his prize to chance or to a single brilliant performance of a specific composition... The Jury will be given not only a «taste» by the candidates but will be able to listen to a full repertoire of complete pieces..."

Dominique Gill: „...the most exhaustive and most taxing of all piano competitions..."

Guido Agoste: „The First Arthur Rubinstein International Piano Master Competition has certainly been an extremely important event in the musical world... There are, in my opinion, three outstanding features which lend an original profile to the «Rubinstein Competition» and a

character of its own; the wide range and great number of compositions that the contestants presented and played; the balance which was maintained between musicianship and virtuosity – well-throughout and evident through the whole programme; and last, but not least, the length of time allocated to each stage..."

• Seara am ascultat pe unul din cei 3 laureaţi ai Concursului: Giorgia Tomassi în do minorul lui Beethoven. A acompaniat Filarmonica din Lodz ce poartă numele lui Arthur Rubinstein (director artistic Ilya Stupel; General manager Jan Lislawski; Concert maestru Piotr Redel).

Absolventă a Conservatorului din Milano, Giorgia Tomassi cântă cu mare forţă, tehnică perfectă, linii frumos sculptate, ardere interioară... Excepţională colaborare cu orchestra.

Joi 16 aprilie 1992

• Notele lui Eli Karev din *The Jerusalem Post* despre laureaţii Concursului Arthur Rubinstein – pentru prima oară o fată dobândeşte Premiul I. (*Ilia Itin* are 25 de ani şi este absolvent al Conservatorului din Moscova, dar locuieşte în prezent în SUA. *Simone Pedroni* are 24 de ani şi şi-a făcut studiile la Academia Pianistică din Imola-Italia):

„For a music competition to succeed, several requirements are to be met: there has to be an exciting field of contestants, a good, wise jury, an efficient organization. Last but not least, a competition should have luck.

The Seventh Arthur Rubinstein International Piano Master Competition, which ended Tuesday night in Tel Aviv, seemed to run out of luck after the three auspicious recital rounds.

First, no fewer than lo chamber-music performances were crammed into one short Friday; later, the sluggish orchestra from Lodz, Poland, had to be contended with, making things ever so more difficult for the fatigued pianists.

Lastly, none of those performing at the Mann Auditorium appeared at ease in the Beethoven and Rachmaninoff concerti they chose to perform.

Simone Pedroni gave a lively account of the Rachmaninoff C-minor concerto, bringing out interesting details and imbuing the score with action and charm. He failed to respond nigh entirely however, to the melancholic poetry of the music, and the overall long line was lost.

Ilya Itin, playing to kill, wrung every last drop of emotion out the D-minor Rachmaninoff concerto, which emerged bombastic and amorphous.

Giorgia Tomassi, best coordinated with the orchestra by far, played the same work with a refreshing simplicity and lack of pretense. Her cadenza was marvelous – a mighty torrent, kept under supreme pianistic contro. Still, far too often, Tomassi sounded duty-bound to execute all the notes, without getting much meaning out of them. The Rachmaninoff Third has seen better days.

The audience that jam-packed the huge hall preferred Giorgia Tomassi, electing her the Audience Favorite; so did the jury, awarding the 22-year-old Italian the gold medal and Arthur Rubinstein Award. Simone Pedroni won the second prize as well as the prize for best chamber-music performance; Ilya Itin was third, Ruei-Bin Chen of Austria received the fourth prize, and Yacov Kasman and Maxim Philippov of Russia shared the fifth.

The prize for the best Israeli contestant was divided between Alon Goldstein and Tal Weissman, and Richard Ormrod was cited for the best rendition of Gideon Klein's Piano Sonata. The jury chose not to award the prize for outstanding Chopin performance."

Ce bine ar fi să-i contactăm pe aceşti laureaţi ai Concursului *Rubinstein* pentru a concerta în cadrul Festivalului *George Enescu*... Ar trebui să-i recomande Valentin Gheorghiu. Păcat că nimeni nu-l consultă pe marele pianist când e vorba de „construcţia" vieţii muzicale, de recomandarea unui solist. Din pricina exageratei sale modestii şi a incapacităţii de a vorbi despre sine, opinia noastră publică nu este informată că adeseori a fost membru în juriul concursurilor *Ceaikovski*, *Van Cliburn*, *Thibaud*, *Bussoni*, a concursului de la Leeds.

• Ziua o petrec pe ţărmul Mediteranei. Masive construcţii prefigurează viitorul Tel-Aviv-ului care rămâne dincolo de bogăţia sa specific occidentală un oraş cu dominante orientale.

Vineri 17 aprilie 1992

• La orele 11 mă primeşte prof. Radu Homescu – ambasadorul României. Recunosc un vechi meloman al Bucureştiului. Recapitulăm pagini din istoria muzicală a Bucureştiului, Iaşului (de care este legat prin familia soţiei). Îmi vorbeşte entuziasmat despre concursul *Arthur*

Rubinstein, despre recentele prezenţe ale lui Valentin Gheorghiu, Cristian Mandeal, Ion Ivan Roncea. Încercăm să stabilim câteva puncte de contact cu viaţa muzicală a Israelului, poate un concert al Filarmonicii bucureştene în primăvara anului 1993 sau un turneu al Operei cu *Samson şi Dalila*. În opinia sa, s-ar găsi oricând sponsori pentru asigurarea cazării şi a diurnei. Principala problemă ce trebuie rezolvată este aceea a transportului. Voi încerca la Bucureşti să vorbesc cu Ludovic Spiess – ministrul culturii (care s-a luptat pentru premiera operei lui Saint-Saëns) despre posibilitatea organizării unui asemenea turneu cu opera de inspiraţie biblică care ar putea avea şi prin montarea bucureşteană, succes.

• Până pe înserate continui să mă plimb pe străzile Tel-Aviv-ului. Este ajunul Pesah-ului. Oraşul este invadat de mii de oameni religioşi îmbrăcaţi după tot ritualul vechii tradiţii, dar inimaginabilă rămâne pentru mine superficialitatea păstrării unor vechi obiceiuri. Într-un fel „îmbuibarea" rabinică a dus la o masivă scădere a religiozităţii populaţiei venită din toate colţurile lumii. Nici măcar minimile legislaţii iudaice din Diaspora nu sunt păstrate în ajunul sărbătorii Paştelui.

• Seara o petrec în familie. La un Seder ce-l visez de jumătate de veac. În afara „amintirilor" nu se discută decât banalităţile curente ale unei vieţi burgheze.

• Intru în câteva din Sinagogile din Jaffa unde se fac auzite rugăciunile rostite fără fervoare.

Sâmbătă 18 aprilie 1992

• Plec cu maşina spre Haifa. Un alt drum precum cel străbătut în decembrie 1972. Şosea modernă pe ţărmul mării. Oprim trei ore la Amfiteatrul din Cesareea. Un loc de mult visat. Turişti din întreaga lume. Un mic cor din Germania cântă o piesă pe scena improvizată. Acustică formidabilă. Îmi amintesc amfiteatrele din Athena sau cel din Delphi. Îmi vin în minte agendele concertelor ce au fost programate aici în ultimele decenii, în primul rând pe Zubin Mehta şi Filarmonica israeliană.

• Seara poposesc în Haifa. Înainte de a urca spre Carmel trec pe lângă cimitire în care „locuiesc" pentru vecie rude, prieteni, cunoscuţi cu care mi-am petrecut anii copilăriei.

Vizionez apoi pe canalele de Televiziune în care poţi urmări zeci de posturi din statele din jur sau transmisiuni din Europa – momente muzicale. Zi de zi, cele două posturi israeliene acordă largi spaţii muzicii culte.

Duminică 19 aprilie 1992

• De pe muntele Carmel, Mediterana e plină de farmece. Haifa este în plină efervescenţă. Amestecătura de askenazimi şi sefarzi nu-mi permite să mai găsesc numitori comuni. Etiopienii-negri mi se par cu totul străini. Progromurile au născut în Rusia, în Polonia milioane de „aliaje", dar în sefarzii din Nordul Mediteranei s-au „vărsat", cu toate rigorile religiei mozaice, amestecuri ciudate.

Repet: chipurile străzii – banale. Mica burghezie plină de „orgolii". Nu acesta mi se pare „poporul" care (frumos a spus Sartre) nu lasă omenirea să doarmă. Din ei s-au născut Iisus, Spinoza, Marx, Einstein, Freud care au îndreptat mereu omenirea spre alte zări, adunând ura tuturor?

• În târziul serii revin la Tel-Aviv.

Luni 20 aprilie 1992

• T. îmi comunică că a aranjat la Spital să fac analize pentru care două zile va trebui să ţin un regim special.

• Descopăr cartiere pe care nu le ştiam ale Capitalei. Oamenii îmi sunt străini ca pe oricare loc de pe glob. Oraşul este dominat de... limba rusă. Cele mai dragi locuri sunt străzile vechi ale Jaffei. În apropierea portului doi tineri ruşi îşi cântă aleanul cu chitara... Am petrecut câteva ore în Tahana Merkazit, autogara centrală cu uriaşe târguri de mărfuri orientale în jur.

• Seara am vizitat Rehovotul. Impresionant Institutul Weizman.

Peste tot tineri şi tinere îmbrăcaţi militari cu armele asupra lor. Ce viitor pot avea aceşti pământeni, aceste populaţii? Uriaşă-i acceleraţia istoriei. Merg pe străzi şi trăiesc paginile atât de dragi din *Iosif şi fraţii săi* a lui Thomas Mann.

Marţi 21 aprilie 1992

• În sala mare a auditoriului *Robert Mann* (se numeşte aşa după numele primului violonist al Cvartetului Juilliard) ascult pentru prima oară Orchestra simfonică israeliană. La intrarea în salon se face control şi în poşetele doamnelor. Starea de război permanent o simţi peste tot.

Sala modernă, foarte frumoasă după modelul lăcaşurilor de acest tip din Washington, New York, Frankfurt.

La pupitrul orchestrei Semion Bychkov „leningrădeanul" pe care l-am ascultat în martie la Frankfurt cu orchestra din Paris. Piesă de rezistenţă: copleşitoarea *Simfonie a VIII-a* de Şostakovici. Partitura îi dă posibilitatea să-şi demonstreze uriaşul talent. Sublima meditaţie, cu dimensiunile sale uriaşe, ce solicită pentru asamblarea lor o atentă reliefare a detaliilor, cu vasta sa gamă de culori, cu diabolicele sale ritmuri, cu tensionări ce-ţi taie respiraţia. Inimaginabilă capacitatea dirijorului de susţinere a discursului, de concentrare a ansamblului şi a fiecărui instrumentist, pe parcursul a 60 de minute, excepţionala ştiinţă de a lega secvenţele, de a ridica etajele dinamice, de a trasa liniile mari ale discursului. Zguduitor a sunat passagaglia finală – „rotund", obsesiv, infinit. Biruinţa în tălmăcirea unei asemenea partituri, ridicată pe platformele perfecţiunii mi s-a părut cea mai adâncă autentificare a talentului lui Bychkov.

Bychkov e un nume încărcat de speranţe, asigurând prin fiecare manifestare a sa critica, publicul, că participă la un act istoric.

Orchestra formidabilă. Se află în a 56-a stagiune. Filarmonica israeliană şi-a început, cred, activitatea în 1936 sub bagheta lui Hubermann.

Pe afişe găsesc notată inscripţia: The Israel Philarmonic Orchestra. Music Director: Zubin Mehta. Laureat conducător (1947-1990): Leonard Bernstein. Honorary Guest Conductor: Kurt Masur. Primul concert maestru: Menahem Breuer are un sunet oistrahian. Sudura dintre compartimente de neegalat. Grupa de suflători (tubistul Sherimel Hershko vine, cred, din România) impecabilă din toate punctele de vedere. Un fortissimo îţi taie literalmente răsuflarea. Desăvârşită gruparea nuanţelor, „etajarea" sonorităţilor. Instrumentişti de înaltă clasă ce se supun periodic unei riguroase selecţii, un înalt grad de omogenizare a compartimentelor, remarcabilă ştiinţă a dozajelor, cultură a stilurilor, capacitatea de a se adapta cerinţelor oricărui dirijor, experienţa atacării unui repertoriu esenţial întru definirea istoriei muzicii. Orchestra nu admite niciodată ca bagheta dirijorală să nu fie încredinţată unui nume consacrat de viaţa artistică internaţională.

Parcă tot talentul sutelor de evrei care şi-au demonstrat resursele muzicale de-a lungul istoriei s-a concentrat în acest ansamblu.

Alături de *Simfonia* lui Şostakovici pianistul Arie Vardi a interpretat *Concertul nr. 23 în La major* KV 488 de Mozart. Linie sigură, ton plin de căldură, concentrare adâncă, perfectă conlucrare cu orchestra. Mi-l

amintesc pe Arie Vardi de la concursul enescian din 1961 al cărui laureat a fost (a mai dobândit Premiul Concursului Chopin în 1960). Studii complexe de pianistică în Israel cu Ilona Vincze-Kraus şi perfecţionate în diferite centre europene în compoziţie şi dirijat cu Baumgartner, Boulez, Stockhausen. A concertat în toată lumea din SUA în Japonia şi Australia. Este profesor la Academiile din Ierusalim şi Tel-Aviv şi ţine cursuri de măiestrie la Hannover. În bis a cântat o *Mazurcă* de Chopin. M-am bucurat că în programul de sală este menţionat faptul că este laureat al Concursului George Enescu.

Printre concertele anunţate la Tel-Aviv pentru următoarele luni amintesc: cel dirijat de Kurt Sanderling (solist Joseph Kalichstein) – *Simfonia a VII-a* de Bruckner şi *Concertul KV 482* de Mozart (la 20 şi 21 mai). Concertul dirijat tot de Kurt Sanderling – solistă de astă dată Natalia Gutman cu *Simfonia a II-a* de Brahms şi *Concertul pentru violoncel* de Dvorak; Concertul dirijat de Giuseppe Sinopoli cu *Simfonia a VII-a* de Mahler (în 17 iunie).

Agendele tuturor formaţiilor israeliene sunt foarte „bogate". Dirijori, solişti de primă clasă. Nu ştiu pe ce resurse financiare se bazează asemenea afişe. Nu cred că statul israelian contribuie la această efloresceţă artistică, ci mai mult Fundaţiile particulare, asociaţiile filantropice americane.

Cu mult interes este aşteptat turneul din 28 mai al Orchestrei din Philadelphia sub bagheta lui Riccardo Muti care va prezenta un program unind uvertura *Leonora* 3 de Beethoven, *Appalachian Spring* de Copland şi *Simfonia a V-a* de Şostakovici.

Semnificativă adnotarea de pe afişul concertului: „After the concert, Mr.Alfred Akirov will invite the guest of honour, Riccardo Muti, and friends of the IPO, purchasers of tickets for this event, to a festive dinner at the foyer of the «Opera Tower». Your contribution and participation in this special and prestigious musical event will assist us in maintaining the IPO's high standards and quality."

Miercuri 22 aprilie 1992

• Dimineaţă am stat la Spitalul „Kaplan". Examen endoscopic în clinica unui american plin de emfază. Analiza propriu-zisă o face un medic de vreo 40 de ani venit de la Moscova, fericit că, spre deosebire de colegii

săi (cei mai mulţi şomeri, şoferi de taxi, lucrători în comerţ sau, în cel mai bun caz, infirmieri) are posibilitatea să lucreze – după cum mi s-a spus mai prost plătit decât toţi medicii din spital – în specialitate. Era marcat de tristeţe. Nu a schiţat nici măcar un zâmbet când i-am vorbit ruseşte.

Părăsind spitalul am vizitat un kibutz aflat la 20-30 km depărtare, ridicat de colonişti germani sosiţi în Palestina imediat după venirea lui Hitler la putere. Minunate clădirile, aşezămintele sociale, şcolile, grădiniţele de copii. Impresionabil ritmul de lucru. I. a fost aici profesor de muzică timp de 20 de ani. În decăderea generală a frumuseţilor „colectiviste" experienţa kibuţimilor se va menţine? S-au dovedit parcă mai puţin utopice decât toate formulele socialiste de piaţă...

• Seara la Televiziune urmăresc un concert al orchestrei Simfonietta din Berseva întemeiată de Mendi Rodan. Cântă câteva piese pur clasice într-o „oază". Avy Abramovici mi-a vorbit despre această formaţie în care şi-a început activitatea violonistică după ce a emigrat din România.

Joi 23 aprilie 1992

• Plecăm la Ierusalim. Vizita o începem la Spitalul „Hadassah" în care soţii Dr. Massiah şi-au făcut ucenicia. Tulburătoare mica sinagogă cu vitraliile lui Chagal. Pictorul citează după prezentarea fiecărui „trib" texte din Biblie. Fiecare vitraliu primeşte lumina de care are nevoie. Îmi amintesc tapiseria din holul Metropolitanului şi pânzele pe care le-am văzut în diferite muzee. Minunat omagiul lui Chagal rostit la inaugurarea vitraliilor, când şi-a exprimat bucuria. Îl citez: „mon modeste present à la nation juive, qui a toujours revé de voir les peuples unis dans un amour biblique, dans l'amitié et dans la paix; à ce peuple qui vivait ici il y a des milliers d'années, parmi d'autres populations sémites". „Je souhaite par cet acte tendre la main aux amants de la culture, aux poètes et aux artistes des pays alentour."

Am continuat drumul prin Ierusalim vizitând pentru prima oară Yad Vaşem – monumentul dedicat victimelor Holocaustului. Aleea de pomi plantaţi în onoarea acelora care au sprijinit lupta pentru salvarea unor suflete (Regele Cristian al X-lea al Danemarcei, Paul Strenberger ambasador al Danemarcei, celebrul Paul Walenberg ce a sosit în 1944 la Budapesta şi apoi a fost se pare răpit de ruşi şi dus în gulag) te îndreaptă spre sanctuar în care ard candelele pentru cei căzuţi la Lemberg, Dachau, Mathausen, Treblinka, Auschwitz, Izbibor, Buchewald, Babi Yar...

Trec prin mine frânturi din atâtea piese muzicale dedicate acestor pagini de tragedie umană.

În Muzeu mă opresc îndelung asupra graficii lui Marcel Iancu cu mărturii teribile. Prin linii artistul bucureştean aminteşte opera expresioniştilor germani din anii antebelici. Emoţionant basorelieful ce aminteşte Holocaustul – operă a lui Naphtali Bezem. Născut la Essen în 1924, emigrează în Palestina înainte de a începe războiul. Creaţia sa izbândeşte să pună în lumină întreaga suferinţă, jertfa, spiritul eroic în anii hitlerismului. Un comentariu al lui Naomi Ben-Tzeur:

„...Les chandeliers ne sont plus renversés, ils se sont redressés. Ils ne symbolisent plus la profanation, mais la maison juive, la famille juive enracinée dans la tradition. Au-dessus du lion surgit une plante aux feuilles de cactus. C'est la nouvelle génération engendrée par celle de l'Holocauste.

Du point de vue artistique, l'oeuvre progresse de la sobriété à la profusion. Dans les deux premières parties l'artiste s'est limité aux détails essentiels. Les figures et les structures ne sont definies que par des contours, avec une simplicité quasi-ascétique. Dans les deux dernières parties une richesse de formes est déployée. Des détails d'ordre secondaire y appareissent et l'on y retrouve souvent une ornémentation voulue. La tendance à la symetrie qui se reflète dans ces deux dernières parties cherche à mettre l'emphase sur la perfection et la plénitude. Elle confère une certaine solennité par son foisonnement comme le feraient les accords harmonieux et riches du finale d'une symphonie."

Dincolo de exponate, la Yad Vaşem se află celebrele Arhive cu 50 milioane documente-mărturii, cu 75.000 (în 50 de limbi) din volumele dedicate războiului, toate publicaţiile naziste din perioada 1933-1945, literatura germană a timpului, „documente" aparţinând celor 50.000 de comunităţi mai mari sau mai mici distruse în timpul războiului.

Aşteptată adunarea comemorativă ce va avea loc la 30 aprilie, la aniversarea a 50 de ani de la celebra şedinţă a conducerii hitleriste care a hotărât soluţia finală în problema evreiască şi la care vor lua parte supravieţuitorii din multe ţări ale lumii.

Pe panouri uriaşe cifre ce indică numărul victimelor. Polonia – 1.500.000; Cehoslovacia – 30.000; Olanda – 105.000; Iugoslavia – 55.000; Lituania – 15.000; Letonia – 85.000; Grecia – 60.000; Uniunea Sovietică – 1.500.000; Germania – 170.000; Austria – 50.000...

Cobor în oraşul nou şi apoi cu un taxi în oraşul vechi. Revăd locuri ştiute. Înainte de a intra în cetate privesc spre Betleem-ul lui Iisus şi monumentul lui Isaac. Culoarea cerului nu o mai găseşti în nici un alt loc din lume. Zidul cetăţii, toate locurile de la cele legate de David, templul lui Solomon, drumurile lui Hristos, lăcaşurile mahomedane nu se puteau ridica decât pe aceste roci... Va trebui să studiez anul acesta Istoria religiilor a lui Eliade...

Mă opresc o oră la Zidul Plângerii. Îmi displace asaltul „habotnicilor" veniţi de pe întregul glob, în special din SUA, pe chipul cărora citesc puţină credinţă. Pun în zid un bilet. Îmi rog Dumnezeul pe care nu l-am părăsit din copilărie să mă mai ţină în viaţă. E suprema dorinţă pe care o pot avea...

Îmi amintesc un articol citit nu cu multă vreme în urmă intitulat „Enigma zidului de apus"... În anul 576 î.e.n. templul lui Solomon a fost ars de trupele împăratului Babilonului. Un singur zid nu s-a prăbuşit – cel de la Soare apune. Peste 700 de ani Herodes a reclădit templul. Au venit Vespasian şi apoi Titus. În anul 70 torţele romanilor ardeau lăcaşul. Iarăşi s-a întâmplat minunea – zidul de apus a rămas. Au stăpânit apoi aceste meleaguri sarasini, cruciaţii, otomanii, englezii. Nimeni nu a putut dărâma zidul...

Anul acesta a fost calculată greutatea celei mai mari stânci din cuprinsul zidului de apus – o lungime de 13,60 m, o înălţime de 3,50 m – 570 de tone. Scria zilele acestea dr. R.:

„...Toate le-au calculat, cântărit şi socotit arheologii, însă un lucru ei nu înţeleg. Cu ce mijloace s-a putut escava o astfel de stâncă din cuprinsul muntelui în care se afla şi, mai ales, cu ce mijloace ea a putut fi transportată, în vremea lui Herodes, acum peste două mii de ani?"

Nu e singura enigmă a zidului, care s-a dovedit cel al „eternităţii", după cum nici supravieţuirea poporului căruia el îi aparţine nu e singura enigmă a istoriei sale.

Cum de mai rezistă Zidul? Cum de mai trăieşte poporul lui Israel?

„Cine cercetează istoria evreilor şi nu crede în minuni, nu e realist, spunea Ben-Gurion..."

• După-amiază revin în oraşul nou cu fastul şi farmecul său. Până în târziul serii nu-mi pot lua privirea de la zidurile şi „porţile" vechii cetăţi. Bem o cafea la JMCA un sediu al tinerilor creştini având drept scop înfrăţirea tuturor confesionarilor. „Here is a place – citesc pe o placă –

whom atmosphere ia peace where political and religious jealousies can be forgotten and international unity be developed".

Trecem apoi prin diferite „spaţii" ce rememorează pagini de istorie. Într-un mic lăcaş muzeistic din centru în apropierea Zidului vedem trăsura cu care a călătorit Mr. Montefiori în 1827-1836 pentru a studia istoria Imperiului Otoman.

• Afişele muzicale ale Ierusalimului pentru ultimele zile ale lunii aprilie: un concert de muzică elisabetană şi un altul de muzică medievală în cadrul unui Festival de muzică veche; un recital de orgă Elisabeth Roloff în cadrul Bisericii Redeemer; un concert al Orchestrei Filarmonicii Israeliene condusă de Valeri Georgiev; un concert al Orchestrei din Berseva cu Jean Pierre Rampal (cu programul pe care l-am văzut zilele trecute la Televiziune), un concert al Orchestrei de cameră a emigranţilor ruşi.

Plecând din Ierusalim, trecem pe la mănăstirea Latrum.

Seara la Televiziune urmăresc Concertul Orchestrei din Stuttgart dirijat de Gianluigi Gelmatti. Notabilă continua, masiva prezenţă a muzicii pe posturile de radio şi televiiziune ca şi în agendele artistice ale tuturor oraşelor. La Ierusalim erau programate în diverse săli, în biserici cel puţin opt-nouă manifestări pe zi.

Vineri 24 aprilie 1992

• Am vizitat oraşul Rison le zion.

Seara la Televiziune un concert dedicat lui Jean Pierre Rampal ce împlineşte anul acesta 70 de ani şi cântă cu o putere de nebănuit. Ar răspunde desigur şi oricărei invitaţii la Bucureşti dacă am şti să acţionăm.

Sâmbătă 25 aprilie 1992

• Plimbarea pe ţărmul Mediteranei. Zi de odihnă. Mii de emigranţi ruşi, foarte mulţi de vârste medii, au ieşit la „mare".

Duminică 26 aprilie 1992

• Noaptea la 2,50 plecăm de pe Aeroportul *Ben Gurion*. În aeronavă călătoresc cu Mendi Rodan. Discut pe tot parcursul călătoriei cu el despre muzicienii Iaşului, Bucureştiului (pe care l-a părăsit în urmă cu două

decenii după ce a fost atâta vreme dirijor al formaţiilor Radio), despre concertul pe care-l va dirija joi. A programat *Fantastica* lui Berlioz şi *Concertul pentru vioară, violă şi orchestră* de Mozart (având drept solişti pe Cristina Anghelescu şi G. Bălă).

În zori sosim la Bucureşti.

Regele Mihai e în ţară invitat de Ierarhi ai Bisericii.

La orele 14 trec cu greu prin Bucureşti cu mii de oameni ce au asaltat centrul oraşului. Regele face o vizită la Biserica Sf. Gheorghe.

• La Serata Televiziunii am din nou drept invitat pe Wilhelm Berger. Continuăm obişnuitele colocvii oprindu-ne de astă dată la Brahms.

• Una din scrisorile primite în zilele în care am lipsit din Bucureşti.

„Stimate Domnule Iosif Sava,

1) Cu ani de zile în urmă v-am solicitat a se transmite *Gurrelieder* (cam aşa ar trebui să se scrie) de Schönberg. Îmi erau cerute de dna Alice Mikeş din Lugoj, soţia compozitorului lugojan Marcel Mikeş, care citise în *Le Monde* recenzia enormului succes avut de Zubin Mehta la Paris cu acest opus, care era şi de o deosebită frumuseţe literară (epopee daneză).

N-am avut succes, iar dna Mikeş a murit. Revin, sperând că în memoria dorinţei ei, totuşi opus-ul lui Schönberg să poată fi auzit pe unde. Eu sper şi vă mulţumesc anticipat.

2) Altceva – Poate greşesc, poate nu. Am impresia că a 3-a parte a simfoniilor lui Gustav Mahler este cu totul remarcabilă. Exemplu – Simfonia a V-a, a cărei parte a 3-a mi se pare pur şi simplu muzică din cer, muzică angelică. Cele 10 minute ale acestei părţi le ascult frecvent pe bandă, repetarea de 3-4 ori neaducând decât satisfacţie şi nicidecum saturaţie. Am auzit simfoniile a IV-a şi a IX-a. Aceleaşi părţi (a 3-a) sunt de remarcat. Lăudată de mine partea din simfonia a V-a era folosită de IBM ca fond muzical la un documentar, acum un an la New York, şi totul era uluitor.

Vă mulţumesc anticipat dacă reţineţi sugestia mea, de a se reda în vreo emisiune aceste părţi ale simfoniilor lui Gustav Mahler.

3) Tot acum un an, am ascultat Dansul furiilor din opera *Orfeu în Infern* de Gluck, părându-mi-se de factură de sfârşit de secol XIX, ceea ce m-a uluit. Nu am posibilitatea s-o găsesc şi s-o reascult, îndrăznind a spera că veţi provoca programarea acestui Dans al furiilor în vreo emisiune. Vă mulţumesc.

4) Şi tot de acolo vă sesizez o sonată remarcabilă, a 2-a A. Dvorak pe care nu am auzit-o în ţară. O am înregistrată şi cred că este mare păcat că nu este larg folosită în lumea noastră muzicală, din câte cunosc eu. Sugerez recomandarea pentru înscrierea în repertoriul românesc de concert.

Vă mulţumesc pentru atenţie, deşi mă îndoiesc să am măcar de rândul acesta vreun succes. Cu stimă, Dan Tocineanu, Calea Moşilor 235, Bl. 43, sc. 2, ap. 41.

• Răspunsul dat de Nicolae Manolescu la întrebarea lui Dorin Popa: Partidul Alianţa Civică face politică etică?

„Da. Cred că întrebarea asta i s-a pus şi Blandianei, pentru că este tema ei principală de reflecţie. Şi are dreptate. Cred că nu se poate, cel puţin pentru o bună bucată de vreme, să separăm politicul de etic! De altfel, eu vreau să vă spun că nu sunt foarte convins că această separaţie a politicului de etic este chiar normală, indiferent de... M-am întrebat de mai multe ori de unde vine ideea asta că politicul e ceva dubios, ceva imoral. Vine de la Machiavelli, vine de la Principele, deci vine de la capitalişti, nu de la comunişti. Vine de la burghezie, din Renaştere, atunci s-a descoperit ideea că politicul este un machiavellism, cum am spune noi, mai pe limba noastră răsăriteană, aşa, mai aproape de Turcia. Acum, dincolo de distincţii teoretice, cred că nu se poate face, totuşi, politică fără etică într-o ţară în care a domnit de 40 de ani lipsa totală de morală. Nu se poate, n-avem voie, n-avem dreptul să nu ţinem seama de asta. Trebuie să reabilităm chiar şi noţiunea de politic pentru a putea să facem ceva. Altfel, oamenii nu ne urmează. Trebuie să dăm şi exemplu de onestitate politică şi sunt exemple extraordinare de exemplaritate politică, ca şi de dezinteres politic, cum ar fi, de exemplu, domnul Coposu, care refuză sistematic să candideze. Un om politic mai dezinteresat decât domnul Coposu nu poate fi. Avem multe asemenea exemple; trebuie să găsim mai multe, să dăm mai multe..."

Luni 27 aprilie 1992

• Întrebat de un reporter al *Contemporanului* despre modalităţile de subvenţionare a culturii scrise, Ludovic Spiess aminteşte faptul că statul austriac, începând cu acest an, subvenţionează anumite edituri, cărţi dirijate, de adevărată cultură, nu de mică bibliotecă şi de mic consumator. S-a constatat că începuse să dispară cartea de adevărată cultură. Sigur –

spunea domnul Ludovic Spiess, aceste cărţi nu se adresează maselor largi de cititori, dar ele aşază cultura, ştiinţa unei ţări pe locul care i se cuvine. Sunt cărţile care pot ieşi în întâlniri internaţionale, care rămân în bibliotecile importante, în academii, cele care reprezintă gândirea timpului de astăzi.

– Domnule ministru, ce se mai aude cu Legea sponsorizării? – a mai fost întrebat Ludovic Spiess.

L.S.: Legea sponsorizării este încă în studiu, este o lege pe care noi, cu toţii, o aşteptăm.

Nu aş vrea să se creadă că, o dată cu apariţia acestei legi, totul se va rezolva de la sine. Vor fi nişte fonduri care ne vor da posibilitatea să facem anumite lucruri puţin mai deosebite, mai cochete, dar baza trebuie să o reprezinte subvenţia, acea sumă necesară pentru a asigura o bună desfăşurare a unei adevărate culturi, a unei ţări şi a unui timp. Sunt oameni care şi-au dedicat întreaga viaţă unei teme, rezolvării unei probleme pe care trebuie să o finalizeze. Şi aceasta este o mândrie, o bucurie pentru că este vorba despre prestigiul ţării şi al culturii noastre.

Rep.: – Credeţi că până la sfârşitul anului vor mai exista momente de blocaj financiar în cultură?

L.S.: – Aş vrea să cred că nu. Aş dori să fim lăsaţi să ne vedem şi de alte probleme. Lucrurile să curgă pe făgaşul normal, nu să ne abatem de la lună la lună pentru ca dumneavoastră, cei care lucraţi în domeniul culturii scrise, să puteţi să vă luaţi acel salariu care este aşa cum este.

Îmi este jenă să aud că o revistă, o publicaţie nu poate să-şi primească salariile pentru că activitatea, producţia, apariţia publicaţiilor sunt blocate, încolţite de diverse «argumente».

• Câteva dintre premiile oferite la Salonul naţional de carte şi publicaţie culturală, desfăşurat la Cluj:

I. Premiul „Editura Anului“: Editura Dacia, Cluj-Napoca;

II. Premiul pentru o editură cu capital privat: Editura Moldova – Iaşi;

III. Premiul „Cartea anului“: pentru seria Emil Cioran de la Editura Humanitas;

IV. Premiul „Carte-eveniment“: Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenţei*, Editura Fundaţiei Culturale Române; Gh. Boldur-Lăţescu, *Genocidul comunist în România*, Editura Albatros;

V. Premiul „Opera Omnia“ pentru un scriitor român din diaspora: Vintilă Horia (postum);

VI. Premiul pentru ansamblul activităţii intelectuale: N. Carandino;

VII. Premiul pentru ansamblul activităţii ştiinţifice: Eugen Coşeriu;

VIII. Premiul pentru activitatea publicistică: Laurenţiu Ulici;

IX. Premiul pentru cea mai bună traducere: C.D. Zeletin: Baudelaire, *Florile răului*, Editura Univers;

X. Premiul pentru cea mai bună grafică de carte: Caseta de la Editura Kriterion alcătuită de Mircea Dumitrescu şi un colectiv de studenţi de la Academia de Arte Frumoase.

S-au mai dat premii pentru debut, pentru reviste de cultură...

Muzica este singurul teritoriu fără reverberaţie. Uniunea Compozitorilor e preocupată doar de probleme „interne" şi nu izbuteşte să pună în lumina ţării personalităţi şi creaţii care au într-adevăr altitudine europeană şi meritau premii.

• Seara primesc un telefon de la Cristian Mandeal cu propunerea ca, alături de un operator TV, să plec cu Filarmonica la Ankara după ce revin de la Viena, unde Horia Andreescu m-a solicitat să însoţesc acelaşi colectiv. Oricât de greu îmi este la starea actuală a sănătăţii mele să fac eforturi, primesc oricând cu bucurie asemenea propuneri... Este singura modalitate de a contacta viaţa muzicală internaţională.

• Am citit pe nerăsuflate cartea lui Marius Mircu despre Ana Pauker. La ce mizerabile reacţii sufleteşti poate duce psihologia ghetoului, complexele feminine, răutatea, orbirea politică.

• Trecând în revistă rezultatul recentului concurs naţional de balet, Viviana Ştefănescu citează câteva nume de elevi cu care crede că ne vom reîntâlni nu peste mulţi ani, acasă sau pe scene străine: Ioana Vasilescu (cl. a IX-a), Olimpia Cheţa (cl. a X-a), Manuel Pelmuş (cl. a XI-a), Silvia Ivan, Irina Spafiu, Constantin Georgescu (cl. XII-a) – Bucureşti.

• „Un aristocrat al spiritului" intitulează Doina Uricariu omagiul adresat lui Ştefan Aug. Doinaş:

„Pentru cei ce reduc opera scriitorului – scrie Doina Uricariu, cea lirică şi eseistică, la o lume drapată în linişti culturale ori în confortul mimării unor modele – îndeobşte clasice şi germane, mitologice şi legendare – aş vrea să reamintesc o concluzie ca un flash a lui Bernard-Henri Levy din cartea sa *Eloge des intellectuels*: „L'inteligentzia, zone de tempêtes". Între atâţia poeţi zgomotoşi, întreţinându-şi, prin scandal sau prin funcţii, seninătatea gloriei şi complicitatea cu o istorie cameleonică, cine-ar fi crezut că austerul şi livrescul poet va fi unul dintre cei mai

autentici, dacă nu cel mai autentic triunghi al Bermudelor, în anii de hipertrofiere până la agonia malignă a totalitarismului. Semnătura sa sub acel Protest împotriva tratamentului aplicat fugosului Mircea Dinescu avea o greutate în plus, căci unea dezacordul unui creator cu dezidenţa unui intelectual, confirmând adevărul clamat de Bernard-Henri Levy despre această inteligentzia care este o zonă a furtunilor, un soi de spaţiu nou geo-politic al limbajului, prefigurând uragane şi seisme, tocmai în lumile ce s-ar vrea stătute, mări moarte ale mizeriei şi capcanele unor responsabile amnezii. Metodic şi liber, ce amalgam insolit, prezent, într-o aceeaşi fiinţă şi în aceeaşi operă, care nu rămâne oarbă în cele mai fine mişcări şi vibraţii, în vreme ce expresionismul poeziei, bolnav de maladia execrării şi a vituperării îşi pierde vocea, devine nămolos, gutural şi vulgar după atâtea imprecaţii şi grotescul narcisism al durerii.

Cunoscând genealogia răului, hărţile diformului, efluviile diabolice, frenezia judecătorului nu prea departe de aceea dostoievskiană, Ştefan Aug. Doinaş îşi impune ca pe un efect Placebo aventura teoretică sau teorică, dacă ar fi să ne întoarcem la un cuvânt mai vechi, folosit nu doar de francezi sau de marii noştri interbelici ci şi de teatralul Emil Botta.

Există un timp al epistemologiei aproape în fiecare dintre poemele sale, un mod de a escava arheologic în simbolismul stratificat de secole şi milenii.

Există o aristocraţie a creaţiei, Ştefan Aug. Doinaş a avut şi are tăria de a se purta umil şi trufaş, ca un zeu, într-o lume care şi-a pierdut nu doar averile şi destinul, ci a fost obligată să se travestească din stăpân în valet, arborând grobianismul servitorului.

Singura formă de a sluji pe care o admite şi a admis-o acest mare poet şi eseist e cuprinsă în «organigrama» poeziei, în orficul ritual, Doinaş a fost un domn al poeziei întotdeauna, nefăcând compromisuri şi umbrindu-i în felul acesta pe valeţii culturii."

„Separat" trăiesc toate generaţiile de artişti români. Ce meritorie ar fi o paralelă între Şt. Aug. Doinaş şi generaţia de creatori români aflaţi între 60 şi 70 de ani între care există indiscutabile legături.

Marţi 28 aprilie 1992

• *Neuer Weg* a publicat în zilele când am lipsit din Bucureşti, scrisoarea deschisă adresată Domnului Hans Dietrich Genscher: „Lăsaţi-ni-l pe Domnul Klaus Brambach" – Scrisoare deschisă adresată

Excelenţei Sale Ministrului Federal de Externe Domnului Hans Dietrich Genscher:

Stimate Domnule Ministru,

Peste câteva zile veţi sosi în România, Vă aşteptăm de multă vreme aşa cum râvnim să întâlnim la Bucureşti orice mare spirit european, orice strălucit politician dornic să înţeleagă nevoia noastră de a ne integra marii Europe, de a arăta lumii că suntem purtătorii unor remarcabile tradiţii de gândire şi acţiune europeană.

Mulţi dintre noi îşi îndreaptă acum gândurile către Domnia Voastră şi Vă vor solicita bunăvoinţa.

Îmi permit să Vă supun şi eu atenţiei (şi o fac nu numai în numele meu, cât şi al profesioniştilor şi iubitorilor de muzică din România) o rugăminte:

De câţiva ani, ataşat de presă al Germaniei la Bucureşti este un distins diplomat şi ziarist – Domnul Klaus Brambach.

Sosit la noi încă în perioada anterevoluţionară, Domnul Klaus Brambach a înţeles din plin istoria şi realităţile României, s-a apropiat sufleteşte de intelectualii ţării şi a strâns în jurul Domniei Sale zeci de gazetari, reprezentanţi ai unor publicaţii de toate orientările politice.

Descendent al unei familii de cântăreţi germani, pasionat iubitor de muzică, Klaus Brambach s-a implântat de asemenea în viaţa artistică a României. În câteva luni a făcut cunoştinţă cu valorile poporului care a dat lumii pe Enescu şi formidabila falangă de compozitori, interpreţi şi pedagogi ce atestă forţele creatoare româneşti, de altfel, unanim recunoscute.

Înţelegând necesitatea valorificării potenţialului artistic românesc atât de desconsiderat de dictatori, urmărind atent evoluţia a sute de tineri interpreţi în viaţa artistică naţională şi internaţională, Klaus Brambach a pus bazele unei fundaţii muzicale ce-şi propune propulsarea talentului muzical românesc. Ajutat de un grup de specialişti, Klaus Brambach a pornit la depistarea, selectarea a zeci de copii şi tineri din întreaga ţară pe care i-a lansat apoi în remarcabile gale.

În paralel, Fundaţia Klaus Brambach a organizat pe parcursul unui singur an de activitate, 17 concerte la Bucureşti, Braşov, Sibiu, unele manifestări fiind special iniţiate pentru corpul diplomatic, pentru membrii organismelor de conducere ale ţării.

Apelând la ajutorul unor muzicieni germani, a pus bazele unor cursuri de perfecţionare muzicală pentru tineri, după cum a sprijinit cu importante sume de bani din veniturile personale tineri muzicieni români pentru a putea participa la concursuri artistice internaţionale şi a organizat un impunător turneu în Germania a unor tineri interpreţi români (turneu care s-a bucurat de succes în rândul criticilor germani).

În acelaşi timp, Klaus Brambach desfăşoară, săptămână de săptămână la posturile de Radio şi Televiziune ale României o vastă activitate educativ-muzicală, „Ora de muzică", programată în fiecare sâmbătă pe postul naţional de Televiziune în care Klaus Brambach prezintă în limba germană un serial de înregistrări inedite, se bucură de o unanimă preţuire. Mii de scrisori primite până în prezent atestă largul ecou al acestei emisiuni şi faptul că ele sunt esenţiale la ora actuală în procesul vitalizării vieţii muzicale naţionale, formării unor noi contingente de auditori, modelării spirituale a tinerelor generaţii, ridicării vieţii artistice a României la cotele pe care le merită.

Despre toate aceste acţiuni am avut bucuria să scriu într-o carte-document care se află la ora aceasta sub tipar şi pe care voi avea bucuria să V-o trimit săptămâna viitoare la Bonn.

Domnul Klaus Brambach s-a dovedit un mare prieten al României, al artei româneşti şi noi îi purtăm, normal, preţuirea şi dragostea cuvenite.

Din păcate, după câte suntem informaţi, conform uzanţelor diplomatice, Domnul Klaus Brambach va fi rechemat după 4 ani de activitate în România în Centrala Ministerului de Externe al Germaniei urmând să primească alte însărcinări.

O asemenea hotărâre ar fi o mare pierdere pentru români. Locul de muncă al Domnului Brambach (iertaţi-mă că îndrăznesc să fac o asemenea afirmaţie) trebuie să fie încă 2-3 ani alături de noi, cât timp fundaţia se bazează exclusiv pe resursele sale, pe planurile sale. Obiectivele Fundaţiei Klaus Brambach – obiective hotărâtoare pentru valorificarea tinerelor talente muzicale româneşti – sunt de neconceput fără prezenţa Domnului Brambach în capitala ţării noastre.

Vă ştim un vechi prieten al României. Încercaţi să ne înţelegeţi. Protocoalele schimburilor diplomatice (iertaţi-mă din nou că îndrăznesc să fac o asemenea sugestie) pot fi încălcate atunci când strategia unor planuri de lungă durată o cere. Şi din acest punct de vedere, în opinia mea, prezenţa Domnului Klaus Brambach la Bucureşti este hotărâtoare

nu numai pentru dezvoltarea talentului românesc, ci şi pentru politica germană.

Viitorul loc de muncă al Domnului Brambach poate fi ocupat de orice specialist german, dar postul său din România – au dovedit-o faptele de până acum – de nici un alt spirit.

Încercaţi deci, Excelenţa Voastră, să nu lipsiţi tinerele talente româneşti de un asemenea sprijin încă 2-3 ani.

V-aş fi recunoscător dacă aţi întâmpina cu solicititudine această rugăminte.

Vă mulţumesc anticipat,

Al dumneavoastră, *Iosif Sava*

• Mi s-a spus că Radu Aldulescu a fost zilele trecute în ţară. Nu a cântat nicăieri şi din păcate se pare că un angajament pentru viitor nu a fost contractat. Agenţia de Impresariat este un organism muribund, Ministerul Culturii este plin de funcţionari, interesele unor muzicieni nu se rezumă decât la posibilitatea „autoservirii".

• Îmi pare rău că nu am putut participa la spectacolul literar-muzical organizat de Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România şi Fundaţia Culturală Memoria. Şi-au dat concursul Corul Patriarhiei – dirijor Pr. C. Drăguşin, Corul „Dominum Carmen" dirijor Petre Fartatescu, Corul Filarmonicii „George Enescu" – dirijor Valentin Gruescu, Orchestra Liceului de Muzică „George Enescu" – dirijor Petru Andriesei.

• Nu am reuşit să fiu în această seară nici la întâlnirea organizată de Horia Andreescu la care a fost invitat Mendi Rodan.

• La *Neuer Weg*, Klaus Kessler este mai dur decât toţi ceilalţi cronicari prezentând spectacolul cu *Samson şi Dalila* de la Opera Română. Citez un pasaj:

„Uberhaupt bleibt die enge Wechselbeziehung zwischen Orchester. Bühnengeschehen und Darstellern inexistent. Nichts stimmte, nichts war stimmig. Uberflüssiges, unmotiviertes Hin – und Hergerenne des Chores, von keinerlei dramaturgischen Motiven bestimmt. Auch die Solisten wurden nicht besser eingesetzt. Vom heutigen Sängerschauspieeler war nichts, aber auch gar nichts zu sehen. Das übliche Operngetue, pathetische Gesten, Händeringen Kniefälle und damit erschöphte sich auch schon das schauspielerische Reprtoir der Darsteller. Wenn der Regisseur meint, dass ein angedeuteter Streaptease der Dalila und lesbische

Liebesspiele der verderbten Philisterinnen einem Spektakel Aktualität verleihen, kann man sich nur noch wundern. Der Chor, sonst ein verlässlicher Stützpfeiler aller Aufführungen, begann unerwartet anämisch, unsicher, mit wackligen Einsätzen und vermochte sich erst gegen Ende der Aufführung zu seinem gewöhnten. Niveau zu steigern. Uber das Dirigat von Constantin Trăilescu und das Orchester schweige die Chronik und breite den gnädigen Mantel des Vergessens aus. Ebenso wie über die langweilige und verstaubte Pflichtubung des Balletts. Die Dekors schwelgten in billigem Takmiluxus und vermochten keinen Augenblick, eine echte Ergänzung zum Bühnengeschehen zu bieten..."

• În ultimul număr al revistei *Formula AS* la rubrica „Dreptul la replică", Doru Popovici răspunde amintitului articol al lui Fred Popovici:

„Stimată Doamnă Sânziana Pop,

Citesc cu mult interes revista *Formula AS*. Vă felicit pentru felul cum o alcătuiţi. În legătură cu articolul „Antieveniment" din nr. 22, martie 1992, iscălit de domnul Fred Popovici, ţin să fac câteva precizări. În ceea ce priveşte muzica şi activitatea mea muzicologică de peste 42 de ani (!) – voi reda câteva citate din cele peste 600 de cronici – foarte favorabile care s-au scris în acest context. Ziarul *Le Monde*, Paris, 16. II.1968: «am putea fără îndoială, să găsim câteva trăsături etnice şi originale. Astfel ne referim la frescele corale foarte dense ale lui Doru Popovici»... Ziarul *Times*, Londra, 12.II.1970: «poemul în marea trecere (după L. Blaga) este o concisă şi emoţionantă lucrare cu frumoase aspecte punctualiste», Revista *Music and musicians*, Londra, V.1970: «D.P., unul dintre primii dodecafonişti din România, care utilizează o expresivă cantabilitate»... «el scrie de mulţi ani lucrări inspirate de muzica bizantină». Ziarul *The Evening star*, Washington, 19.III.1971: «găsesc în creaţiile sale valoroase, ecouri ale melancolicei doine româneşti»... ziarul *Diario Popular* din Lisabona, 31.I.1970: «D.P. este un compozitor de reputaţie în principalele centre din Europa şi America», Revista *Clés pour la musique*, Bruxelles, III, 1973: «D.P. este una din figurile cele mai emoţionante ale muzicii româneşti». La care aş adăuga rânduri emoţionante scrise de Olah, Vieru, Bălan, Papu, Niculescu, Ciortea, Glodeanu ş.a. Am susţinut peste 5000 de emisiuni la Radio şi TV în care muzica românească a fost pusă în lumină – chiar şi piesele lui F.P.! – peste 2000 de articole, 20 de cărţi şi peste 100 de compoziţii. Am 42 de ani de activitate componistică şi

40 de ani de activitate în Radio. Am obţinut 17 premii ale Uniunii Compozitorilor, premiul «Pro muzica» al Radiodifuziunii din Budapesta, Premiile Uniunii Compozitorilor Iugoslavi şi cehi, Premiul Academiei Române şi înaltul titlu de «Comandor al Italiei». Ar mai fi de amintit că, după concertul de la Radio, în care am fost recent sărbătorit, cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viaţă, în revista *Actualitatea muzicală* au apărut două cronici excelente despre respectiva manifestare muzicală.

La «dosarul meu de cadre» noul tip de activist – fără operă – domnul F.P., trebuie să adauge că tatăl meu, medicul Ion Popovici, a fost arestat la 15 august 1957 şi ucis în închisoarea din Gherla, pentru «Atitudine antistatală», în ziua de 26 sept. 1959; el a decedat în braţele doctorului Gh. Cornea, în «serialul durerii» de la TV, tatăl meu a fost citat emoţionant…" Doru Popovici.

Miercuri 29 aprilie 1992

• Vă amintiţi de Jack Bratin? Ani în şir secretar muzical al Filarmonicii, al Orchestrei Radio. Câtva timp, în anii dinainte de război, a fost unul dintre cei mai talentaţi organizatori ai vieţii muzicale. Un impresar artistic de talie europeană, în 1932 a înfiinţat o Asociaţie de muzică de cameră şi a inaugurat sala de concerte *Dalles* cu serialul de conferinţe experimentale muzicale, susţinut de Emanoil Ciomec. Aici au cântat Silvia Şerbescu, Cella Delavrancea, N. Chebap, M. Cocorăscu, A. Theodorescu, V. Filip, Emilia Guţianu, Nicolae Secăreanu, Alfred Alessandrescu, Valentina Creţoiu, G. Cocea. Între anii 1935-39 a organizat în regim de semi-impresariat, împreună cu Agenţia Jean Feder – concerte extraordinare ale unor muzicieni de talia lui Casals, Piatigorsky, Kreisler, Hubermann, Morini, Thibaud Brailovsky, Arrau, Elman, Zecchi, Rubinstein, Caniglia, ale Orchestrei Mozarteum din Salzburg, ale Ansamblului Operei Comice din Paris. În stagiunea 1937-38 a iniţiat la Ateneul Român, la sala Eforie sub genericul Maeştrii contemporani ai viorii – 10 concerte în abonament, la care şi-au dat concursul Enescu, Milstein, Thibaud, Hubermann, Kreisler, Morini, Francescatti, Oistrach, Prihoda, Elman.

Jack Bratin s-a retras de multă vreme din viaţa muzicală. Locuieşte undeva pe Dionisie Lupu. A împlinit în primăvara aceasta 85 de ani. E vizitat de mulţi artişti români cărora le-a deschis drumul spre public.

Scriind zilele acestea despre emeritul organizator, mă întrebam unde sunt impresarii noştri? O viaţă muzicală ancorată în contemporaneitate, orice acţiune ce are drept scop impunerea reală a valorilor componistice şi interpretative peste hotare rămâne indisolubil legată de activitatea unor impresari cu talent organizatoric, cu ştiinţă a pieţei artistice, cu relaţii în lumea muzicală. Unde sunt aceste forţe?

Deocamdată, vechea agenţie de impresariat şi-a schimbat doar numele. Metodele de lucru au rămas aceleaşi. Impresarii nu au ce căuta în birouri şi nu ştiu câţi dintre ei au trecut în ultimii doi ani hotarele ţării pentru a depista talentele dornice să vină la noi în condiţiile pe care le putem oferi la ora actuală. Impresari eficienţi nu pot exista în afara iniţiativei private. Au apărut, se pare, câteva „firme", dar viaţa muzicală nu prea evidenţiază acţiuni deosebite din acest punct de vedere. Turneele ansamblurilor orchestrale şi lirice, ale unor dirijori şi solişti – mi se par mai mult rodul unor iniţiative proprii, unor legături particulare cu diverşi agenţi de peste hotare şi care nu totdeauna se dovedesc de înaltă calitate civică şi morală. Puterile noastre artistice nu pot fi doar la îndemâna intereselor unor impresari de peste hotare, dornici să-şi însuşească o „marfă" ieftină, programând-o în periferiile vieţii artistice (pentru că nu au „Statura" şi activitatea necesare de a răzbi în marile centre), ci trebuie să pătrundă pe magistralele activităţii artistice internaţionale. O asemenea acţiune poate porni doar de la noi şi trebuie să aibă drept principal obiectiv intrarea talentelor româneşti în marele circuit artistic, iar pe de altă parte, trezirea interesului artiştilor împliniţi în plan internaţional şi al tinerilor dirijori şi solişti care caută locuri de afirmare pentru săli de tradiţie artistică ca ale noastre, pentru evoluţia lor în faţa unui public receptiv, cald, în prezenţa unor critici probi, capabili să le ofere opinii judicioase, documente publicitare de ecou.

Citam câteva nume aduse de Jack Bratin în perioada interbelică. După jumătate de secol de afirmare a unei şcoli muzicale cu mare putere de expresie, nu avem dreptul la stagiuni, la festivaluri în care să strălucească constelaţiile artistice contemporane? Nu avem dreptul să arătăm lumii dimensiunile reale ale talentelor naţionale cuiva interesat în a le oferi de la început încredere?

• Primele documente, care confirmă trimiterea prizonierilor americani din cel de-al doilea război mondial în gulagurile şi lagărele de muncă forţată sovietice, au fost găsite în arhivele lui Mihail Gorbaciov,

se afirmă în săptămânalul rus *Kommersant*, Şeful echipei de experţi ai preşedintelui rus Boris Elţîn, general-colonel Victor Volkogonov, a afirmat într-un interviu, acordat săptămânalului moscovit, că „o dată ce prizonierii americani erau prezenţi în gulagurile sovietice în 1940, aceasta înseamnă că ei au fost acolo şi mai târziu."

Nu este clar, totuşi, când şi cât de mulţi. „Verificăm acum un raport senzaţional, potrivit căruia existau prizonieri americani în lagărele «Kolîma» şi «Tambov».

• Alături de epistole inteligente şi binefăcătoare pentru starea mea de spirit, mai primesc şi rânduri ca cele de mai jos şi cred că nu puţini gândesc acum în acest mod:

„Domnule Sava, mă numesc Lorena-Carmen Popescu-Ionescu. Sunt născută în Bucureşti, în anul 1952 şi am ca studii liceul teoretic, secţia umanistă cu diplomă de bacalaureat.

V-am văzut la televizor stând de vorbă cu doamna Leopoldina Bălănuţă. Aţi fost jalnic în discuţia cu dumneaei, mai ales, în pasajele care vă conduceau în transcendental. Aşa stând lucrurile vă puteţi şi dumneavoastră întreba dacă sunteţi un intelectual real. Mă refer acum la discuţia cu domnul Platon Pardău. Acolo spuneaţi că v-aţi zbătut să obţineţi un interviu cu un tenor celebru şi că faceţi mult pentru muzica românească, dar ce folos că nimeni nu vă aude şi nu sprijină cultura românească în general.

Ştiţi de ce nu aveţi succes? Pentru că nu credeţi în Dumnezeu. V-aţi irosit viaţa nerealizând cele propuse pentru că nu credeţi în Dumnezeu. Ştiţi de ce nu vă aud forurile în drept s-o facă? Pentru că nici ele nu cred în Dumnezeu. La această oră în această ţară singurul român neaoş care crede cu adevărat în Dumnezeu este poetul Ioan Alexandru.

Nu credeţi în Dumnezeu şi explicaţi totul prin existenţa hazardului. Încă o dată aţi fost lamentabil în dialogul cu domnul Platon Pardău. Ciudat este faptul că domnul Platon Pardău l-a invocat de câteva ori pe Dumnezeu, dar pe de altă parte nici dumnealui nu crede în profeţii, punând istoria omenirii pe seama hazardului. Dumneavoastră ar fi trebuit să-l combateţi, dar cum s-o faceţi când posibilităţile dumneavoastră intelectuale sunt limitate, chiar prea limitate pentru domeniul pe care aveţi pretenţia că-l slujiţi: muzica. Punând totul pe seama hazardului nu faceţi decât să nu ţineţi seama de elementul primordial care a stat la baza întregii creaţii, şi anume, elementul acela care

dumneavoastră vă lipseşte: inteligenţa. Unde este inteligenţă, nu este hazard. În actul creaţiei totul are un scop, o explicaţie, o determinare.

În ceea ce vă priveşte, dumneavoastră sunteţi un tocilar al muzicii. Vorbiţi despre muzică doar prin intermediul spuselor altora despre muzică, dar ei au înţeles-o mult mai bine, de aceea au şi compus capodoperele la care vă referiţi în calitate de critic muzical pentru că ei au crezut în Dumnezeu.

E trist să constaţi că nici în acest domeniu România n-are oameni pe măsură, ca în multe alte domenii.

Cu destulă stimă, totuşi, Lorena-Carmen Popescu-Ionescu.

• John Rockwell publică în *New York Times* o amplă cronică cu prilejul premierei operei lui Alfred Schnitke *Life with an Idiot* la Amsterdam. Opera a fost prezentată sub bagheta lui Rostropovici şi în regia lui Pokrovski. Trei americani deţin rolurile principale: baritorul Dale Duesnig, soprana Teresa Ringholz şi tenorul Howard Easkin.

Vova, idiotul, seamănă pe scenă cu Lenin. Critica olandeză a numit opera „Un Recviem pentru Uniunea Sovietică".

„Întotdeauna am văzut istoria ţării mele în această operă" va declara Rostropovici.

Aflu din cronică că Schnitke trăieşte la ora actuală la Hamburg. Interesant pasajul final al cronicii lui Rockwell:

„All this work, he added contentedly, will be composed in Hamburg, not Moscow. He was surrounded by Russian well-wishers at the premiere, but he has no intention of returning to Russia any time soon.

Born in 1934 to a father born in Germany and a German-Jewish mother, he said that 'I have long suffered in Russia because I have not one drop of Russian blood." Mr. Rostropovich suggested that Mr. Schnittke's case was „like a dog: if you always beat a dog, he is not coming back to the place where he was beaten. In Moscow all of Schnittke's life, they beat him."

• Frumos articolul lui Radu Gheciu din ultimul număr al revistei *Melos*, articol dedicat lui Nicolae Secăreanu cu prilejul împlinirii a 90 de ani de viaţă. „Acest om – îşi încheie cronicarul consemnarea – care înseamnă atât de mult pentru arta românească a spectacolului trăieşte în mijlocul nostru cu infinita discreţie ce i-a fost totdeauna proprie. În ultimii ani, silueta sa statuară a fost văzută tot mai rar în sălile de teatru. Ceea ce nu ne împiedică să ne gândim mereu la domnia sa cu aceeaşi admiraţie şi afecţiune."

Joi 30 aprilie 1992

• În urmă cu câteva zile a încetat din viaţă Marica Constantinescu, văduva compozitorului Paul Constantinescu, autorul oratoriilor de Crăciun şi de Paşti, al operei *O noapte furtunoasă*, al *Triplului concert pentru vioară, violoncel şi pian*, semnatarul a zeci de pagini simfonice, camerale-instrumentale, vocale, care-i aşază numele în apropierea lui Enescu, în constelaţia marilor spirite pe care cultura română le-a dăruit universalităţii în acest veac.

În modesta locuinţă cu trei camere, de pe strada Traian, în care a locuit Marica Constantinescu, se găseau sute de documente – partituri, scrisori, afişe, programe, desene şi în special filme realizate de-a lungul anilor de compozitorul care a avut o mare pasiune de a fixa pe peliculă chipul colegilor, momente din viaţa de concert. Prin grija unor prieteni ai familiei, multe documente vor intra probabil în Biblioteca Uniunii Compozitorilor.

Conform legilor în vigoare, casa trebuie predată însă în maximum o lună ICRAL-ului. Camerele în care a gândit, a respirat, a scris în ultimele luni de viaţă *Triplul concert* (ce minunate cuvinte a rostit despre această capodoperă Geo Bogza în ziua în care creatorul trecea în nefiinţă), intră în circuitul locativ şi un loc de legende pentru cei ce iubesc cultura, istoria şi sufletul naţional, dispare în anonimat.

Orice încercare de a solicita organelor administrative anularea unei repartiţi şi transformarea casei lui Paul Constantinescu într-un mic şi meritat muzeu dedicat compozitorului (aşa cum se obişnuieşte în întreaga lume civilizată), va fi zadarnică. Criza de locuinţe e prea mare ca să ne mai gândim la cultură, la istorie, la respect pentru marile personalităţi care au dat nimb pământului pe care vieţuim.

Am marcat recent centenarul Jora. Ctitorul liedului şi baletului modern, prieten al lui Enescu, profesorul unei strălucite generaţii de muzicieni, reprezentant al Rezistenţei româneşti împotriva totalitarismului, a locuit într-o casă de pe strada Silvestru. Ani în şir aici a fost şi o reală universitate la care au venit să înveţe zeci de artişti, căci profesorul a fost alungat din Conservator. Fundaţia ce-i poartă numele se străduieşte de doi ani să recupereze locuinţa lui Jora pentru a o transforma într-o casă memorială. Zadarnic. Aş mai putea da multe exemple. Frumoasa casă de pe Bulevardul Ipătescu în care s-a născut şi a trăit Dinu Lipatti, blocul de pe Dionisie Lupu în care a locuit Dimitrie Cuclin, modesta

casă a lui Mihail Andricu din apropierea Colegiului Sf. Sava (în salonul căruia s-au adunat ani în şir cei mai străluciţi muzicieni români), casele lui George Georgescu, Constantin Silvestri...

Toate ar fi putut să devină case memoriale cu biblioteci şi discoteci, care să aibă rolul unor adevărate centre de studii pentru tezaurizarea şi propagarea culturii româneşti.

Nu e deloc târziu să recuperăm aceste spaţii. Pentru o capitală cu două milioane de locuitori, cu o uriaşă tradiţie muzicală, pentru o ţară care-şi pune cu acuitate probleme de culturalizare, 5-6 case memoriale nu reprezintă o investiţie deosebită. Primăria Capitalei trebuie să ofere locuinţele care au aparţinut muzicienilor, fondului muzeistic. Uniunea Compozitorilor se va preocupa cu siguranţă de amenajarea lor cu materialele necesare. Şcolile muzicale, Fundaţiile muzicale vor găsi custozii şi propagandiştii necesari unor asemenea lăcaşuri culturale.

„N-ai observat – scria Valery, plimbându-te prin oraş că din noianul de case cele mai multe sunt mute, unele vorbesc, iar cele mai multe cântă?"

Bucureştiul are nevoie mai mult ca oricând de casele care cântă...

• În Studioul de pe strada Berthelot a avut loc concertul dirijat de Mendi Rodan de care aminteam acum câteva zile. În trei repetiţii a izbândit să dea partiturii la *Simfonia Fantastică* de Berlioz o versiune de maximă atracţie.

Profesionist impecabil, talent fecund.

În pauză am discutat la televiziune despre activitatea sa în Israel şi peste hotare, l-am rugat (şi a făcut-o cu mult farmec) să rememoreze momente din istoria formaţiilor Radiodifuziunii din Bucureşti.

Indiscutabil, concertul său a fost un moment hotărâtor în evoluţia unei stagiuni atât de slabe.

Mendi Rodan s-a dovedit un muzician de clasă şi mulţi dintre dirijori dornici de cuvinte de laudă s-ar putea gândi că, dincolo de toate virtuţile sale, Mendi Rodan nu şi-a putut găsi decât un loc în plan secund în lumea muzicală contemporană.

În interviul pe care i l-am solicitat în pauza concertului pentru Programul II de Televiziune, dirijorul mi-a împărtăşit câteva detalii despre activitatea sa după ce a emigrat din România.

A debutat la pupitrul Filarmonicii israeliene, a fost dirijor principal al orchestrei simfonice Radio Israel, a dirijat Wiener Symphoniker, London Symphony Orchestra, Royal Philharmonic Orchestra, Berlin Radio

Symphonic Orchestra, Orchestre de la Radio Télévision Belge, Bergen Symphony Orchestra, a fost 6 ani (1983-1989) prim-dirijor şi director artistic al Orchestrei Naţionale Belgiene. În prezent este Rector al Academiei de Muzică din Ierusalim, profesor invitat la Bloomington School of Music din SUA. A acompaniat în concerte de-a lungul anilor solişti ca Arthur Rubinstein, Mstislav Rostropovici, Isaac Stern, Ianos Starker, Rudolf Serkin, Jean Pierre Rampal, Vladimir Ashkenazy, Daniel Baremboim, Ytzhak Perlman, Jacqueline du Pré, John Ogdon, Radu Lupu, Claudio Arrau, Yo-Yo Ma, Paul Tortelier şi alţii.

• O idee din săptămânala tabletă a lui Silviu Brucan: „Principala problemă strategică a României în momentul de faţă – scrie Silviu Brucan, este de a nu se lăsa angrenată în nici unul din conflictele care bântuie cu o furie crescândă în zona noastră geo-politică. Ne aflăm între Iugoslavia răvăşită de un război civil etnico-religios de tip libanez şi fostul imperiu sovietic care a făcut explozie şi a lansat peste tot bombe cu efect întârziat. Trebuie să navigăm cu mare grijă între Scylla şi Charybda, mai ales că Budapesta aşteaptă după colţ să facem o mişcare greşită.

Toate acestea cer diplomaţiei române multă chibzuinţă, perspicacitate politică şi abilitate profesională, iar societăţii civile o comportare conştientă de implicaţiile şi riscurile actelor de politică externă pe un teren minat. Agitatorii nevropaţi care cheamă oamenii să calce pe mine sunt o calamitate."

Vineri 1 mai 1992

• Premiile revistei *Actualitatea muzicală* pe anul 1991: Secţiunea ACADEMICA

– Premiul pentru solistică: saxofonistului francez Daniel Kientzy pentru participarea la „Săptămâna internaţională a muzicii noi" şi la „Festivalul de muzică franceză contemporană" de la Bucureşti.

– Premiera anului: spectacolul *Don Carlos* al Operei Române din Cluj (regia Anghel Ionescu-Arbore, scenografia Cătălin Arbore, conducerea muzicală Petre Sbârcea).

– Premiul discului: Casei „Electrecord" pentru seriile de discuri, cronică editate în timpul „Săptămânii internaţionale a muzicii noi" şi Festivalului Internaţional „George Enescu".

– Premiul pentru coregrafie: coregrafului şi dansatorului francez de origină română Gigi Căciuleanu, pentru spectacolul *Il trovatore*, prezentat în turneu la Bucureşti de către Teatrul Coregrafic din Reims.

– Premiul tinereţii: sopranei Adina Niţescu.

– Premiul pentru publicistică: revistei *Orfeu* editată de studenţii Academiei de Muzică din Bucureşti, redactor-şef Oltea Şerban-Pârău.

Secţiunea LEJERĂ

– Premiul pentru interpretare: cântăreţului Gabriel Cotabiţă

– Piesa anului: *Un actor grăbit* (muzica Bogdan Cristinoiu, versurile Andreea Andrei, interpretă Laura Stoica)

– Premiul pentru jazz: pianistului şi compozitorului Johnny Răducanu pentru evoluţiile sale pe scenele festivalurilor de gen ale anului şi pentru spectacolul *Jazz alive* de la Bucureşti

– Eveniment rock: formaţia „Phoenix", pentru revenirea pe scenele româneşti, după 15 ani de absenţă, şi pentru albumul discografic *Remember Phoenix*.

• Alexandru Agache a înregistrat sub bagheta lui Richard Bonynge, *Lucia di Lammermoor* pentru Casa Teldec. Partenerii sunt: Edita Gruberova şi Richard Leech.

• Felicia Filip a fost din nou Violetta la Basel unde organizatorii, pentru a face faţă cererii de bilete, au instalat un ecran uriaş în piaţa teatrului.

• Claudio Abbado a părăsit conducerea muzicală la Wiener Staatsoper. „Nu mă simt bine, munca mă oboseşte mult" scria celebrul şef de orchestră în scrisoarea de demisie.

• La „Panoramicul-Radio" o seară Rahmaninov ce continuă să rămână unul dintre compozitorii la care ţin cel mai mult. Îl ascult oricând cu voluptate.

• În SUA au loc lupte de stradă între negri şi albi. Incidentele de la Los Angeles s-au extins până la New York.

Sâmbătă 2 mai 1992

• Opera Română trăieşte probabil cele mai grave momente din istoria sa. S-a lansat şi expresia „colapsul Operei".

Teatrul bucureştean trece prin zile grele. Alocaţiile bugetare nu-i permit noi montări, revitalizarea unor noi spectacole, invitarea unor oaspeţi din ţară sau de peste hotare. Talentele reale din diferite generaţii nu se gândesc, cred, decât la deplasările peste hotare. Prin retragerea lui

Jean Rânzescu, Cristian Teodorescu, Hero Lupescu, teatrul este, literalmente, lipsit de un corp regizoral. Un spectacol pentru care s-au făcut investiţii şi care după festivalul enescian trebuia, normal, să rămână pe afişul permanent al Operei – *Oedip*-ul lui Enescu – nu a mai fost reluat.

Petre Codreanu, până de curând director al teatrului, îmi spunea că nu mai există cale de salvare. O asemenea idee nu are drept de izbândă.

La Bucureşti, există de aproape un secol, un teatru liric de valoare internaţională pe care au evoluat mari voci ale contemporaneităţii. De aici au pornit artişti care au cucerit Scala şi Metropolitanul. În timpul directoratului unor mari şef de orchestră, (George Georgescu – de pildă) se montau premiere la scurt timp după prima audiţie pariziană (mă gândesc la *Ora spaniolă* de Ravel). Teatrul a avut şi are un public constant, cuprinzând pasionaţi ai genului. În anii antebelici, Opera şi Filarmonica au fost socotite de guvernanţii ţării, pe bună dreptate, vitrinele României, şi ele erau „împodobite" aşa cum se cuvine unei ţări civilizate.

Minime eforturi financiare din partea Ministerului sau a Municipalităţii dar, înainte de toate, folosirea unui „pachet de idei" capabil să aducă evenimente, pot ridica teatrul.

Atâta timp cât tinere excepţionale voci (Felicia Filip cântă la Basel, Angela Burlacu-Gheorghiu debutează la Covent Garden şi aş mai putea da încă zece exemple, atâta timp cât Araiza îmi spunea la München că Agaghe este una din marile voci ale lumii contemporane), atâta vreme cât Andrei Şerban – directorul Naţionalului a montat numai în ultimele cinci luni cât nu s-a aflat în ţară, *Îngerul de foc* de Prokofiev la Opera Bastilia din Paris, *Electra* de Richard Strauss la San Francisco, *Turandot* la Covent Garden, *Rigoletto* la Teatrul La Fenice din Veneţia, atâta timp cât o generaţie formidabilă de regizori (Rânzescu, Lupescu, Teodorescu) şi mulţi alţi foarte talentaţi directori de scenă ce activează în teatrele noastre, şomează în afara liricului bucureştean, atâta timp cât compozitorii noştri făuresc opus-uri montate în afara ţării, cu largi ecouri în critica lumii, (să-i amintesc doar pe Vieru, Bentoiu, Stroe), nu cred că nu pot exista mijloace de salvare, de ieşire din „colaps". Dar, cum spunea Andrei Şerban zilele trecute „trebuie să existe şi dorinţa reală de a face ceva radical foarte nou".

• Seara, la Ateneu, concert al Filarmonicii, dirijat de Cristian Mandeal. Nu am ascultat decât *Rapsodia*. Am plecat în pauză. Puseu grav de tensiune arterială. Am stat până în zori într-o rezervă a Spitalului Municipal pentru a fi adus în limite normale.

Duminică 3 mai 1992

• Am plecat cu Filarmonica bucureşteană la Viena. Horia Andreescu m-a invitat la concertul pe care-l va dirija la Konzerthaus şi în care a programat, *Simfonia a II-a* de Enescu. Au mai fost invitaţi să plece cu avionul Filarmonicii Alfred Hoffmann şi Dumitru Avakian.

În 1990 l-am însoţit pe Horia Andreescu la Viena când a dirijat concertul, din faţa Primăriei, dedicat ţărilor din Est.

La orele prânzului suntem cazaţi la Hotel Prinz Eugen.

Pornesc cu Viorel Sergovici pe străzile Vienei pentru a filma imagini cu care vom „încadra" filmul ce-l vom dedica turneului Filarmonicii. Coborând Prinz Eugenstrasse intrăm la Belvedere. Zeci de turişti se îndreaptă spre Galeria ce adăposteşte o expoziţie cu opere din secolul al XIX-lea. O altă expoziţie este intitulată „Von der Romantik zum Impressionismus".

Filmăm drumul spre Renweg ce duce spre Zentralfriedhof, locul de veci al lui Mozart, Beethoven, Brahms. În Schwarzenberg Platz se ridică monumentul soldaţilor sovietici. A rămas singura „amintire" închinată ruşilor într-o ţară europeană. Vienezii au avut noroc. În 1955 din balconul Palatului Belvedere, Molotov alături de ceilalţi miniştri de externe ai ţărilor ce au învins în război, salutau independenţa, unificarea Austriei. Monumentul vienez va rămâne. Austriecii nu cred că-şi permit să dărâme statuile. Fiecare monument istoric are semnificaţia sa. Intrăm pe Ring. Trecem pe la Operă. În această seară-spectacol cu Elektra. Zeci de tineri stau de după-amiază în faţa casieriei în speranţa de a obţine „un bilet în plus". Spectacolul este montat de Harry Kupfer, semnatarul versiunilor din ultimii ani a Tetralogiei de la Bayreuth. În rolul Clitemnestrei – Christa Ludwig.

În Albertinplatz, vechile trăsuri ale Vienei. Birjarii sunt „identici" cu cei din faţa Parcului Central al New York-ului. În apropiere, monumentul ridicat la 24 noiembrie 1988 în amintirea victimelor fascismului. „Ce moment a été érigé à la memoire de toutes les victimes de la guerre et du fascisme et pour nous rappeler les atrocités comisses sous le régime naziste".

La o săptămână după vizita la Yad Vaşem, inscripţia mi se pare că dovedeşte o unitate conceptuală a lumii civilizate împotriva fascismului ceea ce e îmbucurător pentru cei ce vin din estul, dominat uneori de extremisme şi naţionalisme.

Stau mult timp în faţa Operei reclădită între 1945-1955 după planurile lui Erich Boltenstern. Am parcă mai mult timp ca în alte treceri prin Viena, să „refac" istoria... După-amiaza o petrecem la Eduard Tumageanian pe Fillgrader Gasse. Viorel Sergovici filmează un lung interviu în care discutăm despre drumurile şi marile sale succese prin teatrele europene. Îl urmăresc atent şi-mi dau seama ce excepţional Oedip ar putea fi... Îi este dor îmi spune mereu de casa cu „pământ pe jos" din apropierea Bucureştiului, dar am certitudinea că va trece multă vreme până ce se va întoarce acasă.

Ascult atent opiniile lui Eduard Tumageanian despre marii cântăreţi ai lumii cu care a colaborat de-a lungul anilor. Îi trimite Luminiţei Constantinescu o casetă video cu *Luiza Miller*... Poate o voi folosi şi eu la Integrala capodoperelor...

Plecăm spre seară de la Eduard Tumageanian... Aş vrea să fac o vizită la Cimitirul St. Marx unde a fost înmormântat Mozart şi unde în 1859 a fost ridicat monumentul lui Hans Gasser. În 1891, cu prilejul centenarului monumentul a fost mutat în Cimitirul Central. Multă vreme am crezut că aici a avut loc în 1791 tristul său sfârşit: groapa comună a oraşului. Cimitirul Central a fost deschis în 1871 şi multe celebrităţi ale Vienei au fost „mutate" aici. Mă întreb acum unde a fost înmormântat Beethoven în 1827?

Petrec noaptea pe străzi. Peste tot „semnale" ale alegerilor prezidenţiale. Va avea loc un al doilea tur de scrutin. Oricum Austria „a scăpat" de Kurt Waldheim, un fost militar nazist, bine manevrat de ruşi şi de Tito în interesele lor în anii de după război.

Luni 4 mai 1992

• La primele ore repetiţie la Konzerthaus. Filmăm. Horia Andreescu se luptă cu străşnicie pentru a da concertului ţinuta necesară unui oraş ca Viena.

Formaţii, solişti programaţi în zilele acestui început de mai la Konzerthaus: Cvartetul Arditti, London Classical Player (dirijor Roger Norrington), Ansamblul de suflători din Budapesta (cu Zoltan Kocsis şi Miklos Perenyi), Orchestra vieneză ORF (Dirijor – Pinchas Steinberg, solist Zoltan Kocsis în *Concertul nr. 1* de Bartok), Wiener Kammerorchester (Miklos Perenyi ca solist într-un concert de Bartok), Wiener Simphoniker

(dirijor Eliahu Inbal, solist Jorma Hynninen într-un program Mahler-Şostakovici), Wiener Singakademie, Concertus Vocalis, Wiener Sangerknaben dirijată de Herbert Bock (având pe agendă *Carmina Burana*), Cvartetul Alban Berg, Filarmonica Slovacă cu Samuel Ramey drept solist în arii de Händel, Mozart, Rossini, Verdi, Gounod, Boito. Formidabile vor fi desigur serile de muzică de cameră onorate de Grace Bumbry, Barbara Hendricks.

Horia Andreescu repetă îndelung şi cu Elisabeta Leonskaia solista serii în „nesăratul" Concert în La major de Liszt. Pianistica sa rămâne formidabilă. S-a născut la Tbilisi. A studiat la Moscova între 1964-1971 cu Jacob Milstein. A fost „lansată" în 1964 la Concursul George Enescu. A mai dobândit Premiile concursurilor Margueritte Long (1965), Bruxelles (1968). În 1979 emigrează. Cucereşte curând marile săli ale Europei şi ale Americii (debut la Los Angeles). Întreprinde turnee cu Kurt Masur. O urmăresc în repetiţie. Virtuozitate. Concentrare.

• La orele prânzului continui plimbarea pe străzile oraşului. Mă opresc la Stephansdom. Peste drum – o construcţie de tip „Beaubourg". În străvechea piaţă, mă înspăimântă ca şi în 1990 când am văzut-o prima oară.

După-amiază trecem pe la Ambasadă. Întâlnire cu Grete Tartler, noua ataşată culturală a ţării. Azi va avea loc de altfel inaugurarea Centrului Cultural al României la Viena. Au sosit din ţară: academicianul Nicolae Cajal, Eugen Simion, Marin Sorescu, Şt. Augustin Doinaş, Ludovic Spiess – ministrul Culturii, gazetari invitaţi de Grete Tartler (Liliana Ursu, Gabriela Hurezan) sponsorizaţi de diverse organisme austriece. Cu prilejul deschiderii noului centru are loc şi vernisajul expoziţiei pictorilor Ion Sălişteanu şi Vasile Grigore. Foarte mulţi participanţi din partea austriacă în frunte cu Dr. Rudolf Scholte – ministrul Culturii austriac care în cuvântul său spune cât de fericit este că-l poate primi la Viena pe Ludovic Spiess, după ce ani în şir, ca student, s-a căznit să capete bilete la spectacolele pe care tenorul român le dădea la Staatsoper. Mai iau cuvântul Ludovic Spiess, Nicolae Cajal care vorbesc despre locul pe care l-a avut capitala Austriei în dezvoltarea culturii româneşti şi speranţa că noul centru va fi un focar de cultură, de schimburi culturale româno-austriece.

Seara, concertul Filarmonicii dirijat de Horia Andreescu. Performanţă de mare clasă, deşi *Simfonia a II-a* de Enescu este una din cele mai dificile partituri contemporane şi ar fi cerut multe alte zile de lucru pentru a

atinge cotele perfecţiunii. Sala plină şi foarte atentă. Nu ştiu măsura în care va înţelege demersul enescian.

Alături de *Concertul* de Liszt cu Leonskaia, concertul a mai cuprins *Recviemul* pentru orchestră de Zbigniew Bargielski (compozitor polonez născut în 1937), o muzică banală (scrisă în anii 1991-1992) ca multe alte partituri contemporane.

Înainte de a reveni în hotel, continui plimbarea pe străzile Vienei studiind afişele muzicale. Oraşul aşteaptă o nouă ediţie a reuniunii Wiener Festwochen. Semnificativ programul Operei în zilele lunii mai: *Fidelio*, *Puterea destinului*, *Flautul fermecat*, *Boema*, *Olandezul zburător*, *Romeo şi Julieta* (Prokofiev), *Salomeea*, *Nunta lui Figaro*, *Bărbierul din Sevilla*, *Tosca*, *Traviata*, *Cavalerul rozelor*, *Dama de pică*, *Tannhauser*, *Răpirea din Serai*, *Don Carlos*...

Marţi 5 mai 1992

• În zori plecăm spre aeroport. La orele prânzului suntem la Otopeni. Aşteptăm 2 ore timp în care sosesc câţiva instrumentişti ai Filarmonicii şi Cristian Mandeal. Ne aduc trista veste că ieri a încetat din viaţă Eugen Pricope. După 7 ani, cancerul de gât a reapărut. În ultimele luni a stat acasă, la Oituz. Mi-a fost întotdeauna un om foarte drag şi apropiat. A suferit imens pentru că era mult mai inteligent decât talentat.

Pe la ora 14 decolăm spre Ankara. Vizibilitatea redusă. Nu putem vedea nici Bosforul, nici Podişul Anatoliei. A venit în întâmpinarea noastră şi ambasadorul Al. Mărgăritescu. Suntem cazaţi la Hotel Stadt. Străbătut în drum de la aeroport, oraşul pare (sub raport urbanistic) o stranie amestecătură de modernitate şi „încurcătură" orientală.

De la primul contact e vizibilă o masivă „injecţie" de civilizaţie în ultimii ani... Seara, o mică agapă la reşedinţa ambasadorului, care se dovedeşte un diplomat cu deschidere culturală.

Miercuri 6 mai 1992

• Conferinţa de presă condusă de Mehmet A. Başman – Preşedinte al Fundaţiei Muzicale Turce. Gazetarii sunt interesaţi de dezvoltarea vieţii muzicale româneşti. Cristian Mandeal se dovedeşte un excelent interlocutor. Viaţa muzicală turcă are tradiţii excepţionale dincolo de tot ce

ştim de la Dimitrie Cantemir. În 1828, Gaetano Donizetti este invitat la Istanbul de Sultanul Mahomed II. A alcătuit o orchestră (primul concert a avut loc la 19 aprilie 1829) pe care a condus-o timp de 28 de ani. Lui Donizetti i-a urmat Callisto Gnatelli. În 1924, în primii ani de activitate a lui Mustafa Kemal Atatürk, ansamblul a fost mutat de la Istanbul la Ankara devenind Orchestra Prezidenţială turcă. În 1935, 1936 Paul Hindemith este invitat pentru a organiza Conservatorul din Ankara. Karl Ebert preia conducerea Operei, iar Ernst Praetorius pe cea a Filarmonicii. După 1946 (la moartea lui Praetorius) Filarmonica din Ankara se bucură de sprijinul unor personalităţi ca H. Ferit Alnar, Robert Lawrence (SUA), Bruno Bogo (Italia), Otto Matzerach, G.E. Lessing (Germania), Jean Perisson (Franţa), Tadeusz Stingale (Polonia).

Din 1917, ansamblul turc întreprinde turnee în Europa, Asia, Africa sub conducerea dirijorilor Hikmet Simsek şi Gürer Aykal cu participarea unor solişti ca Idil Biret, Suna Kan, Ayla Erduran.

Filarmonica bucureşteană a fost invitată să participe la cea de a 9-a ediţie a Festivalului Muzical de la Ankara. Orchestra Prezidenţială turcă (dirijor Ilarion Ionescu-Galaţi; solistă Verda Erman), Corala Hallelujah din Berlin, The American Tap Dance Orchestra, chitaristul argentinian Jorge Cardoso (cu un program de muzică spaniolă din secolul al XVI-lea), Armonia antiqua e la Cortesia del'Ballo, formaţia Turkuaz Modern Dance Group, Duo-ul de jazz Blanke Sasek, Ansamblul francez Ris et Dancieries, pianistul turc Kammerhan Turan (excelent program-Haydn, Beethoven, Liszt, Schönberg), ansamblul Ancyra Chamber Orchestra (program Mozart, Vivaldi, Grieg, Elgar, Eredene), pianistul elveţian Werner Bartski, Trio Images (înfiinţat în 1990 în Marea Britanie), orchestra simfonică din Moscova (cu o agendă unind lucrări de Glinka, Mussorgski, Brahms, Prokofiev), Baletul Operei din Ruse, mezzosoprana Zehana Gal şi pianistul Jonathan Zak, Orchestra Johann Strauss din Viena – iată câţiva dintre participanţii la ediţia 1992 a Festivalului.

În acest context, Filarmonica bucureşteană a fost chemată să susţină două manifestări – una dirijată de Cristian Mandeal şi cealaltă condusă de Bujor Hoinic, de mulţi ani colaborator permanent al Operei din Ankara.

Seara, în concert (o sală de cinematograf cu o acustică „dificilă" – centrul muzical de tip Lincoln Center se află în construcţie) – excelentă forma Filarmonicii bucureştene. Tradiţia, concentrarea, forţa individualităţilor artistice şi-au spus din plin cuvântul. Concertele au avut tensiune,

putere de seducţie. Excepţional s-a dovedit din nou, din toate punctele de vedere, Cristian Mandeal. Ştiinţa partiturilor, originalitatea concepţiei interpretative, farmecul înlănţuirii ideilor, frumuseţea gesticii au fost mai pregnante – mi se pare – ca oricând. Adâncimea armoniilor din *Rapsodia I* enesciană, perfecţiunea acompaniamentului în *Concertul nr. 1* de Liszt (inspirat şi perfect cântat tehnic de către Dan Grigore), extazul imprimat suitei *Romeo şi Julieta* de Prokofiev, au ridicat valoarea concertului Filarmonicii la niveluri greu comparabile. S-a dovedit din nou că în condiţiile unor confruntări internaţionale avem o orchestră de mare clasă.

Joi 7 mai 1992

• Ambasada ne trimite o maşină pentru filmări. Cutreierăm centrul Ankarei. Popas îndelung la monumentul lui Atatürk, la vechea cetate, în piaţa oraşului. Revenim la Ambasadă... Solicit un interviu ambasadorului Al. Mărgăritescu. Este născut la Sâmbotin în familia unor învăţători. L-a avut profesor la Liceul din Piteşti pe Emil Lerescu. A urmat Politehnica din Braşov. Destituit în 1982 din funcţia de adjunct de ministru. A lucrat 8 ani la Centrala de Vagoane. La 28 decembrie 1989 a fost numit adjunct al lui Nicolae Nicolae. Nu este specialist în diplomaţie, dar se bucură lucrând în Turcia, crezând în temeinicia relaţiilor noastre cu această ţară. Construim acum două hidrocentrale. Există largi perspective de dezvoltare economică şi culturală. Mi-a vorbit despre muzicienii care au vizitat în ultima vreme Turcia de la Ilinca Dumitrescu la Iosif Conta, Il. Ionescu-Galaţi şi toţi aceia care au avut catedre la Conservatoarele din Istanbul şi Izmir.

Înainte de concert discut cu Bujor Hoinic. Format la Timişoara şi Bucureşti, activează din 1981 la Opera din Ankara. Dirijează întregul repertoriu de la *Cosi fan tutte* la *Traviata* şi principalele opere verdiene. Îmi vorbeşte cu entuziasm despre Festivalul de la Istanbul, despre unii dintre muzicienii români (Ion Voicu, Iosif Conta, Emilia Petrescu, Dan Iordăchescu, Il. Ionescu Galaţi) care au activat multă vreme în centrele muzicale ale Turciei.

În concertul serii, Bujor Hoinic a unit cele *Două schiţe simfonice* ale lui Th. Rogalski (nu le-am auzit de foarte mulţi ani), *Concertul pentru pian şi orchestră* de U.C. Erkin (1906-1972) cu teme turceşti, cu detalii de construcţie şi de trasare a liniilor ce amintesc partiturile lui Nicolae Buicliu

şi... *Simfonia a V-a* de Şostakovici. Acompaniamentul riguros, piesele lui Rogalski cu culorii vii, dar Simfonia a V-a – fără tumult, fără putere expresivă. Solista partiturii turceşti – Aysegul Sarica – formată la Paris şi concerte susţinute în multe ţări ale lumii – a fost şi în România.

Vineri 8 mai 1992

• Dimineaţa la micul dejun, discut cu Cristian Mandeal despre necesitatea unui concert dedicat lui Sergiu Celibidache cu prilejul aniversării a 80 de ani de viaţă. Stabilim în amănunt programul şi modalitatea de transmisie pe canalele Televiziunii. Dan Grigore consimte să fie solist.

La ora 12 decolăm spre Bucureşti. Mă despart cu părere de rău de vechi colegi de turnee – Sanda Crăciun şi A.O. Popa care iau autobuzul spre Salonic unde au concerte.

Stupide vremuri! În avion nu ni se dă obişnuitul prânz. TAROM-ul n-a comandat „serviciul" Aeroportului din Ankara făcând economie (30 de dolari de persoană)... Oricând o Filarmonică, un muzician poate fi uşor umilit. Se ştie că nu va reacţiona violent faţă de autorităţi. Este obişnuit cu tot felul de jigniri.

La ora 18 suntem pe Aeroportul Otopeni. Reuşesc să ajung la ora 19,30 în Studioul 3 al Radiodifuziunii pentru a participa la Portretul componistic în care Ivona Cristescu a programat-o pe Liana Alexandra. Printre interpreţi – ansamblul condus de Iosif Ion Prunnet – care nu depăşeşte stadiul unor improvizaţii. Bagheta devine o boală pentru orice instrumentist flămând de glorie.

Liana Alexandra pregnantă şi clară în răspunsuri.

Sâmbătă 9 mai 1992

• Nota publicată de *Libertatea* sub titlul „Primim la redacţie din partea lui Dorel Popescu, director la Teatrul de Operetă Ion Dacian:

Domnule redactor-şef,

În legătură cu un articol referitor la activitatea Teatrului de Operetă Ion Dacian, apărut în ziarul *România liberă* din 8 aprilie a.c., conform dreptului la replică, am înaintat un răspuns amintitului cotidian în ziua de 10 aprilie a.c. După 10 zile de aşteptare, la 20 aprilie a.c., a trimis un

răspuns şi sindicatul formaţiei orchestrale a teatrului. Întrucât până acum *România liberă* nu a publicat nici una dintre intervenţii, vă rugăm respectuos să le găzduiţi în paginile ziarului *Libertatea*.

La solicitarea domnului director Dorel Popescu reproducem fragmente din cele două răspunsuri adresate ziarului *România liberă*:

„Având în vedere articolul «Ce se joacă la Operetă?» articol semnat de dna Raluca Stroe-Brumariu, apărut în pagina a patra în data de 8 aprilie 1992 în ziarul *România liberă*, în baza dreptului la replică, vă rog respectuos să binevoiţi a lua în seamă această intervenţie, deoarece consider articolul tendenţios, relaţiile fiind trunchiate, uneori chiar denaturate. În acest sens persoanele intervievate de dna Raluca Stroe-Brumariu vor lua atitudine verbală sau în scris, deoarece au declarat anumite lucruri, iar în articolul respectiv ele au apărut într-o altă lumină, într-o «anume» interpretare...

Vă aduc la cunoştinţă că Teatrul de Operetă Ion Dacian era la data de 1 ianuarie 1992 în pragul falimentului, într-o totală mizerie, dezordine, lipsuri materiale incompatibile producţiei artistice. După numai un trimestru am reuşit să pun instituţia pe linia de plutire, în sensul că am luat o serie de măsuri care au schimbat aspectul interior şi exterior al teatrului. Am dotat fiecare compartiment artistic cu strictul necesar producţiei artistice. Fac precizarea că în trimestrul I 1991 s-au realizat 250.000 lei, iar în trimestrul I 1992 (sub noua conducere) s-au realizat 1.319.000 lei. În ceea ce priveşte cazul pictorului scenograf Victor Creţulescu, vă fac precizarea că acesta nu şi-a îndeplinit normele minime (două premiere şi două refaceri pe an, conform normelor în vigoare) nici în anul 1990, nici în anul 1991 şi nici în trimestrul I 1992. Ca atare, nu-şi justifică cei aproape 300.000 lei anual pe care îi încasează sub formă de salariu de la instituţia noastră. De aceea, Comitetul Executiv şi Consiliul Administrativ al teatrului au hotărât încetarea activităţii acestuia, ţinându-se cont şi de planul de activitate al teatrului.

În cazul regizoarei Cristina Ioviţă, vă precizez că directorul Nicolae Ciubuc a considerat necesară schimbarea acesteia cu regizorul Tony Buiacici, pentru respectarea genului de operetă. Consiliul artistic a fost de acord cu această propunere. Anume atitudini, manifestate în vizita sa la Operetă, mă fac să cred că anumite relaţii de amiciţie existente între Victor Creţulescu – pictor scenograf, Sorana Coroamă – fost directoare, colaboratoare permanentă a ziarului *România liberă*, Cristina Ioviţă,

regizoare artistică şi... Raluca Stroe-Brumariu, ziarista dumneavoastră, au determinat «interpretarea» adevărurilor din instituţia noastră".

Din răspunsul Sindicatului Orchestrei reproducem: „De ce oare se încearcă «faultarea» unui om (director Dorel Popescu) care se luptă să menţină pe linia de plutire «corabia noastră»? Este rău oare că muncim acum în condiţii mai bune, în curăţenie? Este rău oare că din toată «sărăcia» fosa a fost mochetată? Este rău oare că fiecare cabină şi chiar fosa au fost utilate pe perioada de iarnă cu aeroterme, pentru ca noi, cei care creăm faptul artistic, să nu ne mai plângem de frig? Este rău că la ora actuală decorurile sunt revitalizate de un pictor executant, nu de un pictor scenograf? Este rău că acum am reuşit să avem ateliere proprii care la ora actuală ne asigură, în mare parte, necesităţile pentru realizarea premierelor? Este rău că la ora actuală se încearcă eficientizarea muncii prin disciplină şi corectitudine în toate compartimentele teatrului? Este rău că acum nu mai cântăm la 15-20 de persoane, ci la săli de spectacole aproape pline sau pline? Este rău că, fără efort artistic în plus (ca număr de spectacole) Teatrul de Operetă Ion Dacian a câştigat numai în primul trimestru mai mult de două ori şi ceva decât în întreg anul trecut?"

• Declaraţii ale unor regizori şi actori după o repetiţie cu *Livada de vişini* a lui Cehov montată de Andrei Şerban, consemnate într-un reportaj publicat de Darda Bossun în *Libertatea*:

George Banu: „M-a sedus. Scena este ca o caligrafie... De multe ori am închis ochii sau am privit printre gene. Sunt imagini de o poezie deosebită... Livada există complet, ca spaţiu, mobilată de spirite, ceea ce n-am mai văzut în alte montări... Planul fantastic este grozav... Imaginea ireală a mamei, fantoma care n-are chip... Toate finalele de act sunt memorabile... Apare foarte multă lume pe scenă, ceea ce în Occident nu prea mai vezi. Mai puţin reuşit planul «politic», al mişcării «mujicilor»..."

Alexa Visarion: „Prin spectacolul de azi, teatrul românesc a vibrat la Teatrul Naţional. Se nasc două niveluri care se re-creează reciproc – Andrei Şerban şi Cehov. Acest spectacol uită elementele obişnuite, nu este «cehovizat»... Ne interesează foarte mult soarta acestui spectacol, care am înţeles că nu este definitivat".

Andrei Şerban: „Nu poţi face un spectacol definitiv, Cehov îţi scapă printre degete... Am vrut sa vedeţi în lucru un stadiu..."

O voce: „Ce simt actorii când «sar» peste acte?" *A.S.*: „Avantajul este al primei distribuţii, cei din actul doi intră «neîncălziţi», în schimb

se «răcesc» cei din prima, aşteptând să intre din nou în scenă... Poate că se simte asta".

Carmen Stănescu: „Nu-i adevărat! Toţi au fost minunaţi, excelenţi!"

Liviu Ciulei: „Subscriu la cele spuse de doamna! Mi se pare şi mie minunat că avem acest spectacol acum, aici. Andrei Şerban a avut îndrăzneala de a merge până aproape de «cabaretism» ceea ce eu n-aş fi avut... Tragismul parcurge, prin această modalitate, drumul dramatic, evitând melodrama... El împacă o modalitate excepţională cu clasicismul piesei. Personal, m-a impresionat Damian Crâşmaru... E un spectacol «la zi»..."

Florina Cercel: „Este drama tranziţiei, pe care o parcurgem toţi... Totul a trecut şi ceva va veni dar nu se ştie ce..."

• În Statele Unite au avut loc (în organizarea Societăţii George Enescu), două concerte ce au pus în lumină pagini de muzică românească şi care, din păcate, nu au avut ecouri în ţară: primul la Carnegie Hall cuprinzând lucrări de Dinu Ghezzo (*Brizes of Jesterday pentru flaut, clarinet şi piano* – interpreţi Linda Chesis, Esther Lamneck, David Buechner), Goerge Enescu – transcripţia pentru pian a primei *Rapsodii*, realizată şi interpretată de Julien Musafia şi *Sonata a III-a* pentru pian şi orchestră „în caracter popular românesc" în versiunea Şerban Lupu, Lory Wallfisch, Arminiu Cassvan (*Sonata pentru pian* interpretată de Lory Wallfisch), Anatol Vieru – *Lupta cu inerţia*, interpreţi Esther Lamnek – clarinet, Şerban Lupu – vioară, David Buechner – pian. *Dansurile pentru două piane* de Dinu Lipatti cu Julien Musafia şi Lory Wallfisch. Al doilea concert a avut loc la Washington la sediul Ambasadei franceze şi a cuprins în genere aceleaşi lucrări, doar piesa lui Anatol Vieru fiind înlocuită cu lucrarea lui Erik Satie – *Embryons desséchés*, pentru pian şi narator (la pian Julien Musafia, narator – Brigitte Pierre).

Duminică 10 mai 1992

• În locul seratei a fost programat un meci. În general, tot mai slab reflectată activitatea culturală pe posturile de Televiziune. Predilecţiile tuturor merg spre „sport". Dumitru Graur, redactor-şef, se bate pentru fiecare spaţiu. Restul membrilor Colegiului de Programe cedează. Răzvran Theodorescu crede tot mai mult că evoluăm, vrând-nevrând, spre o Televiziune comercială care va anula în fapt cultura şi cedează tot mai multe programe secţiei Sport.

• Dincolo de toate nemulţumirile noastre, viaţa muzicală ne aduce bucurii. A mai revenit şi ne-a dăruit un concert extraordinar, o „pasăre călătoare" – Mendi Rodan. Entuziasmat a fost de colaborarea cu doi tineri instrumentişti români – Cristina Angelescu şi G. Bârlă pe care i-a socotit printre marii artişti ai lumii. Concerte foarte bune au avut loc în ultimul timp la Ateneu. Filarmonica a fost, de altfel, chemată la Viena, la Ankara. Consemnând asemenea succese trebuie să ne intereseze şi gravul fenomen al plecării definitive a artiştilor. Zeci de instrumentişti români se găsesc în orchestrele Europei şi Americii. Regretatul profesor Antropov îmi arăta cândva o listă de 62 de violonişti care au luat drumul Occidentului. În marile orchestre ale lumii, am văzut (şi mai totdeauna la primele pupitre) instrumentişti pe care-i cunoscusem încă din anii când se aflau pe băncile Liceelor şi Conservatoarelor ţării. Nereuşind să reziste vitregelor condiţii ce le întâlneau în Filarmonici sau din pricina unor iraţionale repartizări, s-au exilat. Este şi greu ca în loc de 3-4000 de mărci cu care sunt angajaţi acum, să le cerem să cânte în diferite centre ale ţării şi în faţa unui public care nu prea se grăbeşte la ora actuală să vină la concert. Cei mai mulţi ne vizitează în zile de vacanţă, iar la 1 octombrie decolează spre oraşele în care-şi desfăşoară activitatea. Mai grav este faptul că 7-8 cântăreţe tinere şi de mare talent au angajamente permanente în teatrele lumii şi nu prea se gândesc la Opera Română.

Plecările nu au încetat, ci continuă. Mereu privesc marile ansambluri ale Capitalei, ale ţării şi constat „lipsuri la apel". Foarte mulţi tineri, talentaţi instrumentişti, formaţi, se ştie, într-o şcoală de ecou internaţional, se prezintă la concursuri organizate de diferite orchestre ale lumii şi izbândesc. În Spania s-au înfiinţat noi orchestre simfonice. Românii au ocupat bune pupitre. Foarte mulţi tineri cu care am vorbit se interesează de locurile libere în formaţii străine.

Unicul mijloc „chirurgical", capabil să pună capăt acestui fenomen, este o puternică înflorire a vieţii muzicale româneşti, stabilirea unor criterii valorice în promovarea talentelor, mai multă solicitudine faţă de condiţiile de viaţă ale artiştilor, aşa cum impun cerinţele unei societăţi bazate pe folosirea reală a competenţelor, stimularea unor iniţiative impresariale menite să asigure afirmarea tinerilor ţării în turnee bine organizate peste hotarele ţării, crearea tuturor condiţiilor pentru o reală afirmare în plan solistic – ceea ce este foarte greu de obţinut în Occident.

Numai asemenea „mijloace" care trebuie studiate de organizatorii vieţii noastre artistice, pot stopa hemoragia. Altfel, ne vom trezi în situaţia

de acum 70-80 de ani, când George Georgescu pleca mereu spre Viena pentru a angaja instrumentişti străini pentru compartimentele Filarmonicii.

La ora aceasta avem prea multe de importat, pentru ca „balanţa" noastră artistică să suporte un export masiv de tinere talente muzicale.

• Într-un interviu, Dan Grigore declară că singurii critici care s-au purtat onest cu el au fost Grigore Constantinescu şi Ada Brumaru.

Luni 11 mai 1992

• Editura Romfel îmi dă speranţa că volumul *Eugenia Moldoveanu şi vocile veacului* ar putea intra sub tipar. Rămân un privilegiat al tipăriturii muzicale aflate într-o asemenea grea suferinţă.

• Cu bucurie citesc cronicile cu o bună notă de profesionalitate pe care le semnează Liliana Gherman în *Cronica* din Iaşi. Din păcate, revista nu prea poate fi găsită la Bucureşti ca şi toate publicaţiile de cultură, literalmente sistate de o întreprindere fantomă de difuzare a presei.

• Virgil Medan ne „anunţă" în *Actualitatea muzicală* că, printre manuscrisele lui Sigismund Toduţă s-a descoperit şi o *Liturghie armonizată la patru voci pentru cor mixt*. Este aceeaşi Liturghie care valorifică, aidoma unei teme cu variaţiuni, valenţele sonore ale Antifonului 4. Toduţă a fost profesor la Blaj înainte de a deveni prestigios cadru didactic al Conservatorului George Dima din Cluj, asemenea lui Cherebeţiu, cu care, de altfel, a fost coleg de studii muzicale la Academia Santa Cecilia din Roma. O primă audiţie a acestei frumoase Liturghii este aşteptată la Cluj-Napoca.

• Veşti despre cântăreţii noştri, notate de Edgar Elian:

Basul George Emil Crăsnaru a apărut la Saarbrücken în rolul Ramfis din *Aida*, într-un spectacol sui-generis, în care ambianţa Egiptului antic a cedat locul Franţei din epoca lui Napoleon al III-lea, adică epoca în care Verdi a compus opera, preoţii – inclusiv Ramfis – apărând cu ochelari negri, iar miniştrii Regelui îmbrăcaţi în costume negre şi cu jobene pe cap.

Baritonul Karolyi Szilagy, orădean cu studii de Conservator la Cluj şi activitate la Opera Maghiară clujeană, a devenit un favorit al publicului din Essen. Apariţia lui în rolul Contelui de Luna din *Trubadurul* a obţinut următoarea caracterizare: „Inteligent în sesizarea situaţiilor psihologice de excepţie în care eroul se trezeşte implicat ca amorez".

Tenorul Alexandru Ioniţă a apărut în rolul Fenton din *Nevestele vesele din Windsor* de Otto Nicolai la Opera din Düsseldorf, apreciindu-se la el cu deosebire „catilenele pline de strălucire şi vocea sa de mare flexibilitate". Tot Alexandru Ioniţă a mai interpretat şi rolul Astrologului din *Cocoşul de aur* de Rimski-Korsakov la Opera din Duisburg, evidenţiindu-i-se şi aici calităţile de tenor liric, dar cu rezerva că „a fost uneori depăşit de marile cerinţe ale rolului".

Basul Constantin Dumitru, a fost şi el distribuit în acelaşi spectacol cu *Cocoşul de aur* de la Duisburg, în rolul generalului Polkan, realizat cu „forţă şi o remarcabilă mobilitate comică".

Basul Dan Muşetescu, a putut fi urmărit în rolul Pizzarro din *Fidelio* la Opera din Würzburg.

Marţi 12 mai 1992

• Am vizitat la *Simeza* expoziţia Rodicăi Anca Marinescu. Inteligenţa, retorica nu pot suplini, ca şi în muzică, talentul.

• A apărut un nou număr din *Melos*. Foarte bune rubricile de muzică uşoară care dau substanţă revistei. Interesant ar fi să aflăm dacă publicaţia are ecou şi în rândurile preţuitorilor de muzică clasică.

Remarcabile în ultimul număr apărut, paginile dedicate lui Rossini. Singulare în acest an în publicistica românească.

Miercuri 13 mai 1992

• Premiile *Pulitzen* pentru artă pe 1992: *Proză* – Jane Smiley (*A Thousand Acres*), *Teatru* – Robert Schenkkan (*The Kentucky Cycle*), *Poezie* – James Tate (*Selected Poems*). *Nonficţiune* – Daniel Yergin (*The Epic Quest for Oil, Money and Power*), *Biografie* – Lewis B. Puller Jr. (*Fortunate Son: The Healing of a Vietnam Vet*), *Muzică* – Wayne Peterson (*The Face of the Night, The Heart of the Dark*). *Premiul special* – Art Spiegelman (*Mous*).

• Seara omagială dedicată lui Mircea Eliade şi Emil Cioran de către Delegaţia permanentă a României la UNESCO a reprezentat – după cum notează cronicarii – un moment de vârf pe agenda organizaţiei pentru luna martie, desfăşurându-se în prezenţa lui Federico Mayor, directorul general al UNESCO, a filosofului Paul Ricoeur, a scriitorului Dominique Fernandez, a editorilor Constantin Tacou (Editions de l'Herne) şi Hübert Nyssen (Actes Sud).

Lectura unor fragmente din volumele *Amurgul gândurilor* de Emil Cioran şi *Romanul adolescentului miop* de Mircea Eliade a fost făcută de către actorii Hélène Delavault şi Alain Olivier. A fost deschisă şi o expoziţie de pictură şi sculptură cu lucrări ale lui Ion Nicodim, Sultana şi Ovidiu Maitec, Wanda Mihuleac.

• Ziarul *Cotidianul* publică câteva notaţii pe marginea cărţii lui Fred K. Prieberg *Încercarea puternicilor: Wilhelm Furtwangler şi al treilea Reich* în care sunt reluate tezele legate de activitatea pronazistă a lui Furtwängler. Sunt aduse multe argumente în favoarea luptei dirijorului care nu consimţea să abdice în faţa lui Hitler, dar în acelaşi timp este atacată şi încercarea lui Furtwängler de a crede că poate exista un compromis cu regimul nazist (A scris, printre altele, şi un memoriu intitulat „Cum se pot combate evreii în muzică" – Prieberg adaugă că acest titlu ar fi îngrozitor dacă ar fi luat în considerare izolat). Faptele nu stau tocmai aşa. Mari artişti antifascişti, (mă gândesc la Yehudi Menuhin) au luat apărarea lui Furtwängler încă din 1945. Am notat toate aceste „date" în prefaţa publicată în 1987 la *Paginile de Jurnal* ale lui Furtwängler publicată în traducerea Corinei Jiva la Editura Muzicală. Încărcată de sinceritate din acest punct de vedere profesia de credinţă a dirijorului: „Rămânând în Germania ca artist apolitic, m-am opus prin aceasta unui regim care a coborât arta doar în slujba intereselor sale. Ştiam că Germania se află într-o teribilă criză, eram responsabil în faţa muzicii germane şi era de datoria mea să o ajut atât cât puteam să treacă peste această criză.

Poporul german, compatrioţii lui Bach şi Beethoven, ai lui Mozart şi Schubert, erau nevoiţi să trăiască sub controlul unui regim obsedat de războiul total. Cel ce n-a trăit aceste ceasuri, nu poate înţelege ceea ce a fost cu adevărat.

Oare Th. Mann crede într-adevăr că în Germania lui Himmler nu erai autorizat să-l cânţi pe Beethoven? Nu înţelege el că nicicând un popor nu a avut mai multă nevoie de mesajul beethovenian, de libertate şi dragoste de oameni (şi nu a fost atât de condamnat pentru această nevoie), ca aceşti germani care trebuiau să trăiască sub teroarea lui Himmler?

Nu îmi pare rău că am rămas cu ei".

• Aflu acum (cu multă întârziere) din presă despre succesul deosebit pe care l-a avut Dan Grigore la Paris în recitalul susţinut în martie la Sorbona în sala *Richelieu* sub auspiciile Asociaţiei „Carré d'arts" şi ale Ministerului Francez al Educaţiei Naţionale. În program lucrări de Scarlatti, Bach, Brahms, Enescu, Debussy, Rahmaninov.

• Din nou Victor Parhon, mă aşază printre „nepopularii“ Televiziunii. Ar trebui să scot la iveală sutele de scrisori pe care le primesc. Dar e momentul în care fiecare spune şi face ce vrea. Nu am decât datoria să tac şi să-mi urmez drumul...

Joi 14 mai 1992

• Concertul Filarmonicii a fost dirijat de un oaspete din Germania – Jochen Wehner. Tipul profesionistului de provincie, dar gândind temeinic fiecare detaliu. Solist Horia Mihail, tânărul venit din Braşov, format de Stela Drăgulin (atât de contestată în ultimul timp, dar care a însemnat atât de mult pentru modelarea muzicală a lui Horia Mihail şi a Mihaelei Ursuleasa). În ultimii ani a trecut printr-o perioadă de readaptare. A fost luat în clasa lui Constantin Ionescu-Vovu. Talentul său a rămas atotputernic. A dovedit-o în Concertul în Si bemol major de Beethoven – excelent construit şi perfect redat stilistic. Din păcate, o Sonată de Scarlatti oferită în bis a sunat superficial, nelegat, neasimilat. Dintre toate „talentele“ afirmate în pianistica românească, dincolo de toate „vorbele“ aruncate de cronicari, Horia Mihail rămâne pianistul de perspectivă dacă va găsi anul acesta (orice întârziere îi poate fi fatală) drumul spre un mare Conservator european sau american.

• Gh. Sprinţeroiu, editorul Antologiei pe care am dedicat-o Fundaţiei Brambach, mi-a dat pentru corectură şpalturile. Volumul e închegat şi cuprinde documente esenţiale pentru a înţelege activitatea aşezământului. Utilă ar fi asemenea crestomaţii pentru fiecare Filarmonică, teatru liric. Cine s-ar ocupa de redactarea şi difuzarea unor asemenea volume în condiţiile în care, lună de lună, e tot mai vizibilă lipsa de interes pentru cartea muzicală lăsată până la urmă doar în grija editurii de specialitate, lipsită fundamental de mijloacele necesare supravieţuirii.

• A încetat din viaţă la 91 de ani Marlène Dietrich, zeiţă a celei de a şaptea arte, creatoare (prin inteligenţă şi talent) de legende în secolul acesta. Cinematografia, mai puţin decât muzica, îşi va uita „interpreţii“. Tehnica (ca şi în cazul înregistrărilor sonore) dă perenitate unor laturi artistice. Kreutzer, Schuppennzig, Caudella nu rămân decât în cronici. Rahmaninov, Enescu, Francescatti, Richter îi avem pe discuri. Cinematografia şi interpreţii ei au fost privilegiaţi de la începuturile artei lor.

Vineri 15 mai 1992

• Am primit numărul ziarului *New York Times* ce cuprinde articolul lui Allan Kozinn dedicat lui Olivier Messiaen ce a încetat din viaţă anul acesta. Autorul citează o frumoasă idee afirmată de compozitor în 1988 într-un articol publicat în *The Times*:

„No, I am not like Samuel Beckett, who says 'Oh my God, I was such an idiot in that period, and I wrote such nonsense at the other time.' I always hear what I have written as a part of myself given sincerely, and it remains a part of me because it is a place where I have lived."

Cronicarul de la *New York Times* aminteşte printre discurile compact ce surprind opera lui Messiaen cele ce cuprind lucrări ca: *Apparition de l'Église Éternelle* (cu Maria Claire Alain la orgă), *Catalogue des Oiseaux* (cu pianistul Peter Hill), *Oiseaux Exotiques* (dirijor Pekka Salonen), *La Nativité du Seigneur* şi *Le Banquet Céleste* cu Jennifer Bate la orgă, *Simfonia Turangalila* (dirijor Pekka Salonen) *Vingt Regards sur l'Enfant Jésus* (cu pianistul Roger Muraro), şi *Vision de l'Amen* (cu Martha Argerich şi Alex. Rabinovitch).

• Am transmis seara concertul Filarmonicii „Banatul" la deschiderea Festivalului Timişoara muzicală. A dirijat Remus Georgescu. În program prima audiţie a unei noi *Simfonii – a II-a* de Tiberiu Olah; *Concertul nr. 2* de Prokofiev cu J.F. Antoniolli drept solist şi *Aşa grăit-a Zarathustra*. Prestaţie corectă. Dar mai poţi cuceri publicul din sală şi radioascultătorii ţării, fără strălucire?

• În ziarul *Vremea* – sub titlul „Decrepitudine şi turpitudine" atac dur al lui Mihai Pelin împotriva lui Marin Sorescu ca director al Editurii Scrisul românesc:

„Dacă am intrat într-o lume nouă – scrie Mihai Pelin – ar fi fost cât se poate de onorabil să ne dezbărăm cu curaj de sistemul sinecurismelor şi favoritismelor de odinioară. Din păcate, nu totdeauna caracterul oamenilor este în acord cu vremurile pe care le traversează.

În rest, de pe urma directoratului lui Marin Sorescu, editura nu a mai beneficiat de vreun avantaj. Dimpotrivă, se basculează spre pagubă. Unul dintre cei mai călătoriţi poeţi români, cu vaste relaţii în străinătate, nu a adus editurii sale, până în ziua de azi, nici un copyright, nici măcar din partea unui autor din diaspora românească. Actele financiare ale editurii sunt tot atâtea certificate de cupiditate."

Sâmbătă 16 mai 1992

• Am ţinut (chiar dacă au trecut atâtea zile de la stingerea sa din viaţă) să-l amintesc pe Eugen Pricope în cadrul Memento-ului. Am vorbit despre volumul pe care l-a dedicat în anii '50 lui Beethoven şi care a fost una din puţinele „cărţi-îndrumar" pentru generaţiile timpului. Era tipul de tipăritură muzicală de mare audienţă şi de maximă eficienţă în educaţia tinerilor. Cartea lui Wilhelm Berger este scrisă desigur la un alt nivel, dar nu ştiu măsura în care poate servi chemării spre creaţia beethoveniană a tinerilor fără informaţiile şi relaţiile muzicologice necesare.

• Seara spectacol de balet al grupului condus de Adina Cezar cu lucrări de Adrian Iorgulescu (*Cvartetul nr. 2*), Ştefan Niculescu (*Ison I şi II*), Liviu Dănceanu (*Quasi concerto*). Excelente momente coregrafice. Inexplicabilă mi s-a părut integrarea între Isoanele lui Ştefan Niculescu a piesei lui Liviu Dănceanu. Alt stil. Altă dimensiune de gândire şi acţiune. Anatol Vieru îmi spunea după spectacol că se poate lega „orice" cu „orice". Nu cred... Şi oricum, spectacolul trebuie avizat.

• Ziarul *Libertatea* publică însemnările mareşalului Ion Antonescu din ziua arestării sale – 23 august 1944, notaţii încheiate cu cuvintele:

„Iată cum a ajuns un om, care a muncit 40 de ani ca un martir, pentru ţara lui, care a salvat-o de 2-3 ori de la prăpastie, care a scăpat de la o teribilă răzbunare pe membrii dinastiei, care a luat jurământul tânărului rege în strigătele mulţimii, care îmi cerea să dau pe toţi din Palat pentru a fi linşaţi şi care a servit timp de 4 ani, cu un devotament şi cu o muncă de mucenic, armata înfrântă, ţara şi pe regele ei.

Istoria să judece.

Mă rog la Dumnezeu să ferească ţara de consecinţele unui act cu atât mai necugetat cu cât niciodată nu m-am cramponat de putere."

• Nicolae Manolescu – preşedintele partidului Alianţa Civică continuă să rămână, cred, cel mai robespierrian dintre contestatarii politici. Un asemenea extremism îi va anula din creditul pe care l-a dobândit înainte de toate prin activitatea în planul criticii literare. Milioanele de oameni care au fost înregimentaţi în Partidul Comuniştilor vor o atitudine moderată... mai împăciuitoristă. Şi nu văd nici un politician capabil să ia locul criticului Manolescu printre puţinii care au la ora actuală o concepţie clară asupra modului de restaurare a relaţiilor de tip capitalist.

• Congresul romilor desfăşurat la Sibiu şi-a încheiat lucrările hotărând ca partidele romilor să formeze o singură Uniune... Nimeni nu gândeşte la nivel macrosocial ce implicaţii grave are cultivarea etnicismelor, tribalismelor.

Duminică 17 mai 1992

• La orele 11 în Studioul Radioteleviziunii am prezentat Concertul orchestrei Atheneum alcătuită de Emil Klein. Solist Iancu Văduva într-un concert de Haydn. Violoncelistul are şi talent dirijoral. Doreşte să se afirme. Nu ştiu dacă va rezista însă inerţiilor muzicienilor noştri (cu toate că are instrumentişti excepţionali în frunte cu Bogdan Zvorişteanu drept concert maestru) piedicilor de tot ordinul ce stau în faţa celor ce vor să se afirme, să alcătuiască formaţii. Deocamdată a câştigat câţiva buni tineri instrumentişti programând un turneu în Germania.

În sală, public puţin şi... interesat în relaţii cu Emil Klein.

• La Serata muzicală îl am drept invitat pe Eugen Simion, în plină ascensiune organizatoric-politică (a fost numit recent şi membru al Academiei). Discuţia a gravitat în jurul relaţiilor literaturii cu politica.

Tezele apărării Comunităţii Culturale româneşti mi s-au părut false din partea unuia dintre puţinii intelectuali de marcă, care nu se disociază de atitudinile Puterii.

Pregătind emisiunea, trecând în revistă câteva din articolele, interviurile scrise în timpul din urmă am găsit şi o pasionantă convorbire cu Eugen Simion publicată de George Pruteanu în *Cronica* sub titlul „Războiul de 45 de ani al culturii române". Interesant punctul de vedere în legătură cu diaspora literară. La întrebarea reporterului:

– Dacă-mi permiteţi, alături de disidenţi ar trebui să-i încadrăm şi pe cei care au respins marasmul, plecând în străinătate, de la Petru Dumitriu până la Mircea Iorgulescu.

Eugen Simion răspunde:

– Şi acesta e un punct fierbinte. Am dat zilele trecute un interviu la BBC şi, puţin iritat de întrebarea arogantă a reporterului şi de alte discuţii pe care le auzisem la posturile de radio străine, am spus câteva propoziţii care au displăcut unor confraţi. Spuneam aşa: Domnilor, vă aşteptăm pe toţi. Vă aşteptăm cu dragoste, ca pe nişte colegi, ca pe nişte fraţi (dacă sunteţi de acord). Un singur lucru vă cer. Să nu veniţi cu aroganţă de martir. Nu sunteţi. Nici noi, nici D-voastră. Adevăratul martir e poporul

român. Adevăraţii martiri sunt cei care au murit în Revoluţie şi înainte de Revoluţie. Aş fi vrut chiar (e o părere strict personală) ca mulţi dintre intelectualii români să nu fi părăsit poporul lor. Era nevoie de ei. Mulţi din cei care au plecat au făcut mult, acolo, pentru cultura noastră. I-am fi vrut aici: poate eram mai puternici, poate rezistam mai mult.

– Dar, să subliniem: ei n-au părăsit (cei mai mulţi) cultura română, ci doar graniţele republicii „socialiste" România – intervine reporterul.

E.S. – Ideea mea e următoarea: cultura română e unitară (sau: dorim să fie astfel). Valorile ei pot veni de oriunde. Când vom încheia istoria literaturii române postbelice, vom vorbi despre toţi scriitorii români. (Mă gândesc desigur la cei care s-au exprimat în româneşte sau au gândit în sensul spiritualităţii româneşti). Nu vom face discriminări.

Din nou intervine George Pruteanu: – Şi Petru Popescu, şi Buzura, şi Petru Dumitriu, şi Sadoveanu.

– Sigur că da. Şi Lucian Raicu, şi Ţepeneag, Goma, Bujor Nedelcovici, Petru Romoşan, şi Dan Cristea, şi Gelu Ionescu, şi Virgil Ierunca, şi Monica Lovinescu ş.a.m.d.

– Şi Dorin Tudoran... Nu domiciliul hotărăşte...

– Evident... Nu domiciliul, ci apartenenţa la o spiritualitate. Nuanţa introdusă de mine era mai mult sentimentală. M-am simţit, la un moment dat, realmente „părăsit"... În jurul meu creştea golul... Oameni care luptaseră alături de mine nu mai erau aici. Mă simţeam tot mai singur, izolat, marginalizat... Ar trebui să se înţeleagă asta...

Luni 18 mai 1992

• După-amiază la magazinul „Muzica". Fundaţia „Brambach" a lansat un disc cu înregistrările a 15 copii şi tineri interpreţi ce au apărut până în prezent în concertele aşezământului. Lume multă. Entuziasm. Sărbătoare muzicală cum sunt atâtea necesare în viaţa muzicală a ţării. Mă bucur că printre cei care au rostit câteva cuvinte s-a aflat şi Ecaterina Oproiu. Asemenea personalităţi pot aduce noi reflectoare pe front muzical. Va mai trece însă multă vreme până când în România vor putea fi stabilite reale alianţe interdisciplinare.

• O idee de mare actualitate a lui Nicolae Iorga:

„Presa are toate drepturile în judecarea vieţii publice a oricui; numai în pragul vieţii private ea trebuie să se oprească; altfel ea se transformă în

gura mahalalei în litere de tipar. Şi în ziua de azi gura mahalalei e grozavă. Aşa că uneori mă întreb dacă dincolo de mahala a mai rămas ceva".

• Scrisori ce îmi mai dau putere în lupta cu inerţiile şi fundamentalele atitudini anticulturale: Semnatar: pictoriţa Rodica Anca Marinescu:

Mult simate şi iubite Domnule Iosif Sava,

Astăzi am adus din Tipografie acest succint catalog al viitoarei mele expoziţii de pictură de la SIMEZA.

Vi-l trimit cu un sentiment de maximă preţuire şi încredere. Eu sunt acel om din publicul Dvs. care năvăleşte la televizor şi apasă pe buton la ora începerii emisiunilor Dvs. cu înfrigurare şi speranţă, spre a culege aerul pur al culturii, aer salvator acum mai mult ca oricând, capabil să cureţe plămânul nostru asediat de noxe cumplite (plămânul sufletesc). Vă mulţumesc că purtaţi pe umeri povara pe care singur v-aţi impus-o de a veghea la apărarea artei, a Muzicii fără de care am pieri. Am crescut din copilărie cu muzica şi Dvs. ocrotiţi lumea ei, cu vorba, cu fapta, cu gândul care va birui, cum au zis cronicarii: biruit-au gândul.

Într-o emisiune cu dna Carmen Petra Basacopol aţi spus dvs. că noi cei care trudim, fiecare după puterile noastre în domeniul artei, avem şi datoria să ne explicăm şi să ne apărăm cinstita, modesta, negălăgioasa noastră făptuire zilnică. De aceea mi-am permis să vă ucid timpul dvs. Aveţi un talent ieşit din comun de a mări moleculele de timp, de a le umple până la refuz cu substanţă şi idei, de a face din ele macromolecule. Sper că nu poate fi calificată drept insolenţă această scrisoare care vă macină din timp şi sper că o veţi putea îngloba în clipele dvs. dedicate celor mulţi, din cetate, care vă interpelează, căci sunteţi generos şi cuprinzător. La emisiunea cu colegul meu Marin Gherasim nu aţi spus că „uşa" este deschisă celor ce vin cu respect şi responsabilitate la Dvs. iubitori de muzică şi pictură.

De fapt nu vreau nimic altceva decât să mă prezint şi să vă rog ca, în momentul expoziţiei mele, programată între 12-26 mai 1992, în caz că vă este posibil, să mă onoraţi cu o trecere rapidă prin expoziţie. Din timp vă voi trimite invitaţia, ce aşteaptă încă în tipografie O.K.-ul datei precise.

Închei mulţumindu-vă încă o dată pentru excelenţa Muncii Dvs., asigurându-vă de marea stimă ce v-o port, de ani de zile.

Rodica Anca Marinescu.

Marţi 19 mai 1922

• Bisericile pot fi excelente estrade de concert. Concluzia pot s-o trag după concertul susţinut astăzi cu o formaţie de muzică de cameră de Iosif Conta la Catedrala „Sf. Iosif". (Program Bach, Albinoni, Mozart). Şi nu numai Bisericile catolice şi lutherane, ci şi cele ortodoxe. Ce minunate ar fi câteva concerte de muzică bizantină sub aceste cupole. Cred că ideea nu contravine tradiţiilor. Voi încerca să scriu pe această temă.

• La magazinul „Muzica" s-a vândut ultimul volum al *Sonorităţilor americane*. Un nou semn al improvizaţiei cu care sunt stabilite tirajele. Mai văd în vitrină cărţi nevândute de ani de zile, după cum inexplicabilă rămâne „stagnarea" volumului pe care i l-am dedicat lui Ludovic Spiess. Nu cred că numai datorită faptului că au fost trase 12.000 de exemplare (ceea ce se pare că la ora actuală este un tiraj prea mare pentru orice carte muzicală) putem găsi explicaţia neepuizării volumului.

• Felicia Filip rămâne soprana cea mai „încărcată" de publicitate din rândurile tinerelor cântăreţe afirmate în anii din urmă. Poate cam exagerat (şi ca orice publicitate extremă, păgubitoare) titlul interviului „Noua Regină a Traviatei este româncă şi se numeşte Felicia Filip". Mai există multe alte superbe Violete în Europa şi America după cum Angela Burlacu-Gheorghiu ar merita spaţii asemănătoare în presa noastră de mare tiraj... Până la urmă publicul nu admite exagerările.

Mai cunosc un caz (tot un mare, foarte mare talent) care a pierdut din viteza impunerii, tot din pricina unei extreme publicităţi cultivate în familie.

• În paginile ziarului *Cuvântul* un articol de... istorie a muzicii: amorul dintre Lica Gheorghiu şi Cezar Grigoriu.

Miercuri 20 mai 1992

• *Ora de Muzică* am dedicat-o lui Mihai Brediceanu. Dincolo de orice rezerve ce le putem avea faţă de personalitatea sa dirijorală sau faţă de anii din urmă petrecuţi la conducerea Filarmonicii, Mihai Brediceanu a marcat epoca cea mai frumoasă din istoria Operei bucureştene prin repertoriul abordat, prin curajul inovărilor, prin legăturile stabilite cu marile centre muzicale ale lumii, prin dragostea ce a purtat-o opusurilor lui Enescu.

• La ora 13 şedinţă a Comisiei Ministeriale pentru cultura scrisă. Am mai obţinut cu greu 4 milioane ajutor pentru Editura Muzicală. Sunt probabil şi ultimii „obţinuţi" în anul acesta. Comisia (prezidată de Radu Boroianu) a redactat şi un protest (cred oricum zadarnic) către primul ministru cerând sprijin pentru fondurile editoriale.

• Au început astăzi lucrările primului Colocviu Internaţional „Pentru o psihiatrie umanitară, sănătate mintală, societăţi şi culturi", organizat de „Médecins du Monde" şi de „Liga Română pentru Sănătate Mintală", în cooperare cu Ministerul Culturii şi Ambasada Franţei în România, Institutul Francez din Bucureşti, Association François pour l'Action Artistique, Uniunea Cineaştilor Români şi Arhiva Naţională de Film.

Pe durata celor trei zile vor fi susţinute peste 200 de comunicări. Sunt prezenţi participanţi din Anglia, Franţa, Nigeria, Germania, SUA, Italia, Suedia, Polonia, Slovenia, Mali, Israel, China, Elveţia şi, bineînţeles, Republica Moldova şi România.

„Au fost necesari – declara prof. Gilles Brücker – cei peste zece ani de existenţă ai organizaţiei „Médecins du Monde" pentru ca ideea, apoi realizarea acestui prim colocviu internaţional „Pentru o psihiatrie umanitară" să aibă loc. Ne-a trebuit mult timp, prea mult timp, pentru a descoperi această parte a Europei aflată la marginea asfixiei, părând să iasă dintr-un alt secol. Această constatare a bulversat logicile concepţiei şi acţiunii umanitare.

Nefericirea, teama, mizeria au ajuns astfel să genereze o veritabilă perversiune a judecăţii".

Colocviul este însoţit şi de o săptămână culturală care cuprinde expoziţii de artă plastică, de fotografie, de spectacole de teatru, concerte şi un festival de film.

Joi 21 mai 1992

• Ziua Internaţională a Culturii a fost marcată doar printr-o sesiune a Academiei. Nici un ecou naţional. Problemele politice sunt acaparatoare pentru reprezentanţii opiniei publice, pentru creatori, iar cele economice obsedează spiritele comune.

• Seara la Institutul de Cultură al Franţei, recital de vioară susţinut de Ariane şi Jerôme Granjon (excelenţi în *Sonata* de Debussy). „Ajutorul" cultural al occidentului rămâne substanţial pe drumul europenizării noastre...

• Pasaj din interviul oferit de Crin Halaicu, primarul Capitalei, Eugeniei Popescu pentru ziarul *Libertatea*:

– Mergeţi la spectacole?

– Asta nu! Timpul nu-mi permite şi apoi sunt şi foarte obosit. La ultimul concert – la care am fost obligat să mă duc – de cum a început să cânte pianul am adormit tun.

– Dar chiar dacă nu frecventaţi sălile de spectacol, cunoaşteţi starea lor precară...

– Cum să nu! Dar ce pot face? Bugetul alocat Capitalei de către Ministerul Culturii a fost recent retezat la jumătate. Am vorbit cu Spiess, i-am spus-o în faţă: „Avem un contencios împreună. Ne mor, domnule, teatrele şi muzeele". Cât de curând voi avea o nouă discuţie cu el să vedem ce putem face.

– A fost numit şeful Inspectoratului de Cultură al Capitalei?

– Nu, încă nu! Domnul Spiess a încercat să îmi impună un inginer chimist, pe domnul Rotaru, autor al unor texte de muzică uşoară. Mi s-a părut cam puţin pentru postul ăsta. Şi apoi suntem cam mulţi ingineri pe aici...

– Vi s-a formulat o altă propunere?

– I-am făcut eu lui Spiess una, dar văd că nu o acceptă. E vorba de dna Tănase, lucrează în primărie, e profesoară de română, ştie vreo 3 limbi străine, e o persoană fină, are 40 de ani şi arată şi bine... Poate mă înţeleg cu Spiess. Deşi, repet, ultimul cuvânt o să îl am tot eu. Este absolut normal aşa! De ce, naiba, să numească şeful unui domeniu păstorit de primărie cineva din afara ei?

– Şi totuşi acest provizorat nu afectează funcţionarea domeniului?

– Credeţi că Inspectoratul de Cultură poate funcţiona mai bine fără bani, dar cu un şef?

Vineri, 22 mai 1992

• În *Contemporanul* Fred Popovici continuă atacul împotriva compromisurilor muzicale. Ideile din acest al şaptelea articol din serialul „Ţara mereu naşte un erou".

„Astfel paradoxul – pe care l-am numit, convenţional, simonian – s-a produs: a câştigat, uniform, spiritul lui a face «totul». Lucru reieşit, repet, la suprafaţă, cu toată vivacitatea, după decembrie '89. Muzica

românească s-a dovedit a fi nu o – silită de împrejurări – convieţuire între «buni» şi «răi», dar o alcătuire bizară de grupuscule cu interese amorsate, deja, de regimul comunist (şi împletite cu ale acestuia) şi de grupuscule *in spe*, ale frustraţilor – din varii motive, între care lipsa de intransigenţă nu ar fi ultimul – care nu ştiau (sau sperau că nu ştiu) a face – precum M. Jourdain, proză – jocul diseminărilor unui establishment profund ostil spiritului.

Am mai vorbit, undeva, de penibilul reflectării muzicii româneşti postbelice în diverse dicţionare, enciclopedii, istorii generale ale muzicii etc. Dincolo (sau dincoace) de suprarealismul aiuritor al acelor prezentări de compozitori, lucrări, date biografice, eşti obligat, aproape, să vezi acţionând un mecanism psihologic abisal mult mai mult contaminat de miasmele intoleranţei (ideologice, politice, economice, sociale) decât ar putea circumscrie analiza rece a faptelor. Fiindcă sursa primă – sau ultimă – a datelor respective tot în interiorul vieţii muzicale din România se află.

Când, într-o enciclopedie de mare circulaţie apar texte ubueşti, unde e vorba de compozitorii Tiberiu Olah şi Arcade Aurel Stroe (sic! sic!) încetezi să mai speri că Minotarul pândeşte, ameninţător, de undeva. Eşti sigur că, de fapt, Minotaurul s-a confundat, total, cu Tezeu însuşi... pentru a face «totul»: şi ieşirea din labirint şi rămânerea confortabilă în el. Voi reveni..."

Sâmbătă 23 mai 1992

• A debutat a doua ediţie a Festivalului „Săptămâna internaţională a muzicii noi" printr-un concert al Orchestrei Naţionale Radio dirijat de Ludovic Bacs. Solişti: Al. Hrisanide, Daniel Kientzy, Barrie Webb. În program: *Fluctuante imuabile* de Jean Claude Eloy, *Concertul pentru trombon şi orchestră* de Donald Erb, *Le concerts pour Hrisanide* de Rob du Bois şi piesa *Une couleur* pentru saxofon şi orchestră de Luis de Pablo. În agenda Festivalului au fost programate 129 de lucrări dintre care 61 în primă audiţie în cadrul a 5 concerte simfonice, 9 programe camerale, 8 recitaluri, un concert coral, 3 conferinţe şi un original program de creaţii comentate de către interpreţi. Din păcate, prima manifestare a avut (în comparaţie cu anul trecut) mult mai puţin public. O dovadă în plus că o asemenea reuniune nu poate avea ecoul necesar atâta timp cât nu vom da acestei generaţii cultura clasică necesară înţelegerii evoluţiei artei muzicale.

• Opinii ale lui Alfred Hoffmann (în ultimul număr din *Actualitatea muzicală*) despre concertul cu *Matthäus Passion* dirijat de Ludovic Bacs:

„Ludovic Bacs a fost şi de data asta egal cu el însuşi, muzician de rasă, cu respect şi chiar evlavie pentru capodopere, dându-ne clar impresia că făptuieşte (ştiind lucrul acesta) acte de cultură de anvergură, deşi nespectaculară – şi semnificaţie clăditoare de conştiinţe şi consolidatoare de suflete. Poate doar că oceanul numit *Matthäus Passion*, întins preţ de mai bine de trei ceasuri şi jumătate, ar fi putut cunoaşte puncte culminante – sau de adâncime – mai reliefat subliniate; poate că «stilul Bach», iubit şi cunoscut în amănunţime, îngăduie şi avânturi mai desluşite ale imaginaţiei, evocări mai cutremurătoare ale faptelor şi înţelesurilor, fără să fie doborâtă bariera bunului gust şi a autenticităţii. Încolo, suntem mişcaţi şi recunoscători de amploarea iniţiativelor bachinene ale dirijorului, nu numai muzician, ci şi *om* de adâncime spirituală şi clarviziune. Încolo, Georgeta Stoleriu a fost diafană, Ecaterina Tuţu consistentă în limitele cuviinţei stilistice, dar uneori pe un drum intonaţional uşor lăturalnic, Boldizsar Keönch cu timbru caracteristic Evanghelistului dar cam moale interior, iar Sever Barnea un Iisus (bas) de distincţie şi ţinută. Dacă adăugăm şi pe George Pănescu, în bună forma interpretativă, parcă n-am uitat pe nimeni...“

• Adrian Iorgulescu şi-a luat doctoratul în muzicologie printr-o teză intitulată *Timpul şi comunicarea muzicală*. De la prima lectură cartea mi s-a părut o lucrare de anvergură, de înaltă ţinută teoretică, cu o largă deschidere spre studiul unei problematici hotărâtoare pentru destinul artei sunetelor. Impunătorul volum difuzat de Editura Muzicală şi apărut în toamna anului trecut în librării izbândeşte să atragă atenţia cititorilor prin densitatea ideilor, frumuseţea paginării textelor, rigoarea demonstraţiilor.

Nu este o carte făcută din cărţi (ca multe lucrări de estetică muzicală), ci este un opus original. Continuând volumul intitulat *Timpul muzical – materie şi metaforă*, apărut în 1988, Adrian Iorgulescu abordează notele specifice ale comunicării, ale „triadei creator-interpret-ascultător“. Peste tot, idei curajoase prin originalitatea lor impun, îndemnând la reflecţie. Originalitatea este determinată de un amplu spirit de sinteză ce constituie – cred – a două virtute a lucrării. Investigând o vastă bibliografie, Adrian Iorgulescu dovedeşte, în ambele capitole ale cărţii, un adânc spirit de sinteză. Chiar dacă nu izbândeşte în încercarea de a apropia accesul la informare al lectorilor ce frecventează mai puţin teritoriile esteticii

muzicale, cititorul dobândeşte (tocmai datorită acestui spirit de sinteză) suma de idei capabilă să-l facă să înţeleagă sensul şi semnificaţia mesajului sonic, dominantele procesului artistic, dimensiunile operei, contribuţiile creatoare ale executantului, etaloanele recepţiei.

Originalitatea şi spiritul de sinteză sunt evidenţiate în excepţionala informare culturală a semnatarului. Fiecare pagină investighează exclusiv problematica abordată, atestând o adâncă implântare în cultura timpului. Moles, Dufrenne, Bense, Frank, Cohen, Nemescu, Maşek sunt studiaţi şi luminaţi în totalitatea contribuţiilor lor la analiza comunicării. Elocvent este capitolul „Dominantele procesului artistic", în care, propunându-şi să treacă la un moment dat în revistă teoriile disponibilităţilor estetice, Adrian Iorgulescu apelează la ideile lansate, de-a lungul veacurilor, de la Platon, Plotin, Augustin la reprezentanţii filosofiei clasice germane, de la Novum Organum al lui Bacon la Psihanaliza lui Freud, de la opiniile lui Croce, Blaga, Lukacs la ideile unor creatori de talia lui Poe, Valéry, Schönberg, Webern, Picasso, Mondrian.

De aici, aş releva spiritul interdisciplinar al demersului. Apelul la teritorii extramuzicale e continuu, simpatiile pentru estetica informaţională – evidente, puterea de informare în zone conexe muzicii – totală. Teoria comunicării muzicale are astfel valenţele necesare studierii comunicării artistice în ansamblu, Adrian Iorgulescu deschizând, cred, perspectivele unei abordări similare în alte domenii artistice.

În sfârşit, remarcabile mi se par încercările lui Adrian Iorgulescu de a „coborî" din zonele teoretice în cele ale praxiologiei. Excepţional este din acest punct de vedere capitolul dedicat problemelor criticii, a utilităţii actului critic, funcţiilor criticii în peisajul vieţii muzicale contemporane, modalităţilor prin care critica răspunde comandamentelor artistice ale zilelor noastre, răspunde necesităţii ca aprecierile criticii „să promoveze cu obiectivitate absolută propulsarea lucrărilor literalmente noi."

De maximă importanţă mi se par sub acest aspect şi ideile capitolului în care autorul vizează funcţiile şi priorităţile mass-media. (Având pe bună dreptate obiecţiuni la teza lui McLuhan, după care „mesajul e format de canalul utilizat", Adrian Iorgulescu analizează unele din consecinţele directe ale comunicării asupra receptorului, subliniind faptul că ponderea tot mai substanţială a mass-media în perimetrul artei a avut şi are un rol dinamizator în ritmul alert al înnoirii, în schimbările intervenite în raportul dintre artă şi public.)

Duminică 24 mai 1992

• La ora 11 concert la Ateneu al „Virtuozilor" lui Horia Andreescu. Ansamblul se „ţine" într-o formă excelentă. Remarcabil tânărul argentinian Nelson Gerner într-un concert mozartian, tot aşa cum în august trecut încântase publicul la Tonnhalle, la Zurich, interpretând cu Filarmonica noastră do minorul lui Rahmaninov.

• La Serată am continuat discuţia cu Wilhelm Berger despre Bach. Am fost înmărmurit din nou în faţa informaţiei ce o deţine, a memoriei cu totul ieşită din comun, a capacităţii de a asocia ideile pentru a contura valorile unei personalităţi muzicale.

• Pline de candoare, dar şi semn al unei înalte responsabilităţi în planul profesionalismului critic, mi s-au părut cuvintele ce le rostea în pauza concertului în această dimineaţă Alfred Hoffmann despre greutăţile ce le întâmpină în descifrarea, în înţelegerea creaţiei contemporane.

• Eveniment cultural la orizont: între 11 şi 14 iunie, sălile de expoziţie de la Teatrul Naţional, vor găzdui primul *Târg Internaţional de Carte*, organizat de Ministerul Culturii, în colaborare cu firma Avencourt Exhibitions Ltd. din Londra. Până în prezent şi-au anunţat participarea peste 500 de edituri din 20 de state, Consiliul Europei, Consiliul Britanic, BBC World Service, Amnesty International ş.a.

Luni 25 mai 1992

• Încep oare uşile Europei să ni se deschidă?

La Bruxelles a avut loc prima rundă a negocierilor privind asocierea României la Comunitatea Europeană. Şi mai îmbucurător este faptul că cele două delegaţii conduse de Constatin Fota şi Jean Louis Cadieux, director general adjunct cu relaţii externe la comisia CEE, au putut conveni un ritm susţinut de lucru pentru finalizarea tratativelor. Beneficiind de experienţa existentă – acordurile similare negociate de Comunitatea Europeană anul trecut cu ţările „Trilateralei" – s-a întocmit un calendar strâns al tratativelor, cu 3-4 runde planificate pentru lunile următoare, aşa încât ele să poată fi încheiate în septembrie-octombrie, iar semnarea Acordului să aibă loc până la finele acestui an. Faza următoare – aprobarea parlamentară – este prevăzută pentru 1994.

• Fundaţia suedeză pentru studii în domeniul apărării a declarat că a înregistrat ceea ce pare a fi cea mai mare explozie nucleară chineză din anii '70.

Semnalele seismice înregistrate la ora 5,00 GMT corespund unei explozii subterane cu o forţă de 1000 kilotone, care a fost localizată în vestul Chinei, la Lop-nor, un amplasament pentru teste nucleare.

• Continuă să aibă forţă tradiţionalele reuniuni muzicale ale ţării. Trecând în revistă câteva din tinerele talente care s-au manifestat la Râmnicu Vâlcea, Alfred Hoffmann îşi încheie cronica din *România liberă*:

„În genere, se poate observa că acolo unde spiritul autocritic şi selectiv a funcţionat mai activ, rezultatele s-au situat la nivelul unui Festival destinat, fără îndoială, să încurajeze aptitudinile reale şi seriozitatea în munca artistică, dar să şi aducă auditorilor vâlceni clipele de elevaţie muzicală pe care nu le cunosc prea adesea. Din acest punct de vedere, poate că existenţa celor ce sunt chemaţi să trieze meritele concrete ale aspiranţilor la glorie ar putea funcţiona mai redutabil, dat fiindcă ne-am obişnuit să ascultăm, în zilele dedicate „Tinerelor talente", pe cei mai buni candidaţi la măiestrie ai cremei interpretativ-muzicale din ţară. Fără îndoială că ultimul recital, cel din dimineaţa de duminică, 10 mai, a reprezentat o culme pe această cale. O Sonată de Brahms trăită şi simţită la înalte cote interpretative de către eleva Anca Ioniţă (vioară) şi profesoara Viorica Boerescu (pian), pagini ale clasicismului instrumental, viu şi spiritual animate de suflătorii trioului arădean Presto, virtuozitatea colorată de entuziasm juvenil a violonistului Cristian Vornicelu, strălucirea pianisticii de factură romantică a Luizei Borac ne-au încântat."

• În *Monitorul oficial* a apărut noua Lege a audiovizualului. Consiliul Naţional va avea 11 membri dintre care doi numiţi de Preşedintele României.

• Trei concerte în cadrul reuniunii bucureştene de muzică contemporană. Prea mult, probabil, din toate punctele de vedere pentru un public tânăr lipsit de clasica cultură muzicală sau pentru vârstnicii neinteresaţi de creaţia zilelor noastre. Păcat de iniţiativă şi de eforturile depuse de organizatori.

Rămânem cu siguranţă multă vreme în situaţia în care noua muzică românească se cântă mai mult peste hotare decât în ţară.

Marţi 26 mai 1992

• A apărut în *Libertatea* articolul „Celibidache e cu noi“ în care demonstrez necesitatea de a marca în ţară printr-un concert special aniversarea a 80 de ani de viaţă a marelui dirijor...

Sunt desigur motivaţii mult mai adânci pe care le-am cunoscut atunci când dirijorul a explicat refuzul total al oricărei vizite în România la această aniversare.

• Seara cu trenul de Berlin am plecat cu ansamblul Atheneum pentru a participa la Festivalul de la Bleckende.

Miercuri 27 mai 1992

• Zi de drum. Am trecut prin Ungaria. Schimbări fundamentale în bine de care mi-am dat seama încă în octombrie când am trecut cu autobuzul Filarmonicii „Oltenia“ în drum spre Italia. După-amiază am intrat pe teritoriul Cehoslovaciei. Discutat îndelung cu Dan Cavassi, vecin de compartiment (singurul instrumentist care s-a înspăimântat să petreacă 3 zile pe drum în clasa a II-a şi a renunţat la câteva mii de lei – 10-12 mărci – pentru a se odihni într-o cuşetă. Semnificativ nu pentru zgârcenia, ci pentru starea „materială“ în care se găsesc instrumentiştii ţării). Ne-am amintit vechii filarmonişti, trecutele turnee.

Toate locurile pe care le străbatem în fuga trenului sunt marcate de „socialism“. Clădiri în paragină. Gări triste. Câmpiile rămân mai ademenitoare. Mă căznesc să-mi reamintesc poemul lui Smetana *Prin grădinile şi livezile Boemiei* şi nu izbutesc.

Joi 28 mai 1992

• La orele 6 sosim într-o staţie ce leagă Schônefeld-ul de Berlin. De aici urcăm în trenul spre Hamburg. Trecem prin vechea capitală germană Alexander Platz, Reichstagul. Nici urmă din vechea graniţă între „lagăre“ socialist şi capitalist. Staţie Zoo „contactează“ occidentul. Tineri din orchestră (printre ei excelenţi muzicieni de talia lui Bogdan Zvorişteanu sau Silvia Simionescu) nu sunt interesaţi de „peisaj“. Impresarul s-a dovedit mizerabil căci pentru trei zile de drum nu a achiziţionat nici măcar un vagon-cuşetă. Oboseala e vizibilă pe chipul fiecăruia. În depărtare Dahlem-ul, Charlottenburg. Dacă mi s-ar propune nici nu ştiu

dacă aş rămâne în Berlin pentru 2-3 zile. Copleşit de o stare de inerţie, de oboseală – semn al bolii şi al incapacităţii de a mă entuziasma prin care izbândeam întotdeauna să dobândesc bucurie în fiecare călătorie. În drum spre Lüneburg intrăm din nou pe vechiul teritoriu al R.D. Germane. Clădirile, şoselele, gările au aspectul caracteristic mizeriei, înapoierii socialiste. După câteva schimbări de trenuri ajungem la Bleckende.

Bleckende. 32 de km de Lüneburg, oraşul în care Bach era în 1700 (avea deci 15 ani) elev-corist, oraşul în care a găsit partiturile lui Palestrina, Lasso, Schütz, Scheidt, oraşul în care a învăţat orga şi compoziţia, oraşul din care pleacă mereu la Hamburg pentru a asculta pe celebrul Reinaken, profesorul lui Böhm, oraşul în care obţine în 1703, certificatul de absolvire „a claselor superioare ştiinţifice".

Blekende. De câţiva ani, în castelul ridicat pe ţărmul Elbei, la sfârşitul secolului al XVI-lea (un castel în care un pasionat al artei româneşti Ernst Tipke a adunat câteva mii de cărţi româneşti, obiecte de artă populară românească, punând şi bazele unei societăţi culturale româno-germane), are loc, la începutul verii, un festival muzical cu largă participare internaţională.

Orchestra Atheneum în frunte cu dirijorul Emil Klein a fost invitată să participe la Festivalul din acest an, deschis printr-un concert al marilor formaţii coral-orchestrale din Hanover (dirijor Heinz Henring) care au interpretat Oratoriul lui Händel *Israel în Egipt*.

Bleckende e aşezat pe malul Elbei. Vechea graniţă dintre RDG şi RFG este încă prezentă, 4 km de pământ arat...

Suntem cazaţi în castel. Orăşelul are 4000 de locuitori. Linişte. Putere. Bogăţie. Multe vile adăpostesc pensionari din Hamburg care îşi trăiesc sfârşitul vieţii departe de zgomotul oraşelor. Îmi amintesc paginile din Jurnalele de război ale lui Ilya Ehrenburg despre intrarea trupelor sovietice pe teritoriile vechii şi civilizatei Prusii. Cu câtă ură a fost privită populaţia de „dezrobitori". Seara, sute de locuitori din Bleckende şi împrejurimi au venit în elegante maşini la concert. Am coborât din „chilie" şi am ascultat Concertul ansamblului londonez „Gaudier" interpretând două excelente partituri: *Octetul* de Jean Français şi *Octetul în Fa major* D.853 de Schubert. Omogenitate. Stil. Autenticitate. Publicul încântat. Pădurea din jur ademeneşte spre muzică. Loc sfânt pentru reuniuni artistice.

• Părăsesc castelul şi cutreier orăşelul. Stau câteva ore la repetiţia orchestrei, ce are loc într-una din sălile şcolii. Pentru prima oră pătrund

într-un asemenea „sediu“. Impresionantă dotarea sălii de gimnastică, curăţenia claselor. Stau câteva ore pe malul Elbei. Scriu. Mă întreb dacă aş putea trăi cândva într-o localitate ca aceasta. Cadrul peisagistic, liniştea, rămân un loc ideal pentru retragere. Din fiecare casă răzbeşte muzică de cea mai bună calitate.

Seara particip la castel la spectacolul Teatrului din Gera cu opera *Die Dreigroschenoper* de Bertold Brecht şi Kurt Weil. Regia – Reinhardt Ottmar Schuchardt. Conducerea muzicală Günter Schimme, Michael Stolle.

Îmi face plăcere că prejudecăţile anticomuniste nu au curs în Germania „teatrală“. Brecht ar fi putut fi judecat şi sub acest aspect. Montare modernă. Am înţeles puţin din text. Muzica bine interpretată. Totuşi întreg spectacolul a avut un aer provincial, sesizabil de la prima intrare a actorilor. Mi-am amintit de oraşul Gera şi un turneu întreprins cu Ludovic Bacs şi *Musica Rediviva*, în toamna anului 1976.

Sâmbătă 30 mai 1992

• Dimineaţă asist la un moment de artă germano-franceză. Bleckende este înfrăţit cu o mică localitate din Franţa. Un autobuz cu oaspeţi a venit din vechea Galie. Pe estrada de concert din Castel îşi desfăşoară arta – (orchestre de acordeoane, o echipă de dansuri) – germanii şi francezii. Cât de mult s-a schimbat Europa ultimelor decenii. În urmă cu jumătate de veac cine şi-ar fi putut imaginea o asemenea scenă de frăţietate? Şi ce binevenită este arta „amatorilor“ în stabilirea unor asemenea legături. După-amiază sunt invitat la o cafea în familia lui Ernest Tipke, directorul „castelului“ în care a fost instalat în ultimul timp un fel de centru de învăţământ de recalificare. Descopăr un mare îndrăgostit de România. Tatăl lui Ernst Tipke a murit în august 1944 pe lângă Ploieşti ca soldat într-o baterie antiaeriană. De atunci Tipke îi caută mormântul. A revenit de câteva ori în România. A învăţat puţin şi limba română. A adus sute de cărţi din România, obiecte de artă populară. A pus bazele unui muzeu de artă românească şi speră să-i asigure în curând patronajul Primăriei. A pus şi bazele unei societăţi româno-germane. În ţară cunoaştem foarte puţine despre această societate. Dacă am şti să cultivăm pasiunile unor asemenea oameni pentru istoria şi arta României!

Spre orele 17 plecăm împreună cu ErnstTipke să vizităm Bleckende şi vechea biserică a unei localităţi din apropiere (Kirche Altgarge) unde

se găsesc sculpturile în lemn ale lui Otto Flath. Impresionant altarul. Cu chipurile lui Moise, Ieremia, Daniel, David, Elias, Jehosua.

Ne îndreptăm apoi spre vechea graniţă ce despărţea RDG-ul de RFG. Pe un ponton trecem Elba. Cumplite rămân urmele vechii frontiere. Şi oamenii de dincolo de Elba arată încă altfel.

La înapoierea în castel discutăm despre posibilitatea organizării unor festivaluri comune de muzică româno-germană. Ernst Tipke este de acord. Îi voi vorbi la Bucureşti despre o asemenea posibilitate lui Klaus Brambach.

Seara are loc concertul orchestrei Atheneum dirijat de Emil Klein. În program – uvertura *La scara de mătase* de Rossini, *Concertul pentru trompetă în Mi bemol major* de Haydn, *Simfonia a VI-a* de Schubert. Calitatea instrumentiştilor (printre ei un flautist ca Ion Caţianis), este vizibilă în fiecare frază. Întreg concertul sună mai frumos ca la Bucureşti. În pomii din jur mierlele acompaniază partiturile... Am impresia, la un moment dat se „acordă" cu liniile melodice şi sunt chiar neliniştite în... pauzele dintre mişcări că nu-şi pot continua cântul. Formaţia a dobândit datorită virtuozităţii şi dragostei de a face muzică un înalt grad de omogenitate, o remarcabilă capacitate de a contrapuncta într-o comuniune spirituală de invidiat şi aş spune chiar şi un „sound" specific.

Duminică 31 mai 1992

• Mă simt tot mai bine pe meleagurile Elbei. A dispărut parcă şi dorinţa ce o resimt mereu când sunt peste hotare de a mă întoarce după două, trei zile acasă, la masa de lucru, la treburile cotidiene.

Dimineaţa o petrec în parcul de pe malul fluviului citind. După-amiază urmăresc recitatlul pianistului scoţian Trifor Smith. Concertul are lor într-una din sălile Castelului. Nivelul artistic-submediocru cu toate că în biografia sa întâlnesc drept dascăli personalităţi ca Wilhelm Kempff, Paul Badura Skoda şi cu toate că activează în prezent ca docent la Hamburger. Musikhockschule. Alături de o nocturnă de John Field şi-a fixat doar un program Theodor Kirchner (1823-1953) şi Friedrich Küchen (1810-1882) creatori ce au intrat doar în „istoria" regiunii Hamburg. Programul a fost intitulat „Im Salon bei Friedrich Küchen".

Seara în curtea Castelului au fost întinse – mese de „local". Atmosferă de Moulin Rouge. Întreg „satul" era prezent. Se servea şampanie, dulciuri şi pe scenă „a rulat" sub bagheta lui Peter Stamm un excelent concert de

serenade şi pagini de operetă. Orchestra noastră s-a adaptat imediat stilului – dovadă de înaltă profesionalitate şi au interpretat pagini din *Mireasa vândută* a lui Smetana, *Perpetuum mobile* şi *Liliacul* de Johann Strauss.

Excepţional grupul de solişti (în special Sabine Passow de la Komische Oper din Berlin) şi prezentatorul Ernst Erich Buder – ideal pentru un spectacol de televiziune: prin putere de improvizaţie, bună cunoaştere a partiturilor, farmec în orice intervenţie.

Publicul s-a simţit excelent. Programul şi întreaga desfăşurare a concertului mi s-au părut ideale pentru desfăşurarea acestui gen de creaţii.

După spectacol, în vechea închisoare a castelului, (integral păstrată de-a lungul deceniilor) o mică recepţie. Câţiva instrumentişti şi-au învins timiditătile şi-au dat un spectacol de folclor românesc ce a încântat suprem soliştii de la Hamburg şi Berlin şi pe ceilalţi oaspeţi prezenţi. Nici o urmă de vulgaritate. Repertoriul lăutăresc cântat de aşi ai artei orchestral-simfonice (printre ei oboistul Adrian Petrescu) avea nobleţe şi putere de seducţie.

Luni 1 iunie 1992

• La ora 14 plecăm cu autobuzele spre Lüneburg. Caut să-mi amintesc documentele ce vorbesc despre elevul Bach la Lüneburg. Întotdeauna când am urmărit călătoriile lui Johann Sebastian la Hamburg, la Berlin, la Postdam mă gândesc la apartenenţa lui Bach la spiritul nordic al Germaniei cu totul diferit de cel din zonele de Sud, în care s-a născut, în care şi-a petrecut cei mai prolifici ani de viaţă.

Visez o călătorie prin Germania care să „unească" toate „etapele" străbătute de-a lungul celor 65 de ani pe care le-a trăit Bach şi în care să trec în revistă documentele, ce au rămas peste secole, mărturie a prezenţei sale. După multe schimbări de trenuri ajungem la Berlin, în gara Lichtenberg. Aşteptăm să ne urcăm în garnitura de Bucureşti care se formează la miezul nopţii. Prin gară trec trenurile spre Varşovia. Lume pestriţă. Tristeţe. Prost gust. Nomazi.

Marţi 2 iunie 1992

• În tren. Am dat 8000 de lei pentru a mă putea odihni până la graniţă într-o cuşetă, altfel nu aş fi rezistat unui drum de 3 zile.

Cum se îmbogăţesc unii impresari străini pe spinarea instrumentiştilor români. Tinerii din orchestră nu discută decât despre modul în care pot căpăta un post peste hotare. Violonista S. Simionescu va coborî de altfel la Praga pentru a lua un tren spre Italia unde are o bursă. I-am dat o scrisoare către Grete Tartler, ataşata culturală la Ambasada României din Austria, poate o va ajuta să doarmă o noapte la Viena. Mai toţi membrii orchestrei sunt instrumentişti de valoare. I-am putea reţine în ţară dacă le-am cultiva măcar dorinţa de a desfăşura o activitate *solistică*. În străinătate nu izbândesc să se ridice de la „pupitrul" unei orchestre. Concurenţa e uriaşă. Vor pleca însă cu toţii nerezistând tentaţiilor vieţii occidentale, lefurile onorabile cu care (în special în Germania) sunt retribuiţi artiştii.

În zori, suntem la Praga. Se văd de departe „liniile Hradului" şi ale monumentelor ce transformă capitala Cehoslovaciei într-una din cele mai frumoase oraşe ale lumii.

Suferinţele lumii post-socialiste sunt vizibile şi în cetatea ce l-a adăpostit cu atâta dragoste pe Mozart şi în care se cântă de secole, zi de zi, muzica foarte bună.

Praga – Brno – Bratislava... Chipuri dominate de deziluzii.

Turlele bisericilor din Bratislava strălucesc în soare. Vizitând acum două decenii cetatea, Călinescu scria că nu s-ar fi mirat dacă după un colţ ar fi apărut Mozart. În puţine oraşe ale lumii vechile cartiere şi-au păstrat autenticitatea. Praga a avut şi norocul de a nu fi distrusă în cel de al doilea război mondial. Totul a rămas ca în urmă cu veacuri. Cine ştie ce va aduce viitorul?

Europa occidentală se uneşte tot mai puternic. Slovacii vor să pună borne de graniţă cu cehii şi moravii. Şi concepţiile şi acţiunile tribaliste izbândesc din plin.

După prânz din nou prin fermecata Budapesta.

La graniţă, ca pe vremuri, pătrund soldaţii care scotocesc sub paturi. Nu cumva să se strecoare un „spion"...

Pentru noapte în cuşeta pe care o împart tot cu Dan Cavassi vine pentru odihna nopţii şi Ion Caţianis. Ce flautist formidabil rămâne după un sfert de veac de activitate în orchestra Radioului. Ne amintim de Igor Turjanski şi de Concertul în care am cântat alături de ei în al cincilea Brandenburgic sub bagheta lui Iosif Conta. E fericit că peste două zile va pleca în turneu în Elveţia şi Italia cu Iosif Conta şi Orchestra Naţională

Radio, contractate de impresarul Fausto Zadra, pianistul specializat în „impresarierea" artiştilor români, care va umili cu siguranţă din nou formaţia şi instrumentiştii noştri punându-i să cânte în condiţii mizere.

Toată lumea va tăcea pentru că mai mult ca oricând visul unui instrumentist este turneul şi dolarii dobândiţi... Că artistul român este plătit cu o zecime din nivelul onorariilor unui muzician occidental nu mai contează. În Italia mi s-a spus că polonezii cântă şi pe o diurnă de 7 dolari. Exploatarea artiştilor din Est continuă mai mult ca oricând. De ce Ion Caţianis nu a părăsit ţara, ca şi fratele său în urmă cu ani, când l-ar fi primit orice orchestră a Europei? Probabil frica, inerţia, situaţia familială l-au reţinut...

Miercuri 3 iunie 1992

La ora 10 suntem în Gara de Nord. La ora 12 intru alături de Silviu Gavrilă la Ora de Muzică continuând ciclul Valori, Confirmări, Simboluri, prezentând Filarmonica „George Enescu".

Mă străduiesc mereu, în ultimii doi ani, să găsim loc creaţiei, instituţiilor româneşti în cadrul Orei de Muzică. Nimeni nu are nevoie de subiecte şi oricum Ora de Muzică nu are „statură". Fiecare redactor încearcă să zvârle cu „făraşul" subiecte din cele mai diferite. Şi ce rol ar putea avea ciclurile de „lecţii" în care realmente să fie programate, pe baza unui sistem bine gândit „lecţii" de instrucţie în domeniul gramaticii, stilisticii, istoriei muzicale. Dar cum să urmăreşti asemenea obiective pe o lungă durată? Nici ora de emisie nu poate suscita interesul realizatorilor. Nici sărăcia Televiziunii (lipsa de spaţii, de casete, de aparate) nu este stimulativă. Fiecare îşi vede de treburile sale, mai ales, de interesele sale...

Pentru mine principalul obiectiv pentru toamnă este organizarea unui ciclu de transmisii duplex – triplex în care critici, instrumentişti să ofere lecţii „pe viu" în care tânărul audient să-şi poată însuşi nu numai elemente de cultură muzicală ci şi repere, criterii stilistice capabile să-l ajute în înţelegerea unor valori muzicale.

Joi 4 iunie 1992

În *Mărturii* (publicaţie pe care n-am urmărit-o până acum), Doru Popovici trece în revistă principalele etape ale istoriei muzicii religioase

româneşti după ce remarcă opera lui Dimitrie Cuclin (autor al unor lucrări ca *Iisus în faţa morţii*, *Crezul*, *Simfonii liturgice* şi multe metode în care se îmbină mijloacele de expresie ale componisticii cultivate de Bach cu instrucţiile imnografiei bizantine), Sabin Drăgoi (creatorul unor motete şi imnuri liturgice pe o linie postbarochistă), Marţian Negrea (Recviemul său se apropie de neoromantismul şi postimpresionismul românesc) se opreşte la Oratoriile, Variaţiunile pe o temă bizantină şi Liturghie bizantină drept „momentul minunat din istoria muzicii româneşti, în care aceste capodopere ne înalţă, ne disciplinează, ne apropie de lumea pură a rugăciunii. Dincolo de noua concepţie a armoniei modale – Paul Constantinescu a fost un mare armonist, situat pe linia Enescu, Bartok, Messiaen – se relevă o operă de artă, ca un „produs al Prihanei"... „Memoria i s-a imprimat – notează un poet parnasian – ca un sigil al misticei stări de altădată. Memoria impune materiei formule în infinita lor varietate – formule care sunt exemple ale Absolutului"! Dar, fiindcă Paul Constantinescu a simbolizat şi simbolizează pe compozitorul adăpat la „înţelepciunea sophianină" a ortodoxismului creator, acestuia nu îi lipseşte o „memorie a esenţei, un dor al formei", la care este cazul să asociem, intim, „un suflet... care există pretutindeni într-însa"...

Vineri 5 iunie 1992

• Din declaraţia făcută lui Georges Charbonier, pentru revista *Théâtre-Public*, de Ion Nicodim căruia i s-a decernat anul acesta Premiul „Herder": „Experienţa mea este legată în mod deplin de România şi este singura monedă de schimb pe care o pot avea asupra mea. În Franţa nu mă simt în mediul meu. Iar experienţa mea proprie este singurul lucru care mă poate incita. Să fac pictura pe care voi, francezii, o faceţi în Franţa nu prezintă nici un interes pentru mine. Pot să comunic cu voi: să-mi întemeiez pe o seamă de idei comunicarea mea cu voi; să vă împărtăşesc punctul meu de vedere. Pot să-l privesc sub un unghi oarecare. Voi, sub un altul. Putem să-l vedem din aceeaşi latură. Sau în mod diferit. Dar singura experienţă pe care o pot aduce în lumea aceasta unde mă aflu în momentul de faţă e experienţa care mă leagă de ţara mea."

Câţi dintre muzicienii din noua avangardă românească ar face o asemenea declaraţie?

• La *Panoramicul muzical* am programat o emisiune despre Titu Maiorescu. Acum câteva săptămâni m-am „îndreptat" spre Liviu

Rebreanu şi relaţiile sale cu muzica. Dorinţa de a sublinia relaţiile dintre scriitorii români şi muzică rămâne una din cele mai interesante spre care m-am îndreptat în anii din urmă. Din păcate nu am perspectivă editorială. De aproape patru ani cel de al treilea volum de convorbiri pe această temă cu prof. Zoe Dumitrescu Buşulenga se găseşte la *Cartea Românească* şi lipsa de interes în plan editorial nu este în nici un chip stimulatoare pentru a continua aceste sublinieri...

• În *Contemporanul* Gh. Grigurcu este tot mai intransigent şi mai direct în bătăliile împotriva lui Adrian Păunescu, Eugen Simion. Bineînţeles că i se răspunde în acelaşi mod.

• Întrebat de Dorin Popa dacă crede că în noile condiţii mai este posibil să vină pe turnantă un partid de tipul celui comunist, Nicolae Manolescu a răspuns:

– „Nu, nu cred că se mai poate întoarce şi nu cred că vreun partid comunist ar mai avea succes, cel puţin pentru un termen important de timp. Punctual s-ar putea produce asemenea lucru şi în timp şi în spaţiu, dar de durată nu...

...Oricum pericolul unui nou regim comunist este foarte mic, aproape nul. Pericolul unor regimuri autoritare de extremă dreaptă, de culoare fascistă este ceva mai mare. Cred că aici găsim şi una din explicaţiile succesului pe care diversiunea naţionalistă îl are într-o parte a ţărilor. Nu e vorba numai de noi. Aţi observat că mişcările astea naţionaliste şi creşterea fenomenelor de extremă dreapta ţin de o arie mai largă a Europei, din Spania şi până în fosta Uniune Sovietică, în Răsăritul ei, din nord şi până în sud. Nu? Nepoata lui Mussolini a fost aleasă în Parlament şi cu un oarecare succes. Le Pen a obţinut în Franţa un scor mult peste aşteptări. Partea proastă e că noi nu suntem în ţări stabilizate politic, unde nu contează foarte mult aceste fenomene, cu adevărat. Le Pen nu va răsturna niciodată democraţia; deja faptul că au obţinut 14% este important, deci va scădea, că lumea se sperie. La noi, în lipsa stabilităţii, ne putem aştepta ca un partid de acest fel să obţină un control suficient de mare asupra Parlamentului, pentru a putea să impună nişte hotărâri. Asta este o teamă care există, dar nu a revenirii regimurilor comuniste. Cred că noi nu vom mai apuca un regim comunist, decât, Doamne fereşte, de câteva minute la scara istoriei, şi care s-ar putea să ne fie fatal nouă ca persoane.“

Sâmbătă 6 iunie 1992

• Din nou o „serată“ la reşedinţa lui Klaus Brambach. Au cântat Al. Ciobanu, Beatrice Cacoveanu, Anca Ioniţă, Nicolae Bica... Bach, Chopin. Mulţi fără talent, recomandaţi de muzicieni apropiaţi ai ataşatului Germaniei, dar dominaţi de interese particulare. Păcat de eforturile diplomatului în lupta pentru promovarea talentelor româneşti atât timp cât nu e ajutat de muzicieni cel puţin oneşti. Nu pot interveni în nici un chip.

Duminică 7 iunie 1992

• Am vizitat clădirea distrusă a fostului Palat Regal ce adăposteşte Muzeul – cele 3 camere în care au fost expuse lucrările distruse în zilele Revoluţiei şi refăcute de experţi la Los Angeles. Triste locuri. Public puţin. Mizerie totală. Am pornit apoi spre Muzeul Colecţiilor să văd donaţia lui Eugen Taru. Piese excepţionale. Tragică viaţa graficianului care s-a sinucis acum un an. Bogăţie imensă adunată în colecţie. Întregul aşezământ este însă lipsit de har prin modalitatea de expunere. Se pare că şi clădirea este ameninţată de un viitor cutremur. Se pot întâmpla mari nenorociri cu toate aceste comori adunate din colecţiile particulare reunite după martie 1977. Dar cine gândeşte la ora actuală la perspectivele creaţiei artistice?

Am trecut şi pe la Galeria „Galateea“. Un bătrân grafician Alexandru Olian expune sub titlul „Memoria caselor“ circa 40 de tablouri dedicate caselor în care au trăit mari oameni ai ţării de la Anton Pann şi Popp de Szathmary la I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Nicolae Titulescu, Nichita Stănescu. Găsesc casa Cellei Delvrancea, casa de la Căpăţâneni a lui George Stephanescu. Verlaine vorbea despre „casele care cântă.“

Din păcate, în tăvălugul anilor ce au trecut după Revoluţie nimeni nu are grija lor. În majoritatea cazurilor sunt locuite de particulari. Nu toate primăriile se gândesc să pună o placă comemorativă. Mai grav este că nu există minime perspective pentru a „elibera“ zeci de alte locuinţe (de la casa în care a trăit Mihail Jora la cea în care a dat ultimele lecţii de pian Constanţa Erbiceanu), pentru a le transforma în mici muzee ce pot avea un excepţional rol educativ-artistic dincolo de apărarea patrimoniului naţional.

• La Serata Muzicală un nou colocviu cu Wilhelm Berger dedicat lui Richard Wagner.

Luni 8 iunie 1992

• Vernisaj la Academia Naţională de Arte a lucrărilor studenţilor din anul II şi III.

În scrisoarea-mesaj trimisă cu acest prilej, Corneliu Baba avertiza parafrazând spusa unui scriitor: „Vor ieşi artişti din Academie, aceia care au intrat artişti".

• O notă în *Expres Magazin* sub titlul „Un derbedeu":

„Venit de la Paris cu averea adunată într-o boccea, dl. Ion I. Brătianu a reuşit să devină în scurt timp prostul vieţii noastre politice. Dacă există la ora actuală o tot mai mare neîncredere în Parlamentul României, preşedintele partidului ai cărui membri încap într-un automobil Lăstun şi-a adus o contribuţie majoră. E suficient să reamintim numeroasele sale ieşiri de măscărici: scena cartofului, show-ul de la Circul de Stat, când a apărut cu mască şi fără mască, intrarea ca baronet în Academia Caţavencu, candidatura la postul de primar al Capitalei. Un Parlament onorabil de mult l-ar fi exclus din rândurile sale."

• În şedinţa colegiului de programe vorbesc despre mulţimea orelor de muzică ţigănească dată pe post ce distruge bunul gust, tulbură frumuseţea creaţiei folclorice româneşti. Zadarnice rechizitoriile... Mi se răspunde foarte simplu. Cu ce putem „ilustra " emisiunile dedicate romilor?

• Alfred Hoffmann despre recitalul susţinut de Sever Tipei la Bucureşti în cadrul Săptămânii muzicii noi (cronica a apărut în *România liberă*):

„Tipei a prezentat câteva lucrări americane, cu imagini filmate şi bandă – realizată cu utilizarea computerului – între care propria pagină Aga Matter. Una din ele, semnată Charles Dodge, porneşte de la un disc al lui Enrico Caruso – celebra arie a lui Canio din opera *Paiaţe* de Leoncavallo – al cărei material sonor este prelucrat deformat, exploatat în diverse ipostaze în chip extrem de variat, fără să rezulte o ironie supărătoare la adresa personajului sau a compozitorului care i-a dat viaţă. De fiecare dată, comentariul pianistic era plin de plasticitate, serios şi expus cu o autoritate dublată de o subtilă înţelegere, mijloacele artistice ce concurau la făurirea unei imagini unice fiind combinate cu înţelepciune şi simţ al echilibrului. Tipei şi-a întregit contribuţia printr-o expunere despre Sonorităţi experimentale, instrument al cunoaşterii care punea eforturile pentru găsirea unui teren, expresiv nou într-o lumină firească,

de fenomen organic, necăutat. În totul, un flash de bună calitate asupra realităţii climatului actual al creaţiei muzicale americane."

• Din declaraţia făcută de marele regizor german Gotz Friedrich, Cristinei Sârbu (Interviul a apărut în ziarul *Cotidianul*).

„Aş vrea să spun – şi puteţi difuza ştirea ca fiind certă! – că intenţionez să montez pe scena de la Deutsche Oper Berlin *Oedip* de George Enescu. La pupitru se va afla bunul meu prieten, dirijorul Lawrence Forster, care a realizat nu de mult o versiune discografică a Oedipului enescian. Proiectul este ferm, va fi realizat în câţiva ani. Mai am de completat câteva roluri în distribuţie... Mai rămâne să ne hotărâm dacă vom cânta partitura în franceză, în original, în germană sau, de ce nu, în româneşte. Este, desigur, foarte, foarte complicat, dar o vom face!"

Marţi 9 iunie 1992

• La Lugoj, la sărbătorirea Centenarului Mişcării memorandiste au participat Ion Raţiu (nepot al dr. Ioan Raţiu, preşedinte din 1888 al Partidului Naţional Român) şi Mihai Brediceanu (nepot al avocatului Coriolan Brediceanu).

• Într-un interviu oferit ziarului *Libertatea*, Viorel Cosma, Preşedinte al Fundaţiei „Dinu Lipatti" vorbeşte despre câteva acţiuni de viitor ale aşezământului – reluarea pe disc compact a tuturor imprimărilor lui Lipatti (acţiune sponsorizată de firma japoneză Migas Real şi de Banca de Credit Cooperatist Bankcoop), editarea cronicilor lui Lipatti şi despre Lipatti (sponsori: Bankcoop şi Rank Xerox) şi încercarea de a edita mari lucrări de muzicologie românească, de sinteză lexicografică printre care volumul *Interpreţi din România* (De astă dată în colaborare cu Banca Comercială Română). Oricum, la ora actuală, căutarea unor sponsori pentru teritoriile muzicii culte rămâne un imperativ de prim ordin. În ultimul număr al revistei *Actualitatea muzicală* Petre Brâncuşi publică un articol intitulat „Cine este autorul imnului Deşteaptă-te, române?

Inexplicabil P.S.-ul articolului „Aceste adnotări au fost înaintate spre publicare ziarului *Adevărul* în luna decembrie 1991. Până astăzi nu am primit nici un semn de bună voinţă."

De ce a refuzat oare *Adevărul* articolul care nu pune nici un fel de probleme politice, istorice?

• *Cotidianul* publică sub titlul „Acestei ţări îi trebuie un simbol" un amplu interviu cu Marin Constantin.

„Eu ştiu – declară printre altele dirijorul – ce înseamnă fanatismul şi nu numai cel de tip comunist. Eu ştiu foarte bine ce înseamnă şi fanatismul legionar, eu am apucat rebeliunea legionară şi ştiu ce s-a întâmplat atunci. Mai mult ca oricând, eu cred că acum, acestei ţări îi trebuie un simbol. De altfel, acest lucru este demonstrat de istoria Ţărilor Române şi de istoria României. De aceea, eu cred că revenirea Regelui ar fi o soluţie."

• Vorbind despre activitatea coralei în anii guvernării lui Ceauşescu, Marin Constantin se „apără" inteligent, eficient:

„Înainte de '89, întreabă reporterii (Florin Toma şi Lucian Vasilescu) Colindele Madrigalului circulau pe casete, în secret, menţinându-ne credinţa în cântecul religios. Era o formă de rezistenţă vie şi credem că nu vă e greu să vă închipuiţi un popor întreg stând ciucit, cu urechea la aparatele de radio şi ascultând la «Europa liberă», în noaptea de Crăciun Colindele «Madrigalului». Cum aţi susţinut această formă de rezistenţă?"

Iată răspunsul lui Marin Constantin:

– Discul de care vorbiţi a apărut în 1967 şi a fost prefaţat de Victor Eftimiu. M-au ajutat mult câţiva oameni: părintele Anania, fiul lui Arghezi – Baruţiu şi Noel Bernard. Vă amintiţi când Noel Bernard a avut o emisiune despre acel disc şi când, după ce prezenta fiecare colind, îi invita pe ascultători să înregistreze. Noel Bernard m-a scos pe mine din multe încurcături... Vorbind despre rezistenţa la care vă referiţi dvs., e da datoria mea să vă spun că nu mă gândeam explicit la aceasta. Eu nu uram, pentru că n-am avut timp să analizez tarele acelei societăţi, decât în măsura în care mă izbeam de ele. Şi mă izbeam de aceste greutăţi la fiecare plecare în turneu; noi nu ştiam niciodată dacă o să ne lase sau nu să plecăm şi nu rare au fost cazurile când, la scara avionului chiar, îmi opreau câţiva corişti şi nu le dădeau voie să vină cu noi. Ba, odată, au vrut să mă oprească şi pe mine. Eu nu spun că aş fi susţinut, prin activitatea mea, prin muzica „Madrigalului" acea rezistenţă de care vorbeaţi. Eu las faptele să vorbească, pentru că am mare încredere în puterea de judecată a neamului nostru, în capacitatea lui de a deosebi grâul de neghină. Las faptele să vorbească şi-i las pe cei care ne cunosc activitatea să facă diferenţa între discul de Colinde, să zicem, şi faptul că, la un spectacol de gală, eu am cântat un cântec de partid, sau „Partidul – Ceauşescu – România". Nu numai eu am cântat cântecele astea. Din nefericire pentru noi, trebuie să suportăm şi să ne asumăm aceste lucruri.

De aceea eu spun că orice căinţă are procesualitatea sa: nu e suficient să te pocăieşti, să te spovedeşti şi, a doua zi, cu sufletul împăcat, să te îmbeţi din nou. Lucrurile nu sunt aşa de simple. Eu sunt conştient că am plătit un tribut; alţii nu vor să recunoască, dar eu recunosc.

Rep. – Spuneţi-ne, vă rugăm, maestre, consideraţi că era obligatorie, la vremea aceea, plata tributului de care vorbeaţi?

M.C. – Viaţa „Madrigalului" s-ar fi curmat, aşa cum s-a curmat viaţa „Capelei Corale Gheorghe Cucu", dacă, în anumite momente, nu am fi plătit acel tribut.

• Radu Varia, preşedintele Fundaţiilor Internaţionale *Constantin Brâncuşi*, cheamă în *România liberă* la „organizare la Bucureşti, pentru prima oară a unei mari expoziţii Brâncuşi reunind opere astăzi răspândite în întreaga lume." Ideea este imposibil, însă, de tradus în viaţă din cauza costului enorm al asigurărilor...

• Noul succes al lui Andrei Şerban la Teatrul Naţional – *Livada cu vişini* de Cehov. Interesantă viziunea asupra desfiinţării livezii ca o ameninţare a dictaturii proletariatului. Modul de tratare a ideilor lui Trofimov, a utopiilor sale care au dus la monstruozităţile comuniste, introducerea Internaţionalei în textul cehovian. Document excelent interviul oferit de Andrei Şerban Elenei Drăguşin şi publicat în *Cotidianul*.

Miercuri 10 iunie 1992

• Am vorbit acum câtva timp la Televiziune despre „superdotaţi", despre copii foarte talentaţi, excepţional înzestraţi şi despre necesitatea şcolarizării lor speciale. Bineînţeles că rândurile au trecut neobservate de factorii de decizie în plan pedagogic şi nu s-a făcut nimic. Ca şi în multe alte teritorii, avem bogăţii uriaşe pe care nu ştim să le „exploatăm". Despre unul dintre aceste talente excepţionale aş nota astăzi câteva cuvinte.

Alexandru Tomescu este născut în 1976. Este elev, dar este bine cunoscut în viaţa muzicală internaţională. Începând de la 5 ani studiul cu mama sa, acompaniat permanent de tatăl său, un pianist de bună formaţie, aflat sub supravegherea unui profesor de forţa lui Ştefan Gheorghiu, urmând din copilărie cursurile de perfecţionare de la Salzburg cu Ruggiero Ricci de la Academia „Spohr" din Freiburg, Al Tomescu a obţinut premii în 9 concursuri internaţionale, concertând în mari centre artistice ale lumii în Germania, SUA, Italia, Polonia, Franţa, Marea

Britanie, Olanda. I s-a oferit o bursă de 90.000 dolari pentru a urma cursurile Şcolii „Menuhin" din Anglia. A beneficiat de o bursă de studii la Interlochen – SUA unde l-a avut ca profesor pe Trevor Williams. A dobândit de asemenea laurii unui concurs obţinând dreptul de a cânta în SUA cu World Youth Orchestra în stagiunea în care apăreau, printre alţii, Perlman şi Wats. 8000 de audienţi l-au aclamat în picioare pe violonistul român atunci în vârstă de 14 ani. Cronicarii unor publicaţii ca *The Times, The European, Sunday Telegraph, Le Monde de la Musique* au prezentat drept evenimente majore apariţiile copilului din Bucureşti în concertele din Franţa şi Anglia. Acum un an a participat la o Gală europeană la Parma organizată de UNICEF, zece copii din tot atâtea ţări europene au susţinut un concert extraordinar (la care şi-au mai adus contribuţia Carlo Ponti, Giuletta Massina, Renata Tebaldi). Medalia şi statueta primite cu acest prilej au prezentat recunoaşterea valorii internaţionale a elevului bucureştean.

Câteva decupaje din cronicile dedicate „fenomenului Tomescu" sunt elocvente pentru entuziasmul cu care este peste tot receptată arta sa. „Era atât de frumos încât am fi dorit să nu se mai termine" (*Le Provençal* – Franţa). „Aplauze frenetice au confirmat talentul incredibil al acestui copil" (*Freiheit* – Germania). „Extraordinar recitalul acestui violonist care a interpretat magistral lucrări de Bach, Bartok, Paganini primind aplauze entuziaste" (*Il Dovere* – Elveţia). „Al. Tomescu a uimit pe toţi prin pregătirea şi talentul său violonistic" (*La Stampa* – Italia). „Al. Tomescu, un star al viorii la vârsta de 14 ani" (*Berliner Morgenpost*).

Tomescu îşi continuă studiile, continuă turneele prin lume.

Cultivând lucrări fundamentale ale literaturii violonistice, Alexandru Tomescu este un real „copil minune" care prin înalta-i pregătire şi artă ne dă certitudinea că „minunea" va rămâne o dată cu trecerea tinereţii şi va deveni unul dintre artiştii care vor cinsti decenii muzica şi şcoala românească.

Esenţial este să veghem, să avem grijă de talentul său, să-l încurajăm cu preţuirea necesară.

• Sub patronajul Ministerelor Afacerilor Externe şi Culturii din Franţa, Ministerului Culturii din România, Fundaţiei *Humanitas* în colaborare cu Institutul Francez a avut loc la Bucureşti Colocviul Internaţional „Democraţie şi revoluţie la Tocqueville" – o încercare de analiză a actualităţii în contemporaneitate a marelui gânditor. Dezbaterea unor

teme ca: „ Tocqueville şi sfârşitul revoluţiei“, „Tocqueville şi socialismul“, „Tocqueville şi acţiunea politică“, „Tocqueville astăzi – posteritate şi legitimitate“ – au readus în discuţie destinul continentului european.

• M-am zbătut trei zile pentru o viză italiană. Umiliri la Minister, la Ambasadă. Lucrătorii Consulatului se poartă îngrozitor cu publicul, cu cei care doresc să plece în Peninsulă. Am obţinut viza dimineaţă, dar n-am mai plecat. N-am mai reuşit să obţin prin cerşitul numit „sponsorizare“ biletul de avion care să-mi permită să prezint un concert al Orchestrei Radio dirijat de Iosif Conta la Biblioteca Română din Roma. Nici nu am insistat. Nu mai am nici răbdarea şi, până la urmă, important este să găsesc timp de scris, de realizat emisiuni, de lecturi. Şi totuşi... Ce bucurie ar fi fost două zile petrecute între zidurile cetăţii de pe Tibru amintindu-mi neuitatele săptămâni petrecute pe aceste meleaguri în 1985...

• Premiile Uniunii Scriitorilor pe 1991: *Poezie:* Petre Stoica: *Piaţa Tien An Men II*. Ed. Albatros; Liviu Ioan Stoiciu: *Poeme aristocrate*, Ed. Pontica; *Proză:* Paul Goma: *Ostinato*, Ed. Univers; Dumitru Ţepeneag: *Zadarnică-i arta fugii*, Ed. Albatros; *Teatru:* Matei Vişniec: *Omul care vorbeşte singur*, piesă apărută în revista *Teatrul Azi* nr. 1-2/1991. *Critică literară*: Adrian Marino: *Biografia ideii de literatură I*, Ed. Dacia; Gelu Ionescu: *Anatomia unei negaţii*, Ed. Minerva; *Publicistică:* Ion Ioanid: *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, Ed. Albatros; Mircea Ciobanu: *Convorbiri cu Mihai I al României*, Ed. Humanitas; *Literatura pentru copii:* Florenţa Albu: *Copilărinde*, Ed. Ion Creangă; *Debuturi:* Iustin Panţa: *Obiecte mişcate* (versuri), Ed. Eminescu; Mihai Ioan Cochinescu: *Ambasadorul* (roman), Ed. Cartea Românească; Luca Piţu: *Naveta esenţială* (eseuri), Ed. Moldova; *Literatura Minorităţilor:* Balla Zsofia – A. Pancel: *Urmele armurii*, Ed. Kriterion – Draga Mirianici – Rastevano Detinstvo (*Copilărie fericită*), Ed. Kriterion; *Traduceri din literatura universală:* C.D. Zeletin – Baudelaire: *Florile răului*, Ed. Univers; Jean Grosu – Milan Kundera: *Iubiri ridicole*, Ed. Univers; *Traduceri din limba română:* Annie Bentoiu – Gellu Naum: *Partea cealaltă* (*L'autre côte*), Ed. Cartea Românească; Opera Omnia: Ştefan Augustin Doinaş.

Premii onorifice pentru întreaga activitate: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Dorin Tudoran, Sorin Alexandrescu.

• Datoria externă a României, angajată prin împrumuturi cu termen de rambursare mai mare de un an, contractate de stat, este de 2004 milioane de dolari, din care trageri efectuate (plăţi efectuate deja), în

valoare de 1239 milioane de dolari (sumele au fost calculate la 31 martie 1992), se precizează într-un raport guvernamental ce sintetizează răspunsuri ale executivului la interpelări parlamentare.

Vineri 12 iunie 1992

• La orizont a doua ediţie a Festivalului „Constantin Silvestri" organizat de Anda Anastasescu şi Csiki Boldiszar.

• Am vizitat Târgul de Carte deschis în Spaţiul expoziţional de la Teatrul Naţional. Surprins de numărul de cărţi excelente acoperind vaste teritorii culturale, cărţi pe care nu le-am văzut în librării şi nu au fost prezentate în ziare. Există toate speranţele ca editurile să nu rămână doar în teritoriul perifericuluiş şi vulgarităţii.

Standul Editurii Muzicale, din păcate, modest în comparaţie cu al altor foruri editoriale. Nici nu se putea altfel atâta timp cât lipsesc minime mijloace de susţinere a ei la suprafaţa vieţii culturale.

• Mânăstirea Voroneţ va intra probabil pe lista monumentelor din patrimoniul mondial, sub egida UNESCO.

• Îmbucurătoare judecăţile cu care într-o cronică din *România liberă* Alfred Hoffmann întâmpină evoluţia lui Horia Mihail în *Concertul nr. 2* de Beethoven:

„Sunt convins că va mai veni să ne încânte – iar deunăzi ne-am convins definitiv că şi Horia Mihail este una din marile nădejdi şi chiar certitudini ale prelungirii tradiţiei tălmăcirilor clasice de la noi. Îl ascultasem şi în *Fantezia cu cor* de Beethoven, care are o importantă parte solistică încredinţată pianului, dar acum ne-a adus aminte că primele Concerte ale titanului slujeau apariţiei pe podiumul vienez a acestuia. Sper să nu fiu un profet mincinos, dar felul cum şi-a condus Horia Mihail ideea, odată formulată, până la capăt, simţul cizelării frazei, tactul cu care a ştiut să convorbească cu orchestra şi să-şi afirme şi cuvântul propriu, frumuseţea stârnită din simplitatea nespectaculoasă, din răspicarea şi calitatea sonoră – toate acestea anunţă pornirea unei cariere pianistice care ne va aduce bucurii pline şi esenţiale."

• Artă degenerată – „Soarta avangardei în Germania nazistă" – acesta este titlul unei expoziţii găzduite de Altes Museum Berlin, după ce fusese prezentată anterior la Los Angeles. Lucrările de pictură, grafică şi sculptură strânse din toată lumea de către Stephanie Barron din SUA reprezintă

numai o parte a celor peste 650 de lucrări pe care naţional-socialiştii le confiscaseră din 32 de colecţii publice, pentru a le infiera drept „artă degenerată" în iulie 1937 la Hofarkaden din München. Peste trei milioane de oameni au văzut această expunere de lucrări de artă scoase în afara legii drept „expoziţie a ruşinii". Printre tablourile care fac parte din reconstituirea expoziţiei de la München se găsesc lucrări ale artiştilor de avangardă Max Beckmann, Lyonel Feininger şi Ernst Ludwig Kirchner. Expoziţia este completată printr-o serie de documente ale timpului, care contribuie atât la ilustrarea prigonirii literaturii şi muzicii cât şi la clarificarea contextului în care au fost expuse lucrările de artă în 1937.

• Excelent articol despre autonomia universitară semnat (sub titlul „Universitatea şi Politica") în *România liberă* de Andrei Marga, prorector al Universităţii Babeş-Bolyai.

Sâmbătă 13 iunie 1992

• Seara la Ateneu, concert omagial dedicat lui Sergiu Celibidache cu prilejul celei de a 80-a aniversări a zilei sale de naştere, concert stabilit la Ankara într-o discuţie cu Cristian Mandeal şi Dan Grigore. În program: trei piese din repertoriul marelui şef de orchestră: *Preludiu şi moartea Isoldei* de Wagner, *Concertul nr. 1 pentru pian* de Ceaikovski şi *Romeo şi Julieta* de Prokofiev. Înaintea concertului mică şi binevenită festivitate în care am vorbit despre semnificaţia momentului, rugându-i pe Cristian Mandeal şi Dan Grigore să rostească câteva gânduri despre sărbătorit.

• Un gând al lui Celibidache, neştiut, publicat de Viorel Cosma în articolul omagial dedicat (în *Contemporanul*) şefului de orchestră: „La cei 80 de ani îl revăd şi parcă îl aud pe maestru la Bucureşti în acel moment de neuitată emoţie din 1978, spunând: «Eu sunt îndatorat cu toată fiinţa României. În 1939 mi-am luat zestrea spirituală ce-mi fusese dăruită aici şi am plecat în lume. Acum trebuie să restitui ceea ce am primit şi ceea ce am mai adunat în timp. Cum aş putea fi liniştit să fac orchestre şi muzică prin străini, iar în ţara mea nu? Şi când mă gândesc la puţinătatea zilelor omului, îmi pare că timpul e prea scurt pentru ambiţiile mele româneşti»"...

• Tot în *Contemporanul* o idee a lui Victor Ernest Maşek (pe care va trebui s-o pun în discuţie unei „Serate") despre raporturile dintre artist şi politică:

„Cred că este foarte riscant pentru un om de artă, pentru artist în general, să facă politică. În general, în toată istoria României, marii artişti nu au fost politicieni, decât prin excepţie, dar când au fost, au fost deplorabili, ca Iorga, Goga sau Rebreanu.

Un artist, un actor sau un scriitor valoros este iubit de toată lumea, de toţi cititorii, de întreg publicul său. În momentul în care s-a avântat în politică – şi aceasta este fatalmente împărţită în tabere – aflându-se pe aceeaşi baricadă cu puterea sau cu opoziţia, îşi pierde – nu din motive estetice, el rămâne acelaşi bun artist – cel puţin jumătate din sufragiile admiratorilor săi. Cei care sunt împotriva puterii, îl vor blama pe cel care, să spunem, este simpatizant al acesteia. Dacă este simpatizant al opoziţiei – cum s-a întâmplat cu unii scriitori sau actori importanţi – îşi atrage antipatia celor care nu agreează opoziţia.

Şi e păcat ca un actor strălucit sau un scriitor foarte bun să nu se bucure de stima şi dragostea unor oameni care au avut motive estetice şi chiar sociale temeinice să-l preţuiască şi să-l iubească, iar aceştia să-l renege, nu din cauză că scrie mai prost sau că nu mai este un actor bun, ci pentru nişte motive care n-ar avea voie să aibă vreo importanţă. Nimeni nu l-a întrebat pe vreun actor, dacă ţine cu Steaua sau cu Dinamo, ca să nu-l mai aplaude steliştii pentru că e dinamovist sau invers.

Este, dacă vreţi, în fond, cam acelaşi lucru. De ce să nu-l mai citească unii pe excelentul Nicolae Manolescu, pentru că nu agreează partidul lui? Nu-i păcat?! De ce Mircea Dinescu sau Marin Sorescu să fie acum contestaţi nu pentru valoarea poeziei lor, ci pentru opiniile lor politice?

Pe de altă parte, artistul, scriitorul este complet dezarmat în această luptă pentru putere care este o luptă murdară – indiferent de cine dusă – o luptă în care scopul scuză mijloacele, în care principiile morale sunt aruncate peste bord, în care minciuna, contrafacerea, insinuarea şi jignirea ţin loc de argumente. Or intelectualul vine de obicei dintr-o lume în care polemica era o luptă de idei, în care respectarea opiniei celuilalt, chiar când o combătea, era o condiţie sine qua non. Şi dintr-o dată el se pomeneşte într-un univers în care aceste reguli de civilizaţie a dialogului nu mai există. Se pomeneşte bălăcărit şi se compromite ca om pentru că nu are «anticorpii» necesari de a lupta cu toate noxele morale pe care politica le implică şi le conţine în sine. Sigur, nu poţi să opreşti pe cineva dacă simte vocaţie să facă politică. Este însă o pierdere foarte mare pentru

cultura română în primul rând, pentru arta românească, când unele personalităţi importante ale artei s-au implicat în politică şi după părerea mea s-au compromis moral sau social, sau dacă nu s-au compromis le-a scăzut popularitatea, audienţa. Iar audienţa lor ca «directori de conştiinţă» era infinit mai importantă în acest moment al stadiului de evoluţie sau involuţie al societăţii româneşti, decât unele penibile bâlbâieli de tribune politice improvizate. Şi acest lucru era valabil pentru ambele direcţii: fie pentru cei pro-putere, fie pentru cei pro-opoziţie.

Consider că există trei instituţii care nu au dreptul din principiu să se amestece în politică: arta, medicina şi învăţământul. Pentru că toate trei sunt forme, instanţe de vindecare. Şcoala vindecă de necunoaştere, medicina vindecă la modul propriu de o boală, iar arta te vindecă sufleteşte. Toate trei trebuie să existe şi să fie ale tuturor, dincolo de orice discriminări ideologice, politice sau naţionale. Ele aparţin tuturor, trebuie să fie ale tuturor. Aşa cum un medic când îţi face o injecţie n-are voie să te întrebe cu ce partid votezi sau din ce partid faci parte, ori ce opinii politice ai, tot aşa, nici arta nu se adresează unei anumite coloraturi politice, ci sufletului uman, care trebuie să fie regăsit dincolo de toate acestea. De aceea cred că politica în medicină, cultură, artă, şcoală nu are ce căuta, mai ales printre reprezentanţii săi de frunte.

Este un crez pe care – oricât i-ar deranja pe alţii – îl susţin şi căruia sper să-i rămân consecvent."

• Un tânăr condeier, din Iaşi, Dorin Popa, s-a dovedit în ultimii ani cel mai bun intervievist în plan cultural. Multe dintre intervenţiile sale le-a adunat recent într-un volum. În prefaţa cărţii mulţumeşte celor ce l-au sprijinit în activitatea de sondare a reprezentanţilor culturii româneşti amintindu-i pe Breban, Sicor, Cosaşu, Al. Ştefănescu, I. Sava. Cartea e temeinică şi reprezintă o reală radiografie a realităţilor culturale. Din păcate, muzica lipseşte. În general, interviul pe teme pur muzicale e cultivat doar pe cale radiofonică şi de multe ori cu o condamnabilă superficialitate atât în privinţa alegerii subiecţilor cât şi a problematicii. Inerţiile rămân atât de puternice în teritoriu încât nu văd nici o perspectivă în privinţa îmbogăţirii bibliografiei româneşti cu un volum capabil să pună în lumină, să dezbată cu realele personalităţi ale muzicii româneşti temele actuale ale componisticii şi muzicologiei româneşti.

Duminică 14 iunie 1992

• Ar trebui să petrec tot timpul disponibil pentru lectură cu mulţimea cărţilor despre muzică care-şi aşteaptă de ani rândul. Nu pot rezista tentaţiilor şi atunci mă „reped" ore întregi asupra unor zone de istorie, politică. Mi-am petrecut dimineaţa cu volumul lui J. Popper *Pe ring* şi *Timpul lepros* al lui Dumitru Popescu.

• Invitatul Seratei muzicale Cristian Mandeal. Excelent vorbitor. Am discutat chestiuni legate de repertoriul Filarmonicii, nivelul prestaţiilor, activitatea educativă. A fost foarte reticent la întrebările legate de relaţiile cu Erich Bergel (după scrisoarea publicată în ziarul *Azi*.)

Interesantă ar fi o discuţie cu Cristian Mandeal despre dirijorii secolului şi despre concepţiile sale asupra unor partituri. Problemele organizatorice politice rămân însă prioritare cred pentru a putea atrage, la ora actuală, atenţia publicului spre emisiunile de Televiziune.

• Alfred Hoffmann a început să scrie şi în ziarul *Cotidianul*. În numărul de astăzi „recenzează" recitalul tânărului violonist Mihai Ghiga care a evoluat într-un program – Frescobaldi, Veracini, Bonporti, Bach.

• A încetat din viaţă la 47 de ani Virgil Tatomir, unul din cei mai serioşi redactori ai atât de discutatei secţii de Actualităţi TV. Toată presa îi închină rânduri deşi nimeni nu i-a luat până acum apărarea. Mai grav este că-l va îmbrăca în totala uitare peste puţină vreme. Nimeni nu mai are nevoie de cei ce au trecut Styx-ul.

• Puterile tehnicii în lumea aflată în plină degringoladă:

All Nippon Airways (Ana), al doilea mare concern aerian japonez, va introduce un nou sistem de comunicaţii prin satelit, care va permite realizarea de legături telefonice la bordul avionului atât piloţilor cât şi pasagerilor. Ana prevede introducerea sistemului în noiembrie, iar costul mediu se va ridica la 570.000 dolari/avion. Pentru 1993 un sistem cu şase canale va fi pus la dispoziţia aeronavelor, patru canale fiind rezervate pasagerilor.

• S-a desfăşurat la Bucureşti cea de-a VII-a Reuniune consultativă a Codiesse – Reţeaua de Cooperare Central şi Est-Europeană UNESCO în Domeniul Educaţiei a oferit experţilor din 23 de ţări prilejul de a discuta probleme legate de dezvoltarea conţinutului învăţământului în Europa şi de necesitatea reformei „curriculare" (programe şcolare, manuale) în Europa Centrală şi de Est. Reuniunea s-a bucurat de atenţia reprezentan-

ţilor unor organisme internaţionale ca UNESCO (dl Hans – Wolf Rissom), Consiliul Europei (dl. Michael Vorbeck), Banca Mondială (dna Terrice Bassler), CIDREE (Consorţiumul Instituţiilor de Cercetare pentru Educaţie din Europa Occidentală), precum şi a reprezentanţilor unor edituri din Europa. În organizarea întâlnirii, un rol important a revenit Institutului de Ştiinţe ale Educaţiei, condus de Cezar Bârzea.

Luni 15 iunie 1992

• Târgul Internaţional de Carte, cred, cel mai important eveniment cultural din ultimii ani continuă să se afle în atenţia opiniei publice. Din programul de manifestări prilejuite de „Târg" trebuie menţionate expoziţiile „Valori bibliofile româneşti şi străine", „Pagini din istoria tiparului românesc", „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris", simpozionul „Cartea românească în prag de mileniu. Evoluţii-Perspective", masa rotundă „Poezia în cifre", recitaluri de muzică şi poezie, lansarea unor apariţii în prezenţa autorilor.

• Cristian Mihăilescu a fost numit director al Teatrului Liric din Constanţa. Cunoscând opiniile lui Ludovic Spiess, numire inexplicabilă dar poate până la urmă e un semn că trecem în viaţa muzicală peste subiectivităţi.

Ce va reuşi să facă în noul post Cristian Mihăilescu este o altă întrebare...

Marţi 16 iunie 1992

• Au sunat ultimele acorduri ale stagiunii, încoronată de un şir de festivaluri naţionale ce au loc în multe oraşe ale ţării, de la Timişoara la Sighişoara şi de la Constanţa la Braşov şi Tg. Mureş.

Viitoarea stagiune e departe, dar un oraş ca Bucureştiul nu poate trăi fără muzică bună, aşa cum nu poate trăi fără apă, aer, pâine.

Între două stagiuni e un spaţiu care trebuie „umplut" cu muzică, spaţiu mai prielnic poate, ca orice perioadă a anului, pentru temeinice contacte culturale. Oamenii sunt în vacanţă, turişti din alte centre ale ţării şi de peste hotare sunt prezenţi în capitală; oamenii sunt mai liniştiţi, mai deschişi spre spectacole, concerte.

Stagiunea estivală este o realitate în toate marile centre ale lumii. La New York în Parcul Central au loc spectacole ale Metropolitanului. La

Praga în sălile din Mala Strana sunt programate seriale speciale de muzică cehă. La Tokio viaţa muzicală continuă cu intensitatea obişnuită, doar repertoriile sunt adecvate şi marii artişti ai lumii continuă să poposească în arhipelag după ce au trecut, bineînţeles, pe la festivaluri europene şi americane aflate în plină desfăşurare.

Ce vom oferi publicului nostru o dată cu gongul final al stagiunii?

O întrebare la care trebuie să răspundă de mult nu numai teatrele de revistă, ci şi Filarmonica, formaţiile muzicale ale Radioteleviziunii, Opera, Madrigalul, ansamblurile camerale.

Torturaţi de lipsa de subvenţii, de nevoia de a organiza cât mai multe turnee în staţiunile balneare ale Italiei, Spaniei (pentru a recompensa anii în care am stat departe de teritoriile muzicale ale Europei), obosiţi de greutăţile cu care scoatem un afiş, un program de sală, am uitat nu numai să răspundem la această întrebare, ci şi să ne-o punem.

O stagiune estivală este imperios necesară. E târziu, dar patru idei cred că pot fi utile pentru Inspectoratul Cultural al Capitalei dacă organizarea, educaţia, popularizarea valorilor reale muzicale vor intra în circuitul interesului său.

S-ar putea iniţia, înainte de toate, în Parcul Herăstrău sau în Parcul Studenţesc din Tei – o serie de concerte speciale pentru tineret, la care să-şi dea concursul, prin rotaţie, (o singură săptămână şi deci membrii colectivului nu şi-ar întrerupe vacanţa), formaţiile simfonice şi orchestrele de cameră. Un ciclu de 5 concerte cu creaţii de Bach, Mozart, Beethoven, Brahms, Enescu ar asigura nu numai un epicentru muzical al Capitalei în această vară, ci ar pregăti substanţial publicul tanăr atât de necesar viitorului an muzical.

Arenele Romane pot fi locul potrivit unor spectacole lirice. După un iulie simfonic, o microstagiune de operă şi operetă, în care să fie reluate spectacolele lirice şi de balet cu mare succes la public (şi de ce nu am putea – cu ajutorul unor agenţii de turism să invităm şi câteva mari personalităţi artistice) ar da în august nimb muzical unui Bucureşti torid, dar însetat de muzică bună.

Interesantă ar fi, desigur, şi iniţierea (în cartierele studenţeşti ale New York-ului asemenea spectacole sunt frecvente) în fiecare week-end din lunile de vară a unor nopţi de jazz. Casa din Calea Plevnei ar putea fi sediul unor festivaluri originale care să permită o trecere în revistă a celor mai bune formaţii de gen ale ţării.

În sfârşit, utilă mi s-ar părea organizarea la o bibliotecă dintr-unul din parcuri, (sau în superba sală de teatru de la Casa Armatei) a unui ciclu de conferinţe în care câţiva creatori din domeniul literaturii, muzicii, plasticii, arhitecturii, cinematografiei să discute – în coordonarea unui critic de artă – probleme atât de actuale, captivante pentru public şi în special pentru formarea artistică a tineretului privind interdisciplinaritatea.

Torturaţi de atâtea probleme, stagiunea estivală a rămas în afara preocupărilor noastre. E nevoie de puţină bunăvoinţă şi oricum, e imperios necesar să ne gândim de acum la cea din vara anului 1993.

Sper să găsesc un ziar care să-mi publice aceste rânduri.

• Lui Ovidiu Bălan, puterilor sale artistice, organizatorice i-am dedicat astăzi Ora de Muzică din ciclul „Valori. Confirmări. Simboluri."

Miercuri 17 iunie 1992

• Stela Drăgulin mă sună de la Braşov intrigată de cuvintele rostite de Cristian Mandeal în legătură cu modul iraţional în care fost îndrumată Mihaela Ursuleasa. (Cristian Mandeal a repetat un gând al lui Celibidache în acest sens, raliindu-se, de altfel, opiniilor afirmate într-o trecută serată de Dan Grigore).

I-am luat cât am putut apărarea Stelei Drăgulin pentru că oricum Horia Mihail şi Mihaela Ursuleasa au fost plămădiţi de mâna sa chiar dacă sub raport repertorial a insistat pe un repetoriu inadecuat, iar în cazul Mihaelei pe un „dresaj" care putea să interzică micii pianiste drumul spre originalitate, spre intelectualizare.

Pasiunea şi ştiinţa pedagogică a Stelei Drăgulin rămân oricum exemplare şi în nici un chip nu merită a fi anulată în faţa publicului. Oricum nu ştiu dacă mai avem un îndrumător pentru copii, de valoarea sa...

• Târgul de Carte a trezit ecouri deosebite în rândurile unor specialişti de peste hotare. Iată de pildă opinia lui Peter Weidhaus, directorul general al Târgului de Carte de la Frankfurt: „Mărturisesc că nu ştiam prea multe despre situaţia cărţii în România. Noi de la Frankfurt am oferit multe posibilităţi în scopul cunoaşterii pieţei de carte occidentale. Este foarte necesar pentru a stabili un centru de comunicare pentru toţi cei interesaţi de editarea şi difuzarea tipăriturilor. Desigur şi mass-media formează cititorul, dar îl formează altfel decât o face lectura literaturii de toate genurile. Deci, trebuie să întreţinem interesul pentru carte. Eu

nu sunt chiar aşa de pesimist. În anii '60, se vorbea despre o epocă a informaţiei, pe care o trăim acum. Trebuie câştigate editurile occidentale. În acest scop, sper să putem organiza participarea României la Târgul de Carte de la Frankfurt, ca un început promiţător pentru integrarea valorilor româneşti în circuitul valorilor europene."

Joi 18 iunie 1992

• *Actualitatea Muzicală* a început publicarea serialului lui George Bălan „Iniţierea muzicală" datată 1977. Modalitatea de adresare mi se pare cu totul anacronică şi ineficientă.

• „Timişoreanul" Ioan Holender a prealuat conducerea Operei din Viena luând locul lui Eberhard Wächter, care a încetat din viaţă la 29 martie.

• Oleg Danovski a fost sărbătorit printr-un spectacol festiv la Constanţa cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viaţă.

• În *Actualitatea muzicală* Ada Brumaru subliniază (au mai făcut-o şi alţi cronicari) excelenta evoluţie a lui Horia Mihail pe scena Ateneului:

„21 de ani, copilul minune de acum câtva timp, arată că riscul încărcării lui de atunci cu un set enorm de informaţie muzicală, efectul strălucit al clipei, au fost depăşite: parcursul său a fost un drum sigur spre o stabilitate certă. Maturitatea de odinioară este astăzi altfel etalată, cu un talent şi o inteligenţă – în sine – remarcabile. Întreaga cuprindere a textului pianistic (Concertul în Si bemol major de Beethoven) relevă ambiguitatea lui mozartian-beethovenianã. Un anume climat al clasicului din sec. XVIII rămâne prezent. Horia Mihail îl simte şi îl defineşte în calitatea sunetului şi lejeritatea dezinvoltă a cursivităţii. Dar el distinge clar şi reliefurile beethoveniene, decupaje variate în frazare, evidenţa relaţiilor care constituie forma de sonată, un tip diferit de cantabilitate în Adagio".

• Adina Niţescu a trecut cu succes cele trei etape premergătoare marei finale a concursului internaţional „Luciano Pavarotti", care va avea loc în octombrie, la Philadelphia. Pe parcursul acestor etape organizate în oraşul natal al lui Pavarotti, Modena, numărul concurenţilor a scăzut mai întâi de la aproximativ 1500 la 800, apoi, după etapa a doua la 500, iar după etapa a treia – finala europeană la 32. Pentru finala de la Philadelphia se vor adăuga şi 88 de concurenţi rămaşi după finala americană – deci în total 120.

Vineri 19 iunie 1992

• Noaptea într-o grea criză renală am fost internat la Spitalul „Elias". Am început să citesc romanul lui Bellow *Darul lui Humbold*. Mă înspăimântă isteria familiilor americane ca în piesele marilor dramaturgi de dincolo de Atlantic. În fapt, cunosc (şi mi-e dragă) doar America sălilor de concert, universităţilor, bibliotecilor, străzilor luminoase.

• Alfred Hoffmann în *Melos* este entuziasmat de versiunea Şerban Lupu – Valentin Gheorghiu a Sonatei a III-a „în caracter popular românesc" de Enescu: „rareori am ascultat-o cu atâta emoţie născândă ca în această împrejurare, şi data recitalului – trebuie să rămână consemnată în analele Ateneului ca marcând o versiune memorabilă a capodoperei, definitorie pentru un opus chintesenţial al patrimoniului cameral românesc. Mişcarea optim găsită pentru fiecare parte şi episod, atmosfera elevată şi rarefiată a secţiunii lente, sugestivitatea de joc a finalului – toate au mărturisit o sorginte enesciană de autenticitate şi în acelaşi timp de inflexiuni personale şi originale. Am dori să urmărim şi pe viitor înregistrarea acestei seri, care ne va evoca o trăire artistică şi umană puternică şi memorabilă."

Sâmbătă 20 iunie 1992

• Rămas în spital. Am lucrat toată ziua la volumul despre Iosif Gerstenengst care sper să apară în Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice. Folosesc documentele adunate cu grijă jumătate de veac de organistul care mi-a fost drag, înainte de toate, pentru căldura şi generozitatea sa sufletească.

• Citesc în ultimul număr din *Melos* câteva notaţii despre succesul excepţional al operei *Turandot* la Londra, în montarea lui Andrei Şerban. Primul ministru John Major mărturisea încântat de spectacol: „E cu mult mai plăcut decât să-mi citesc rapoartele".

• Declaraţia lui Cătălin Ilea după ce a interpretat la Ateneu *Concertul pentru violoncel* al lui Anatol Vieru:

„Acest concert este, după părerea mea, unul din cele mai bune din literatura pentru violoncel a secolului XX şi cred că e o cinste pentru fiecare violoncelist să-l cânte."

Duminică 21 iunie 1992

• Seara plec din spital la Televiziune pentru Serată. Prof. Paul Popescu-Neveanu a refuzat în ultimul moment să participe la desfăşurarea teleprogramului. Am legat câteva piese muzicale, printre care impresionanta versiune Karajan a *Simfoniei a IX-a* de Beethoven. Excelentă muzică pentru zi de solstiţiu. Mi-a părut rău că nu am putut fi la Ateneu să-l ascult pe Radu Lupu colaborând cu Cristian Mandeal.

• Zvonuri în *România literară* în legătură cu membrii Consiliului Naţional al Audio-vizualului: Răzvan Theodorescu, Iolanda Stăniloiu, Emanuel Valeriu, Petru Popescu, Romulus Vulpescu, Gh. Dumitraşcu

• România a reuşit să producă în timpul dictatului lui N. Ceauşescu o cantitate infimă de plutoniu, net insuficientă însă pentru a fabrica bomba atomică, s-a aflat la Agenţia Internaţională pentru Energia Atomică de la Viena. În discursul rostit în faţa Consiliului guvernatorilor A.I.E.A. directorul general al agenţiei atomice, Hans Blix, a anunţat că România a desfăşurat în decembrie 1985 experienţe în laborator pentru retratarea combustibilului nuclear şi a reuşit să producă circa 100 miligrame de plutoniu. Pentru o bombă este nevoie de 8 kilograme de plutoniu.

Blix a subliniat că România lui Ceauşescu a încălcat acordul garanţiilor (inspecţiilor) pentru că nu a informat A.I.E.A. cu privire la aceste experienţe. Directorul general a precizat că A.I.E.A. a fost informată luna trecută de noile autorităţi româneşti despre activităţile nucleare din timpul lui Ceauşescu. Bucureştiul a cerut o inspecţie specială din partea experţilor nucleari ai agenţiei atomice care au confirmat aceste experienţe.

Luni 22 iunie 1992

• Stau numai nopţile în spital în aşteptarea „verdictului" pe care trebuia să-l dea profesorul Proca.

Seara la recepţia de la Ambasada Germană oferită cu prilejul plecării lui Klaus Terflot discut îndelung cu Silviu Brucan despre Radu Lupu pe care l-a cunoscut la Moscova, la Londra. Cultura politologului mi se pare temeinică şi în plan muzical. A participat în lume la multe manifestări ale unor mari muzicieni. L-am întrebat cum rezistă atacurilor furibunde ale presei. Răspunsul simplu: nu citeşte publicaţii şi oricum nu se opreşte

la articolele despre persoana sa. Nu vede nici un pericol în răbufnirea mişcărilor de extremă dreaptă. Nu vor avea viitor pentru că nu există nici o speranţă fără ajutorul occidentalilor... care nu vor permite atotputernicirea extremiştilor.

Marţi 23 iunie 1992

• La Ora de Muzică l-am invitat pe Şerban Lupu. A vorbit despre drumurile sale prin lume, despre eforturile pe care le face alături de alţi tineri muzicieni din diaspora pentru promovarea muzicii româneşti.

• Disputele dintre scriitori continuă. Ele au luat foc chiar şi în aceeaşi tabără – Dan Deşliu îl acuză în ziarul *Libertatea* pe Mircea Dinescu:

„...În ciuda semnalelor de alarmă, stăruitoare, repetate – şi nu doar ale mele – preşedintele U.S. şi al Academiei Caţavencu continuă să-şi facă mendrele, ca pe moşia personală. Şi nu ca un proprietar care înţelege să prospere o dată cu ogoarele şi acareturile, ci ca un împătimit de pricopsire, chit că satisfacerea acestui impuls nobil, tot mai frecvent prin partea locului, îi aduce pe ceilalţi la sapă de lemn.

În esenţă, îl acuz pe Mircea Dinescu de egoism şi de o poftă de înavuţire aproape maladivă. Sau viceversa. Conced că jertfa patriotică are şi ea dreptul la o mică recompensă, că puterea de care nu abuzezi nu are nici un haz – dar nici în halul ăsta! Şi apoi, dacă-i vorba de jertfă, se presupune că ai făcut-o pentru cauză, nu pentru chiverniseală...

În ce mă priveşte, întrucât mi-am permis să declar public, unuia ceva mai important pe atunci, că n-are dreptul să se considere proprietarul unei ţări, se înţelege că nu mă voi sfii să-i spun dlui M.D. că n-avea şi nu are dreptul să se considere, aşa cum fără jenă o face, proprietarul Uniunii Scriitorilor. Pe care, repet, a adus-o cu un picior şi nouă zecimi în groapă!

Îl acuz pe Mircea Dinescu nu doar de inconştienţă, ci şi de lipsă de onestitate, de urmărirea consecventă a unor interese strict personale, scop în care uzează de o atribuţie menită să slujească interesele obştii, de încălcarea Statutului, a prerogativelor. Consiliului, Comitetului director, precum şi ale direcţiei administrative.

În concluzie, consider necesară intervenţia Gărzii Financiare pe linie de stat, pentru a controla scriptele – super-existente."

Miercuri 24 iunie 1992

• Trec lunile. Numărăm anii de acum, de la evenimentele din Decembrie 1989. Viaţa muzicală se organizează vrând-nevrând, pe noi temeiuri. Benefice sau păgubitoare pentru viitorul artei româneşti. Una din prejudecăţile care au fost învinse cu greutate a fost cea legată de prezenţa creaţiei româneşti. Anii obligativităţii înscrierii unor lucrări româneşti în programe, anii promovării fără selecţie şi-au spus cuvântul. Unele colective au mers pe linia unei minime rezistenţe şi creaţia naţională, clasică şi contemporană şi-a pierdut locul ce a trebuit să-l ocupe în agendele simfonice. Timpul a trecut. Adevărul a învins. Formaţiile instrumentale şi-au dat seama că nu se poate construi o stagiune în afara operei româneşti, că singurul glas, care ne poate da autoritate în lume, este modul în care vom înţelege şi vom interpreta muzică românească. Obligativitatea muzicii româneşti este hotărâtoare în continuarea tradiţiilor care încep, în urmă cu un secol, şi care denotă efortul a zeci de artişti români, de a fi înainte de toate tribuni ai glasului naţional.

Interesant este faptul ca în acest proces de propagare am pornit de la coordonate noi. Mult timp, în numele „obligativităţii", artişti aflaţi în turneu alăturau pieselor de rezistenţă ale manifestărilor o miniatură simfonică, instrumentală, vocală. Acum, monumentele, lucrările de reală expresie a spiritualităţii naţionale îşi fac loc în Agendă. Exemplul cel mai elocvent mi se pare forţa cu care Horia Andreescu, invitat în bătrâna Vienă alături de Filarmonica bucureşteană, a programat un Oratoriu al lui Barghelski, un concert de Liszt cântat de Elisabeta Leonskaia, Simfonia a II-a de George Enescu. Filarmonica revenea în marele centru european după multe decenii, după un serial, Orchester International în care-şi dau concursul în acest an Gewandhaus din Leipzig (cu Masur), Wiener Philharmoniker şi Wiener Symphoniker, Orchestra din San Francisco (dirijată de H. Blomsted) orchestra de tineret condusă de Abbado.

La Konzerthaus, cupolă legată de toată istoria veacului muzical, monumentala simfonie enesciană a sunat triumfătoare, indiferent de neînţelegerea, se pare, a unor critici cam în afara secolului, indiferent de greutăţile instrumentiştilor de a fi continuu perfecţi, şi la înălţimea tensiunii imprimate de dirijor, de ceea ce Alfred Hoffmann numea pe bună dreptate periculozitatea partiturii.

Victoria lui Horia Andreescu şi a Filarmonicii (cu toate cronicile negative apărute în unele foi austriece) este unică, pilduitoare pentru întreaga

noastră acţiune de propagandă muzicală peste hotare. Aşteptăm acum turneele noastre în centre de ecou ale lumii, cu agende cuprinzând alte lucrări de dimensiuni ale lui Enescu şi opusuri fundamentale ale noii creaţii româneşti. Este singura cale de a pătrunde în plan muzical în lume.

• Seara, recepţie la Institutul German cu prilejul plecării din ţară a directorului Vladimir Kadavy. Deşi bine intenţionat, Vl. Kadavy a făcut foarte puţin în plan muzical, mai ales, în anii de după decembrie 1989 când sala de concert a Institutului a fost părăsită de public care a găsit refugiul în faţa televizoarelor.

Joi 25 iunie 1992

• Am lucrat îndelung la şpalturile celui de al doilea volum cu corespondenţa Constanţei Erbiceanu. Am citit din nou cu bucurie fiecare scrisoare. Puţine intelectuale ale Europei au avut rasa strălucitei profesoare de pian. Ar trebui să continui investigaţiile pentru a găsi noi documente epistolare ale profesoarei, după cum ar trebui să mă ocup de alte volume de corespondenţă muzicală. Oricum, din tot ceea ce am publicat până în prezent, volumele dedicate Constanţei Erbiceanu – chiar dacă nu am avut decât rolul unui îngrijitor de ediţie – mi se par documentele de cel mai larg interes pentru istoriografie.

• Interesante întâlniri în incinta Spitalului „Elias" unde continui să-mi petrec nopţile. Petre Constantin, fostul director general al Radioteleviziunii, operat de un cancer de stomac, plin de optimism şi înţelegere, Ilie Ciurescu cu probleme de tensiune arterială. Oameni zdrobiţi de evenimentele prin care au trecut şi având bun simţ n-au mai rămas la „suprafaţă". Retragerea le-a marcat sănătatea. Alţii, real vinovaţi ai epocii, spirite molecular naţional-socialiste continuă bătălia, ura şi supravieţuirea mai uşor.

• Una din cele mai semnificative „fapte" ale comuniştilor, aflată dintr-o mărturie publicată de un ziar: în lagărul pentru comunişti de la Vapniarka, pachetele venite pentru deţinuţi erau desfăcute în colectiv, iar cei din conducerea Partidului primeau „darurile" cele mai de preţ (hrană, îmbrăcăminte) pentru că ei trebuiau să fie salvaţi înainte de toate...

Vineri 26 iunie 1992

• Mi-am propus pentru această seară un Panoramic inedit – unind câteva pagini de lucrări vocal-simfonice, foarte puţin programate chiar şi în ultimii doi ani. Printre ele *Christos pe muntele măslinilor* de Beethoven, *Sf. Ludmila* de Dvorak. Zeci de lucrări stau în discoteca Radioului fără a fi cunoscute muzicienilor şi marelui public.

Cu amărăciune m-am gândit cum la vârsta mea nu am ascultat încă multe cantate de Bach, literatura flamandă sau atâtea opere ale belcantoului. Mi-ar trebui o altă viaţă ca să pot asculta toată muzica necesară măcar pentru cultura mea generală...

Sâmbătă 27 iunie 1992

• Am întrerupt lectura cărţii lui Bellow. Nu-mi amintesc să pun vreodată la o parte o carte cu mare forţă expresivă. Nu pot suporta însă o „Americă" dominată de isteriile unor intelectuali de rasă.

• O scrisoare primită de la Londra din partea Angelei Burlacu-Gheorghiu:

„Îmi aduc aminte de primul an de Conservator când mi-aţi prezis că voi cânta pe această scenă. Vă mulţumesc pentru tot, din tot sufletul. Am cântat deja ultimul spectacol cu *Boema* la care a venit sir Georg Solti încântat peste măsură, propunându-mi să cânt opere şi muzică de concert. Sunt bucuroasă şi mişcată în acelaşi timp, dar mă şi angajează la o şi mai mare atenţie la tot ceea ce fac. Când voi ajunge la Bucureşti, vă voi povesti pe larg. Acum încep repetiţiile pentru turneul cu Covent Garden în Japonia cu opera *Don Giovanni.*

Cu speranţa că sunteţi sănătos şi încă fericit de munca frumoasă pe care o faceţi pentru muzică în general, vă îmbrăţişez."

Duminică 28 iunie 1992

• Am reluat la „Invitaţiile Euterpei" una din emisiunile de succes: Motivul B.A.C.H. în istoria muzicii. Anul acesta în noiembrie „Invitaţiile Euterpei" împlinesc 20 de ani de existenţă. Un record pe care nu-l găsim în cronica multor Radiodifuziuni. Totul s-a datorat unicei virtuţi pe care mi-o recunosc-perseverenţa. Cu siguranţă că în noiembrie nimeni nu va marca momentul.

• Viorel Cosma remarca într-un articol apărut în *Contemporanul* ecoul deosebit pe care l-a avut premiera operei *Erendira* de Violeta Dinescu la Stuttgart.

Opera – notează cronicarul – confirmă o experienţă profesională, ce a trecut de mult pragul maturităţii artistice a autoarei. Este o partitură greu de stăpânit de solişti şi, mai ales, de dirijor, dar atât interpreţii Operei din Stuttgart, cât mai ales Bernhard Kontarsky, au reuşit să ofere publicului celor trei spectacole din cadrul Bienalei de la München, o tălmăcire de virtuozitate. În rolul titular, mezzosoprana Catherine Geyer a făcut o risipă de mijloace scenice, dovedindu-se în egală măsură – o mare cântăreaţă şi o sensibilă actriţă. Tânăra soprană Catriona Smith (Erendira) a reuşit o creaţie remarcabilă, mai ales, pe linie muzicală. Poate că ar fi realizat ceva mai mult din generosul rol al naivei Erendira, dacă regia i-ar fi dat o libertate mai mare de mişcare şi nu ar fi îngrădit-o într-o rigidă suită de scheme „în spirală" spre a sugera cât mai plastic discursul sonor... Există şi alte „inovaţii" regizorale discutabile...

Presa germană a primit cu generozitate premiera tinerei compozitoare române, dovadă numeroaselor articole – apărute în *Süddeutsche Zeitung*, *Abendzeitung*, *Tages Zeitung*, *Südwest Presse*, *Die Zeit*, *Münchener Merkur*, *Die Weil*, *Frankfurter Allgemeine*, *Stuttgarter Zeitung*, *Morgen*, *Bayerisches Kulturmosaik*, *Badisches Tagblatt*, *Stuttgarter Nachrichten* ş.a. Ecourile, cu inerentele rezerve ale unor critici tradiţionalişti, sunt în general pozitive, socotind Erendira o operă contemporană de curaj, extrem de bine scrisă (mai ales orchestra). Majoritatea recenzenţilor subliniază coloritul instrumental drept principala virtute a premierei de la Muffat-Halle din München.

Luni 29 iunie 1992

• În şedinţa Colegiului de Programe încerc să ridic câteva probleme generale care depăşesc mărunta îndreptare spre agendele fiecărei zile şi vizează ansamblul activităţii Televiziunii. Evidenţiez lipsa de atenţie faţă de emisiunile culturale, neglijarea muzicii de valoare, necesitatea creşterii unei noi generaţii de realizatori, politica nivelării retribuţiilor. Cuvântările rămân „vorbe". Nimeni nu le ia în seamă. Totul se reduce la o viziune pe timp redus. Nimeni nu se gândeşte la viitor... Se aşteaptă doar alegerile, viitoarea conducere. Şi timpul trece. Şi Televiziunea iese parcă tot mai

mult din câmpul de atenţie al telespectatorului care vrea tot mai multă cultură şi nu politică.

• Copleşitor document în revista *22*. Articolul lui Ion Vianu „Însemnări despre familia mea". O mărturie autentică despre Tudor Vianu şi apartenenţa sa la acest pământ. O amintire despre una din ultimele zile ale savantului.

Într-o seară – scria dr. Ion Vianu – rămânând cu el (ceilalţi se duseseră să se culce), mi-a spus:

„Două lucruri mă urmăresc în ultima vreme: înălţimea morală şi intelectuală a poporului evreu şi figura sublimă a lui Cristos!" Şi a continuat vorbind mai ales de Iisus şi accentuând, mi s-a părut, umanitatea lui.

Cât de rău îmi pare că nu i-am pus, atunci, mai multe întrebări, că nu am căutat să înţeleg mai bine articulaţia gândirii lui.

Poate că ceea ce voia să spună tatăl meu în acea seară era foarte aproape de învăţătura lui Cristos: „Să nu socoţi că am venit să stric legea sau proorocii, nu am venit să stric, ci să plinesc". (Matei, 5,17).

Omul care se pregătea să treacă la cele veşnice se socotea cu viaţa şi îmi încredinţa, în taină (aşa cum făcuse toată viaţa, rugându-se în cea mai mare singurătate), ultima credinţă.

Marţi 30 iunie 1992

• Prof. Eugen Proca vede urografia făcută acum câteva zile. Blocajul unui rinichi. Să ies din spital şi să mai vedem situaţia peste 3-4 luni. Înspăimântat, dar obişnuit de acum cu toate negurile. Mi-e frică de viitor şi nu doresc decât să trăiesc cât mai intens, văzându-mi de treburile mele, fiecare zi.

• M-am bucurat că a apărut la Editura *Ion Creangă* volumul „Şi marii muzicieni au fost copii"...

Aş mai dori doar „timp" pentru câteva zeci de cărţi.

• Răspunsul lui George Constantin la întrebarea unui reporter bucureştean în legătură cu viitorul studenţilor-actori. Numărul celor ce frecventează Academia de Teatru şi Cinematografie fiind mult mai mare decât al actorilor, regizorilor pe care ar reuşi teatrele să-l primească:

„Teatrele sunt deja înţesate de actori, unii chiar slabi şi nimeni nu poate să-i dea afară. Nu există o asemenea lege în funcţiune. Nu poţi să

dai afară pe cineva pentru că nu este bun. Schemele sunt foarte dense, ocupate de aceşti actori. Cât timp va mai exista această subvenţie de la stat, teatrele vor continua să trăiască ca şi mai înainte şi cu buni şi cu răi. Cred însă că lucrurile se vor limpezi cu timpul şi, de voie, de nevoie, cei răi vor pleca şi vor rămâne numai cei buni. Acum lucrurile s-au mai schimbat. Înainte, repartiţia la teatru se făcea după criteriul mediei generale. Acum, teatrele aduc numai tineri foarte talentaţi, adică foarte utili instituţiilor respective. Nu suntem foarte mulţumiţi de cei patru actori tineri pe care i-am luat şi avem, în continuare, nevoie de tineri... Numai că în teatre nu sunt regizori care să-i crească pe aceşti tineri actori, să-i adune în jurul unor animatori şi, din cauza aceasta, au de suferit, bineînţeles, că în primul rând ei, dar şi spectacolele, care nu ies întotdeauna foarte bine. Şi acest fenomen se amplifică. Cei mari, cei «bătrâni», sunt câţiva, îi numeri pe degete. Ciulei la Teatrul Bulandra, Andrei Şerban la Teatrul Naţional. Unii nici nu sunt în ţară. Am auzit că Penciulescu a venit în ţară pentru câteva zile. Nu ştiu dacă se hotărăşte să pună ceva în scenă. Dar, în genere, şi asta nu e numai părerea mea, teatrul românesc duce lipsă de aceşti mari animatori, în jurul cărora ar trebui să se creeze colective, pe umerii cărora să stea mişcarea teatrală."

• O notaţie a lui Andrei Pleşu după ce afirmă clar lipsa dorinţei de a intra în lupta electorală, infirmând ştirile apărute în unele publicaţii că ar dori să candideze la funcţia de Preşedinte al României:

„Ca unul care înţelege să rămână în afara jocului, nu-mi pot însă reprima un comentariu melancolic: ştiam că România nu e o ţară a consensurilor; ştiam că există «opozanţi» pentru care alianţa cu grupul Roman sună a adulter, după cum vor fi existând «romanişti» care nu vor să audă de Manolescu sau de Coposu; ştiam că politicianul român de azi e şmecher când trebuie să fie intransigent şi intransigent când trebuie să fie şmecher, că suntem diletanţi, că lucrăm la decoraţia etajului înainte de a fi construit parterul, că ne luăm ambiţiile drept «interese naţionale», că preferăm eficacităţii politice o băţoasă marginalitate principială, că, în sfârşit, luăm pasiunile politice drept gândire politică şi că avem mai multe vedete veleitare decât leaderi adevăraţi. Dar nu credeam că instinctul sinucigaş al divergenţei, al fragmentării, e atât de puternic încât să ia minţile – în chiar ceasul al 12-lea – atâtor «oameni de bine». Aud că în Convenţie apar fracţiuni ireductibile, că numărul aspiranţilor la candidatura supremă se măreşte de la o zi la alta. În acest condiţii,

alegerile vor fi o formalitate. Şi, de data aceasta, nici un om de bună-credinţă nu va mai putea spune că e vina securităţii sau a criptocomuniştilor..."

• Într-un interviu publicat în *România Mare* sub titlul „Continuă embargoul asupra folclorului naţional românesc". Al. Mica atacă pe Radu Gheciu, Octavian Sava, Mihai Miron, Gh. Palcu, Fl. Satmari, Adriana Rogovschi, M. Kahane. Singurul lucru pe care-l uită autorul: rolul pe care l-a avut Harry Brauner în lansarea sa. În rest toate argumentele sunt legate de prejudecăţi.

Miercuri 1 iulie 1992

• La Ora de Muzică: un portret Emanuel Elenescu. Ciclul „Valori. Confirmări. Simboluri" nu are nici un fel de ecou în presă, în rândul muzicienilor. Ca orice act de reală cultură al Televiziunii. Dincolo de tot felul de obstrucţii, rubrica trebuie să prezinte pe parcursul a 3-4 ani principalii creatori, interpreţi, precum şi instituţiile muzicale naţionale. Dacă nu aş insista asupra acestui tip de emisiuni (ca şi asupra Portretelor de compozitori) muzica românească ar fi redusă la zero, rezumându-se la două trei emisiuni pe care le mai realizează Florica Gheorghescu, din vechi obişnuinţe. Mă bucur că Dumitru Moroşanu ca Director al Departamentului Muzică, Spectacole, Varietăţi, rămâne muzicianul care înţelege că nu poate exista post de Radio sau de Televiziune fără colorit naţional.

• „Replici" în interviul oferit lui Dorin Popa de Şerban Papacostea, Directorul Institutului de Istorie din Bucureşti:

D.P. – Ce v-a surprins – ce v-a mirat – în cel mai înalt grad în ultimii doi ani?

Ş.P. – Incapacitatea unei mari părţi a populaţiei ţării de a se desprinde din prizonieratul spiritual-ideologic la care a fost condamnată timp de decenii de propagandă regimului totalitar.

D.P. – Ce credeţi despre faptul că multe partide politice (şi chiar mişcări) „vânează" naţionalismul? Cum priviţi naţionalismul de acum, din România?

Ş.P. – Constatarea nu are nimic surprinzător. În general, generaţia tânără nu a fost contaminată decât parţial de acţiunea sistemului totalitar care nu a avut timpul practic pentru a acţiona în profunzime asupra ei, în vreme ce generaţia profesorilor a fost supusă timp de ani şi decenii efortului constant de spălare a creierelor de către regimul socialist.

D.P. – Domnule profesor, ce aşteptaţi de la ştiinţa dvs., în viitorul imediat şi în cel îndepărtat?

Ş.P. – Am făcut întotdeauna distincţie între sentimentul naţional sau conştiinţa interesului naţional, pe de o parte, fenomen natural şi pozitiv în acelaşi timp, şi naţionalism, formă agresivă de afirmare a acestui sentiment în detrimentul altor colectivităţi etnice, pe de altă parte, manifestare negativă la care nu am aderat niciodată. Actuala recrudescenţă a naţionalismului în Europa central-răsăriteană se explică în parte prin reacţia împotriva negării sentimentului naţional de către regimurile totalitar-comuniste şi de către puterea hegemonică imperială ruso-comunistă; în parte însă această reacţie e artificial întreţinută şi încurajată de rămăşiţele regimurilor comuniste în derută care îşi întemeiază încercarea de a se salva pe apelul la naţionalism. E unul din paradoxurile situaţiei actuale că forţele care au înăbuşit dreptul naţiunilor şi în general al popoarelor la autodeterminare s-au metamorfozat în protagonişti ai naţionalismului. Cu certitudine însă, pe termen lung, evoluţia istorică va condamna această încercare, ca şi revenirea la formele agresive ale conştiinţei naţionale.

Joi 2 iulie 1992

• În grupajul de însemnări dedicat simpozionului *Mihail Jora* din ultimul număr al revistei *Muzica* găsesc cele mai profunde şi frumoase gânduri spuse vreodată despre muzicianul român. Semnatar: Dan Constantinescu. O pledoarie pentru artistul de unică probitate, stegar al rezistenţei antitotalitariste, omul care a spus adevărul într-un moment de răscruce pentru ţară:

„Artişti găunoşi şi artă neisprăvită este ceea ce şi-a dorit cu patimă regimul comunist – scrie Dan Constantinescu. Şi a avut. Dar aşa cum un organism îşi încordează cu atât mai mult puterile cu cât pericolul e mai mare, tot aşa spiritualitatea românească, într-un uriaş efort de supravieţuire, a produs în aceşti 45 de ani – împotriva activiştilor cu veleităţi creatoare şi neruşinatelor lor elucubraţii oficiale – artă adevărată şi artişti desăvârşiţi. Şi singurul domeniu al cărui mers înainte nu a putut fi oprit şi cu care ne putem mândri astăzi în orice colţ al lumii, este cel artistic. Ostilitatea, uneori reţinută, mascată, de cele mai multe ori deschis agresivă a regimului comunist pentru arta adevărată, a făcut loc, acum

aproape 2 ani, indiferenţei suverane. Ca şi cum România de azi s-ar putea făli cu altceva decât cu producţiile ei spirituale. Şi ar putea exporta azi, cu capul sus, altceva decât artă, literatură, filosofie sau ştiinţă pură. Desigur, după şirul nesfârşit de vexaţiuni şi de umilinţe, această indiferenţă a fost pentru atâţia dintre noi ca un balsam vindecător. Dar viaţă artistică normală, fără un solid suport material, nu poate exista. De aceea sperăm că într-un viitor nu prea îndepărtat, dispreţul pentru producţiile spirituale manifestate prin indiferenţa oficială de azi, va face încet-încet, loc bunăvoinţei şi înţelegerii."

• Editura *Romfel* a difuzat volumul despre Eugenia Moldoveanu. Cartea a costat multe sute de mii de lei şi editura nu va reuşi desigur să vândă decât 2-3000 de exemplare cât poate solicita „piaţa". În aceste condiţii nu pot aprecia decât gestul de bunăvoinţă al directorului Editurii şi să nu cer onorariu pentru o carte ce nu va aduce decât pagube.

Vineri 3 iulie 1992

• Răspunsul lui Cornel Nistorescu la întrebarea (într-un interviu publicat în *Contemporanul*) „Cum îţi explici că scriitorii care aveau cât de cât habar de ce se întâmplă în occident, au avut marea naivitate că au crezut c-or s-o ducă de azi pe mâine şi după revoluţie?

– Cum am avut noi naivitatea să credem că va fi democraţie imediat?

„...Socot clar că ceva trebuie făcut pentru cultură, dar nu în sensul transformării culturii într-un sector cerşetor al societăţii româneşti, ea nu are nevoie de pomană. Ea trebuie repusă în drepturi ca o parte fundamentală a societăţii româneşti şi create pârghiile ca ea să existe cu demnitate. Nu în ideea că oricine scrie o cărţulie, o broşură de versuri trebuie să trăiască de pe urma acesteia şi s-o ducă până la adânci bătrâneţi într-o redacţie. Nu pentru asta pledez. Dar în acelaşi timp, nu pot să nu remarc situaţia absolut tragică şi dramatică a culturii române. Pictorii sunt îngroziţi, nu se mai vinde, lumea nu mai are bani, teatrele, muzicienii... Sigur că va prolifera muzica uşoară şi muzica prostovană cu grămada, nu va mai fi pentru muzica clasică aşa de uşor de trăit din ea. Deci trebuie create nu fondurile pentru cultură, este o prostie să ceară cineva fonduri. Trebuie create pârghiile prin care cultura să poată supravieţui onest şi demn."

• Bucureştiul va fi vizitat zilele acestea de Fanfara forţelor militare aeriene americane din Europa care va susţine un concert special. Probabil în Cişmigiu.

• La Panoramic radiofonic o emisiune de 3 ore despre Titu Maiorescu şi raporturile sale cu muzica.

• Petre Codreanu (în *Libertatea*) despre spectacolul special al Operei Române dedicat lui Oleg Danovski cu prilejul aniversării a 70 de ani de viaţă:

„A fost o sărbătoare în mai multe privinţe. Mai întâi prin ţinuta reprezentaţiei, *Lacul lebedelor* de Ceaikovski fiind baletul cu renume datorat consistenţei şi strălucirii invenţiei coregrafice, care lasă să se vadă măiestria soliştilor şi a ansamblului. Apoi, prin momentul aniversat, marcat de însufleţitele şi îndreptăţitele cuvinte omagiale rostite de Ministrul Culturii, domnul Ludovic Spiess, de doamna Liana Tugearu, maestrul Cornel Trăilescu, directorul general muzical al primei noastre scene lirice. Şi, nu în cele din urmă, prin prezenţa unui public fidel genului şi teatrului, admirator al maestrului Danovski, la fel de tânăr şi viguros în gândire, simţire şi acţiune ca şi acum 50 de ani, când devenea dansator vedetă... Stimulat de context, baletul Operei, în frunte cu stelele sale, Georgeta Vretos şi George Bodnarciuc s-a întrecut pe sine, aplaudând în final, dimpreună cu sala, un om şi un artist de care suntem mândri".

Sâmbătă 4 iulie 1992

• Am încheiat lectura şpalturilor la al treilea volum de *Corespondenţă* al Constanţei Erbiceanu. Sper ca până în toamnă Editura Muzicală să aibă banii necesari pentru a o difuza. Într-o discuţie telefonică i-am vorbit lui Valentin Gheorghiu despre volum, despre scrisorile mamei sale către Constanţa Erbiceanu. Cu modestia-i de neimaginat mi-a cerut să insist cât mai puţin asupra familiei sale. Ce om minunat se ascunde în marele pianist. Orice gest al său e curat, sincer. Ar trebui să realizez cât mai curând posibil un „documentar Valentin Gheorghiu". Merită din plin. Şi până la urmă, cărţile autentice (m-am convins realizând documentarul „Brambach" sau volumul despre Iosif Gerstenengst) rămân cele ce ansamblează „documente" şi oferă cititorului cât mai puţine „comentarii".

• Mai găsesc din când în când timp pentru o evadare în sala de cinematograf. La „Aro" am văzut un film american. „A venit acasă" – o

imagine a perioadei războaielor din îndepărtata Asie. Happy end tipic american, dar e totuşi o „secantă" în mizeria politică şi spirituală a veacului.

• Un nou muzician a trecut în nefiinţă în acest an – Adalbert Winkler. Era în plină vigoare. A murit într-o excursie în Bucegi. A fost din tinereţe un excursionist pasionat prin munţi. Codul genetic este însă mai puternic decât orice încercare de a-ţi întări forţele trupeşti prin exerciţiu fizic, prin odihnă.

Winkler a scris mult, poseda ştiinţa compoziţiei muzicale. Va mai programa cineva piesele sale peste ani? Cu siguranţă că va fi uitat şi nu din vina sa. Poate doar ca generaţiile viitoare de lexicografi să-i mai amintească numele.

• În toate ţările din jur aceeaşi criză a guvernării. Semnificativ comentariul publicat de Horia Enăşel în *Cotidianul*: „Polonezii se regrupează în faţa pericolului recomunizării".

• Corespondenţa Marthei Bibescu cu Paul Claudel („Nos lettres inédites") apare la Editura Albatros în traducerea Mariei Brăescu şi a lui Gheorghe Lăzărescu. Un bun prilej de reverie, de a recompune (retrăi!) mental o epocă (1925-1953) cu politeţuri, rafinamente, dar şi îngrijorări politice. Cu multe nume sonore, referinţe, idei la modă şi conotaţii diplomatice, dar şi cutume, pe alocuri înduioşătoare: „Dragă Doamnă, aţi primit bujorul (pictat) pe un evantai însoţit de câteva versuri pe care vi le-am trimis la 23 iulie prin valiza diplomatică a lui Paul Lecat?", îi scria Claudel principesei în decembrie 1926. Pentru ca, în iulie 1948, să rezume destinele postrepublicane ale României în formula „ce îngrozitoare catastrofă... propria ta ţară îngheţată într-un infern de bestialitate". Plus iluzia: „dar fii sigură că totul va avea un sfârşit şi că acel sfârşit este deja pe drum. Încă de pe acum Gorila de la Moscova înclină destul spre abis..." „Răsucite cu drăgălăşenie printre panglici, dedicaţii, parfumuri şi petale, preocupările faţă de politica şi destinul naţional rămân constante, într-un insolit, agreabil şi subtil alfabet conspirativ, de o grandioasă (chit că uşor tristă, pentru noi acum) savoare." – comentează cronicarul ziarului *Cotidianul*.

• Tot *Cotidianul* dedică o pagină lui Stere Gulea, regizorul *Morometilor*. Titlul interviului „Ne-am obişnuit să fim teribil de repede dezamăgiţi de oameni sau de partide".

• „Poţi să faci o comparaţie între lumea muzicală occidentală şi cea românească?" – a fost întrebată Adina Niţescu de un ziarist bucureştean,

după succesele de la Concursul *Belvedere* şi selecţia pentru concursul „Pavarotti" care va avea loc în octombrie la Philadelphia.

– Comparaţie? a răspuns tânăra cântăreaţă – Nu prea pot să fac o comparaţie. România a avut acum 10-20 de ani o perioadă foarte bună în ceea ce priveşte opera. Am avut nume răsunătoare dar, din păcate, în perioada aceasta de tiranie, cultura a decăzut, a fost minimalizată, înghesuită într-un colţ unde nu i s-a dat voie nici să respire. Toată lumea se întreabă: de ce pleacă tinerii solişti în străinătate? E normal să plece! În Occident li se oferă totul. Dacă ai talent, eşti remarcat, apreciat, ceea ce, aici nu se întâmplă.

Duminică 5 iulie 1992

• Teatrul Naţional a fost invitat la Salzburg şi la Edinburgh să prezinte Trilogia antică montată de Andrei Şerban. Informaţia o capăt dintr-un interviu al Adrianei Popescu intitulat „Teatrul Naţional între cerşetorie şi triumf".

• A încetat din viaţă cel mai important istoric al ţării, David Prodan.

• Invitat la Serata muzicală TV: Dan Grigore. Discuţie de maximă sinceritate despre relaţiile sale cu lumea muzicii şi politică. I-a atacat cu duritate pe Marin Constantin şi Iosif Conta.

• Printre puţinele articole ce semnalează încetarea din viaţă a lui Olivier Messiaen citez rândurile lui Fred Popovici publicate în *Formula AS*:

„Olivier Messiaen a intrat în eternitate; la moartea lui Malraux, dacă nu mă înşel, Ion Caraion a scris că «Franţa este, acum, mai singură». Muzica lumii este mai puţin singură (şi mai sigură) prin opera lui Messiaen, mare compozitor francez; personalitatea – şi, deci drumul spinos al cunoaşterii ei – abia începe. Pentru a nu revela marile splendori ale spiritului.

Olivier Messiaen este – quasi – necunoscut la noi. Două-trei lucrări ale lui, cântate sporadic, nu pot suplini cunoaşterea acestui inegalabil creator. Poate că «ratificarea» pătrunderii sale în veşnicie, recent consumată, să impulsioneze o revizie a atitudinii muzicienilor români faţă de cel care a fost Olivier Messiaen..."

Luni 6 iulie 1992

• Şedinţă specială a Biroului de Critică şi Muzicologie. Pe ordinea de zi: organizarea Congresului Internaţional dedicat lui Constantin

Brăiloiu cu prilejul aniversării în 1993 a Centenarului naşterii sale. Au participat Emilia Comişel şi muzicieni-folclorişti din Institutul de specialitate.

La modul cum e concepută la ora actuală aniversarea cred că sărbătorirea se va mărgini la o manifestare marginală (s-a insistat ca ea să aibă loc chiar la Craiova) fără amplitudine naţională şi internaţională. Brăiloiu merită mult mai mult. Dincolo de cercetarea folcloristică, Brăiloiu a fost un filosof al culturii de larg orizont, un politician de clasă care a elaborat (pe baza studiilor muzicale) teze de mare actualitate în legătură cu prioritatea românilor pe teritoriul Transilvaniei etc. Inimaginabil este şi faptul că până în prezent nu avem o micromonografie despre Brăiloiu, deşi cărţile de documente publicate de Emilia Comişel ar putea reprezenta un izvor de prim ordin pentru elaborarea unui asemenea volum.

• Excelentă cronica Adei Brumaru din *Libertatea* despre recenta apariţie a lui Radu Lupu pe estrada Ateneului în concertul dirijat de Cristian Mandeal:

„Mozartian prin vocaţie, pianistul este rezervat, secret, discret. Melodicitatea planează asupra cursivităţii discursului său, care descoperă prin concentrare şi interiorizare o manieră inimitabilă de a desena contururi fragile. Dar cât de delicată ar fi nuanţa palidă, umbra, şoapta, ele au o strălucire diamantină! Concertul în Do minor KV 491 de Mozart este însă un «diamant negru». Tonul sumbru rămâne preponderent, ca şi gravitatea stării de spirit care îl animă. Vagabondarea mai multor motive în armonii depărtate, la început, transparenţa permanentă a ţesăturii, ingenuitatea melodiei din Larghetto şi contrastul de adâncime care îi urmează, dialogurile cu suflătorii, tema cu variaţiuni şi finalul rafinat, lucrat pianistic reuşesc să alcătuiască la Radu Lupu – pentru care încorporarea în orchestră este o lege de aur a performanţei concertante – expresia genialităţii mozartiene în stil.

Rigoarea perfect ordonată a propriului echilibru atinge cu un fel de umilinţă tema sever gânditoare, care deschide Concertul în sol major nr. 4 de Beethoven. La fel de sobru, la fel de indiferent la orice semnal din afara muzicii, pianistul se transformă pe măsura contactului cu o partitură a cărei bogăţie de implicaţii dramatice şi virtuoze este, ca şi pentru orchestră, de o altă factură."

• „Lumea poate răsufla uşurată – comunismul s-a prăbuşit" – afirmă Boris Elţîn în Congresul american.

Marţi 7 iulie 1992

• Am continuat cu pagini din Schubert şi Ceaikovski Integrala capodoperelor, emisiunea la care ţin cel mai mult. Nu am posibilitatea să respect criterii stilistice, cronologice dar sper să realizez, pe parcursul mai multor ani, folosind toate „Izvoarele" filmografice posibile, o trecere în revistă a celor mai importante momente ale istoriei muzicii naţionale şi universale. Donquihotiste proiectele mele, dar mi-a plăcut întotdeauna să lucrez pe spaţii largi, perspectivale. Un exemplu poate fi găsit în ciclurile radiofonice: Invitaţiile Euterpei, Panoramic muzical etc.

• Zilele acestea va avea loc la München întâlnirea celor 7 conducători ai ţărilor puternic industrializate. Ce interes are Bush de a-l coopta sub aceeaşi cupolă pe Boris Elţîn?

• Semne în peisajul politic. Un senator, membru al Partidului Ecologist Român, Adrian Manolache, a renunţat la demnitatea fotoliului parlamentar pentru aceea de „azilant politic" în Germania.

Miercuri 8 iulie 1992

• Una din cele mai frumoase emisiuni din ciclul „Valori. Confirmări. Simboluri" le-am dedicat astăzi lui Ludovic Bacs. Dincolo de „morocăneala" şi veşnica sa nemulţumire, Bacs rămâne unul din cei mai puternici muzicieni români prin ştiinţa şi dăruirea sa. Compozitorii, Radiodifuziunea, îi datorează mult. Îmi pare rău că după perioada 1976-1980, relaţiile noastre s-au răcit. Am învăţat enorm colaborând cu orchestra sa, discutând cu el. Mi-ar face plăcere să colocviez cu el într-o serată sau să punem la punct câteva concerte de muzică veche sau spectacole „bachiene". Interesantă ar fi şi o carte – de convorbiri cu el? Poate voi vorbi la Editura *Kriterion* în acest sens...

• A încetat din viaţă, într-un spital parizian, scriitorul de origine română Virgil Gheorghiu. Virgil Gheorghiu a părăsit România în 1944, stabilindu-se în Franţa în 1948. A făcut studii în colegii militare româneşti, la Facultatea de Drept din Bucureşti, iar ulterior la Facultatea de Teologie din Heidelberg. Virgil Gheorghiu şi-a dobândit faimă în lumea literelor prin romanul său *A 25-a oră*.

Joi 9 iulie 1992

• Uităm mai repede ca oricând. Uităm binefăcătorii, marile frunţi care ne-au ocrotit tinereţile, ne-au deschis drumurile vieţii, ne-au dăruit prin tenacitatea lor libertatea în care respirăm astăzi. Vieţuiesc în „Cetate" mari spirite. Nonagenari, septuagenari s-au retras îngroziţi de turpitudinile vieţii. Trec zilnic prin faţa blocului în care respiră Geo Bogza. Trec zilnic prin faţa casei în care pictează Corneliu Baba şi tare-mi pare rău că nu le găsesc numele în foile pe care le răsfoiesc.

Multe minţi muzicale se găsesc într-o retragere silită şi de multe ori impusă de cei interesaţi să nu aibă marile inteligenţe şi marile experienţe în apropierea lor. Printre cei care nu au dreptul la uitarea noastră – aş vrea să notez astăzi câteva cuvinte despre Ion Dumitrescu. I-am dedicat recent la Ora de muzică – o emisiune. Zeci de telefoane au aclamat gestul. Ion Dumitrescu a însemnat mult pentru destinul muzicii româneşti în acest veac, indiferent dacă are sau nu are entuziaşti susţinători, indiferent dacă atitudinile sale de conducător timp de un sfert de veac al Uniunii Compozitorilor au convenit sau nu unora dintre membrii obştei.

Ion Dumitrescu este creatorul câtorva partituri (printre ele *Simfonietta*, *Simfonia în fa*, *Preludiul simfonic*, *Suita a III-a*, muzica pentru filmul „Muntele Retezat") care rămân, prin autenticitatea şi inspiraţia lor, printre lucrările definitorii ale muzicii româneşti. Ion Dumitrescu a încetat de mulţi ani să compună, dar în concepţia sa ideile nu trebuie diluate, şi cele 7-8 lucrări fundamentale ale sale rămân esenţiale pentru a-i contura, în istorie, talentul componistic.

Am certitudinea că dacă aş solicita oricăruia dintre cunoscătorii creaţiei sale – să-mi definească trăsătura dominantă a întregii sale activităţi – majoritatea răspunsurilor ar gravita în jurul aceleiaşi idei: puternica împlântare în solul tradiţiilor artei naţionale şi universale, stabilirea unor puncte de legătură între tradiţiile şi noile căutări ale artei româneşti.

Ion Dumitrescu a fost un excelent organizator al vieţii artistice; un sfert de veac a stat la cârma Uniunii Compozitorilor. Muzicienii îi datorează legea dreptului de autor, precum şi hotărârea ca fiecare manifestare muzicală să cuprindă o piesă românească.

Ion Dumitrescu a fost o viaţă un spirit adânc democratic. Elev al lui Jora, Ion Dumitrescu şi-a însuşit şi nobilele concepţii ale dascălului. Nu a

cochetat în anii dinainte de război cu mişcările extremiste, iar din 1953, când a preluat în condiţii grele conducerea Uniunii până-n 1973 când a fost alungat fără urmă de legalitate de către dictatori din conducerea obştei, Ion Dumitrescu nu a consimţit sa devină membru de partid şi a condus cu demnitate, probitate şi curajul omului care luptă pentru dreptate – nava compozitorilor şi muzicologilor, conform unor concepţii care mizau, înainte de toate pe apărarea trecutului şi viitorului muzicii româneşti.

Ion Dumitrescu a fost un eminent dascăl de Conservator. Peste 150 dintre remarcabilii muzicieni ai ţării i-au urmat cursurile de iniţiere în arta sunetelor.

Ingratitudinea l-a alungat din şcoală când ar fi putut fi încă util procesului de învăţământ. Om de cultură, cunoscător adânc al istoriei, literaturii, artei româneşti, retor de mare farmec, Ion Dumitrescu este un muzician complex, în plină vigoare şi nici o ţară din lume nu şi-ar permite să nu „exploateze" energia, experienţa, valorile artistice ale unui asemenea cărturar.

Cel puţin un loc în Academie trebuie să i se ofere acum, în preajma vârstei de 80 de ani.

Ion Dumitrescu, ca şi mulţi alţi străluciţi muzicieni, oameni de cultură – se află în Cetate. Uitaţi, mulţi dintre ei nu au mai fost cântaţi din decembrie 1989, cu toate că avem certitudinea că istoria va consfinţi valorile partiturilor lor. Avem obligaţii să ne gândim, să-i folosim înainte de toate, în interesul tinerelor generaţii care trebuie să înţeleagă că, fără respect faţă de trecut, nu vom avea viitor.

• Marianei Nicolesco i-a revenit onoarea de a închide marele Concert de Gală organizat de UNESCO, la Paris, cu prilejul împlinirii a douăzeci de ani ai Patrimoniului Cultural Mondial. În afară de Mariana Nicolesco au participat la acest concert Alexis Weissenberg, Alejandro Lagoya, Ivry Gitlis, Stephane Grapelli. Mariana Nicolesco a interpretat ariile: „Non piu di fiori" din opera *La Clemenza di Tito* şi „D'Oreste" din *Idomeneo* de Mozart.

• La Sinaia a avut loc întrunirea de aniversare a 10 ani de la înfiinţarea Forumului de Politică Internaţională. Întemeiat în 1982, IPF are ca scop promovarea libertăţii şi a securităţii prin cooperare internaţională şi comunicare între lideri anticomunişti, promotori ai liberei iniţiative, din întreaga lume.

Lucrările Forumului de la Sinaia s-au bucurat de prezenţa preşedintelui IPF, Hon. Morton C. Blackwell, a lui Paul Weyrich, şeful comitetului

executiv al IPF cu funcţii importante în numeroase organizaţii ale Congresului american şi în mass-media, Albert Jolis, director executiv al Fundaţiei Americane pentru Rezistenţa Internaţională, şi, în sfârşit, a fostului ambasador al SUA în România, David Funderburk.

• Întâlnit astăzi la o recepţie, Patriarhul Teoctist mi-a spus – şi am fost adânc surprins – că urmăreşte toate Seratele muzicale şi ar veni cu bucurie să discutăm despre muzică şi religie.

Vineri 10 iulie 1992

• Liviu Rebreanu şi muzica a fost tema Panoramicului de astăzi. Aş avea acum, fără îndoială, mai multă audienţă dacă aş ataca teme generale ce mi-ar permite exemplificări muzicale din marea literatură clasică. Dar e momentul, socot, în care să-mi îndrept întreaga atenţie spre istoria culturii româneşti. Ştiu că nu voi avea nici un ecou în rândul extremiştilor, naţionaliştilor, tuturor acelora care mă acuză de cosmopolitisme fără să urmărească un rând pe care l-am scris sau rostit, dar mă simt bine abordând idei ce atestă preocupările muzicale ale marilor personalităţi dintotdeauna.

• S-au anulat toate plecările la Sevilla. Am fost pus pe lista participanţilor în urmă cu 6-7 luni şi ea a fost dată publicităţii. Până la urmă, ca atâtea alte acţiuni, şi serialul de conferinţe menit să reliefeze valori ale culturii contemporane româneşti la expoziţia sevillană au căzut. Mi s-a comunicat că din lipsă de fonduri. Nu cred...

• „Maturizarea politică a Domnului Petre Roman" – îşi intitulează Ion Cristoiu tableta săptămânală din *Expres Magazin*.

• Mai primesc şi scrisori de acest tip:

Stimate Domnule Sava,

Mulţumiri, mulţumiri, mulţumiri! O fericire pentru mine seratele muzicale. Mă refer în special la cele la care invitaţii au fost domnul Berger şi domnul Dan Grigore. Dacă pe domnul Berger îl cunoaştem relativ bine, mai ales citindu-i minunatele cărţi, şi din alte multe emisiuni radio sau tv, Dan Grigore este pe zi ce trece o surpriză din ce în ce mai plăcută. M-a impresionat nivelul de cultură generală, modul în care priveşte şi înţelege muzica, poziţia faţă de muzicieni, atitudinea faţă de responsabilitatea civică faţă de ţară, de adevăr, de modul în care trebuie făcută politica.

În plus – şi este foarte important, am aflat câte ceva despre acest misterios – cel puţin pentru mine – Arturo Benedetti Michelangeli.

Vă mărturisesc că la terminarea emisiunii am reluat imediat audiţia celor două discuri pe care le am cu Michelangeli, interpretând două lucrări de referinţă compuse de Beethoven, Concertul nr. 5 pentru pian şi Sonata nr. 32 în C minor, op. 111.

Le-am ascultat parcă „cu alte urechi". Pentru noi, cei care nu avem cunoştinţe muzicale tehnice, este foarte necesară o informaţie ca cea primită despre stilul şi maniera de interpretare ale lui Michelangeli. Totuşi rămân multe întrebări şi nedumeriri. De pildă – nu ascund că în acest moment pentru mine lucrarea muzicală cea mai apropiată de mintea şi sufletul meu este această sonată opus 111 – după audierea interpretării lui Michelangeli am reascultat-o pe cea a lui Cristoph Eschenbach, pe care am avut norocul şi bucuria să-l ascult pe viu, tot cu această sonată, la Bucureşti, cu ani în urmă. Ei bine, lucrurile se complică. Din nou am avut certitudinea că Eschenbach dă o interpretare exact pe măsura conţinutului filosofic profund al acestei lucrări, cu o bogăţie uluitoare de nuanţe şi intensităţi sonore, în vreme ce Michelangeli parcă se preocupă numai de o frumuseţe a sunetelor, alăturând-o pe discul respectiv cu sonata în C nr.5 a lui Galuppi şi cu 3 sonate în C minor nr. 352, C major L 104 şi A major L 483 ale lui Scarlatti. Poate greşesc eu. Ştiu că Michelangeli are şi alte interpretări dar eu nu le cunosc. Aş sugera – ce fericit aş fi să se realizeze – ca la o emisiune la radio ca cea la care şi dumneavoastră v-aţi gândit împreună cu Dan Grigore, cu Wilhelm Berger, cu Ştefan Niculescu, cu Valentin Gheorghiu, cu Cristian Mandeal să audiem în paralel sonata 32 opus 111 a lui Beethoven în interpretarea lui Michelangeli şi a lui Eschenbach şi apoi cei mai sus citaţi să o comenteze din punct de vedere muzical, dar şi din punct de vedere al realizării sonore comparativ cu conţinutul de idei filosofice din această sonată. Eu aş îndrăzni să propun o astfel de manifestare chiar în studioul televiziunii, cu spectatori. Ar fi un act necesar şi minunat. Sunt convins că Iosif Sava poate realiza o astfel de întâlnire.

O altă temă ar fi interpretările comparate ale lui Richter şi Gould din lucrările lui Bach.

Vă rog eu să încercaţi, Domnule Sava.

În rest toată admiraţia şi respectul pentru nivelul acestor serate muzicale, pentru consecvenţa arătată muzicii de calitate, profunde, plină

de semnificaţii filosofice, pentru bunul gust, pentru adevăr şi, nu în ultimul rând, pentru lupta pe care o duceţi întru culturalizare şi civilizaţie. Se întăreşte convingerea că aceste serate, pentru mine, reprezintă pe lângă o bucurie enormă şi cele mai importante şi de calitate acte de cultură, de civilizaţie şi educaţie patriotică realizate la noi în ţară. Surprinzător că nu s-a acordat nici un premiu pentru realizarea lor.

Viorel Daniel
Armata Poporului bloc D.4, sc. 3 et.I ap. 45 Bucureşti.

P.S.: În momentul când terminam de scris am aflat de la radio că Filarmonica din Braşov ce poartă numele lui Dima a rămas fără local – nu ştiu dacă am înţeles eu bine.

Protestez energic împotriva unor astfel de acte pe care le calific drept crime îndreptate către cultura şi civilizaţia românească. Din păcate, astfel de acte se petrec din ce în ce mai des şi cu o amploare crescândă.

Eu sunt convins că singura salvare a României este culturalizarea complexă şi profundă, proces în care muzica are un rol fundamental.

Trebuie să ne unim împotriva tuturor celor ce vor să distrugă România şi Poporul Român şi să susţinem din toate puterile pe cei care luptă eroic şi competent pentru adevăr, cultură, principialitate, valoare, apărarea integrităţii şi nivelul civilizaţiei noastre.

• O idee a lui Mario Vargas Llosa într-o însemnare apărută sub titlul „Cultură şi libertate" în *Cotidianul* în care demonstrează că termenul de „istorie" este unul din numeroasele concepte prostituate de ideologie.

„Ar trebui să ne alăturăm lui Francis Fukuyama, care susţine că sufocarea comunismului marchează adevăratul «sfârşit al istoriei», în sens hegelian? Cred că nu. Dimpotrivă, evenimentele din Uniunea Sovietică şi Europa de Est au revitalizat în mod neaşteptat însăşi noţiunea de «istorie». Umanitatea este acum eliberată de obscuritatea şi ficţiunile pe care marxismul, – ortodox şi heterodox –, le-a impus asupra ei atâta vreme. Gustul omenirii pentru asumarea sănătoasă a riscului s-a restabilit, aşa cum s-a întâmplat şi cu instinctul său pentru improvizaţia asumată ca sfidare a tuturor schemelor conceptuale reducţioniste.

Astăzi, putem confirma validitatea poziţiilor pe care Karl Popper, Friederich Hayek şi Raymond Aron le-au avut în opoziţie cu gânditori ca Machiavelli, Vico Marx, Spengler şi Toynbee. Karl Popper a insistat, pe bună dreptate, asupra ideii că istoria nu e «scrisă» niciodată înainte

de a se întâmpla; ea nu are loc conform unui scenariu determinat de Dumnezeu, natură, raţiune, de lupta de clasă şi mijloacele de producţie. Istoria este, mai degrabă, o creaţie continuă şi variabilă care poate trece prin cele mai neaşteptate întorsături, evoluţii, involuţii şi contradicţii. Complexitatea sa ameninţă întotdeauna să-i spulbere pe cei care încearcă să o prevadă sau să o explice."

Sâmbătă 11 iulie 1992

• *România liberă* îşi propune să demareze o dezbatere despre locul Academiei în viaţa ţării. Academia la ora actuală are 159 de membri – 71 titulari şi 88 corespondenţi – şi 4.228 persoane direct implicate în munca de cercetare ştiinţifică. Primul articol este intitulat: „Academia Română – Un colos cu picioare de lut?"

• „În Europa, un adolescent din cinci suferă de tulburări ale aparatului auditiv. Specialiştii sunt convinşi că autorul acestei deficienţe este Walkman-ul, folosit de către adolescenţi la niveluri sonore mult prea ridicate. Conştienţi de pericolul real pe care-l reprezintă Walkman-ul, medicii au fixat ca limită a intensităţii sonore tolerabile, în cazul acestor aparate, valoarea de 80 de decibeli. Dar în Europa puterea sonoră a aparatelor comercializate depăşeşte 100 de decibeli.

• Cursul proiectat cu Universitatea din Oradea, la Stâna de Vale, pe tema „Prognoze tehnologice şi ecologice", în perioada 17-30 august 1992, a suscitat interes în străinătate, determinând Federaţia Mondială de Studiu al Viitorului să-l transforme în curs internaţional. Continuând tradiţia de la Dubrovnik, UNESCO a acordat sprijinul său pentru ca studenţi şi doctoranzi din ţări, în curs de dezvoltare şi ex-comuniste, să poată participa la cursuri, care au căpătat o ţintă mai clară.

Duminică 12 iulie 1992

• Invitat la Serata muzicală profesorul Ion Mânzatu. Frumoase ideile despre muzică, despre studiul dezvoltării culturii româneşti, despre politica culturală a Partidului Republican. De neimaginat însă uşurinţa cu care a afirmat teze antievoluţioniste, (anti-lamarckiste şi antidarwiniste), negând evoluţia speciilor, reducând totul la miturile biblice (argumentul suprem: cercetarea n-a găsit până în prezent nici un fel de mărturii care să ateste existenţa unor „specii de tranziţie").

Să ne ferească Dumnezeu de epoca în care şi oamenii de ştiinţă acced spre ocultismele specifice fiecărei epoci de restauraţie!

• Uniunea Europeană a Radiodifuziunilor (E.R.U.) a organizat la Sinaia, un simpozion internaţional la care au participat ziarişti de radio din paisprezece ţări.

Ziariştii reuniţi la Castelul Peleş au discutat, în principal, trei mari subiecte: a) rolul unui post public de radio într-un mediu competitiv; b) cercetarea audienţei unui post de radio şi schema de programe; c) rolul unui post public de radio în timpul alegerilor.

Luni 13 iulie 1992

• Sergiu Celibidache a acceptat să fie numit membru al Academiei Române. Binevenită ştirea amintită şi comentată de Viorel Cosma în paginile ziarului *Libertatea*.

Academicianul Sergiu Celibidache conferă instituţiei noastre o strălucire spirituală aparte, greu de exprimat prin cuvinte. De aceea, suflarea românească îl aşteaptă pe directorul de onoare al primei orchestre a ţării, Filarmonica *George Enescu*, să-şi susţină tradiţionalul discurs de recepţie la Academia Română, pe calea sunetelor în sala de concert bucureşteană.

Marţi 14 iulie 1992

• Ziua Franţei. Recepţie la Ambasadă. Toată lumea politică, alături de reprezentanţi ai unor instituţii culturale şi ai presei. Imaginea grupurilor politice şi gazetăreşti aminteşte de caragialescul „Pupat Piaţa Independenţei". Oameni aflaţi diurn în conflict se îmbrăţişează la un pahar de şampanie.

• Anglia a sărbătorit ziua naţională a muzicii. Au avut loc 1500 de manifestări muzicale. Au fost abordate toate genurile muzicale „de la Mozart la heavy metal şi din fericire spectatorii au putut asculta şi modalităţi inedite de exprimare" – a declarat ministrul britanic al Artelor, David Mellar.

În sudul Londrei a avut loc un spectacol aparte, în care un grup de 2000 de muzicieni au cântat jazz, folk, rock.

• S-a anunţat oficial că Michael Jackson va concerta la Bucureşti. În sfârşit vom participa la „actul de cultură" aşteptat de ani...

• O însemnare din ziarul *Evenimentul zilei*

„Celebrul sociolog Alvin Toffler declară: Intrăm într-o perioadă foarte periculoasă a istoriei mondiale. Consider că Rusia va avea de traversat o profundă instabilitate timp de 10-15 ani. Fostele republici sovietice se vor dezvolta pe căi diferite. În unele se va stabili o puternică autoritate centrală, altele vor lupta pentru piaţa liberă, iar un al treilea grup se va ataşa orientării comuniste sau musulmane. De aceea procesele în CSI vor fi însoţite de confruntări şi conflicte..."

• Începute cu un an în urmă, lucrările de restaurare a Ateneului Român urmează să se termine pe 1 septembrie 1994. Deşi lucrările sunt în grafic, totuşi direcţiunea e îngrijorată. Banii alocaţi pe acest an s-au terminat, iar lucrările nu pot fi oprite, deoarece săpăturile în curs au afectat fundaţia. În aceste condiţii, un cutremur de 3-4 grade ar fi suficient pentru o catastrofă.

Donaţiile primite până acum în cadrul iniţiativei „Daţi un leu pentru Ateneu" sunt insuficiente. De exemplu, concertul de binefacere susţinut de pianistul Radu Lupu în seara zilei de 21 iunie 1992 s-a soldat cu suma de 200.000 lei. Străduindu-se să facă tot ce-i stă în puteri, direcţiunea a hotărât ca în următoarele două stagiuni să-şi restrângă la maximum activitatea, lăsând astfel zilnic, până la orele 17,00, câmp liber constructorilor.

Miercuri 15 iulie 1992

• Aurelian Octav Popa – a fost protagonistul Orei de Muzică. Cu bucurie am vorbit despre virtuţile artistului, naturaleţea talentului şi ştiinţa ce-i guvernează fiecare apariţie.

• Răzvan Theodorescu, încântat de succesul Festivalului „Cerbul de Aur", publică în *Panoramicul RTV* o scrisoare specială adresată realizatorilor reuniunii. În opinia sa viitorul Televiziunii nu poate fi legat de cultura şi de opera de răspândire a marii muzici. Ideile sale izvorăsc din experienţa unei instituţii occidentale uitând, pe de o parte, că acolo există multe canale TV care se ocupă exclusiv de propaganda culturală, iar pe de altă parte că drumurile României spre Europa vor fi specifice şi că nevoia de cultură „sădită" în suflete de obscurităţile dictaturii nu va putea fi anulată. Publicul va cere o Televiziune culturală.

Joi 16 iulie 1992

• Viorel Cosma anunţă în *Libertatea* într-un interviu cu M. Leinert, directorul Teatrului din Kassel că la 10 octombrie, la deschiderea stagiunii teatrului german, va fi programată premiera *Oedip*-ului lui Enescu.

Deschiderea stagiunii orchestrei din Kassel va avea loc la 28 septembrie printr-un concert condus de Georg Schmohe (dirijorul care pregăteşte şi partitura lirică enesciană) cu *Simfonia a III-a* de George Enescu.

• Un proiect mai vechi, născut în 1987 în S.U.A., al regizorului Alexa Visarion, pe când domina sa colabora în cadrul programului Fulbright – este vorba de înfiinţarea, în Bucureşti, a unui teatru româno-american, purtând numele lui Eugene O'Neill – prinde contur, sub auspiciile Primăriei Capitalei. Aceasta a şi oferit un sediu, în localul fostului cinematograf „Odeon" din str. 11 Iunie nr. 75. În urma discuţiilor din 1990 şi 1991 de la New York şi Luisville s-a ales biroul permanent al consiliului artistic al teatrului, Alexa Visarion fiind numit „fondator", alături de alţi şapte artişti americani. La rândul ei, Primăria Capitalei a confirmat şi numit ca director al amintitului teatru pe regizorul Alexa Visarion. Trupa va fi compusă din actori americani şi români, iar spectacolele se vor juca atât în engleză, cât şi în română. Primul spectacol este proiectat pentru sfârşitul acestui an.

• Numit de Preşedintele ţării (pe 5 ani) în Consiliul Audiovizualului, Răzvan Theodorescu părăseşte Preşedinţia Radioteleviziunii. În locul său au fost numiţi doi directori interimari: Paul Şoloc şi Dumitru Moroşanu.

• Printre manifestările incluse în programul propus participanţilor la Congresul internaţional desfăşurat la Sinaia sub genericul „Libertăţile Academice şi Autonomia Universitară", în organizarea Centrului European pentru Învăţământ Superior, a Conferinţei Naţionale a Rectorilor din România şi a CNR-UNESC0, au figurat şi două concerte camerale realizate, la invitaţia organizatorilor, de Fundaţia Brambach care a prezentat opt solişti între 12-22 ani.

Vineri 17 iulie 1992

• Notam recent câteva cuvinte despre concertele ansamblului „Atheneum" într-un sat de lângă Hamburg. Bleckede are 4000 de locuitori

şi în fiecare seară cam tot satul venea la concert. Eram obişnuit. În Germania, în orice oraş, în orice sat, în orice biserică, în orice clasă de şcoală unde este programat un concert de muzică clasică publicul nu lipseşte. Şi din istorie şi literatură ştiu că aşa se întâmplă de cel puţin 100 de ani. Întreaga populaţie, întregul tineret se „hrăneşte" cu Bach, Beethoven, Brahms, Mahler, Reger.

La ora actuală nu putem vorbi însă numai despre tradiţionala deschidere a germanilor pentru muzică. În multe alte locuri ale lumii înclinaţiile publicului, ale tinerilor converg spre muzică, spre zonele grave ale muzicii. În ultimii 7-8 ani în mai toate universităţile americane au loc săptămânal concerte de muzică clasică susţinute de cei mai buni interpreţi ai contemporaneităţii. În Japonia, concertele, audiţiile fac parte din programa analitică. În fiecare din localităţile Finlandei, funcţionează centre de instruire muzicală pentru tineret şi formaţii de muzică simfonică, camerală. Numai aşa îţi poţi explica modul în care sunt „asaltate" sălile de concert ale zecilor de festivaluri organizate în Finlanda în timpul verii.

Germania, S.U.A., Japonia, Finlanda. Ţări cu o putere economică în plină dezvoltare, ţări cu sisteme de învăţământ care asigură o înaltă calificare tinerei generaţii, calificare necesară în orice domeniu de activitate tehnică, economică, didactică, dar în acelaşi timp oferă tinerilor şi „templul" sufletesc necesar fiecărui specialist pentru a fi deschis spre cultură, artă, psihologie, înţelegerea societăţii contemporane.

Ţări cu o uriaşă bogăţie, obţinută printr-o înaltă productivitate a muncii, ştiu că dezvoltarea contemporană este de neconceput fără a oferi tinerilor nu numai posibilitatea de a asculta muzică uşoară, muzică de jazz, rock-ul, ci şi mijloacele necesare pentru a veni în contact cu operele artistice ce solicită gravitate, meditaţie, responsabilitate civică.

Noi trăim în plină efervescenţă a muzicii uşoare, a ritmurilor, a publicisticii şi literaturii sexologice.

Vrem să făurim o economie care să ne scoată din mizerie. Vrem instituţii muzicale demne de forţa talentelor tehnice şi artistice pe care le avem, de tradiţiile, de structurile noastre sufleteşti.

Oare interesul, preţuirea cu care în statele „model" ale lumii este înconjurată marea muzică, organismele necesare propagării ei nu ne pot da un exemplu la care trebuie să ne gândim?

Sâmbătă 18 iulie 1992

• Singurul ziar care acordă atenţia necesară muzicii române *Cotidianul*. Din păcate, selecţiile evenimentelor sunt cam subiective.

• Deşi organizat fără sprijinul Colegiului Criticilor Muzicali, Festivalul Internaţional al tinerilor dirijori de la Buşteni a avut o nouă ediţie. Remarcabilă (cum scrie Petre Codreanu în *Cotidianul*) evoluţia lui Dan Raţiu: „Uvertura la *Coţofana hoaţă* şi o arie din *Wilhelm Tell* cu Adina Niţescu (soprană de mare viitor, consacrată prin câteva premii internaţionale de răsunet), ca şi suita *Ma Mère L'oye* de Ravel au sunat în spiritul lor autentic. Dan Raţiu, în pofida tinereţii (născut în 1969), este format ca dirijor şi, suntem convinşi, va dovedi-o cu prisosinţă".

Duminică 19 iulie 1992

• Ecouri la Festivalul tinerilor dirijori de la Buşteni. Anca Ioana Andriescu în *Adevărul*:

„Cei doi eroi ai ultimului concert: Dan Raţiu şi Neil Thomson. De la nota prea puţin concludentă a lui Iosif Ion Prunner şi Iurie Florea (de la Teatrul Liric din Chişinău), la aspectele ilustrate de gestica reţinută, sobră, a lui Eric Haegi (Elveţia) sau de mişcările ample, purtate de valurile muzicii lui Brahms în cazul lui Christian Letschert (Germania) trecând prin impresiile de extravaganţă gestică lăsate de Jose Manuel Sala Palau (Spania) sau progresul dovedit de Cristian Alexandru Petrescu, festivalul, în întregul său, a impus atenţiei un tipar al modelării personalităţii artistice a tinerilor interpreţi, mai ales, la nivelul articulării partiturii prin structurile sale componente şi mai puţin în privinţa comunicării intenţiilor artistice către orchestră."

• La Serata muzicală TV dezbatere despre relaţiile dintre teatru şi muzică. Invitată: Cătălina Buzoianu. „Discurs" inteligent deşi fără pregnanţa şi „şocul" necesare, la ora actuală, într-o apariţie pe micul ecran.

Lipsite de concluzie tezele afirmate în legătură cu recenta (şi nereluata) versiune a *Oedip*-ului semnate de Cătălina Buzoianu alături de dirijorul Mihai Brediceanu.

• În *România liberă* Liana Ionescu „neagă" componenţa Consiliului Audiovizualului. Citez:

„Să ne reamintim cine face parte din acest Consiliu. Din partea Guvernului, Iolanda Stăniloiu (de profesie ingineră chimistă, fost redactor la emisiunile economice, ex-purtătoare de cuvânt a primului ministru); Horia Murgu (inginer fizician, se ocupă în prezent de studiourile TV locale); Mihai Baciu (inginer de telecomunicaţii). Din partea Camerei Deputaţilor, Tudor Gheorghe (actor şi «menestrel»); Radu Coşarcă (inginer, redactor la Actualităţi); Constantin Vaeni (regizor, membru în diferite «comitete şi comiţii»). Din partea Senatului, Al. Piru (senator FDSN şi directorul oficiosului «Dimineaţa»); Titus Raveica (senator, FDSN, cum altfel?) şi Vasile Bihon («de la Radio», propus de FSN). Aleşii preşedintelui Iliescu sunt Răzvan Theodorescu (fără comentarii) şi Ecaterina Oproiu (colaboratoarea ziarului *Libertatea*, după ce a fost alungată de la revista *Cinema*).

Este uşor de observat că nici unul dintre aceştia nu este un profesionist al domeniului. Mai mult, între ei nu se află nici un ziarist de ţinută. Doamna Ecaterina Oproiu ar putea revendica, eventual, calitatea de ziarist, dar ceea ce îi lipseşte «abonatei» Festivalului de la Cannes este tocmai ţinuta. Se mai poate observa că unii (inclusiv sus-numita) se află deja la vârsta senectuţii şi a odihnei binemeritate. Cum va reuşi dl. Piru, care picotea la şedinţele Senatului, să-şi îndeplinească noile atribuţii? Probabil la fel ca la oficiosul iliescian; vor veghea alţii pentru el. Ar mai fi de remarcat că între cei 11 nu se află nici un reprezentant al minorităţilor naţionale. Lucrul s-a avut în vedere la nivelul Parlamentului (nu şi al preşedintelui tuturor românilor) dar FSN nu şi-a respectat promisiunea de a-l sprijini pe dl. Horvath Andor (secretar de stat la Ministerul Culturii, propus de UDMR) în schimbul sprijinului acordat de această formaţiune lui Radu Coşarcă, susţinut de FSN.

Consiliul ar fi trebuit să conţină specialişti în telecomunicaţii, în radiodifuziune şi în televiziune. La capitolul telecomunicaţii, nu avem ce reproşa. În ceea ce priveşte televiziunea, să recunoaştem că ne punem ceva speranţe în dl. Coşarcă. Cine este însă livrat pe post de specialist în radiodifuziune? Nimeni altul decât ilustrul necunoscut (chiar şi pentru colegii din audiovizual) Vasile Bihon, până la revoluţie, specialist în cadre, iar după – în deplasarea „diplomatului“ dlui Eugen Preda, directorul Radiodifuziunii.

Cât despre Bardul din Craiova, acesta a alunecat pe strunele cobzei direct din avionul de Rio. Chiar dacă susţine cu tărie că în Brazilia nu a

fost cu Iliescu, ci cu... «instituţia prezidenţială»(?!) La rândul său, regizorul Constantin Vaeni, propus de Dan Marţian, s-a sprijinit tot pe umerii deputaţilor FDSN. Despre celălalt senator FDSN, Titus Raveica ştim că şi-ar fi dorit să fie ambasador în Italia, dar că, până acum, nu a reuşit să ocupe decât poziţia de preşedinte al grupului parlamentar de prietenie România-Italia.

Durata mandatului membrilor CNA – 2 sau 4 ani – şi remuneraţia, la nivelul unui subsecretar de stat, iar preşedintele, ales pe 4 ani, la nivelul unui secretar de stat – au atras numeroşi amatori. Să amintim că printre aspiranţi s-au aflat Florin Brătescu (sfânta neruşinare) şi Mircea Muşat (sau sfidarea epocii de aur)..."

Concluzia cronicarei: „Degeaba răsuflă unii uşuraţi că R. Th. nu mai este preşedintele RTVR, indiferent cine va fi numit în locul său, acela va fi lipsit de libertate de decizie şi obligat să se supună hotărârilor acestui organism creat parcă anume pentru liniştea comuniştilor."

Opinii exagerate ca tot ce întâlnim în ziarele de opoziţie... Legea opoziţiei româneşti: negăm totul. De aici şi minima lor credibilitate.

Luni 20 iulie 1992

• La Casa Armatei o cuprinzătoare expoziţie Ion Sălişteanu. Multă lume. „Praznicele" de acest tip sunt tot mai frecvente deşi se creează, cred, mai puţin ca oricând în toate planurile de la literatură şi muzică la plastică, arhitectură, cinematografie.

• Potrivit recentului recensământ, numărul locuinţelor construite pe ansamblul ţării este, în acest an, cu 20% mai mare faţă de 1972. Creşterea numărului locuinţelor este însoţită şi de o îmbunătăţire a structurii acestora, reliefată atât prin sporirea numărului mediu de camere într-o locuinţă – 2, 5 camere, cât şi prin majorarea suprafeţei locuibile ce revine – în medie – pe o locuinţă (33,6 mp).

• Florian Pittiş despre muzică:

„E un mister. De ce muzica a reuşit să adune atâţia oameni pe câmpia de la Woodstock şi cuvântul nu? De ce un disc care ne place reuşim să-l ascultăm de mii de ori şi nu ne plictisim, dar un film dacă îl vedem de câteva ori, ne ajunge? Prin ce sunetul e superior imaginii? Mc Laughlin spunea că muzica este esenţializarea vorbirii. De aceea se pare că e un limbaj mai uşor de înţeles de cetăţenii planetei Pământ şi singura punte de legătură între noi şi armonia universală".

• O expoziţie itinerantă este găzduită de două din saloanele Muzeului Colecţiilor de Artă, de gravuri şi fotografii japoneze contemporane, aparţinând Colecţiei Galeriei cetăţenilor din oraşul Yokohama, care aniversează anul acesta 15 ani de înfrăţire cu municipiul Constanţa, unde, cu câtăva vreme în urmă, a fost prezentată această expoziţie.

• Un film de mare succes prezentat la Costineşti *Balanţa* lui Lucian Pintilie.

Piţa, Pintilie, Danieliuc, Veroiu, Ciulei, Visarion, o falangă de regizori de cinema pe care n-o găseşti în multe ţări ale lumii. Binevenită ar fi o asociaţie a creatorilor de reală marcă internaţională de pe toate fronturile culturii naţionale. Marii compozitori şi-ar găsi, şi-ar dobândi mai repede identitatea. Un asemenea aşezământ ar putea în acelaşi timp promova prin activităţi, discuţii interdisciplinare, întreaga creaţie de reală valoare internaţională din toate domeniile artistice.

Marţi 21 iulie 1992

• Viaţa politică dominată de apropierea alegerilor. La ordinea zilei Radu Câmpeanu dă lovitura de graţie, propunând pe regele Mihai pentru funcţia de Preşedinte al Statului. Desigur că regele va refuza o asemenea idee. Caragialismele continuă.

• Viaţa muzicală estivală nulă.

• „Procesul" partidului comunist sovietic deschis, la 7 iulie, în faţa Curţii Constituţionale de la Moscova, a devenit pentru comunişti un fel de tribunal de la care să-şi exprime regretele pentru măreţia defunctei URSS, iar pentru reformişti – un tribunal politic în faţa căruia se dezvăluie nenumăratele aspecte ruşinoase ale activităţii partidului.

Miercuri 22 iulie 1992

• La Ora de Muzică un portret Alexandru Moroşanu în transmisie directă... Va trebui să găsesc noi formule de prezentare, să fac loc unor interpreţi capabili să se manifeste „de viso" în emisiune.

• Presa discută cu aprindere teleprogramul lui Mihai Tatulici dedicat lui Adrian Păunescu. Păunescu are viitor. Poate izbândi şi în alegeri. Orice potrivnicie este zadarnică.

Mi-ar plăcea (deşi n-aş îndrăzni) să-l am drept interlocutor într-o Serată. Ce ar putea răspunde la întrebări în legătură cu poezia în care-l

„ataca“ pe Beethoven sau rolul nociv pe care l-a avut cenaclul „Flacăra“ în „formarea“ muzicală a tinerei generaţii rezumând-o la un „feeling“ folchist.

• O scrisoare:

Stimate Domnule Iosif Sava,

Aş vrea întâi, să vă mulţumesc... Şi încep mulţumindu-vă, pentru că nu pot altfel, şi nu pentru că s-ar „purta“ mulţumirile sau pentru că nu s-ar „purta“ mulţumirile... De ce, deci? Pentru că sunteţi printre puţinii oameni care n-au ezitat să aşeze în faţa tânărului, la ieşirea din beznă, o treaptă, interioară!, de care să se împiedice, văzând ceea ce are de urcat şi întrebându-se dacă poate sau nu să se urce; răspuns – dar şi întrebare... Întrebare: când se dobândeşte cultura, care e timpul individual pe care ea îl devorează, dându-i însă adevărata valoare? I-aţi pus-o Doamnei Cătălina Buzoianu.

Sunt o tânără care are nevoie să audă asemenea întrebări şi răspunsurile ce se cuvin, iar Dvs. ştiţi să cuprindeţi, în câteva ore, viaţa, de la rădăcinile ei – simple sau complicate – până în înaltul cerului; nu de puţine ori, ascultându-vă sau ascultându-vă invitaţii, sau citind o carte ca *Patima muzicii* sau *Muzica şi literatura*, sau *Eminescu şi muzica*, m-am „dirijat“, având în suflet – ca semn de viaţă şi de început de lumină – întrebări şi răspunsuri, spre carte şi, bineînţeles, spre muzică.

Pentru mine, Teatrul şi – fără să exagerez – „Seratele“... înseamnă „locuri“ de suflet în care îmi caut cu înfrigurare Părinţii – atunci când nu-i găsesc în părinţi – Şcoala – când n-o găsesc în şcoală – şi Meseria de om – meserie cu secretele ei, la care mulţi nu au acces, deci pe care n-o înveţi de pretutindeni. De aceea mă doare atât de profund ca şi o nedreaptă şi brutală despărţire de Părinţi, atunci când citesc sau aud că există „oameni“ care-şi fac o profesiune de credinţă din a discredita şi a distruge, călcând pe lângă Artă, mari actori, mari regizori, mari artişti, închipuindu-şi că şi reuşesc, când, de fapt, un mare artist pune mai presus de orice – de întâmplările şi încercările, şi accidentele vieţii sale – Arta sa. Şi de aceea, emisiunea pe care Doamna Buzoianu a avut bunăvoinţa să o onoreze a fost nu doar o dovadă – în plus – că erudiţia Dvs. este „completată“ fericit de un caracter exemplar, de o conştiinţă exemplară; a fost şi o surpriză, dintre cele mai plăcute! Şi pentru că aţi afirmat, în acea emisiune, că actori fără cultură pot exista, iar, în final, v-aţi exprimat

regretul de-a nu fi avut timpul necesar unei discuţii mai ample despre actori, îmi permit (dar îmi cer iertare pentru aceasta!) să vă adresez o rugăminte: poate că „Serata...“ va găzdui şi muzica unui spectacol teatral, la cote înalte ale dăruirii de sine: Dl Alexandru Repan, Dna Leopoldina Bălănuţă (de câte ori aş asculta-o – tot nu e de-ajuns!), Dna Carmen Stănescu, Dna Valeria Seciu, Dl George Constantin şi probabil, mulţi alţii. Aşa cum spunea Maria Filotti, „...pe scândurile scenei îţi deschizi tot mai larg porţile sufletului, ale gândirii şi ale inimii, pentru zămislirea şi trăirea creaţiei artistice; pe scândurile scenei te obişnuieşti să dai teatrului viaţă din viaţa ta, dăruindu-ţi munca, sufletul, cultura şi, adesea, sănătatea pentru bucuria realizării artistice.“

Îi urez „Seratei...“ să aibă, în continuare, aceeaşi dragoste pentru telespectatorii cărora le dă viaţă din viaţa ei şi să deschidă cu aceeaşi fermitate, mereu, alte şi alte porţi interesante.“

Cu recunoştinţă,

Petraşcu Anca
Str. Fizicienilor 21, Bucureşti.

Joi 23 iulie 1992

• Avem tot mai puţină răbdare pentru lecturi, pentru informare. Mulţi dintre melomanii, cu experienţă de două-trei decenii în sala de concert, cred că cunosc fudamentele repertoriului clasic şi romantic, liniile ce caracterizează creaţia contemporană şi renunţă la orice proces de predocumentare necesară unei audiţii.

Tinerii păşesc în sălile de concert, caută mereu bibliografie, dar s-au obişnuit să nu găsească de ani de zile nici în librării, nici în sala de concert, literatura necesară să le deschidă orizonturi spre lucrările care le sunt apropiate.

În întreaga lume, în ţările care îşi pun cu acuitate problema modelării spirituale a publicului prin muzică, în care există un plan naţional în domeniul formării a noi contingente de auditori, şi asemenea obiective sunt urmărite, de pildă, de instituţii guvernamentale speciale din S.U.A, Germania, Japonia –, activitatea concertistică este dublată de un serial de manifestări, capabil să introducă auditorul în miezul operelor, să-i ofere elemente istoriografice, stilistice, estetice, necesare înţelegerii unor caracteristici, să releve mesajul unei opere, locul ei în contextul istoriei muzicii.

În acest şir de acţiuni educative, programul de sală al unui concert are un loc hotărâtor. La Carnegie Hall, la Metropolitan, la Filarmonica din Los Angeles, programele de sală (ce cuprind, bineînţeles, şi multă publicitate), au 100 de pagini. La operele din Paris, Geneva, Frankfurt, la Covent Garden primeşti la intrare un program substanţial după lectura căruia eşti luminat şi lămurit asupra spectacolului la care participi (şi programul este redactat cu un asemenea farmec încât rămâne cea mai bună lectură în orele când revii de la teatru).

Am avut şi noi o experienţă foarte bună în domeniul programelor de sală. Să ne amintim numai de anii '60, când grupul de lectori al Filarmonicii bucureştene (conduşi de regretatul Eugen Pricope) ne oferea săptămână de săptămână, un caiet excelent cu analize ale pieselor, cu decupaje din partituri (ce relevau temele unei simfonii, modalităţile de tratare a materialului sonor, a sistemului de asamblare a mişcărilor şi suita de informaţii culturale ce plasau piesa în epocă (ceea ce era foarte important în cazul unor lucrări româneşti în primă audiţie: compozitorul era invitat să explice pe îndelete izvoarele, structura, intenţiile lucrării).

Ca în multe alte domenii muzicale, inerţiile, plictiseala noastră de a sta în plan editorial la anumite „cote" s-au dovedit mai puternice. Textele au început să fie reduse; s-a renunţat de multe ori la semnătură şi, deci la personalitatea notaţiilor; s-au anulat decupajele (pe motivul că puţini melomani n-au mai învăţat în şcoală să descifreze un portativ) pentru ca în anumite perioade programul de sală să se rezume la simplul anunţ al lucrărilor, (chiar şi fără indicaţiile de mişcare).

Criza economică, lipsa de grijă a organismelor culturale pentru rezonanţa educativă a concertelor au anulat în ultimii doi ani orice atenţie faţă de coeficientul de educativitate a programelor de sală. De multe ori, tipăritura a fost înlocuită cu o simplă hârtie xeroxată, (vândută, de altfel, la preţul cu care puteai cumpăra în urmă cu ani, zece programe substanţiale).

Situaţia nu poate continua în acest mod pentru că anulăm mobilurile oricărei manifestări artistice.

Acum câteva săptămâni Ludovic Bacs, formaţiile RTV, au făcut efortul meritoriu de a ne dărui o copleşitoare şi foarte rar interpretată (chiar în marile centre ale lumii) partitură bachiană: *Mathäus Passion*.

Cele peste trei ore de muzică nu pot fi însă înţelese, urmărite, asimilate, fără textul inspiratoriu (şi nu cred că există pe glob o instituţie de concert care să nu-l pună la dispoziţia publicului). Auditoriul nostru (şi au fost foarte mulţi tineri ce au dorit să asculte pentru prima oară în

viaţă oratoriul), a fost lipsit de orice explicaţie. Programul de sală nu le oferea nimic. Valoarea concertului a fost redusă într-o mare proporţie dincolo de toate strădaniile bravilor interpreţi. Peste câteva zile, cu prilejul Centenarului lui Honegger, Filarmonica a programat Oratoriul *Le Roi David*. Secretariatul instituţiei ne-a dăruit traducerea românească, dar capodopera merita şi o serie de explicaţii cu privire la stilistica, modalitatea de construcţie, locul operei în veac. Dincolo de toate dificultăţile financiare prin care trec instituţiile noastre muzicale nu pot renunţa la ţinuta ştiinţifică şi valoarea educativă a programelor de sală. Orice economii pot intra în discuţie, în afara acelora care vizează eficienţa actului de cultură, iar programul de sală al unui concert rămâne elementul esenţial în acest proces.

• Adrian Sârbu, directorul aşezământului *Pro Media*, a convocat un grup de gazetari de diferite specializări având în vedere realizarea unei publicaţii de larg orizont, dedicate mijloacelor mass media. Muzica ar putea avea un loc deosebit în acest proiect.

Vineri 24 iulie 1992

• Fundaţia Soros mi-a refuzat plata unei călătorii în SUA. Motivul: preferă tinerii... Cam dureros să auzi astfel de motivaţii. Cu atât mai mult cu cât ai certitudinea că nu-ţi vei petrece timpul prin baruri şi vei lucra mai mult decât cei tineri. Există în predilecţiile Fundaţiei Soros pentru burse şi alte criterii... Motive politice, naţionaliste etc.

M-am adresat lui Adrian Sârbu, directorul Media, care pregăteşte deschiderea unui post special de Radio şi care va avea poate nevoie de ajutorul meu. Mi-a dat asigurarea că va găsi în câteva zile sponsorul necesar.

• În *Panoramicul* Radio am „răsfoit" *Sonatinele* lui Radu Cosaşu, subliniind preţuirea deosebită a scriitorului pentru muzică. Seara, Cosaşu m-a sunat impresionat de „omagiu" şi de muzica cu care am ilustrat ideile sale.

• Regele Mihai a respins, normal, propunerea lui Radu Câmpeanu de a candida la Preşedinţie. „Un lucru – scrie Ion Cristoiu în editorialul său din *Evenimentul zilei* – nu poate fi însă pus în discuţie. Evenimentele din aceste zile – decizia liberalilor, reacţia Convenţiei, răspunsul Regelui – sporesc deruta din care ar putea să iasă, la alegerile din toamnă, învingătoare absolută stânga în frunte cu dl. Ion Iliescu."

România liberă publică un amplu sondaj de opinie pe această temă. Răspunsul studentului Mirel Rusu:

„Un partid care cochetează cu FDSN-ul care l-a propus pe Ion Iliescu, şi care-l propune pe regele Mihai nu se respectă nici pe sine şi deci nu respectă nici principii, nici valori. În principiu, instituţia monarhiei constituţionale este mai importantă decât persoana regală. Dar acum domnul Câmpeanu introduce o confuzie, fiindcă noi trebuie să schimbăm un sistem, deci să avem foarte clară noţiunea instituţiilor, semnificaţia formelor de stat, iar el vorbeşte despre persoane. Domnul Câmpeanu a urmărit să-l scoată din cursă pe candidatul Convenţiei Democratice şi, în al doilea rând, fiindcă, personal, nu vizează preşedinţia, urmăreşte să aibă o acoperire. În al treilea rând, dar nu în ultimul rând, domnul Câmpeanu urmăreşte să compromită instituţia monarhică."

• Milos Alcalay, ambasadorul Venezuelei, m-a invitat la o întâlnire cu un cântăreţ din ţara sa, tenorul Julio Daantye (la pian Fernando Roa). Au cântat pagini de inspiraţie folclorică. Nimic deosebit. Artă minoră, interpreţi obişnuiţi.

Sâmbătă 25 iulie 1992

• Deschiderea Olimpiadei de la Barcelona. În final un strălucitor spectacol liric cu participarea unor mari cântăreţi de la Caballé la Domingo. Impresionant. Dar parcă mai demnă era lumea antică când la Olimpiade participanţii recitau din Euripide, din Sofocle.

• Se pare că nu mai există nici o speranţă în privinţa unităţii Cehoslovaciei... S-a pornit ferm pe drumul dezintegrării celor două republici.

• O nouă apariţie în peisajul publicistic românesc cotidianul *Meridian*.

• *Caiete critice* publică o substanţială convorbire a lui Sebastian Popa cu Ştefan Niculescu.

Duminică 26 iulie 1992

A circulat multă vreme în redacţiile unor ziare, (şi autorul ei a fost, se pare, Octavian Paler) ideea că nu sunt necesare cronici muzicale deoarece concertul simfonic spre deosebire de spectacolul teatral cinematografic, consumându-se în timpul unei săptămâni, fiind irepetabil, nu mai are sens să oferim auditoriului judecăţi de valoare. Ani

în şir, zeci de manifestări au rămas fără ecou naţional în plan cultural, nerecenzate pentru marele public, orchestre de solişti şi dirijori, nu au avut decât minime reflecţii asupra artei lor, asupra valorii unor prestaţii şi, ceea ce a fost mai grav, mulţi muzicieni de marcă ai străinătăţii părăseau România fără a putea avea măcar o minimă consemnare cu care s-au obişnuit, bineînţeles, vizitând orice centru de cultură al lumii. (Dacă o asemenea „doctrină" ar fi fost curentă în istoria presei, cărţile dedicate unor perioade şi personalităţi muzicale, bazate întotdeauna pe cronica publicaţiilor, nu ar mai exista în biblioteci).

Ideea amintită a lăsat urme adânci. Într-o presă dominată de problematici socio-politice în care spaţii uriaşe sunt afectate reclamelor, cronica muzicală este tot mai rară şi am impresia că, deşi avem de 50 de ori mai multe publicaţii decât în 1989, numărul consemnărilor critice e mult mai mic ca-n anii trecuţi; în multe ziare şi reviste, oricum, tematicile culturale sunt periferice şi, dincolo de manifestările de amplitudine, (festivaluri naţionale dedicate celor mai diferite genuri ale artei sunetelor), sute de concerte rămân neconsemnate, ansamblurile şi publicul neavând nici un „reflector" îndreptat asupra lor, iar procesul artistic fără aprecierea critică necesară ajunge la o iminentă degradare artistică. Aş da un singur exemplu. Fundaţia Mihail Jora, fundaţia criticilor muzicali, a organizat, în 1991, în tradiţia instituită de ani de Colegiul Criticilor Muzicali şapte gale ale tinerilor interpreţi români (Satu Mare, Craiova, Constanţa, Covasna, Bacău, Sf. Gheorghe, Galaţi), un concurs de interpretare, o stagiune camerală permanentă în Bucureşti pentru elevi şi studenţi, manifestări de educaţie muzicală a copiilor („Poze şi pozne", o grădiniţă muzicală sponsorizată de Yamaha Corporation, o suită de concerte intitulată „Sunete şi caramele"), două serii de cursuri de publicistică, un laborator coregrafic în colaborare cu Comitetul Naţional al Dansului, aproximativ 30-35 de concerte în care au apărut peste 120 de tineri interpreţi din licee muzicale şi Academii de muzică.

Fără a beneficia de subvenţii de stat (uneori doar de sprijinul Radioului şi Televiziunii), Fundaţia Mihail Jora a desfăşurat deci o activitate pentru care ne-ar putea invidia organizatori din multe centre muzicale europene.

Unde sunt cronicile în care această uriaşă activitate a fost oglindită, în care publicul a fost informat despre desfăşurarea acestor acţiuni, ca să nu mai vorbesc despre comentariile, semnalările, analizele care rămân

absolut necesare unor iniţiative cu o asemenea perspectivă? Fără îndoială, fiind vorba de Fundaţia criticilor muzicali, s-ar fi găsit cu uşurinţă cronicari. Dar unde să scrie? Câte cotidiene au rubrici muzicale?

• Serata Muzicală TV l-a avut drept oaspete pe dr. Constantin Bălăceanu-Stolnici. Am pus în discuţie câteva chestiuni legate de masonerie şi locul unor muzicieni în aceste asociaţii (Mozart de pildă). Interesante reflecţiile interlocutorului în legătură cu distrugerea civilizaţiei europene prin anularea aristocraţiei în Revoluţia din 1789.

• După două săptămâni *România literară* reapare. A găsit sponsorul necesar: Octavian Mitu. Revista se va afla sub patronajul Trustului „Topaz". Contractul a fost încheiat pe durata unui an.

• *Cotidianul* publică sub titlul „Occidentul se grăbeşte să ajute vechile elite" textul cuvântării lui David Funderburck la Forumul Internaţional de Politică internaţională care a avut loc la Sinaia. Funderburck (şi-a dat doctoratul în istorie cu o teză despre România) a fost ambasador în timpul lui Reagan şi a dezvăluit în rapoartele sale atrocităţile comise de Ceauşescu. Domnul Funderburck s-a adresat preşedintelui Reagan, dar acesta a refuzat să acţioneze şi, în cele din urmă, ambasadorul şi-a dat demisia şi a început să-şi spună povestea... poporului american. În cartea sa *Pinstripes and Reds*, David Funderburck a descris amănunţit vizitele unor oameni politici americani, printre care secretarul de stat Haig, Lawrence Eagleburger şi George Bush, sosiţi în România pentru a copleşi cu elogii pe dictator. Astăzi, în apariţiile sale publice, David Funderburck dezvăluie faptul că mulţi dintre acei diplomaţi care-l idealizau pe Ceauşescu în anii '80 deţin încă posturi importante în politica externă a Statelor Unite. Dar, observa agenţia „Associated Press" pe 22 ianuarie 1990: „Acum, desigur, lumea ştie că relatările dlui Funderburck erau exacte".

• Scandal în Parlamentul de la Varşovia. Fostul ministru de Interne a falsificat listele de informatori.

• Dr. Ion Vianu publică o scrisoare deschisă adresată ministrului Justiţiei Mircea Ionescu Quintus în care demonstrează că abuzul politic în psihiatrie a favorizat represiunea.

Luni 27 iulie 1992

• Lumea muzicală sărbătoreşte Centenarul Arthur Vincent Lourié – un creator foarte puţin cunoscut la noi.

• Din nou victorii excepţionale româneşti la Concursul „Belvedere“ de la Roma: mezzosoprana Carmen Oprişanu de la Opera Română din Cluj a obţinut premiul III şi premiul publicului, iar soprana Melania Ghioaldă-Isar de la Opera Română din Bucureşti a fost distinsă cu premiul Anton Gatscha şi cu premiul Maribor alocat de Agenţia Slovenă de Impresariat. Premiile obţinute anul trecut la Viena au însemnat pentru Simina Ivan, Felicia Filip, Angela Gheorghiu, Liliana Nichiteanu, Adina Niţescu rampa de lansare în circuitul liric internaţional.

Marţi 28 iulie 1992

• După *România literară*, reapare şi revista *Viaţa Românească* (redacţia şi-a încetat activitatea din lipsă de fonduri în octombrie 1990). Publicaţia va fi editată de Departamentul de Informaţii.

• Laureaţi ai Galei tinerilor actori de la Costineşti: Premiul I: (Marele Premiu oferit de sponsor împreună cu o bursă pentru participarea la un festival similar în străinătate) – Liliana Pană (absolventă A.T.F. 1992). Premiul II – Sorin Cociş (absolvent A.T.F. 1992). Premiul III – Petru Hadărcă şi Anatol Burlacu (Chişinău); Armand Calotă (Timişoara). Premiul special şi Placheta oraşului Bucureşti – Cristina Buburuz (absolventă A.T.F. 1992). Menţiuni – Viorica Vatamanu (asistentă A.T.F.) şi Cristian Şofron („Nottara“).

• Distincţii la Festivalul de film de la Costineşti: MARELE PREMIU – Valeriu Jireghi (Chişinău) pentru filmul *Şi va fi....* Premiul special al juriului – *Tunul de lemn* (regia: Vasile Brescanu, R. Moldova), *Casa de vis* (regia: Ioan Carmazan); Premiul pentru regie – Laurenţiu Damian *Drumul câinilor*. Premiul pentru cel mai bun rol feminin – Maria Ploae (*Şi va fi...*). Premiul pentru cel mai bun rol principal masculin – Horaţiu Mălăele *Divorţ din dragoste*, (Regia: Andrei Blaier). Premiul pentru debut – Florin Codre *Şobolanii roşii*). Premiul pentru film documentar – Copel Moscu *Ei au ales libertatea*, (imaginea: Otto Urbanski). Premiul pentru film ATF – Bogdan Cristian Drăgan, clasa Dan Piţa.

Miercuri 29 iulie 1992

• Ion Voicu a cântat la Salzburg, Concertul de Bruch. Am programat la Televiziune un fragment filmat de un operator amator. La 68 de ani

Ion Voicu mai păstrează farmecul tonului. Pe baza relaţiilor stabilite în ani cu muzicienii europeni este invitat în diverse jurii. Are o catedră în Turcia, mi se pare la Izmir. E frumos că nu cedează. Neplăcute sunt adeziunile politice ale sale şi ale lui Mădălin (a anunţat în ziare o vizită specială la Nicu Ceauşescu) care vin nu din probitate, ci din neştiinţă şi dorinţa de a fi cu orice chip la suprafaţă.

• Statuia lui Brătianu semnată de Ivan Mestrovici va fi reinstalată pe locul unde fusese plasată iniţial. Ani în şir a stat în livada de la Castelul Mogoşoaia, supusă intemperiilor şi loviturilor celor ce treceau prin preajmă.

• Un reportaj din *Cuvântul* este intitulat „În închisorile din România trăiesc şi se pervertesc 40.000 de puşcăriaşi".

• „Zilele acestea a avut loc primul termen de conciliere în dosarele penale deschise împotriva lui Corneliu Vadim Tudor şi Eugen Barbu de Ana Blandiana, Constanţa Robu, Nicolae Manolescu, Sorin Roşca-Stănescu şi Petre Mihai Băcanu. Cu excepţia lui Nicolae Manolescu aflat în străinătate, reclamanţii s-au prezentat în faţa comisiei."

• Vă amintiţi Aria Calomniei din *Bărbierul* de Rossini.

„Basile... Calomnia, domnule! Dumneata habar n-ai ce mijloc dispreţuieşti! Eu am văzut cum e în stare calomnia să zdrobească cei mai de treabă oameni!... Întâi doar un murmur, înălţându-se uşurel de la pământ, ca rândunica înainte de furtună, pianissimo, şopteşte şi piere lăsând din zbor o dâră înveninată. Cine ştie ce buze o flutură şi, piano-piano ţi-o şi strecoară dibaci în ureche. Răul s-a făcut; încolţeşte, mijeşte, creşte şi face drum şi rinforzando, din gură în gură, tot aleargă, al naibii de iute; apoi, deodată, din cer senin, defăimarea se ridică, şuierând, umflându-se şi crescând văzând cu ochii. Se avântă. Îşi ia zborul, se învolburează, se încolăceşte, te-nfăşoară, te smulge, te târăşte, izbucneşte şi bubuie devenind, graţie Cerului, un strigăt general, un crescendo obştesc, un chorus universal de ură şi osândă. Cine dracu i-ar putea ţine piept?..."

Se cântă de sute de ani pe teritoriile muzicii Aria Calomniei. Într-o carte de convorbiri cu Eugenia Moldoveanu – convorbirile au avut loc în 1988, dar volumul a apărut de-abia zilele acestea în librării – scriam că publicul s-a obişnuit cu aria calomniei şi că în general, a găsit vaccinurile necesare imunizării împotriva epidemiilor ce bântuiau în veacurile trecute, „microbii" calomniei acţionând cu tot mai puţină eficienţă. Publicul s-a obişnuit cu culisele scenelor lirice şi ştie ce orgolii,

stupidităţi, micimi sufleteşti sunt crescute din lipsa de talent şi chiar atunci când, din curiozitate, mai pleacă urechea la vorbe, nu le mai crede. În aceste condiţii, un artist autentic reuşeşte să ţină piept tuturor invectivelor.

Amarnică înşelăciune... Piaţa liberă, libertatea cuvântului, degringolada morală, lipsa de atenţie faţă de soarta instituţiilor muzicale, dorinţa unora de a domina viaţa artistică au dat mai mult ca oricând posibilitatea unora de a transcrie aria pe diverse portative. Reacţiile se ţin lanţ. De dimineaţă până seara mi-e dat să aud şi uneori să citesc chiar cele mai năstrușnice cuvinte despre artişti, despre o compoziţie, despre un fapt muzical. Toate loviturile „sub centură" continuă să deruleze în ritm rossinian. Aria a devenit cavattină, iar în ultima vreme – simfonie, cântată cu fervoare de neputincioşi, mediocri, cei veniţi spre artă, sărmanii, spre diverse activităţi muzicale, fără de nici un fel de vocaţie. Orchestraţia opiniei publice e perfect asigurată, prin ştiinţa interpretării simfoniei şi printr-o inegalabilă răutate sufletească. Confuzia de valori culturale, pe care o cultivăm în general, îi sprijină pe calomniatori. Interpreţi, talente de reală valoare pot fi trecuţi în plan secund, oamenii dornici de a-şi pune energiile în slujba ridicării muzicii româneşti – anulaţi, purtătorii adevărului despre unele momente ale istoriei, artei – anihilaţi, cei tineri şi necunoscători manipulaţi spre direcţii dorite.

Simfonia calomniei e în momentul ei de maximă culminaţie, dar politica propagării ei nu are nici un fel de viitor. Întotdeauna mediocritatea, minciuna, impostura sunt distruse, indiferent de armele ce sunt folosite în apărarea lor.

Chiar dacă condiţiile istorice au cam transformat Aria Calomniei într-o simfonie, am siguranţa că în curând se va trage şi „bara finală" a partiturii şi atunci adevărul nu numai că va ieşi la suprafaţă, dar îi va face de ruşine pe „compozitorii" ei.

Până atunci, aşteptăm. Şi cei care ştim „dedesubturile", zâmbim.

• Am rezolvat problemele de sponsorizare pentru a putea fi prezent în această vară la Bayreuth şi pentru a începe, la New York, investigaţiile necesare pentru o carte despre Enescu în America, la care aş vrea să lucrez anul viitor.

Din păcate, blocajul rinichiului, frica unor crize mă terorizează, mă înspăimântă să plec la drum. Tensiunea arterială e mereu crescută. Orice

bucurie profesională este anulată de dureri şi de frica spitalelor şi a viitorului.

• Seara la Snagov, la vila lui Adrian Sârbu (fosta locuinţă de vară a Linei Ciobanu) are loc o reuniune gazetărească menită să stabilească coordonatele unei noi publicaţii artistice. Au participat: Silvia Kerim, Valentin Silvestru, Radu Cosaşu, Tudor Caranfil, Florin Ursulescu, M. Mihăilescu... Poate că muzica va dobândi câteva pagini de afirmare.

Vineri 31 iulie 1992

• Întrunire în cabinetul ministrului Ludovic Spiess – pentru stabilirea modalităţilor de desfăşurare a Festivalului „Dinu Lipatti" organizat de UNESCO. Totul stă însă sub semnul provizoratului atât timp cât nu există bugetul necesar. Şi o manifestare de calitate nu va putea avea loc în condiţiile în care se va lucra „pompieristic".

• Continuă scandalul şi în cinematografie. Apariţia pe postul de televiziune a lui Constantin Vaeni a provocat în rândurile cineaştilor cele mai diverse reacţii. Vaeni şi-a dat demisia din conducerea „CINEROM" pentru a intra în Consiliul Naţional al Audiovizualului. Intervenţia sa ca membru C.N.A. a fost interpretată ca un abuz.

• Gheorghe Grigurcu continuă în *Contemporanul* atacurile la adresa lui Grigore Vieru, poetul basarabean ataşat tot mai mult grupărilor politice de stânga ale ţării.

• Alfred Hoffmann atacă la rubrica opinii din *Melos* o problemă fundamentală: atitudinea faţă de sărbătorirea Bicentenarului Rossini. Plin de vervă articolul poate fi un model pentru toţi cei ce mânuiesc condeiul în planul criticii muzicale.

„Ne-am agitat cu toţii cu anul Mozart – spun Hoffmann – dar n-am băgat de seamă că la Bucureşti Opera Română n-a reuşit decât într-un târziu să dea la iveală o *Răpire* destul de pricăjită şi aceea. Fapte destul de neplăcute s-au întâmplat în capitală şi cu Bicentenarul Rossini care a produs câte ceva la Televiziune, unde am putut vedea filmat cel puţin spectacolele fantastice (vorba preferată a unei colege de breaslă) dirijate de Abbado la Viena şi Milano, la Filarmonică, unde am ascultat, de bine de rău, *Stabat Mater* şi o seamă de uverturi răspândite în diferite concerte, dar s-a uitat că glumeţul Gioacchino a avut la noi exponenţi străluciţi pe scena Operei care plâng de necaz – în ceruri sau pe pământ – că nu-şi

cunosc urmaşii, deşi aceştia există, după cum o dovedesc numeroasele concursuri de cânt şi scenele lirice de frunte ale lumii, unde se înregistrează destulă abundenţă de români. Mă rog, om fi noi necăjiţi, în criză financiară (mai ales cultura), dar pentru aniversarea Rossini n-am fi putut strânge laolaltă cei mai buni tineri cântăreţi (Adina Niţescu, Felicia Filip-Mihăilescu, Ruxandra Donose, Claudia Codreanu, Angela Burlacu-Gheorghiu), plus ceva tenori, baritoni şi başi, că n-or fi dispărut chiar cu totul, să-i rugăm să facă ceva şi pentru ţărişoara lor, să le plătim din ce să-şi cumpere câteva kilograme de carne (chiar specialităţi), să mai descoperim – nu-i chiar atât de greu! – niscaiva dirijori şi regizori a căror minte să scapere scântei, la auzul numelui hazosului maestru din Pesaro şi să întâmpinăm cum se cuvine o asemenea dată sărbătorească? Am mai spus-o şi o repet că nu mă inspiră cei 25, 50, 100 sau mai multe sute ori mii de ani împliniţi de la naşterea sau moartea unor creatori cu mai multe sau mai puţine merite, dar când este vorba de un geniu care a adus doar bucurie semenilor săi (afară de concurenţi sau adversari), mă doare sincer inima când văd că cei care se cuvine cel mai mult să se angajeze în treaba respectivă îşi văd liniştiţi de alte preocupări şi, mai cu seamă, de micile sau marile căpătuieli şi învârteli. Scuzaţi-mă că devin maliţios – cu critici prea miloşi nu prea avem ce face – dar trebuie o dată scuturată sfânta comoditate şi nesimţire, prea ne-am obişnuit să nu bage nimeni de seamă, în afară de conducătorii cooperativei „Alaiul", dar se cuibăresc prea trainic mediocritatea, comoditatea, lipsa de iniţiativă, incompetenţa. Trebuie să se termine cu... „lasă că merge şi aşa", a prins lumea glas, slavă Domnului!

Bineînţeles că există şi cauze obiective. Dar atunci, să vedem ce ne lipseşte ca să putem alcătui distribuţii rossiniene. Nu este neapărat necesar ca într-un teatru de operă (deşi, Doamne iartă-mă, suntem într-o capitală de ţară care tinde să «intre în Europa») să se găsească tot ce trebuie pentru un prilej de acest fel. Se mai pot aduce oameni şi din alte oraşe, chiar din alte ţări, de asta avem agenţii impresariale. Sau, dacă nu sunt bani, să tragem de mânecă autorităţile până vor pricepe că şi la Bucureşti, unde s-au născut şi se mai nasc atâtea talente remarcabile, unde vieţuiesc mai mult de două milioane de locuitori (nu sunt la curent cu datele ultimului recensământ), de unde se trag mulţi oameni de artă străluciţi, se cuvine să avem parte de ce au locuitorii tuturor capitalelor..."

Sâmbătă 1 august 1992

• La Memento-ul muzical, Ilinca Dumitrescu a împărtăşit câteva impresii din turneul de concerte întreprins zilele trecute în Cehoslovacia...

• Festivaluri muzicale au loc în multe din centrele ţării. Din păcate, lipsa de atenţie a presei faţă de evenimentele real culturale nu le dau ecoul necesar. Se pare (de pildă) că Festivalul şi Concursul de interpretare a liedului „Ionel Perlea" desfăşurat la Centrul Cultural Slobozia s-a constituit într-un adevărat eveniment cultural.

• Într-o convorbire cu Valentina Sandu-Dediu, Adrian Raţiu (publicată în numărul 6 al revistei *Melos*) atrage pe bună dreptate atenţia asupra lipsei de preocupare a muzicologiei româneşti faţă de valorile creaţiei contemporane:

„Muzicologia are încă multe de făcut, pentru că uneori i-a scăpat din vedere fenomenul contemporan. Cei ce urmăresc viaţa muzicală sunt adesea tentaţi de aspectele interpretative; dar interesantă ar fi îndeosebi receptarea actului creator care să dea naştere unor exegeze – comparabile ca valoare cu cele din câmpul literaturii: acolo avem fără îndoială poeţi şi prozatori mari, dar şi comentatori ai lor, critici, esteticieni, istorici care produc, pe marginea literaturii, o literatură foarte bună.

Am putea aştepta şi noi nişte muzicologi, capabili de o remarcabilă interpretare critică, de plasarea în istorie a operelor muzicale ale contemporaneităţii. Acest fapt va deveni cu atât mai posibil, cu cât acum s-a născut o generaţie de muzicologi formată o dată cu cea de compozitori, cu o pregătire muzicală la fel de temeinică şi, deci, care va privi dinăuntru creaţia muzicală, eliberându-i într-un fel pe compozitori de a fi ei, proprii lor comentatori. Deoarece, până acum, cea mai bună muzicologie referitoare la creaţia contemporană au făcut-o compozitorii înşişi."